

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Департамент екології та природних ресурсів

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
про стан навколишнього природного середовища
в Запорізькій області у 2013 році

м. Запоріжжя
2014 р.

ЗМІСТ		
	Вступне слово.....	8
1.	Загальні відомості.....	9
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості території...	9
1.2	Соціальний та економічний розвиток країни.....	10
2.	Атмосферне повітря.....	15
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	15
2.1.1	Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами.....	15
2.1.2	Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах	17
2.1.3	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки).....	19
2.2	Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	21
2.3	Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	21
2.4	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	27
2.5	Використання озоноруйнівних речовин	28
2.6	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	28
2.7	Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.....	34
3.	Зміна клімату.....	38
3.1	Тенденції зміни клімату.....	38
3.2	Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.....	38
3.3	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	38
4.	Водні ресурси.....	41
4.1	Водні ресурси та їх використання.....	41
4.1.1	Загальна характеристика.....	41
4.1.2	Водозабезпеченість територій та регіонів	41
4.1.3	Водокористування та водовідведення.....	42
4.2	Забруднення поверхневих вод.....	47

4.2.1	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод.....	47
4.2.2	Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)...	49
4.2.3	Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	51
4.3	Якість поверхневих вод.....	51
4.3.1	Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками.....	51
4.3.2	Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів.....	54
4.3.3	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	56
4.3.4	Радіаційний стан поверхневих вод.....	57
4.4	Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.....	57
4.5	Екологічний стан Азовського моря та Чорного морів.....	59
4.6	Заходи щодо покращення стану водних об'єктів.....	60
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі.....	63
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	63
5.1.1	Загальна характеристика.....	63
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.....	64
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.....	65
5.1.4	Формування національної екомережі.....	66
5.1.5	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.....	68
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	69
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	69
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів.....	70
5.2.3	Стан використання природних не деревних рослинних ресурсів..	75
5.2.4	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	76
5.2.5	Адвентивні види рослин.....	77
5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	78

5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду.....	80
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу.....	81
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу.....	81
5.3.2	Стан та ведення мисливського та рибного господарства.....	81
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	87
5.3.4	Інвазивні види тварин.....	88
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу.....	89
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	90
5.4.1	Стан і розвиток природно-заповідного фонду.....	90
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення.....	91
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина.....	91
5.4.4	Формування української частини Смарагдової мережі Європи....	93
5.5	Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон.....	93
5.6	Туризм.....	95
6.	Земельні ресурси і ґрунти.....	100
6.1	Структура та використання земельних ресурсів.....	100
6.1.1	Структура та динаміка змін земельного фонду.....	100
6.1.2	Господарська освоєність земельних угідь.....	100
6.2.	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси....	101
6.3	Стан і якість ґрунтів.....	102
6.3.1	Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення	102
6.3.2	Забруднення ґрунтів.....	104
6.3.3	Деградація земель.....	104
6.4	Оптимізація використання та охорона земель.....	106
7.	Надра.....	107
7.1	Мінерально-сировинна база.....	107
7.1.1	Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	107
7.2	Система моніторингу геологічного середовища.....	108
7.2.1	Підземні води: ресурси, використання, якість.....	108

7.2.2	Екзогенні геологічні процеси.....	113
7.3	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.....	114
7.4	Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	114
8.	Відходи.....	116
8.1	Структура утворення та накопичення відходів.....	116
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).....	117
8.3	Використання відходів як вторинної сировини.....	119
8.4	Транскордонне перевезення небезпечних відходів.....	126
8.5	Державне регулювання в сфері поведінки з відходами.....	127
9.	Екологічна безпека.....	133
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	133
9.2	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.....	134
9.3	Радіаційна безпека.....	137
9.3.1	Стан радіаційного забруднення території України.....	140
10.	Промисловість та її вплив на довкілля.....	143
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва.....	143
10.2	Вплив на довкілля.....	144
10.2.1	Гірничодобувна промисловість.....	145
10.2.2	Металургійна промисловість.....	147
10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	152
10.2.4	Харчова промисловість.....	153
10.3	Заходи з екологізації промислового виробництва.....	157
10.3.1	Гірничодобувна промисловість.....	159
10.3.2	Металургійна промисловість.....	159
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля.....	160
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства.....	160
11.2	Вплив на довкілля.....	161
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження.....	161
11.2.2	Використання пестицидів.....	162
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель.....	163

11.2.4	Тенденції в тваринництві.....	165
11.3	Органічне сільське господарство.....	166
12.	Енергетика та її вплив на довкілля.....	167
12.1	Структура виробництва та використання енергії.....	167
12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	168
12.3	Вплив енергетичної галузі на довкілля.....	170
12.4	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.....	171
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	173
13.1	Транспортна мережа України.....	173
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень.....	173
13.1.2	Склад парку та середній вік транспортних засобів.....	174
13.2	Вплив транспорту на довкілля.....	175
13.3	Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля.....	175
14.	Збалансоване виробництво та споживання	176
14.1	Тенденції та характеристика споживання	176
14.2	Структурна перебудова та екологізація економіки	177
14.3	Впровадження елементів «більш чистого виробництва».....	178
14.4	Ефективність використання природних ресурсів.....	179
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	182
15.1	Національна та регіональна екологічна політика	182
15.2	Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки.....	183
15.3	Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.....	186
15.4	Виконання державних цільових екологічних програм.....	191
15.5	Моніторинг навколишнього природного середовища	192
15.6	Державна екологічна та геологічна експертиза.....	195
15.7	Економічні засади природокористування.....	198
15.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	198
15.7.2	Стан фінансування природоохоронної галузі.....	200

15.8	Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	230
15.9	Дозвільна діяльність у сфері природокористування.....	230
15.10	Екологічний аудит	232
15.11	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.....	234
15.12	Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	240
15.12.1	Діяльність громадських екологічних організацій.....	241
15.12.2	Діяльність громадських рад	245
15.13	Екологічна освіта та інформування.....	247
15.14	Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	251
15.14.1	Європейська та євроатлантична інтеграція.....	251
15.14.2	Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги.....	251
15.14.3	Двостороннє та багатостороннє співробітництво.....	258
	Висновки.....	261
	Додатки.....	265

ВСТУПНЕ СЛОВО

Запорізький край – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничо-збагачувального, машинобудівного та хімічного комплексів.

Враховуючи інтенсивність розвитку промисловості та сільськогосподарського комплексу, наше довкілля потребує дбайливого ставлення та охорони.

Кожна свідома людина повинна обов'язково мати загальне уявлення про особливості сучасного екологічного стану та про основні напрямки державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

Однією з умов сталого економічного і соціального розвитку області та України в цілому є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

В основу формування державної екологічної політики покладено принцип, згідно з яким екологічна безпека є складовою національної безпеки. Мета природоохоронної діяльності полягає в досягненні оптимального балансу між шкідливими для довкілля наслідками, що супроводжують розвиток суспільства, і можливостями природних ресурсів до самовідтворення.

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області – це щорічний випуск об'єктивної аналітичної інформації про екологічний стан Запорізької області, яка є необхідною для вирішення екологічних проблем області. Вона містить комплексну оцінку довкілля нашого регіону, що має сприяти зміцненню потенціалу суспільної свідомості, підвищенню компетентності всіх тих, хто ухвалює відповідальні для суспільства і сталого розвитку рішення.

Ознайомившись з цими матеріалами, кожен бажачий може наочно побачити реальні здобутки та перспективи подальшої роботи у сфері охорони довкілля в контексті реалізації загальнодержавних та регіональних природоохоронних програм.

У теперішній ситуації особливого значення набувають активізація та консолідація громадськості навколо екологічних проблем регіону, яка спостерігається останнім часом. Сподіваємось, що і черговий звіт стане не тільки джерелом екологічної інформації, але й сприятиме розвитку природоохоронної діяльності, усвідомленню необхідності реалізації пріоритетів у всіх сферах нашого життя та надасть можливість зробити подальші кроки до справи збереження довкілля, залучивши до цього широке коло громадськості.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Запорізька область розташована на півдні Східноєвропейської рівнини на чорноземах у степовій зоні з характерним рівнинним ландшафтом, з домінуванням чорноземних ґрунтів. Загальна площа області – 27,2 тис.км², що становить 4,5% території України. Площа, яку покривають ліси, складає 1118 891 га.

Межує з Херсонською, Дніпропетровською та Донецькою областями, на півдні омивається більш ніж на 300 км водами Азовського моря. В межах обласного центру – міста Запоріжжя – розташований острів Хортиця – місце історичної Запорозької вольниці.

Територія Запорізької області розділена вододілом приблизно навпіл на два водозбірні басейни - р. Дніпро та Азовського моря.

Гідрографічна мережа області представлена р. Дніпро – найбільшою водною артерією України, трьома середніми річками – Конка і Гайчур басейну Дніпра та Молочна, яка впадає в Азовське море, та 133 малими водотоками довжиною більше 10 км (за уточненими по результатах паспортизації даними). Ступінь розчленованості рельєфу гідрографічною мережею території області змінюється від помірного на схилах Приазовської височини до слабкої на південному заході. На території Михайлівського і Веселівського районів знаходиться безстічно-подова ділянка площею близько 2 тис. км².

На р. Дніпро в межах області розташовані Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води в них відповідно 18,2 км³ і 3,3 км³. На середніх та малих водотоках розташовані 28 водосховищ та 1174 ставків.

Середній багаторічний об'єм поверхневого стоку, що формується на території області, сягає 0,5 км³/рік, стік р. Дніпро складає 53,0 км³/рік.

Водні ресурси р. Дніпро є основним джерелом питного водопостачання міст Запоріжжя, Бердянськ, Приморськ, Вільнянськ, ряду сільських населених пунктів північних і південних районів області, водопостачання промислових підприємств області, зокрема гірничометалургійного комплексу (ВАТ Запорізькій металургійний комбінат «Запоріжсталь» (далі – ВАТ «Запоріжсталь»), ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запоріжжкокс» та інші) та енергетичної галузі (ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» і ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»). Крім того, гідроенергетичний потенціал р. Дніпро, який складає третину всього потенціалу Дніпровського каскаду водосховищ, використовується Дніпровською ГЕС, що дозволяє знімати пікові навантаження в енергосистемі. Використовується р. Дніпро для судноплавства, а також, як рекреаційний ресурс для відпочинку та оздоровлення населення.

Басейн Азовського моря займає південь області і знаходиться у південно-західній частині Приазовської височини та східній частині Причорноморської низини. Практично всі водотоки басейну, крім р. Молочна

(середня ріка), відносяться до малих. Найбільшими серед них є річки Берда, Обіточна, Великий та Малий Утлюки.

Басейн Азовського моря, зокрема його північна частина, має цінність як рибогосподарська та туристично-курортна зони.

В області існують сприятливі умови існування багатьох видів тварин, серед яких є мисливські, такі як: дикий кабан, козуля, заєць - русак, лисиця, вовк, єнотовидний собака, ондатра.

Клімат регіону - помірно-континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю, яка обумовлена пануванням на більшості території області сухих східних вітрів (на рік у середньому припадає 225 сонячних днів). Середньорічні температури: літня + 25,6 °С, зимова - 8,3 °С. Середня температура повітря за 2013 рік була на 1,5 °С вище норми і становила 10,8 °С. Найхолоднішим місяцем року був лютий, найтеплішим – липень.

Такі природні фактори Запорізької області сприяють розвитку сільського господарства, рекреації, курортів та туризму.



Фото 1.1.1. Запоріжжя – земля за порогами

1.2. Соціальний та економічний розвиток країни

Область була утворена 10 січня 1939 року. Запоріжжя стало одним з найбільших промислових центрів України і Східної Європи.

Чисельність наявного населення області станом на 01.01.2014 року склала 1775,8 тис. осіб.

Понад 43 % населення області (766,3 тис. осіб) мешкає у м. Запоріжжя, яке належить до індустріальних центрів та відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку як області, так і держави в цілому.

Запорізька область є одним з найбільш технологічно розвинених регіонів України із значним науково-технічним і виробничим потенціалом.

Регіон є провідним центром вітчизняного авіадвигунобудування, виробництва трансформаторів та іншої високотехнологічної продукції, яка є фірмовим запорізьким знаком, маркою світового класу якості та надійності.

Основу промисловості регіону складають металургійний та енергетичний комплекси.

В промисловості у цілому за звітний рік порівняно з попереднім роком спад виробництва склав 2,9 %. Зменшення обсягів промислового виробництва в звітному році проти 2012 р. сталося на підприємствах в переробній секції – на 5,8 %, тоді як в добувної промисловості та по виробництву і розподіленню електроенергії, газу та води спостерігається збільшення – на 1,9 % та на 5,8 % відповідно.

При цьому скорочення виробництва в переробній галузі відбулося за рахунок підприємств усіх підгалузей, за виключенням виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення.

Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – це найбільш впливова підсекція в переробній промисловості. Незважаючи на збільшення виробництва за останні місяці 2013 року, в цілому, за звітний рік, спад виробництва склав 3,2 %.

Більше, ніж у 2012 р. було вироблено феросплавів (на 113,4 тис.т), дроту з алюмінію (на 3154 т), тканин, ґрат, сіток і загороджень з дроту сталюого та мідного (на 1341 т).

Більше ніж за 2012 р. було випущено насосів (вакуумних, відцентрових для перекачки рідин інших та підйомників рідин, для паливно-мастильних матеріалів), вогнегасників, проводів та кабелів електричних низьковольтних на напругу до 1000 В і високовольтних на напругу більше 1000 В, обладнання та пристроїв для фільтрування й очищення повітря.

Менше ніж у 2012 р. було вироблено сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям (на 20,3 тис.т), виробів, одержаних холодним штампуванням і гнуттям, зі сталі нелегованої (вуглецевої) (на 2,3 тис. т), дроту з міді (на 757 т), виробів столових, кухонних побутових та їх частин, з металів чорних, міді або алюмінію (на 2792 т), дроту колючого з металів чорних; проводу багатожильного, тросів, канатів, шнурів плетених і виробів аналогічних з міді або алюмінію без ізоляції електричної (на 1359 т), прибори кухонні або столові (на 80,4 тис. шт.).

Зменшився також випуск готового прокату чорних металів, прутків (стержнів) інших, кутиків і профілів фасонних і спеціальних гарячекатаних зі сталі нелегованої (вуглецевої) та легованої, труб великого та малого діаметрів, прутків (стержнів) інших зі сталі нелегованої (вуглецевої) холоднотягнутих, кутиків і профілів з нелегованої (вуглецевої) сталі, прутків (стержнів) зі сталі легованої (крім нержавіючої) холоднотягнутих, дроту зі сталі, прутків, стержнів і профілів з алюмінію, міді рафінованої та сплавів мідних необроблених, збірних будівельних металоконструкцій і деяких інших видів виробів із металу.

Значно зменшилось порівняно з 2012 р. виробництво конструкцій інших, частин конструкцій, плит, панелей та виробів аналогічних з металів чорних або алюмінію (на 13639 тис.т), резервуарів та цистерн металевих місткістю понад 300 л (на 2003 т), цистерн, бочок, барабанів, каністр, ящиків і ємностей аналогічних для різних речовин, крім газів, з металів чорних місткістю від 50 до 300 л (на 90,3 тис.шт).

У 2013 р. на машинобудівних підприємствах виробництво скоротилось на 1,2 %, індекс промислової продукції до попереднього року склав 98,8 %.

Менше ніж за 2012 р. було випущено такої вагомої машинобудівної продукції: легкових та вантажних автомобілів, електричних трансформаторів, косарок, турбокомпресорів, елементів баластних для ламп і трубок газорозрядних, перетворювачів статичних, котушок індуктивності.

На підприємствах із виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення обсяги виробництва виросли проти попереднього року на 1,8 %. Так, більше, ніж у 2012 р., в області було вироблено коксу та напівкоксу з вугілля кам'яного, мастил і масел. Разом з цим, за цей же період зменшилось виробництво смол.

У виробництві хімічних речовин і хімічної продукції обсяги виробництва у 2013 р. значно скоротилися, виробництво в галузі у цілому відстає від показників попереднього року на 24,1 %.

Так, зменшився порівняно з 2012 р. випуск складних промислових газів, оксидів, гідроксидів і пероксидів інших металів, металоїдів, сульфідів, сульфатів та сульфідів металів, солей ціанових, солей надкислот, фосфідів, карбідів, гідридів, нітридів, азидів, силіцидів і боридів, рідин для гідравлічних передач і гальмових систем, засобів для металургійної, машинобудівної та хімічної промисловості, добавок готових для цементів, будівельних розчинів і бетонів.

Разом з цим, збільшилось порівняно з 2012 р. виробництво фарб та лаків на основі полімерів, фарб і лаків, сикативів готових, гуми невулканізованої та виробів з неї.

Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції. У цій підсекції випуск за звітний рік у цілому відстає від показників 2012 р. на 2,5 %.

Упродовж 2013 р. було вироблено 39,7 тис. м³ елементів конструкцій збірних для будівництва з цементу, бетону чи штучного каменю (на 17,8 % менше), 71,2 тис. т суміші асфальтової для дорожнього покриття (на 16,2 % менше), 238,4 тис. т розчинів бетонних, готових для використання (на 13,5 % менше), 3,5 млн. шт. ум. блоків на цегли з цементу, бетону або штучного каменю для будівництва (на 40,7 % менше), 21,1 тис. т плитки, плит, черепиці та виробів подібних з цементу, бетону або штучного каменю (на 27 % менше), 39,7 тис. м³ елементів конструкцій збірних для будівництва з цементу, бетону або штучного каменю (на 17,8 % менше), 438,2 тис. т вапна негашеного, гашеного та гідравлічного (на 2,7 % менше).

У целюлозно-паперовому виробництві та видавничій діяльності випуск продукції зменшився порівняно з 2012 р. на 14,5 %.

Так, у звітному році менше вироблено коробок та ящиків, з паперу або картону гофрованого (на 980 т).

Підприємства по обробленню деревини та виробництву виробів з деревини зменшили обсяги промислового виробництва проти попереднього періоду на 1,2 %.

У 2013 р. деревини уздовж розпиленої чи розколотої, розділеної на частини чи лущеної, завтовшки 6 мм, шпал з деревини для залізничних чи трамвайних колій, непросочених вироблено 29,0 тис.м³, що на 7,7 тис. м³ менше, ніж за 2012 р., дерев'яних піддонів – 171,7 тис.шт. (на 20,5 % більше), дерев'яної тари різної та її частин – 4451 т (на 14,6 % менше).

На підприємствах із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів порівняно з 2012 р. обсяги в галузі скоротились на 11%.

Менше, ніж у 2012 р. було вироблено риби мороженої нерозібраної морської, крім оселедців (на 993 т), риби копченої, включаючи філе (на 36 т), сиру свіжого неферментованого та сиру кисломолочного (на 229 т), пряників і виробів аналогічних, печива солодкого, вафель (на 792 т), виробів макаронних з начинкою (на 329 т), спредів та сумішей жирових (на 403 т).

Також зменшилося виробництво свинини свіжої (парної) чи охолодженої, риби сушеної і в'яленої, оселедців солоних, олії соняшникової рафінованої, олії соняшникової нерафінованої, вершків, вершкового масла, продуктів молоковмісних, жирних сирів, готових кормів для сільськогосподарських тварин та свійської птиці, хлібобулочних виробів, тортів, тістечок, здобних виробів, хлібців хрустких, сухарів та хлібу для тостів, кондитерських виробів з цукру, включаючи білий шоколад без вмісту какао, виробів макаронних без начинки, пива, вод натуральних мінеральних газованих, вод натуральних мінеральних негазованих.

Більше, ніж у 2012 р. було вироблено яловичини і телятини свіжих чи охолоджених (на 91 т), продуктів кисломолочних (на 1419 т), борошна (на 5845 тис. т), напоїв безалкогольних (на 482,4 тис.).

Також збільшилося виробництво субпродуктів харчових свійської птиці морожених, продуктів готових та консервів з м'яса свійської птиці, риби солоної, риби приготовленої та консервів з риби, круп. Зросло виробництво готових продуктів та консервів з свинини (на 2117 т), молока обробленого рідкого (на 3087 тис. т), виробів ковбасних (на 945 т),

У легкій промисловості спостерігався спад виробництва на 2,3 %.

Зменшився порівняно з 2012 р. випуск білизни постільної (на 10,1 тис. шт.), текстильних просочених матеріалів (на 170,6 тис. шт.), верхнього трикотажного одягу (на 60,2 тис. шт.), рукавичок, рукавиць та мітенок (крім трикотажних).

Проте більше, ніж у 2012 р. було вироблено комплектів і костюмів чоловічих та хлопчачих, з тканини бавовняної або з волокон синтетичних, виробничих та професійних (на 31,5 тис. шт.), курток, піджаків та блайзерів чоловічих та хлопчачих, з тканини бавовняної або з волокон синтетичних, виробничих та професійних (на 8,3 тис. шт.), взуття (на 41,8 тис. пар).

У виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води у звітному році виробництво зросло порівняно з попереднім на 1,8 %, за 2013 р. вироблено 50349 млн. кВт.год. електроенергії. Щодо теплоенергії спостерігається спад виробництва на 647,5 тис. Гкал (на 9,7 % менше ніж у попередньому році).

*Таблиця 2**

** Відповідно до Закону України "Про державну статистику" органи державної статистики здійснюють облік юридичних осіб та відокремлених підрозділів юридичних осіб у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України (ЄДРПОУ). Згідно з нормами Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", взяття на облік (зняття з обліку) суб'єктів в ЄДРПОУ здійснюється на підставі реєстраційних відомостей, які надходять до органів державної статистики з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (ЄДР).*

З 1 січня 2012 року набула чинності нова редакція національного Класифікатора видів економічної діяльності, яка затверджена наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 року № 457 (КВЕД-2010).

З метою поступового переходу до КВЕД – 2010 протягом 2012 та 2013 років діяв КВЕД-2005, чинність якого було продовжено на період до 31.12.2013 року.

У зв'язку з тим, що ЄДРПОУ не отримав з ЄДР інформацію щодо перекодування суб'єктів господарювання за КВЕД-2010 в повному обсязі, аналітичні таблиці щодо кількості суб'єктів ЄДРПОУ за галузями економіки за 2013 р. та у 2014 р. не формуються.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Аналіз динаміки загальних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря показав, що обсяги викидів в 2013 році порівняно з 2012 роком збільшилися на 11,7 % (табл. 2.1.1.1.), (рис. 2.1.1.1).

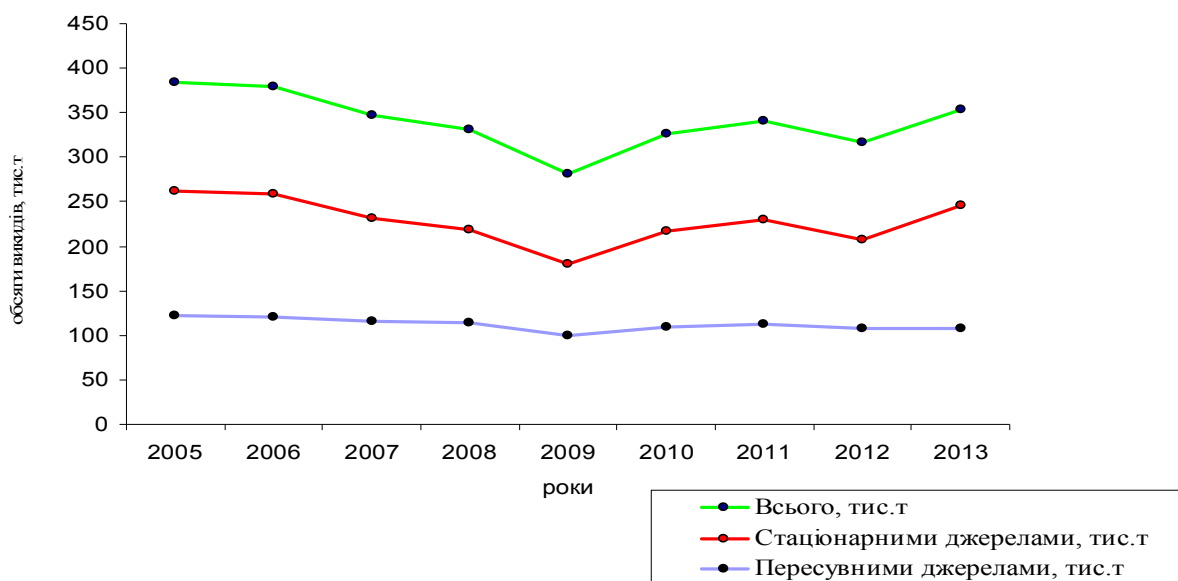


Рис. 2.1.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по Запорізькій області

У 2013 році за даними Головного управління статистики у Запорізькій області за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел звітувало 256 підприємств, що на 12 підприємств менше, ніж у 2012 році. Загальні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2013 рік становлять 353,0 тис. т, що на 37,0 тис. т більше, ніж у 2012 році, в тому числі:

від стаціонарних джерел забруднення – 245,9 тис. т, що більше на 38,3 тис. т, ніж у 2012 році;

від пересувних джерел викидів – 107,1 тис. т, що на 1,3 тис. т менше викидів попереднього року (див. табл. 2.1.1.1.).

У середньому по області одним підприємством від стаціонарного джерела забруднення було викинуто 961 т забруднюючих речовин, що на 24,5% більше порівняно з 2012р.

Збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря обумовлене, головним чином, збільшенням обсягів виробництв найбільшими підприємствами-забруднювачами атмосферного повітря в порівнянні з 2012 роком.

Таблиця 2.1.1.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , тонн	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП*
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	333,3	231,2	102,1	12,3	167	**
2005	383,4	262,0	121,4	14,1	205	19,2
2006	378,8	258,1	120,7	13,9	204	15,3
2007	347,6	231,6	116,0	12,8	189	10,5
2008	331,7	218,3	113,4	12,2	182	7,9
2009	280,5	180,8	99,7	10,3	154	7,5
2010	326,1	217,5	108,6	12,0	180	7,6
2011	341,2	229,3	111,9	12,5	190	6,9
2012	316,0	207,6	108,4	11,6	177	7,4
2013	353,0	245,9	107,1	13,0	198	7,8

*обсяг викидів на одиницю ВРП вказані в т/млн. грн.,

** згідно із інформацією Головного управління статистики в Запорізькій області дані по величині номінального ВРП визначеного в поточних цінах його розрахунку на 2013 р. будуть відомі на кінець 2013 року.

У звітному році збільшились обсяги викидів забруднюючих речовин у розрахунку на душу населення і склали 198 кг, тоді як у 2012 році – 177 кг, у тому числі від стаціонарних джерел викидів – 138,1 кг проти 116,1 кг за 2012 рік (рис. 2.1.1.2).

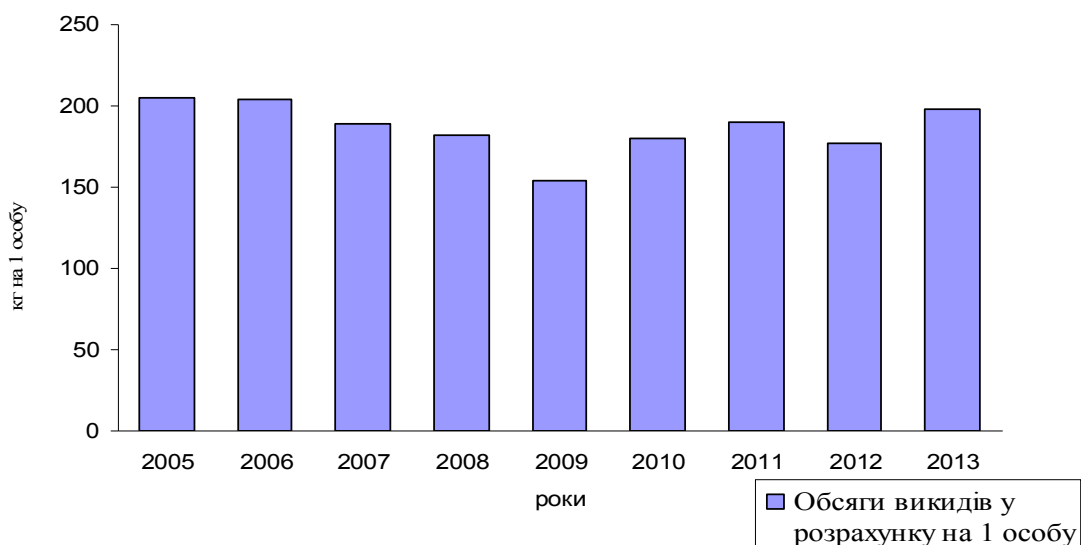


Рис. 2.1.1.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 особу по Запорізькій області

У 2013 році щільність викидів від стаціонарних і пересувних джерел викидів збільшилась в порівнянні з минулим роком на 1,4 т на 1 км², та складала 13,0 т на 1 км² (рис. 2.1.1.3).

Середній показник щільності викидів забруднюючих речовин на 1 км² території склав 9047 кг, обсягів викидів у розрахунку на одну особу – 138 кг проти відповідно 7637 кг та 116 кг за 2012р.

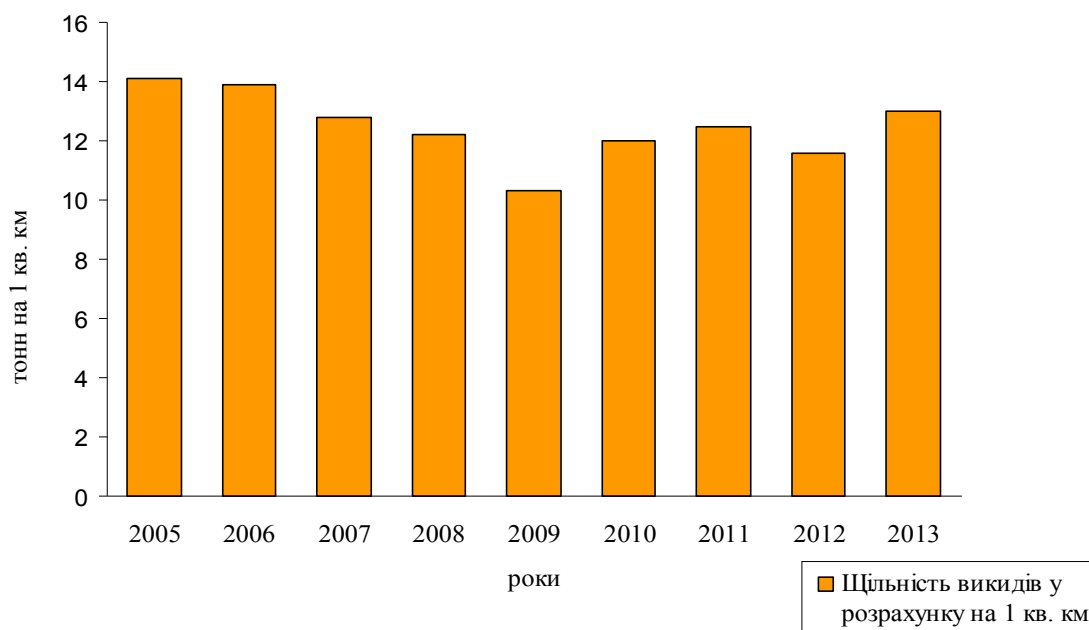


Рис. 2.1.1.3. Динаміка щільності викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 км² по Запорізькій області

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області

З року в рік основна частина забруднень потрапляє в атмосферу від підприємств міста Запоріжжя та міста Енергодар. У 2013 році викиди від підприємств цих міст склали приблизно 38,2 % (94,1 тис. т) та 59,2 % (145,5 тис. т) відповідно від загальної кількості.

Аналіз динаміки викидів забруднюючих речовин в розрізі по населених пунктах показав збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів у порівнянні з попереднім роком по наступних містах та районах: м. Запоріжжя (на 1,8 тис. т, або на 2,0 %), м. Енергодар (на 37,8 тис. т, або на 35,1 %) та Веселівський район (на 0,054 тис. т, або на 3,5 %), Великобілозерський район (на 0,014 тис. т, або на 2,4 %), Токмацький район (на 0,021 тис. т, або на 1,3 %).

Поряд з цим у 10 районах та містах області спостерігається зменшення викидів забруднюючих речовин: в основному – у м. Мелітополь (на 0,116 тис. т, або на 15,22 %), м. Бердянськ (на 0,099 тис. т, або на 1,6 %), м. Токмак (на 0,099 тис. т, або на 5,8 %), Василівському (на 0,081 тис. т, або на 10,8 %), Пологівському (на 0,148 тис. т, або на 12,5 %), Бердянському (на 0,153 тис. т, або на 6,4%), Приазовському (на 0,052 тис. т, або на 2,6 %), Вільнянському (на 0,371 тис.т, або на 9,7 %), Якимівському (на 0,090 тис. т, або на 4,3 %) та Запорізькому (на 0,059 тис. т, або на 1,6 %) районах області, а також у табл. 2.1.2.1 та табл. 2.1.2.3.

Таблиця 2.1.2.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис. т

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Всього, у т. ч.	258,1	231,6	218,3	180,8	217,5	229,3	207,6	245,9
м. Запоріжжя	149,5	147,5	130,4	94,3	109,6	117,0	92,3	94,1
м. Бердянськ	0,8	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2
м. Мелітополь	1,2	1,3	1,0	0,9	0,7	0,8	0,8	0,6
м. Токмак	0,5	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
м. Енергодар	98,1	75,5	80,6	79,3	100,3	104,9	107,7	145,5
райони								
Бердянський	1,5	2,3	2,2	2,2	2,4	2,5	2,4	2,3
Василівський	5,8	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	3,5	3,4
Великобілозерський	2,1	1,9	1,7	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7
Веселівський	4,5	4,4	4,1	3,8	4,3	4,5	4,3	4,2
Вільнянський	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Гуляйпільський	1,4	1,7	1,6	1,4	1,6	1,7	1,5	1,6
Запорізький	2,8	4,0	4,0	3,8	4,2	4,1	3,8	3,5
К-Дніпровський	2,1	2,1	2,1	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1
Куйбишевський	2,1	2,4	2,4	2,1	2,3	2,3	2,4	2,3
Мелітопольський	2,8	2,3	2,4	2,2	2,3	2,3	2,3	2,2
Михайлівський	1,6	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,8	1,8
Новомиколаївський	1,3	1,4	1,3	1,2	1,4	1,4	1,3	1,3
Оріхівський	3,1	3,2	3,1	3,0	3,1	3,2	3,0	2,9
Пологівський	3,9	4,2	5,5	4,3	4,6	4,7	4,8	4,7
Приазовський	1,8	2,2	2,1	1,9	2,2	2,2	2,0	2,0
Приморський	2,3	2,2	2,2	2,0	2,2	2,3	2,2	2,2
Розівський	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0
Токмацький	1,2	1,7	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7
Чернігівський	1,9	2,3	2,3	2,0	2,1	2,2	2,1	2,0
Якимівський	1,5	2,3	2,2	2,2	2,4	2,5	2,4	2,3

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по найпоширеніших речовинах в цілому по області та в розрізі населених пунктів наведена в таблиці 2.1.2.2. (додаток 2.1.2.2.), (рис. 2.1.2.1, рис. 2.1.2.2).

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містах області за рік наведені в таблиці 2.1.2.3. (додаток 2.1.2.3.).

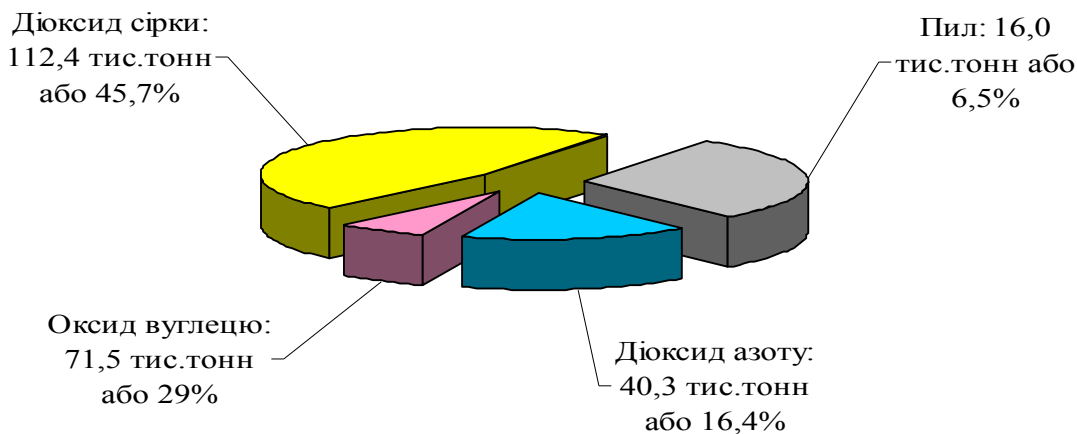


Рис. 2.1.2.1. Структура викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

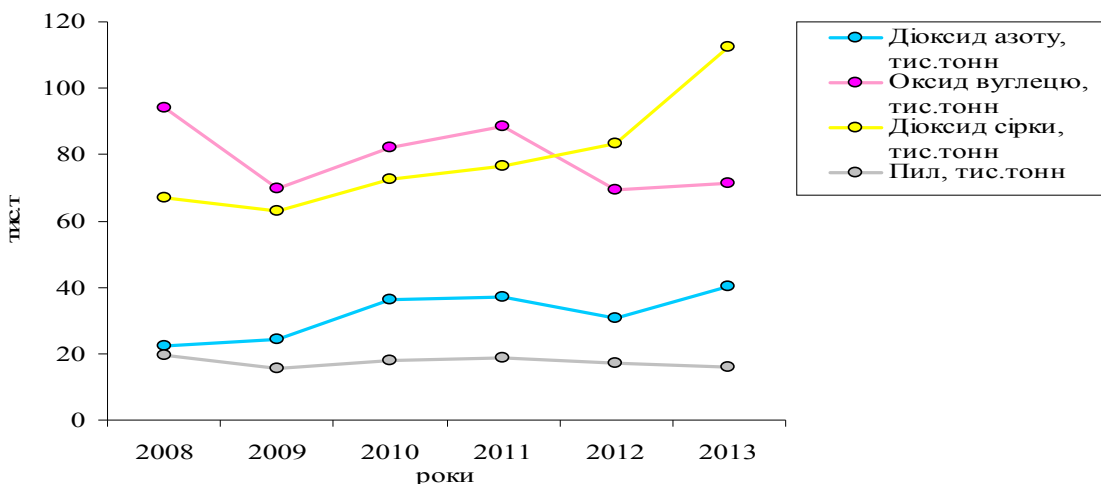


Рис. 2.1.2.2. Динаміка викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

Основними забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, на які припадає майже 93,2 % викидів від загальної кількості забруднюючих речовин по області (табл. 2.1.3.1.), (додаток 2.1.3.1.).

Як свідчить динаміка викидів забруднюючих речовин по м.Запоріжжю та області, найбільший внесок в забруднення атмосферного повітря Запорізької області (78%) вносять ВАТ «Запоріжсталь» та ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Так у 2013 році обсяги викидів від ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» склали 144,521 тис. тонн (що на 37,934 тис. тонн або на 35,6% більше ніж у 2012 році), що складає 58,8% від загального обсягу викидів по Запорізькій області.

Збільшення викидів підприємством у 2013 році обумовлено спалюванням палива (вугілля) з нижчою якістю (сірність вугілля збільшилася з 1,61% до 1,85%) та збільшення виробництва електричної енергії.

Основним забруднювачем м. Запоріжжя, що вплинув на негативну динаміку обсягів викидів у м. Запоріжжі є ВАТ «Запоріжсталь». Обсяги викидів у 2013 році від ВАТ «Запоріжсталь» склали 59,923 тис.тонн (що на 4,105 тис. тонн або на 7,4 % більше ніж у 2012 році), що складає 63,7% від загального обсягу викидів по м. Запоріжжю.

Збільшення викидів підприємством у 2013 році відбулось за рахунок введення в експлуатацію агломації №1, що дозволило збільшити обсяги виробництва.

Найбільшу кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферу здійснюють 11 основних підприємств області, обсяги викидів яких за рік склали:

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» – 144,5 тис. т (проти 106,6 тис. т у 2012 р.);

ВАТ «Запоріжсталь» – 59,9 тис. т (проти 55,8 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – 20,9 тис. т (проти 21,0 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» – 8,5 тис. т (проти 10,4 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Запорізький абразивний комбінат» – 2,17 тис. т (проти 2,66 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Запоріжкокс» – 3,11 тис. т (проти 3,13 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Дніпроспецсталь» – 1,1 тис. т (проти 1,6 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Український графіт» – 1,4 тис. т (проти 1,9 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Запоріжвогнетрив» - 0,36 тис. т (проти 0,47 тис. т у 2012 р.);

ПАТ «Запоріжсклофлюс» – 0,24 тис. т (проти 0,31 тис. т у 2012 р.);

ДП «Запорізький титано – магнієвий комбінат» – 1,02 тис. т (проти 1,25 тис. т у 2012 р.).

Згідно із проведеним аналізом (див. табл. 2.1.3.1.), (додаток 2.1.3.1.) спостерігається зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел порівняно з попереднім роком.

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря вищезазначеними підприємствами обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництва і впровадженням на підприємствах природоохоронних заходів, встановлених умовами дозволів на викиди та регіональними природоохоронними програмами.

Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності наведені в таблиці 2.1.3.2 (додаток 2.1.3.2.), (рис. 2.1.3.1).

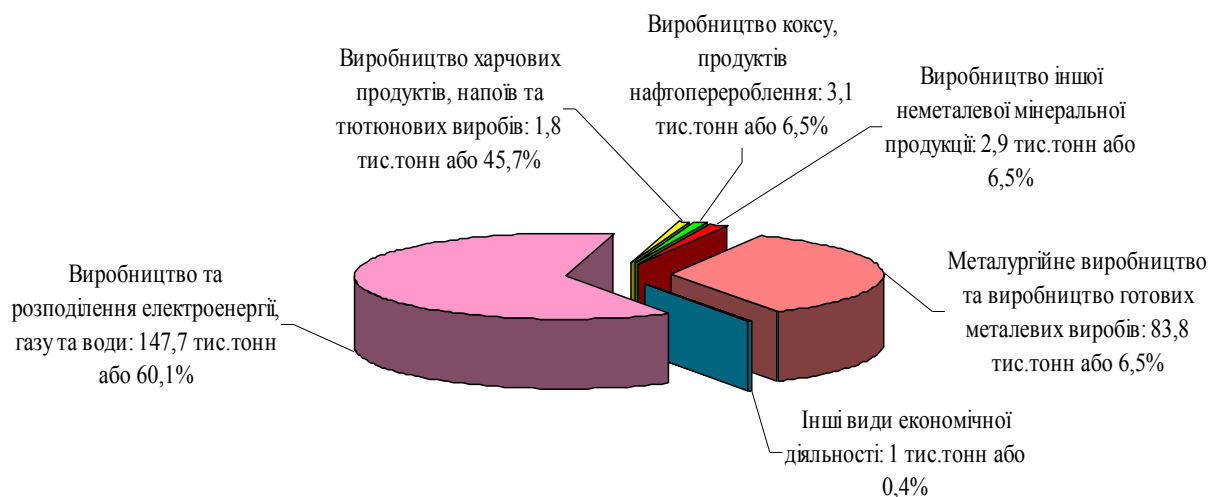


Рис. 2.1.3.1. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по основним видам економічної діяльності Запорізької області

2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря.

Спостереження транскордонного перенесення забруднюючих речовин в атмосферному повітрі та опадів проводились у 2013 році на території України гідрометеорологічними організаціями тільки на метеостанціях Світязь (Волинська область) та Рава-Руська (Львівська область).

На території Запорізької області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря **не проводиться.**

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Впродовж 2013 року лабораторіями санепідслужби Запорізької області всього проведено 13345 досліджень атмосферного повітря, в 4,22 % виявлені перевищення гранично - допустимих концентрацій (у 2012 році вказані перевищення склали 5,66 %).

Багаторічний моніторинг якості атмосферного повітря свідчить про суттєве, порівняно з минулими роками, зниження його забрудненості як на межі санітарно-захисних зон, так і в житлових районах.

Основний внесок у забруднення атмосфери вносять промислові підприємства, викиди яких становлять 60 - 70 % від загального валового викиду шкідливих речовин. Значний внесок – від 30 до 40 %, вносить автотранспорт, частка викидів якого в загальному валовому викиді щорічно зростає.

Згідно проведеної роботи по оцінці ризику здоров'ю населення у зв'язку з забрудненням атмосферного повітря пріоритетними забруднювачами атмосферного повітря міста Запоріжжя є: зважені речовини, двоокис азоту, фенол, фтористий водень, сірководень, сірковуглець, сірчаний ангідрид, мідь та її сполуки, марганець та його сполуки, алюмінію оксид,

хлор та його сполуки, акролеїн, ванадій, сірчана кислота, хром та бенз(а)пірен.

У м. Запоріжжя в рамках соціально-гігієнічного моніторингу виконано 1472 дослідження атмосферного повітря, з них не відповідало нормативним показникам 263 - 17,9 % (у 2012 р. – 19,1 %). Найбільш повітря в 2013 р. було забруднене в Орджонікідзевському (33 % від загальної кількості перевищень), Заводському (12 %) і Шевченківському (10 %) районах міста. Як і в попередні роки, нижче середньоміського показника реєструвалося забруднення атмосфери в Жовтневому, Ленінському, Хортицькому і Комунарівському районах.

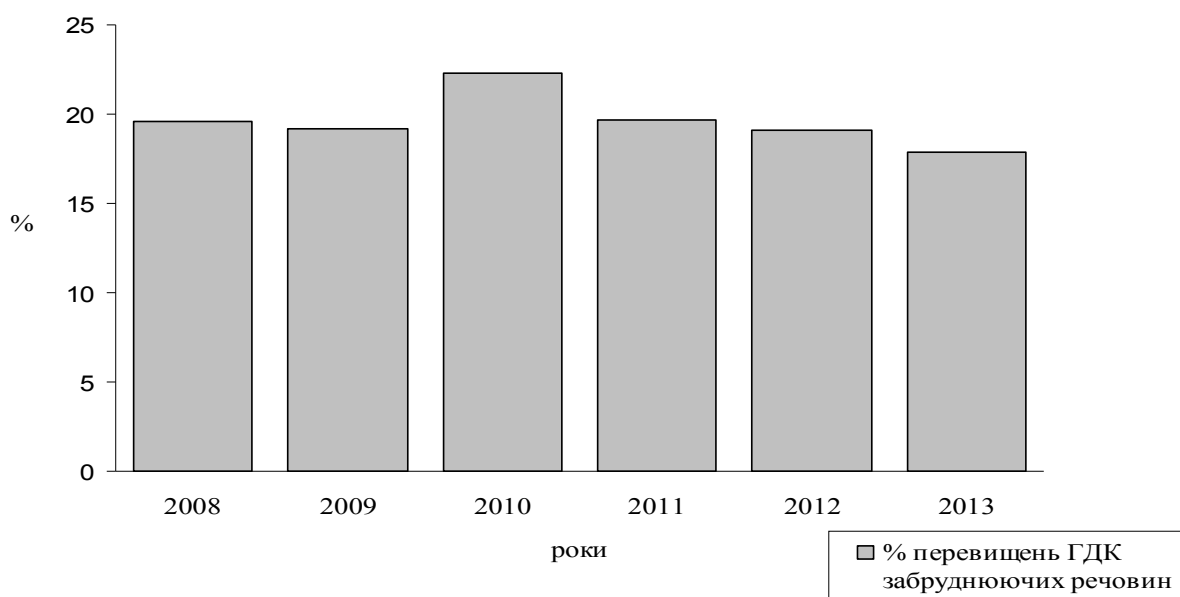


Рис. 2.3.1. Процент перевищень ГДК забруднюючих речовин в житловій забудові міста

Аналізуючи отримані дані можна відзначити тенденцію до зниження концентрацій шкідливих речовин в атмосферному повітрі, що пов'язане з виконанням низки повітряохоронних заходів (ВАТ «Запоріжсталь») та зменшенням об'ємів виробництва на промислових підприємствах.

Разом з тим, основною причиною забруднення атмосферного повітря міста Запоріжжя залишаються застарілі технології й устаткування, на базі яких функціонують підприємства і які не можуть забезпечити дотримання сучасних гігієнічних нормативів. Очисні споруди підприємств уловлюють, в основному, тільки пил, у той час як найбільш шкідливі сполуки - окисли азоту, вуглецю, фенол, сірчані, фтористі сполуки і інші - викидаються без очищення.

Оцінка рівня забруднення атмосфери м. Запоріжжя, проведена у відповідності з вимогами п. 8 ДСП-201-97 «Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними і біологічними речовинами)», шляхом співставлення сумарного показника забруднення (Σ ПЗ) сумішшю речовин з показником гранично допустимого

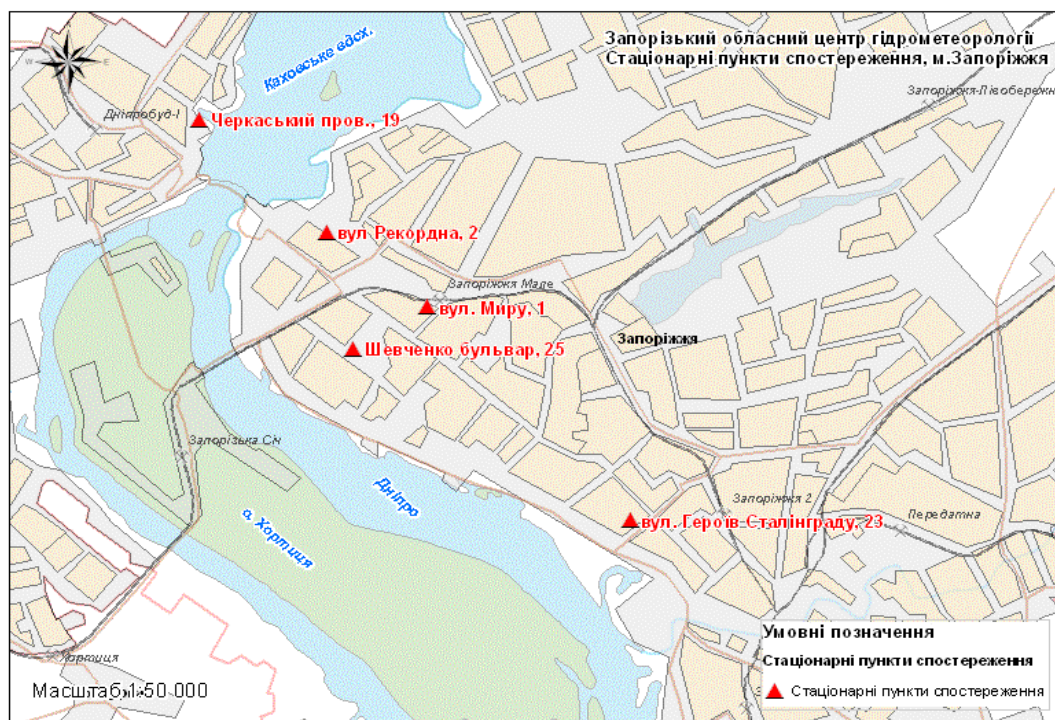
забруднення (ГДЗ). показує, що рівень забрудненості атмосферного повітря по критерію показника рівня забруднення залишається "неприпустимим", а по ступені небезпеки – "помірно небезпечним".



Фото 2.3.1. Промисловий район м. Запоріжжя – Павло-Кічкас

Запоріжжя - єдине місто в області, де проводяться дослідження стану атмосферного повітря по постам спостереження забруднення (ПСЗ). Систематичні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя проводяться Запорізьким обласним центром з гідрометеорології на 5 стаціонарних постах.

Оцінка стану атмосферного повітря за 2013 рік здійснювалась за середньомісячними концентраціями у кратності перевищень середньодобових гранично - допустимих концентрацій (далі - ГДК) по пріоритетним забруднюючим речовинам. Пріоритетними забруднюючими речовинами вважались ті речовини, які вносять найбільший вклад в забруднення атмосферного повітря міста і контролювались на стаціонарних постах спостережень за забрудненням атмосферного повітря.



Перелік пріоритетних забруднюючих речовин наведено у таблиці 2.3.3.

Таблиця 2.3.3. Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

Забруднююча речовина	Місто	ГДК, мг/м ³		Середня концентрація ***	Максимальна з разових концентрацій ***
		Максимально-разова	Середньодобова		
1	2	3	4	5	6
Пил (завислі речовини)	Запоріжжя	0,5	0,15	0,1	2,6
Двооксид сірки		0,50	0,05	0,2	0,05
Двооксид азоту		0,20	0,04	2,5	2,4
Оксид азоту		0,40	0,06	1,2	0,5
Оксид вуглецю		5	3	0,3	1,6
Формальдегід		0,035	0,003	2,0	0,4
Фенол		0,01	0,003	2,0	3,0
Фтористий водень		0,02	0,005	0,0	0,05
Хлористий водень		0,20	0,20	0,2	0,8
Розчинені сульфати		-	-	-	-
Сірководень		0,008	-	-	1,0

*** - в кратності ГДК

Відповідно до плану протягом 2012 року відібрано 24,5 тисячі проб, протягом 2013 року – 23,7 тисячі проб.

Домішки	2012 рік	2013 рік
Двооксид азоту	3829	3731
Двооксид сірки	3829	3731
Оксид азоту	837	837
Оксид вуглецю	2780	2786
Пил	2776	2492
Сірководень	2949	2840
Сульфати розчинені	544	456
Фенол	2736	2727
Формальдегід	1061	1064
Фтористий водень	1036	952
Хлористий водень	2112	2127
	24489	23743

Для порівняння вмісту забруднювальних речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя у 2012 та у 2013 роках були використані значення їх середньорічних концентрацій у кратності ГДК.

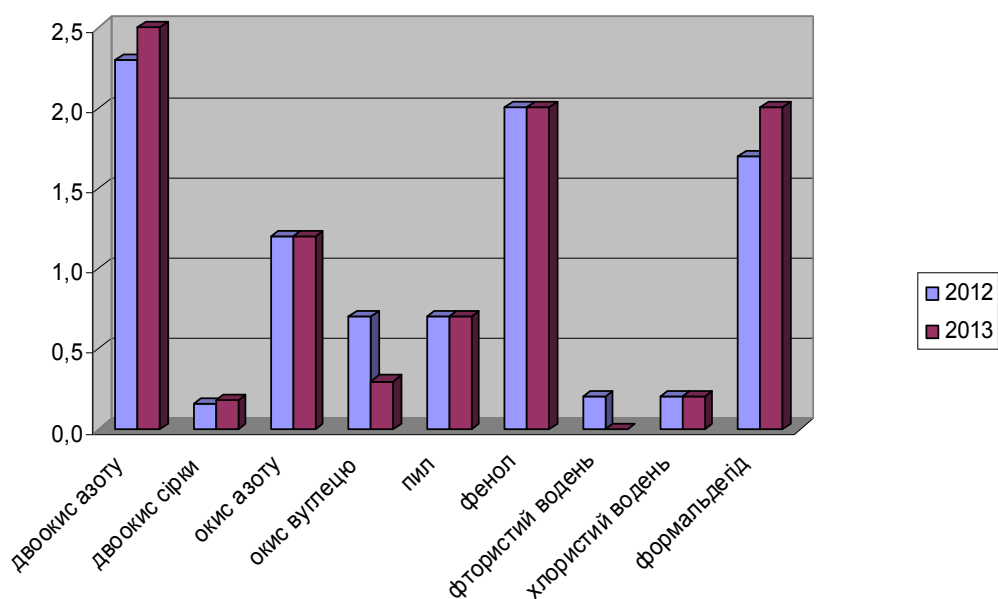


Рис. 2.3.2. Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя

У порівнянні з попереднім роком не змінився вміст у повітрі пилу, розчинених сульфатів, оксиду азоту, сірководню, фенолу та хлористого водню. Зменшився вміст у повітрі оксиду вуглецю та фтористого водню. Збільшився вміст у повітрі двооксиду сірки, двооксиду азоту та формальдегіду. Високі та екстремально високі рівні забруднення повітря в м. Запоріжжя протягом 2012-2013 років не зареєстровані.

На цьому ж малюнку ми бачимо, що і в 2012, і в 2013 році вміст двооксиду азоту, фенолу та формальдегіду перевищує ГДК.

Місто розташовано на обох берегах Дніпра. Розвиток міста відбувався таким чином, що великі промислові підприємства опинялись в безпосередній близькості до жилих забудов. Багато житлових будинків розташовано в межах санітарно-захисних зон промислових підприємств. Тому, над Запоріжжям часто спостерігається жовто-сиза димка смогу, що формується викидами промислових підприємств, сконцентрованих на відносно невеликій території. Цьому також сприяє рельєф місцевості, який являє собою хвилясту рівнину з яружно-балочною мережею, яка погіршує провітрювання території та умови розсіювання пилогазових викидів.

Основні підприємства міста Запоріжжя розташовані на промисловій



площаді, яка знаходиться в північно-східній частині міста (на карті позначена зеленим кольором). Таким чином, забруднення атмосферного повітря над основними районами міста відбувається при напрямках вітру від північно-західного через північ – до східного. При південному напрямку вітру забруднюється Заводський район, у

якому крім промислових підприємств, також мешкають люди. Південно-західний та західний вітер сприяє виносу забрудненого повітря за місто. Вітер, швидкість якого 0-4 м/с, забруднює місто незалежно від напрямку.

Основні причини понаднормативного забруднення атмосферного повітря міста:

- 240 підприємств практично всіх галузей індустрії, що здійснюють викиди шкідливих хімічних сполук в атмосферне повітря. Все це створює різне по спектру, але надзвичайно інтенсивне навантаження на різні райони міста, погіршуючи екологічну обстановку. Близько 150 хімічних сполук викидаються в атмосферу міста, багато з них є речовинами 1-2 класів небезпеки (двоокис марганцю, бенз-а-пірен, з'єднання свинцю, хрому та ін.);

- кліматичні особливості регіону. Місто Запоріжжя перебуває в кліматичних умовах, для яких характерні несприятливі умови розсіювання (НМУ) шкідливих викидів (температурні інверсії, штилі й т.п.), що приводить до накопичування викидів підприємств у житлових районах. У той же час система регулювання викидів шкідливих речовин у період несприятливих метеоумов працює неефективно;

- розташування основного промвузла з навітряної сторони щодо житлових районів міста, що сприяє їхній загазованості;
- значний обсяг невраховуваних в офіційній статистичній звітності неорганізованих (ліхтарних) викидів на підприємствах збільшує загазованість житлових районів;
- застарілі технології й устаткування, на базі яких функціонують підприємства вже не в змозі забезпечити дотримання сучасних екологічних нормативів, основні підприємства міста побудовані в тридцяті роки та функціонують по теперішній час;
- перехід підприємств на неекологічне паливо (вугілля, мазут), неритмічна робота технологічного устаткування, що є джерелом додаткового забруднення атмосферного повітря.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Однією з характеристик забруднення атмосферного повітря є рівень радіації. Радіаційне поле у приземному шарі атмосфери та на поверхні землі формується переважно гамма-випромінюючими радіонуклідами природного походження, які утворюються в верхніх шарах атмосфери та присутні в літосфері з часу створення Землі.

Запорізький ЦГМ проводить спостереження за потужністю експозиційної дози гама випромінювання на місцевості в районі метеомайданчика на 7 метеорологічних станціях, які розташовані на території Запорізької області (Запоріжжя, Пришиб, Мелітополь, Гуляйполе, Бердянськ, с. Семенівка Пологівського району, с. Ботієве Приазовського району).



За даними спостережень семи метеорологічних станцій, потужність експозиційної дози гамма-випромінювання на території Запорізької області знаходиться у межах рівнів, обумовлених розпадом природних радіонуклідів та космічним випромінюванням, і складає 6-20 мкР/год.

Протягом року радіаційний стан на території Запорізької області залишався стабільним. За даними 7 пунктів станцій спостережень та лабораторного контролю потужність експозиційної дози гама випромінювання змінювалась у межах 8-18 мкр/год, що близько до природних рівнів.

Таблиця 2.4.1. Потужність експозиційної дози гамма-випромінювання

Назва Метеостанції	Гамма - фон, мкР / год		
	Рівень природного фону (до аварії на ЧАЕС)	Максимальні та мінімальні результати щоденних вимірювань ПЕД за період 1991-2012р.р.	Середній за 2013 рік
м. Запоріжжя	12	5-20	11
м. Гуляйполе	-	6-19	11
м. Кирилівка	-	8-17	11
м. Пришиб	14	8-22	12
м. Мелітополь	-	6-18	9
м. Бердянськ	-	6-16	10
м. Ботієво	-	5-17	11

2.5. Використання озоноруйнівних речовин та їх вплив на довкілля

Постановою КМУ від 04.03.2004 № 256 затверджено Програму припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин на 2004 - 2030 роки. Метою Програми є створення сприятливих правових, економічних, організаційних і технічних умов для припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин у 2004-2030 роках.

В області відсутнє виробництво озоноруйнівних речовин. На підприємствах області озоноруйнівні речовини використовуються в холодильних установках технологічного призначення.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря є однією з дуже серйозних причин, які можуть приводити до різних захворювань людини.

Атмосферне повітря населених пунктів сьогодні вміщує різного роду інфекції, алергени, подразники й хімічні токсини, які можуть істотно обмежити тривалість життя й стати причиною хвороб, найчастіше дуже серйозних. При вдиху, найбільш сильно страждають від забрудненого повітря ніс, горло і легені. Сьогодні різними хімічними речовинами забруднено не тільки атмосферне повітря, а також їжа та вода.

Отруйні хімічні речовини, які потрапляють до організму людини, включають такі токсини, як пестициди, бенз(а)пірен, органічний фосфат,

діоксин, арсен, кадмій, ртуть та інші. Велика кількість цих та інших забруднюючих речовин та сполук в атмосферному повітрі може стати однією із причин такого важкого захворювання, як рак.

На теперішній час концентрації шкідливих речовин не досягають екстремальних значень (у п'ять разів вище гранично-припустимої й більше), що реєструвалися в області до 1990 року. Однак, існуючий по області рівень забруднення атмосферного повітря є критичним, і може призвести до росту числа хронічних захворювань і негативних тенденцій демографічних показників населення.

Згідно із інформацією, наданою міською СЕС, на тлі неблагополучної демографічної ситуації залишається високим рівень неінфекційної захворюваності.

Рівні захворюваності населення у Запорізькій області впродовж п'яти останніх років нижчі за республіканські показники.

У 2013 році в області серед населення (всього) кількість захворювань виявлених вперше (захворюваність) склала 962198 випадків або 53439,8 на 100000 населення. Це менше, ніж у 2010 році на 6,9% і менше на 0,24%, чим у 2012 році.

У структурі вперше виявлених захворювань велику питому вагу займають, як і в попередні роки, захворювання органів дихання - 45,7%, на другому місці травми та отруєння - 6,6%, далі захворювання шкіри і підшкірної клітковини - 6,4%, захворювання системи кровообігу - 5,7%.

Таблиця 2.6.1. Структура і захворюваність всього населення Запорізької області у 2010-13 рр.

Найменування нозологій	2010	2011	2012	2013	Пит.вага
Інфекційні та неінфекційні захворювання	59099	58491	55708	56112	100
Всього неінфекційних захворювань	56852	56122	53312	53440	95
Інфекційні та паразитарні захворювання	2248	2368	2396	2672	4
Новоутворення	853	936	965	910	1,7
З-ня крові та кровотв. органів	179	184	183	182	0,3
З-ня ендокринної системи	827	815	787	833	1,4
Цукровий діабет	261	252	252	278	0,45
Психічні розлади	301	316	312	287	0,6
З-ня нервової сист. та органів чутливості	1152	1123	1159	1063	2
З-ня системи кровообігу	3092	3086	3368	3191	6
в т.ч. гіпертонічна х-ба	1060	1078	1188	4	2
в т.ч. ішемічна х-ба	724	699	766	27	1,4
З-ня орг. дих. з грип.та ГРЗ	28142	27332	24325	25672	44
З-ня органів травлення	1442	1522	1387	1351	2,5
З-ня шкіри і підшк. кліт-ни	3598	3494	3671	3578	6,6
З-ня кістково-м'язової системи	2622	2711	2682	2487	4,8
Уроджені аномалії	80	119	99	91	0
Травми та отруєння	4256	4108	4108	3730	7,4

У 2013 році кількість звернень населення області з приводу всіх захворювань (поширеність) склала 2 590 237 випадків або 143 860,0 на 100000 населення. В порівнянні з 2010 роком менше на 0,7%, але більш ніж у 2012 р. на 0,6%. Практично показники залишаються на рівні 2010 року

Таблиця 2.6.2. Структура і рівень поширеності неінфекційних захворювань у Запорізькій області у 2010-2013 роках серед всього населення на 1000000.

Найменування нозологій	2010	2011	2012	2013	Пит.вага
Інфекційні та неінфекційні захворювання	147435	148791	146824	148074	100
Всього неінфекційних захворювань	144014	144927	142969	143860	97
Інфекційні та паразитарні захворювання	3421	3865	3855	4214	3
Новоутворення	3622	3761	3847	3779	2,8
З-ня крові та кров. органів	574	589	582	572	0,4
З-ня ендокринної системи	5397	5707	6031	6533	4,4
Цукровий діабет	2453	2531	2624	2831	1,9
Психічні розлади	4443	4491	4527	4498	3
З-ня нервової сист. та органів чутливості	3412	3410	3536	3465	2,3
З-ня системи кровообігу	53058	53422	53773	53919	36,4
в т.ч. гіпертонічна х-ба	24307	24510	24238	101	0,18
в т.ч. ішемічна х-ба	16343	16447	16926	329	0,62
З-ня орг. дих. з грип.та ГРЗ	31734	31042	27901	29407	19,8
З-ня органів травлення	7222	7424	7345	7209	4,9
З-ня шкіри і підшк. кліт-ни	4323	4465	4850	4637	3,1
З-ня кістково-м'язової системи	6279	6435	6420	6288	4,2
Уроджені аномалії	496	548	559	579	0,4

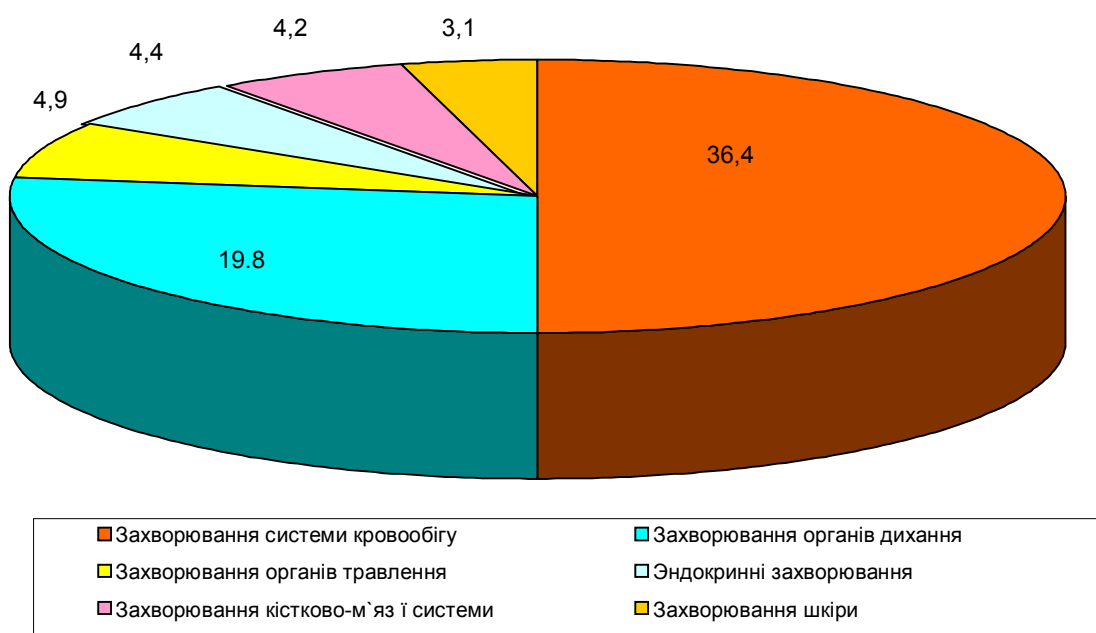


Рис. 2.6.2.1 Структура поширеності неінфекційних захворювань серед всього населення Запорізької області у 2010-2013 роках в %.

Структуру поширеності захворювань формували переважно, як завжди, захворювання органів кровообігу 36,4%, органів дихання 19,8%, шкіри і підшкірної клітковини - 3,1%, захворювання органів травлення по 4,9%, кістково-м'язової системи - 4,2%. Трохи збільшилися ендокринні захворювання: з 4% до 4,4%.

Серед окремих видів патології найпоширеніша серед населення - це захворювання органів дихання. Кількість вперше виявлених захворювань у 2013 році знизилася в порівнянні з 2010 роком на 8,8%, але в порівнянні з 2012 роком захворюваність зросла на 5,2%.

Поширеність захворювань органів дихання знизилася в порівнянні з 2010 роком на 7,3%, але збільшилася в порівнянні з 2012 роком на 5,1%.

Важливе місце займають хвороби системи кровообігу, які дають найвищу смертність як в області так і в Україні. Захворюваність у 2013 році в абсолютних числах склала 57454 випадків первинного звернення або 3191 на 100000 населення. Порівняно з 2010 роком захворюваність виросла на 3,1%, але в порівнянні з 2012 роком знизилася на 5,2%.

Поширеність даної нозології має стійку тенденцію до зростання. Так у 2010 році показник на 100000 населення склав 53058, у 2013 році - 53919.

Індивідуальний ризик смерті від хвороб системи кровообігу в області складає $9,4^{-3}$, зокрема від ішемічної хвороби - $6,1^{-3}$, зокрема від інфаркту міокарда - $3,9^{-4}$, і вважається неприйнятним.

Реєструється високий рівень захворюваності і поширеності захворювань шкіри. Це, перш за все, відноситься до контактного і атонічного дерматитів. Спостерігається незначна тенденція до зниження вперше виявлених випадків: 3598 у 2010 році і 3578 у 2013 році (на 100000), зниження склало менше 1%. Показники рівня поширеності цієї патології збільшилися на 6,7%.

Значне місце в структурі займають захворювання органів травлення - 4,9%. Виявлена невелика тенденція до зниження. Так у 2010 році вперше виявлених захворювань було зареєстровано 26120 випадків, у 2013 році 24320 або 1442 у 2010 році і 1350 на 100000 населення в 2013 році - зниження на 6,3%. Велику питому вагу цих захворювань складають гастрити і дуоденіти (23%). Поширеність захворювань органів травлення знизилася з 7222 до 7209 на 100000 населення, зменшення складає 0,18%.

Достатньо високу питому вагу в структурі захворюваності займають захворювання кістково-м'язової системи - 4,4%. У цій нозології спостерігається незначне зростання як захворюваності, так і поширеності. Показники поширеності на 100000 населення у 2010 році склали 6279, у 2013 році - 6288 - зростання на 1%.

В структурі неінфекційних захворювань певну питому вагу займають новоутворення. В цій нозології обласні показники нижче республіканських, але з 2007 року показники в області зростають та мають невелику тенденцію до зросту. Турбує те, що дана нозологія молодшає. Так у 2010 році серед категорії діти (0-14) показники становили 214,6, то у 2013 році 221,6 на 100000 населення, а серед категорії діти (0-6) у 2012 році відповідні показники становили 345,3, у 2013 році 296,3 на 100000 населення.

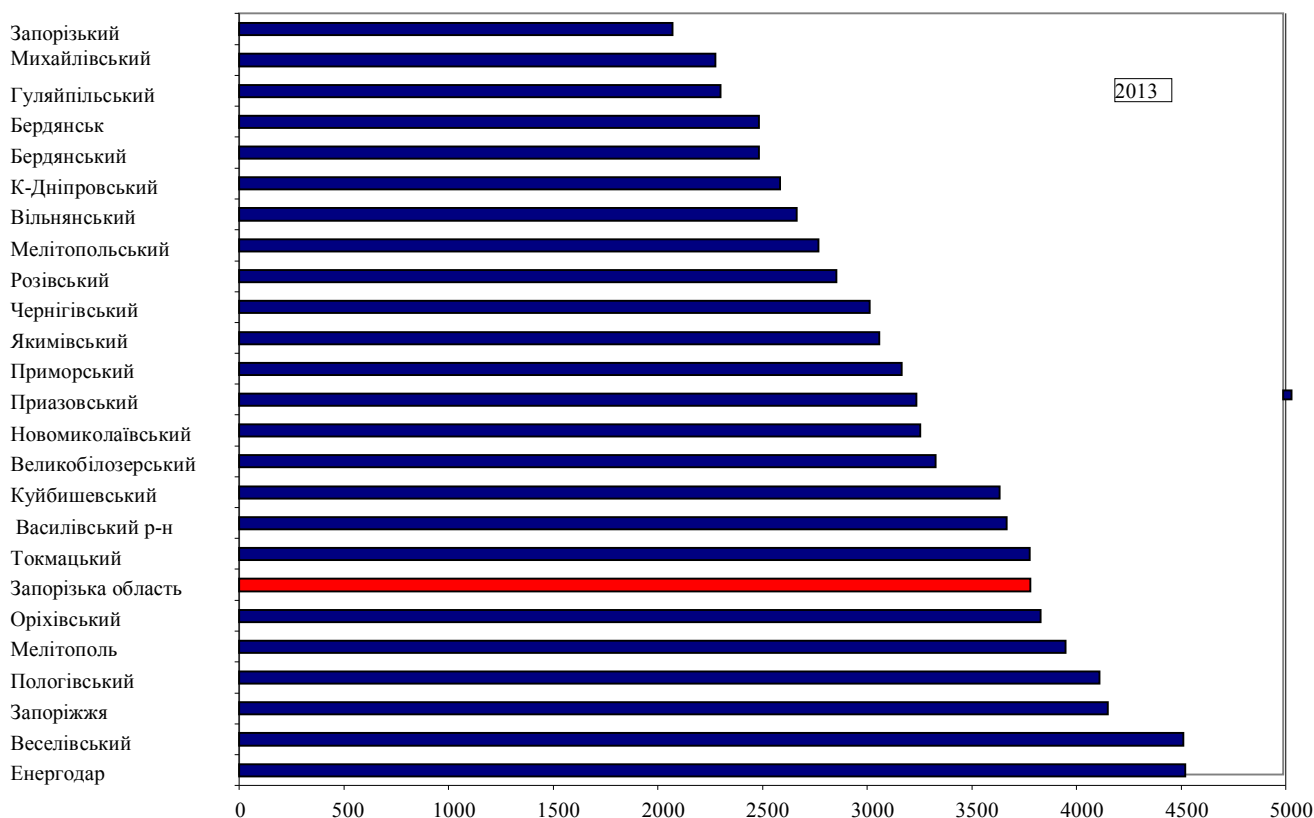


Рис. 2.6.2.2. Ранжирування серед адміністративних територій області поширеності захворювань новоутвореннями за 2013 рік.

У 2013 році в області серед дитячого населення (0-14 років) кількість неінфекційних захворювань виявлених вперше (захворюваність) склала 319972 випадки або 135565,4 на 100000 дітей. Це менше ніж у 2010 році на 5,8%, але більше на 0,7%, ніж в 2012 році.

У 2013 році кількість звернень дитячого населення (0-14) з приводу всіх неінфекційних захворювань (поширеність) склала 378603 випадки або 160406 на 100000 дітей. В порівнянні з 2010 роком менше на 4,1%, але більш, ніж у 2012 році, на 0,8%. При ранжируванні територій вперше виявлена захворюваність виглядає так.

У структурі захворюваності як і в попередні роки превалювали захворювання органів дихання 69% (в Україні - 65%), інфекційні і паразитарні захворювання - 7,4%, захворювання шкіри - 4,8%, органів травлення - 2,2%, травми і отруєння - 3,3%.

Структуру поширеності захворювань серед дітей формували переважно захворювання органів дихання 60,5%, шкіри і підшкірної клітковини - 4,4%, нервової системи і травлення по 3,4%, кістково-м'язової системи - 2%.

Таблиця 2.6.3. Структура і поширеність неінфекційних захворювань дітей (0-14 років) у Запорізькій області за 2010-2013 роки.

Найменування нозологій	2010	2011	2012	2013	Пит вага
Інфекційні та неінфекційні захворювання	175560	175658	168331	172037	100
Всього неінфекційних захворювань	167094	166480	159047	160406	93
Інфекційні та паразитарні захворювання	8505	9178	9284	11631	6,7
Новоутворення	388	423	435	437	0,25
З-ня крові та кров. органів	1586	1658	1676	1619	1
З-ня ендокринної системи	2689	2752	2874	2782	1,6
Цукровий діабет	69	71	77	83	0,05
Психічні розлади	3762	3907	3680	3749	2,2
З-ня нервової сис. та орг. чутливості	3579	4171	4213	3768	2,2
З-ня системи кровообігу.	1447	1700	1830	1840	1
в т.ч. гіпертонічна х-ба	2963	3347	3254	2999	1,7
в т.ч. ішемічна х-ба	111043	107687	101110	104137	60,5
З-ня орг. дих. з грип.та ГРЗ	5755	6339	5865	5772	3,4
З-ня органів травлення	7938	7809	7813	7577	4,4
З-ня шкіри і підшк. кліт-ки	3437	3329	3362	3121	1,8
З-ня кістково-м'язової системи	2327	2614	2693	2849	1,7

Серед окремих видів патології найпоширеніша серед дітей - це захворювання органів дихання. Кількість, вперше виявлених захворювань у 2013 році трохи знизилася в порівнянні з 2010 роком, менше на 1%. Порівняно з 2012 роком захворюваність виросла на 0,3%.

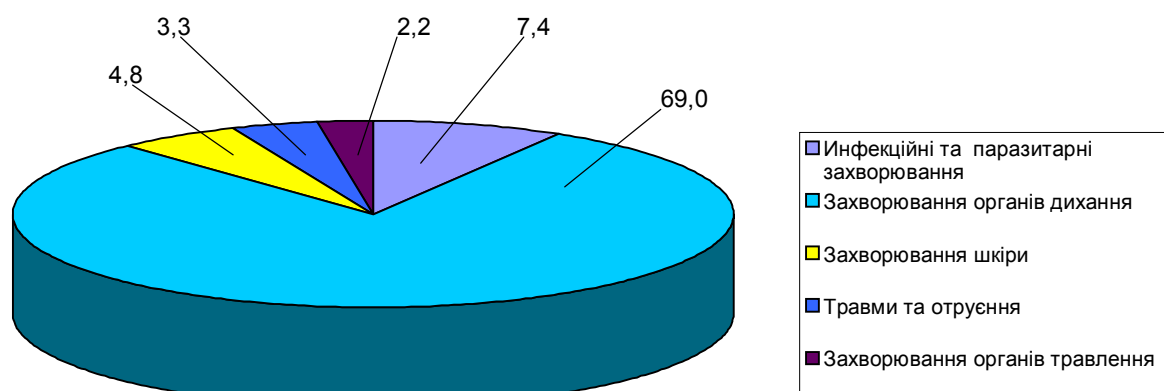


Рис.2.6.3.1. Структура поширеності захворювань дітей (0-14 років) у Запорізькій області 2010-2013 роки

Поширеність захворювань органів дихання знизилася в порівнянні з 2010 роком на 0,5%, але трохи виросла в порівнянні з 2012 роком на 0,6%. Показники захворюваності у 2013 році склали 100797 на 100000 дітей, показник поширеності 104137 на 100000 дітей. В Україні показники захворюваності і поширеності склали 979800 та 1014700 на 100000 дітей відповідно.

Спостерігається високий рівень захворюваності і поширеності захворювань шкіри. Це перш за все відноситься до контактного і атопічного дерматитів. В той же час намітилася невелика тенденція до зниження вперше

виявлених випадків: 7384 в 2010 і 7030 на 100000 населення, у 2013 році зниження склало 4,7%. Зниження рівня поширеності складає також близько 4%.

Значне місце в структурі займають захворювання органів травлення. Якщо у 2010 році вперше виявлених захворювань було зареєстровано 3470 на 100000, то у 2013 році 3264 на 100000 населення, зниження на 5,9%. Велику питому вагу цих захворювань складають гастрити і дуоденіти (23%).

Серед дітей області продовжують зростати уроджені аномалії. Темп приросту захворюваності за період 2010 - 2013 складає 19%, темп приросту поширеності 22,0%. В Україні ці показники склали 12% і 15,8% відповідно.

Стійка тенденція до зростання спостерігається з «гігієнічної» нозології - це короткозорість, показники захворюваності якої зростали з 446,0 у 2010 році до 625,0 у 2013 році на 100000 населення, зростання на 40%. Аналогічна ситуація з поширеності цієї нозології: 2010 рік 1447,0 вже у 2013 році 1840,0 на 100000 населення. Зростання на 27%.

Серед дітей області (0 - 6) продовжують зростати показники з нозології уроджені аномалії. Кількість вперше виявлених захворювань у 2010 році склала 1067 випадків, у 2013 році - 1309 випадків, або 907 і 1086 відповідно на 100000 населення. Темп приросту захворюваності за період 2010 – 2013 складає 18,1%, зростання показників поширеності на 21,0%. В Україні ці показники склали 12% і 15,8% відповідно.

2.7. Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Згідно за даними Головного управління статистики у Запорізькій області в цілому по регіону у 2013 році виконано 14 заходів з метою зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, завдяки чому викиди по області зменшились на 5,448 тис. тонн. Основна частина - 7 повітряохоронних заходів, виконана на підприємствах м. Запоріжжя з фактичним ефектом 4,305 тис. т (табл. 2.7.1.).

Таблиця 2.7.1. Впровадження заходів з метою зменшення викидів забруднюючих речовин по районах та містах Запорізької області у 2012 році

	Кількість заходів, одиниць	Загальний обсяг витрат на проведення заходів за кошторисною вартістю, тис. грн.	Фактично витрачено з початку виконання заходу, тис. грн.	Зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря після впровадження заходу, тонн/рік	
				очікуване	фактичне
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Запорізька область	14	79868,7	279417,9	1904,154	5447,973
м. Запоріжжя (міськрада)	7	37789,5	237521,1	770,818	4305,346
м. Токмак (міськрада)	3	110,2	110,2	29,551	17,543
м. Енергодар (міськрада)	1	41664,0	41436,0	1103,367	1124,331
Василівський район	1	300,	345,6	0,415	0,750
Розівський район	2	5,0	5,0	0,003	0,003

У 2013 році у Запорізькій області розроблена «Обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки», затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 №29.

Метою програми є визначення головних напрямків дій, заходів і ресурсів щодо поліпшення стану екологічної безпеки в області, розробка комплексу узгоджених і взаємопов'язаних природоохоронних, правових, економічних, організаційно-технічних та інших заходів для відновлення і забезпечення сталого функціонування усіх екосистем регіону на період до 2020 року.

У найбільш техногенно-навантажених містах області – м. Запоріжжя та м. Енергодар розроблені та діють міські програми, в яких передбачені природоохоронні заходи. Так у 2012 році була розроблена та затверджена рішенням Запорізької міської ради від 24.12.2012 № 24 «Програма природоохоронних заходів, спрямованих на охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки міста Запоріжжя».

Природоохоронні заходи щодо зменшення обсягів викидів в атмосферне повітря, які були виконані підприємствами в 2013 році:

ВАТ «Запоріжсталь». «Агломераційний цех. Модернізація мокрих газоочисток № 1-6». На протязі 2012 – 2013 захід виконувався по агломашині № 1. У травні 2013 року було введено в експлуатацію агломашину № 1 після реконструкції газоочистки. Зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в результаті виконання заходу склало на 3933 т/рік. Підприємством профінансовано за 2013 рік 104598,2 тис. грн., а з початку реалізації заходу 235635,2 тис. грн.

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго». «Заміна існуючих електрофільтрів на нові на енергоблоці № 1». За 2013 рік підприємством витрачено на реалізацію заходу 2427,192 тис. грн., всього профінансовано з початку реалізації проекту 41500,215 тис. грн. Захід виконано у повному обсязі 100%.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – «Зменшення споживання природного газу за рахунок заміни горілок середнього тиску на горілки низького тиску». Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю в атмосферне повітря на 91,9 т/рік. За 2013 рік підприємством витрачено на реалізацію заходу 302,8 тис. грн. Захід виконано у повному обсязі 100%.

ДП «Запорізький титаномагнієвий комбінат». «Реконструкція підсклепіння печей РТП 1,2,3». Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю в атмосферне повітря на 2,475 т/рік, речовин у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом на 3 т/рік. Підприємством профінансовано за 2013 рік 127,183 тис. грн., а з початку реалізації заходу 394,249 тис. грн. Захід виконано у повному обсязі 100%.

ДП «Запорізький титаномагнієвий комбінат». «Заміна фільтру СМЦ на пилогазоочисне обладнання ФРІР-630 на дільниці плавки ВА-30 цеху № 2

від 6 джерел викидів». Очікуване зменшення викидів речовин у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом на 16,794 т/рік. Підприємством профінансовано за 2013 рік 250 тис. грн. Захід виконано в повному обсязі 100%.

ПАТ «Український графіт». «Цех графітації № 4 (дж. 403, 404, 405) – «Впровадження футерованих теплоізоляційними матеріалами витяжних зонтів над печами графітації для створення умов допалювання оксиду вуглецю, що утворюється в печі». Запланований на 2013 рік обсяг витрат склав 2750,0 тис. грн. Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в результаті виконання всього заходу на 393,0 т/рік. Захід виконано в повному обсязі. За даними підприємства очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю в атмосферне повітря становитиме 197,2 т/рік в зв'язку зі зменшенням виробничих потужностей.

У 2013 році продовжувалися виконуватися підприємствами наступні заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, а саме:

ВАТ «Запоріжсталь». «Агломераційний цех. Модернізація мокрих газоочисток агломашин № 2-6». Укладено договір на постачання обладнання для газоочисної установки за агломашиною № 2, ведуться проектні роботи. Загальний обсяг витрат на реалізацію всього заходу за кошторисною вартістю складає 550000 тис. грн.

ВАТ «Запоріжсталь». «Доменне виробництво, капремонт ДП-4. Будівництво аспіраційних установок від шихтоподачі та ливарного двору». Проводились монтажні роботи металевих конструкцій на ДП-4, завершено будівництво фундаменту під ливарним двором, підписано договір на постачання газоочисного обладнання з ТОВ «Велікс». Очікуване зниження викидів пилу на 1352,69 т/рік. За 2013 рік підприємство витратило 67386,5 тис.грн., з початку реалізації заходу профінансовано 125172,1 тис.грн. Ступінь готовності об'єкту складає 51,4 %.

ВАТ «Запоріжсталь». «Прокатне виробництво. Переведення травильних ліній ЦХП-1 на солянокисле травлення з будівництвом аспіраційних установок». Виконувався монтаж механічного обладнання фірми «Siemens VAI», завершується будівництво електроприміщення. Очікуване зменшення викидів сірчаної кислоти на 44,8 т/рік. За 2013 рік підприємство витратило 112708,1 тис. грн., з початку реалізації заходу профінансовано 339293,7 тис. грн. Ступінь готовності об'єкту складає 60,2 %.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – «Цех № 4, печі №№ 31-38. Технічне переозброєння. Реконструкція печей та газоочисток». Виконано будівництво 1 та 2 блоку газоочисних споруд, здійснюється пусконаладжувальна компанія. Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 395 т/рік. За 2013 рік підприємство витратило 11001,36 тис. грн., всього профінансовано з початку реалізації проекту 86412,99 тис. грн. Ступінь готовності об'єкту складає 98,0 %.

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго». «Заміна існуючих електрофільтрів на нові на енергоблоці № 3». Всього профінансовано з початку реалізації проекту 34796,369 тис. грн., проведено закупівлю обладнання. Стан виконання заходу складає 3,9%.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Удосконалення технологічних процесів, регулювання системи обігріву коксових печей КБ - 2, 5, 6 (температура системи обігріву не більш 1250-1300°C)». За 2013 рік підприємством фактично витрачено 216,67 тис. грн., ступінь виконання заходу складає 57%.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Герметизація та ремонт камер коксування методом керамічної наплавки коксових печей КБ - 2, 5 та 6». За 2013 рік підприємством фактично витрачено 6539 тис. грн., ступінь виконання заходу складає 33%.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Реконструкція скрубера № 1». За 2013 рік підприємством фактично витрачено 3742,8 тис. грн., ступінь виконання заходу складає 45%.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Капітальний ремонт скрубера № 3». За 2013 рік підприємством фактично витрачено 560,1 тис. грн., ступінь виконання заходу складає 45%.

ПАТ «Запорізький завод зварювальних флюсів та скловиробів». «Спорудження газоочисної установки за піччю № 3 виробництва силікат-брили». Очікуване зменшення обсягів викидів твердих частинок (пилу) згідно проекту на 54,8 т/рік. Проведена розробка проектно-технічної документації та закупівля обладнання. За 2013 рік підприємством витрачено 263 тис. грн., ступінь виконання заходу складає 33%.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Питання адаптації до зміни клімату займають на сьогоднішній день одне з ключових місць.

До першочергових адаптаційних заходів для різних секторів економіки (сільське та водне господарство, енергетика, будівництво) та у сфері охорони здоров'я на регіональному рівні належать:

звітність як негативних, так і позитивних наслідків кліматичних змін з тим, щоб адаптаційні заходи сприяли зниженню втрат від одних та збільшенню ефекту від інших;

проведення макроекономічної оцінки наслідків зміни клімату та адаптаційних заходів для різних регіонів;

раннє виявлення та прогнозування;

визначення пріоритетності адаптаційних заходів при розробці державних та регіональних стратегій розвитку.

В Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року однією з пріоритетних операційних цілей визначено «Зменшення емісії парникових газів».

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

На виконання зобов'язань, прийнятих Україною після підпису Кіотського протоколу, Департаментом проводиться державний облік викидів парникових газів, а саме: діоксиду вуглецю, закису азоту, метану, гексафториду сірки, гідрофторвуглецю, перфторвуглецю. Інвентаризація викидів парникових газів на національному та регіональному рівнях виконується згідно з керівними методиками, розробленими Міжурядовою групою експертів по зміні клімату.

На території області найбільша частка викидів парникових газів припадає на вуглекислий газ. В 2013 році викиди парникових газів становили 14,6 млн. т CO₂ – екв., що на 0,5 млн. т CO₂ – екв. більше, ніж у 2012 році.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

З метою пом'якшення наслідків зміни клімату, виконання Україною своїх зобов'язань як Сторони Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, в області ведеться робота щодо впровадження проектів (заходів), реалізація яких супроводжується скороченням викидів парникових газів за рахунок залучення механізму спільного впровадження, передбаченого положеннями Кіотського протоколу. Впровадження цих заходів спрямоване на зменшення

негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки регіону, впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурсо - та енергозберігаючих технологій і збільшення інвестицій.

Підприємства області в 2013 році виконували наступні заходи по зменшенню викидів парникових газів:

Концерн «Міські теплові мережі». Постійно здійснюється встановлення на опалювальному обладнанні тепло утилізаторів, які дозволяють використовувати надлишкове тепло парникових газів та істотно зменшувати споживання природного газу.

ПАТ «Запоріжжкокс»:

- виробництво власної електроенергії за рахунок використання надлишку коксового газу, який згорає на газоскидуючому обладнанні;

- передача надлишку коксового газу на газоскидуючому обладнанні, відповідно зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Удосконалення технологічних процесів, регулювання системи обігріву коксових печей КБ - 2, 5, 6 (температура системи обігріву не більш 1250-1300°C)». За 2013 рік підприємством фактично витрачено 216,67 тис. грн., ступінь виконання заходу складає 57%.

ПАТ «Запоріжжкокс». «Герметизація та ремонт камер коксування методом керамічної наплавки коксових печей КБ - 2, 5 та 6». За 2013 рік підприємством фактично витрачено 6539 тис. грн., ступінь виконання заходу складає 33%.

ПАТ «Український графіт». «Цех графітації № 4 (дж. 403, 404, 405) – «Впровадження футерованих теплоізоляційними матеріалами витяжних зонтів над печами графітації для створення умов допалювання оксиду вуглецю, що утворюється в печі». Запланований на 2013 рік обсяг витрат склав 2750,0 тис.грн. Захід виконано в повному обсязі.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – «Зменшення споживання природного газу за рахунок заміни горілок середнього тиску на горілки низького тиску». Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю в атмосферне повітря на 91,9 т/рік. За 2013 рік підприємством витрачено на реалізацію заходу 302,8 тис. грн. Захід виконано у повному обсязі 100%.

ДП «Запорізький титаномагнієвий комбінат». «Реконструкція підсклепіння печей РТП 1,2,3». Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю в атмосферне повітря на 2,475 т/рік, речовин у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом на 3 т/рік. Підприємством профінансовано за 2013 рік 127,183 тис. грн., а з початку реалізації заходу 394,249 тис. грн. Захід виконано у повному обсязі 100%.

ПАТ «Український графіт». «Цех графітації № 4 (дж. 403, 404, 405) – «Впровадження футерованих теплоізоляційними матеріалами витяжних зонтів над печами графітації для створення умов допалювання оксиду вуглецю, що утворюється в печі». Запланований на 2013 рік обсяг витрат склав 2750,0 тис. грн. Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в результаті виконання всього заходу на 393,0 т/рік. Захід

виконано в повному обсязі. За даними підприємства очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю в атмосферне повітря становитиме 197,2 т/рік в зв'язку зі зменшенням виробничих потужностей.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – «Цех № 4, печі №№ 31-38. Технічне переозброєння. Реконструкція печей та газоочисток». Виконано будівництво 1 та 2 блоку газоочисних споруд, здійснюється пусканалагоджувальна компанія. Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 395 т/рік. За 2013 рік підприємство витратило 11001,36 тис. грн., всього профінансовано з початку реалізації проекту 86412,99 тис. грн. Ступінь готовності об'єкту складає 98,0 %.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водний фонд Запорізької області складають ріка Дніпро, розташовані на ній Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води в них відповідно 18,2 і 3,3 км³, 3 середніх, 62 малих річок (довжиною більше 10 км), на яких створено 28 водосховищ та 1202 ставків. Загальна довжина річок складає 2877,6 км, в т.ч. в межах області 2648,7 км, із них середніх річок – 459 км, малих 2189,7 км, крім того нараховується 3151,5 км притоків та яруг. На півдні Запорізька область омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого у межах області складає більше ніж 300 км. На території Запорізької області розташовані 4 лимани: Білозерський, Утлюкський, Тубальський та Молочний, загальна площа водного дзеркала яких становить 655,5 км².

Середній багаторічний об'єм поверхневого стоку, що формується на території області, сягає 0,425 км³/рік, стік р. Дніпро – 53,0 км³/рік. Фактична водність малих і середніх річок області у 2013 році відповідала 75% забезпеченості.

Експлуатаційні запаси прісних підземних вод, придатних для питного водопостачання, по 13 розвіданих родовищах становлять 299,5 тис. м³/добу.

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів

Водозабезпеченість області досить висока і в перерахунку на 1 особу становить 29,8 тис. м³ на рік в основному за рахунок стоку р. Дніпро, водозабезпеченість підземними водами складає усього 0,061 тис. м³ на рік, водозабезпеченість місцевим поверхневим стоком – 0,24 тис. м³ на рік.

Незважаючи, на достатні запаси поверхневих та підземних вод, водні ресурси розподілені в межах території області у вкрай нерівномірно.

По північно-західній окраїні області протікає головна водна артерія – ріка Дніпро. Загальна довжина р. Дніпро в межах області складає 167,5 км.

Ріка Дніпро є головним джерелом питного водопостачання міст Запоріжжя, Бердянськ, Вільнянськ, населених пунктів Вільнянського, Запорізького та Новомиколаївського районів та ряду населених пунктів південних районів області. Крім того, з р. Дніпро здійснюється забір води для забезпечення виробничих потреб великих промислових підприємств, зокрема ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ВСП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», АТ «Мотор Січ», а також для потреб зрошення.

Вся територія області розділена генеральною лінією водорозділу, яка йде із сходу на захід, на два водозбірні басейни – р. Дніпро і Північного Приазов'я.

До північної групи водотоків рік Придніпров'я відносяться притоки . річки Вовчої (р. Гайчур та р. Верхня Терса,) р. Конка, р. Янчекрак, р. Карачекрак, в. Велика Білозерка та інші - всього 25 річок.

До південної групи річок Приазов'я відносяться річки Великий та Малий Утлюк, Молочна, Берда, Обіточна, Лозоватка, Джебельня, Домузла, Корсак та інші - всього 40 річок.

Малі та середні річки області мають незначне народногосподарське значення. Води їх, головним чином повеневі, затримані у водосховищах та ставках використовуються в більшій частині для риборозведення, технічного водопостачання, зрошення та рекреації. За природними показниками мінералізації та вмістом хімічних сполук вода малих та середніх річок області не придатна для питного водопостачання

Також, територіально нерівномірно розподілені запаси підземних прісних вод, придатних для питного водопостачання. Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод в різних частинах області неоднакові. Територія Причорноморського басейну характеризується більш сприятливими умовами і тут кількість попередньо розвіданих підземних вод (ПРПВ) у межах адміністративного району, як правило, наближається або перевищує 100,0 тис. м³/добу. На площі Українського басейну гідрогеологічні умови значно гірші, тут є райони з величиною ПРПВ 2,0-13,2 тис. м³/добу, а Вільнянський і Запорізький райони їх зовсім не мають. Найбільше розвідано і затверджено запасів підземних вод у Мелітопольському (60,0 тис. м³/добу) та Кам'янсько-Дніпровському (70,5 тис. м³/добу) районах. В інших районах їх величина змінюється від 5,4 тис. м³/добу до 39,9 тис. м³/добу. Дев'ять районів області з двадцяти не мають експлуатаційних запасів.

Розвиток народногосподарського комплексу на фоні надзвичайно неравномірного розподілу водних ресурсів спричинив гостру проблему питного і промислового водозабезпечення, покриття їх дефіциту вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро магістральними каналами та водогонами.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

За даними державної статистичної звітності по формі 2-ТП(водгосп) за 2013 рік загальний обсяг забору води склав 1244,0 млн. м³, що на 32,1 млн. м³ або на 2,6 % більше у порівнянні з 2012 роком, відповідно збільшилося і використання води на 51,0 млн. м³ та склало 1237,0 млн. м³.

Динаміка загального обсягу забору, використання та скиду зворотних води по області в першу чергу залежить від найбільшого користувача водних ресурсів ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», яка працює на прямотоці. Збільшення у 2013 році забору та використання свіжої води Запорізькою ТЕС пов'язано із збільшенням виробництва електроенергії на 1217,37 тис. МВт-год.

У зв'язку погодними умовами, в порівнянні з 2012 роком збільшено використання води на потреби зрошення на 10,01 млн. м³ сільгоспприємствами Якимівського, Мелітопольського, Токмацького, Оріхівського, Михайлівського районів.

В 2013 році ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» скорочено забір і використання свіжої води на 2,25 млн.м³, що пов'язано з виконанням заходів по раціональному використанню водних ресурсів.

Більшістю водокористувачів області скорочено забір і використання води. Це обумовлено різними обставинами, в тому числі, за рахунок раціонального використання водних ресурсів, зміни виробничих умов, скорочення виробництва та інше.

Обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти у 2013 році склав 902,723 млн. м³, що на 47,043 млн. м³ більше, ніж у 2012 році, з них 77,253 млн. м³ забруднених, що на 5,953 млн. м³ більше, ніж у 2012 році і складає 8,53 % від загального обсягу скидання.

Збільшення загального обсягу скидання зворотних вод у водні об'єкти пояснюється збільшенням забору і використання води ВСП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Вперше за останні декілька років в Запорізькій області спостерігається у 2013 році збільшення обсягів скидання забруднених зворотних вод до водних об'єктів області

Так, якщо у 2009 році було скинуто 82,83 млн. м³ забруднених зворотних вод, у 2010 році – 72,66 млн. м³, 2011 році - 70,32 млн. м³, 2012 році – 71,30 млн. м³, у 2013 році - 77,253 млн. м³.

Зростання у 2013 році скиду забруднених зворотних вод у водні об'єкти області на 5,953 млн. м³ пов'язано в основному з погіршенням якості очищення зворотних вод КП «Бердянськводоканал» Бердянської міської ради. У 2013 році підприємством відведено у Азовське море 5,711 млн. м³ зворотних вод з незначним перевищенням затверджених нормативів скидання забруднюючих речовин із зворотними водами по таких речовинах, як фосфати і нітрати.

Скорочення обсягів скидання забруднених зворотних вод досягнуті за рахунок впровадження в області ряду важливих водоохоронних заходів, направлених на попередження забруднення водних об'єктів, зокрема введення в експлуатацію після розширення та реконструкції очисних споруд лівобережної частини (ЦОС-1) КП «Водоканал» м. Запоріжжя, підвищення дієвості економічних важелів регулювання водокористування, раціонального використання водних ресурсів, а також скорочення виробництва.

Збільшення або зменшення обсягів скид забруднених зворотних вод залежить від обсягів виробництва основними підприємствами-забруднювачами водних об'єктів, і в першу чергу, від ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь». Доля комбінату в загальному обсязі скидання забруднених зворотних вод в цілому по області складає 81,2 %.

ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» відведено у р. Дніпро 62,70 млн. м³ забруднених зворотних вод, що на 0,91 млн. м³

більше ніж у 2012 році. Збільшення скидання забруднених зворотних вод підприємством пояснюється: збільшенням обсягів скидів забруднених зворотних вод через комплекс позамайданчикового шламовидалення ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» іншими абонентами, гідравлічними випробуваннями трубопроводів цеху гарячої прокатки тонкого листа, передачею освітленій води з шламонакопичувача б. Городиська у комплекс позамайданчикового шламовидалення ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» для проведення інженерно-гідрогеологічних робіт.

АТ «Мотор Січ» також збільшено скидання недостатньо очищених зворотних вод. У 2013 році підприємством відведено у р. Мокра Московка 1,212 млн.м³ недостатньо-очищених зворотних вод, що 0,097 млн.м³ більш ніж у 2012 році. Збільшення скиду зворотних вод пояснюється збільшенням обсягів виробництва.

Обсяги скидання забруднених зворотних вод іншими водокористувачами залишились на попередньому рівні, або мають тенденцію до скорочення за рахунок зменшення обсягів виробництва, впровадження заходів з раціонального використання водних ресурсів, більш ефективного використання водооборотних циклів та підвищення дієвості економічних важелів регулювання водокористування.

Динаміка загальних обсягів забору, використання води та водовідведення наведена у таблиці 4.1.1 (рис. 4.1.1, 4.1.2)

Таблиця 4.1.1. Основні показники використання і відведення води, млн.м³

Показники	1990	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	4699,0	1815,2	1115,0	1035,0	1132,0	972,4	1211,9	1244,0
у тому числі для використання								
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	4598,0	1702,0	1076,0	1007,0	1099,0	944,2	1186,0	1237,0
виробничі потреби	3603,0	1362,0	864,3	821,6	918,6	771,2	959,6	997,1
Побугово-питні потреби	226,0	175,0	138,3	109,6	105,7	96,72	93,30	93,17
зрошення	690,0	137,5	34,1	36,92	32,49	34,93	52,99	63,00
сільськогосподарські потреби	82,0	25,8	4,9	3,72	3,73	4,28	3,97	3,066
Ставково-рибне господарство	8,3	8,3	44,1	34,08	38,25	36,69	76,07	80,24
Втрати води при транспортуванні	95,0	80,0	70,8	68,93	65,68	67,01	74,88	66,66
Загальне водовідведення з нього	3671,0	1411,0	886,9	761,6	863,2	702,3	878,64	926,3
у поверхневі водні об'єкти	3587,0	1385,4	863,7	738,64	838,05	677,6	855,7	902,7
у тому числі								
забруднених зворотних вод	168,0	299,4	498,0	82,83	72,66	70,32	71,30	77,25
з них без очищення	61,0	76,9	346,00	14,61	4,29	0,84	1,692	1,383
нормативно очищених	161,0	4,0	17,9	60,01	60,99	55,65	60,18	53,47
нормативно чистих без очистки	3258,0	1082,0	347,7	595,8	704,4	551,6	724,2	772,0
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	7339,0	9995,7	10021,0	10093,6	9931,5	9891,1	9852,4	9893,0
Частка оборотної та послідовно використаної води %	61,5	86,2	90,2	94,8	94,49	94,8	93,94	94,72
Потужність очисних споруд перед скиданням до водного об'єкта	437,0	383,7	366,1	414,1	406,7	404,3	403,2	403,7

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

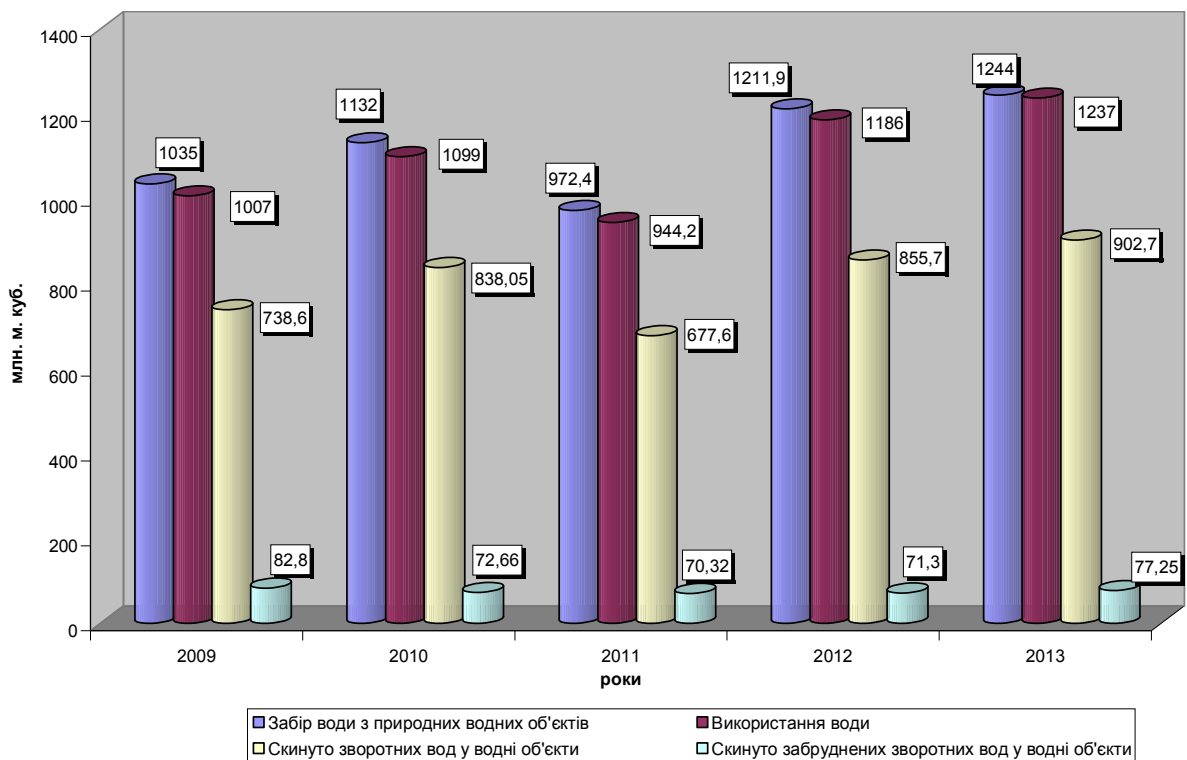


Рис. 4.1.1. Обсяги забору, використання води з природних водних об'єктів та скидання зворотних вод

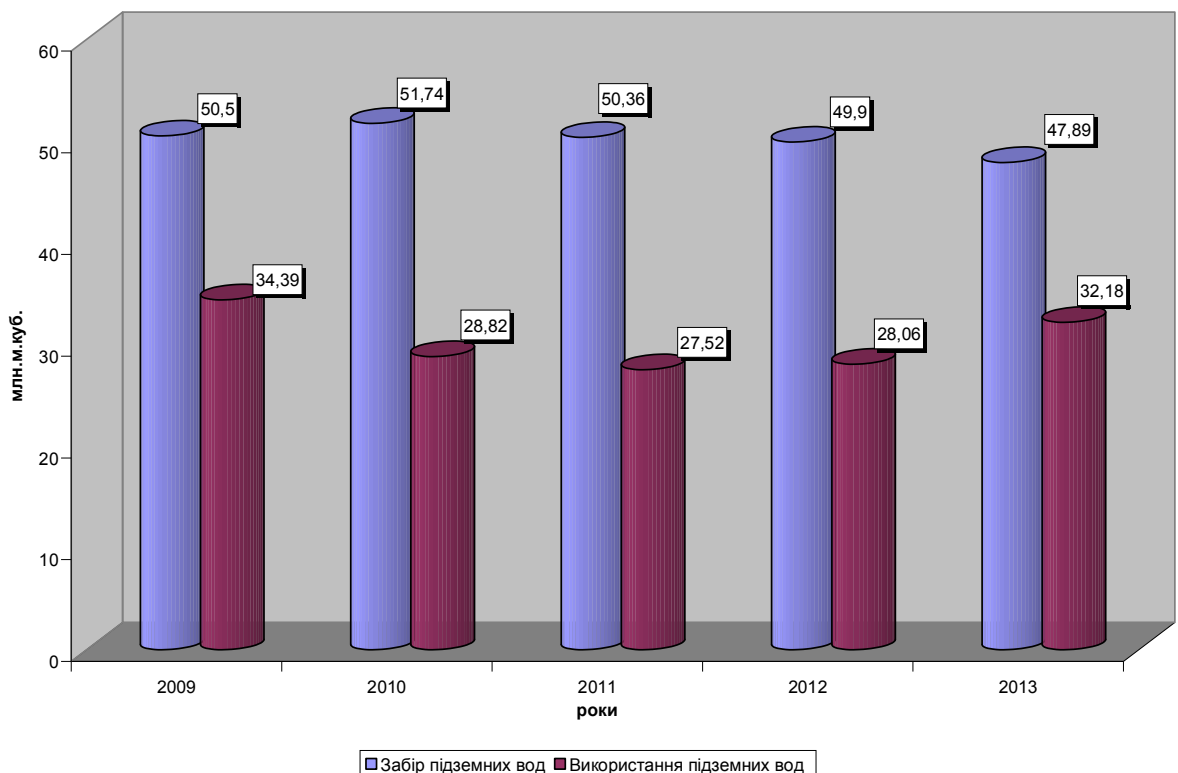


Рис. 4.1.2. Обсяги забору і використання підземних вод

Основним джерелом водопостачання є р. Дніпро – обсяг забору води сягає 96,6 % від загального по області. Дані про обсяги забору і використання

води та скидання зворотних вод по басейнах р. Дніпро і його притоків та річок Приазов'я приведені в таблиці 4.1.2.

Таблиця 4.1.2. Забір, використання та відведення води, млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів – всього, у тому числі з підземних джерел	У тому числі з поверхневих джерел	Використано вод, у тому числі з підземних джерел	Водовідведення у поверхневій водні об'єкти	
				всього	з них забруднених зворотних вод
Азовське море	43,14	26,40	39,61	12,99	10,593
р. Великий Утлюк	0,793	0,362	0,740	2,238	0,426
р. Берда	4,970	4,801	4,948	0,011	-
р. Каратюк	0,148	0,148	0,148-	-	-
р. Грузенька	0,975	0,975	0,975	-	-
р. Домузла	0,456	-	0,403	-	-
р. Корсак	1,124	1,068	1,125	-	-
р. Лозо ватка	0,148	-	0,148	-	-
р. Малий Утлюк	0,310	0,276	0,309	0,027	0,027
р. Молочна	18,74	6,796	15,91	4,700	4,210
р. Зелена	0,383	0,383	0,383	-	-
р. Обіточна	13,35	12,71	13,26	0,237	0,220-
Чорне море	1201,0	1170,0	1197,0	889,7	66,661
р. Дніпро верхній б'єф	235,3	233,7	198,7	21,90	0,013
р. Дніпро нижній б'єф	966,8	937,3	1000,0	867,9	66,629
р. Конка	11,19	9,09	10,82	2,480	0,258
р. Мокра. Московка	1,195	1,195	1,195	2,075	1,395
р. Верхня Терса	7,265	7,088	7,259	0,034	-
р. Гайчур	5,128	4,006	5,002	0,082	0,001
р. Кам'янка	1,664	1,486	1,647	0,044	-
р. Велика Білозерка	8,041	8,041	31,99	0,082	-
р. Карачекрак	0,314	0,284	0,314	0,356	-
р. Волинянка	1,598	1,598	1,598	0,001	-
р. Сухі Яли	0,181	-	0,171	-	-

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

Важливим джерелом водопостачання якісною питною водою є підземні води. У 2013 році з підземних джерел забрано 47,89 млн. м³, у тому числі 16,22 млн. м³ шахтно-кар'єрних вод. Для задоволення потреб населення та галузей економіки з підземних водоносних горизонтів використано 32,18 млн. м³, що складає 2,3 % до загального забору води по області. Решта без використання відводиться ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» в ставок-випаровувач, розташований у верхів'ї Утлюкського лиману.

Дані щодо забору, використання води та відведення зворотних вод по галузях економіки за звітний рік наведені в таблиці 4.2.2.1. Найбільш водоемкими галузями економіки області є електроенергетика – використано 866,3 млн. м³ води, що складає 70,0 % загального обсягу використаної води, металургія – відповідно 117,381 млн. м³ і 9,5 %, та житлово-комунальний сектор – відповідно 78,937 млн. м³ та 6,4 %.

За рахунок експлуатації систем оборотного та повторно-послідовного водопостачання у 2013 році зекономлено 9893,34 млн. м³ води. Економія свіжої води у звітному році склала 94,72 % (табл.4.1.3).

Високий відсоток використання води в системах оборотного та повторно-послідовного водопостачання є показником ефективної роботи в напрямку економії водних ресурсів, а також зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Таблиця 4.1.3. Використання води у системах оборотного, повторно-послідовного водопостачання та безповоротне водоспоживання, млн.м3 на рік

Рік	Галузь економіки	Оборотне	Повторн-послідовне	Безповоротне водоспоживання	Економія свіжої води, %
1	2	3	4	5	6
2011	Промисловість	9311	574,4	-158,7	95,05
	Сільське господарство.	0,001	0,288	53,61	0,008
	Комунгосп	4,301	0,134	21,92	17,67
	Разом по області	9316	574,8	-82,84	94,8
2012	Промисловість	9363	484,2	-196,4	94,16
	Сільське господарство.	-	0,101	135,9	0,002
	Комунгосп	4,641	0,148	19,46	20,40
	Разом по області	9368	484,4	-40,60	93,94
2013	Промисловість	9377	505,2	-174,04	94,87
	Сільське господарство.	-	0,061	145,8	0,012
	Комунгосп	10,47	0,039	20,91	40,65
	Разом по області	9388	505,3	-7,007	94,72

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області формується під антропогенним впливом суб'єктів господарювання, тому важливе значення має застосування сучасних методів очистки стічних вод. На підприємствах області використовують типові методи очистки стічних вод, що розроблені у 70-х роках минулого століття та базуються на принципах механічної, біологічної або фізико-хімічної очистки.

На території Запорізької області нараховується 177 одиниць очисних споруд, у тому числі: механічної очистки – 77, біологічної очистки – 55, фізико-хімічної очистки – 45. Якість очистки стічних вод на багатьох з них не відповідає нормативним вимогам діючого природоохоронного законодавства України та не дозволяє повторно використовувати очищені стічні води у виробництві. Причиною неякісної очистки зворотних вод є застарілі технології очищення стічних вод, фізична та моральна зношеність обладнання, несвоєчасне проведення поточних та капітальних ремонтів,

відсутність дієвих економічних стимулів для будівництва нових очисних споруд в промисловому секторі, відсутність коштів на оновлення, розширення та підтримання в належному стані очисних споруд в житлово-комунальному господарстві.

Загальний обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти, що потребували очищення у 2012 році, склав 131,482 млн. м³, з них 60,18 млн. м³ (45,8%) пройшли очищення на очисних спорудах до нормативних вимог, 69,91 млн.м³ (53,2%) відведено недостатньо очищених стічних вод, а 1,692 млн.м³ (1,3%) відведені до водних об'єктів забрудненими без очищення.

Дані про обсяги скидання зворотних вод по типах очищення наведені у таблиці 4.2.1.1.

Таблиця 4.2.1.1. Типи очищення зворотних вод, млн. м³ на рік

Рік	Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
			Разом	біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механ. очистка	Разом	в т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2010	Басейн Азовського моря	35,65	6,204	6,203	-	0,002	49,1	49,1
	Басейн Чорного моря	827,5	54,78	54,13	0,262	0,390	358,3	357,7
	Разом по області	863,2	60,99	60,33	0,262	0,392	407,4	406,8
2011	Басейн Азовського моря	32,31	4,131	4,13	-	0,001	49,1	49,1
	Басейн Чорного моря	670,0	51,52	51,02	0,177	0,318	355,8	352,2
	Разом по області	702,31	55,65	55,15	0,177	0,319	404,9	404,3
2012	Басейн Азовського моря	13,73	6,938	6,937	-	0,001	47,6	46,7
	Басейн Чорного моря	842,0	53,24	52,75	0,182	0,316	359,6	356,5
	Разом по області	855,7	60,18	59,68	0,182	0,317	407,2	403,2

Таблиця заповнена за даними узагальнення статистичної звітності, виконаного Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

Динаміка скиду забруднюючих речовин, що надходять із зворотними водами до водних об'єктів області у 2012 році наведена у таблиці 4.2.1.2.

Таблиця 4.2.1.2 Динаміка скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти, т

Найменування речовин	рік			
	2005	2010	2011	2012
БСК _(повн.)	5993,0	813,0	1074,0	1075,0
Нафтопродукти	60,60	15,24	6,958	18,61
Завислі речовини	7676,0	936,0	964,0	1442,0
Мінералізація	106800,0	53700,0	50710,0	57440,0
Сульфати	49020,0	23680,0	22080,0	24130,0
Хлориди	20850,0	13070,0	11470,0	13640,0
Азот амонійний	1139,0	315,0	279,0	312,0
Феноли	1,022	0,038	0,013	0,276
Нітрати	2044,0	2228,0	2018,0	2437,0
СПАР	29,72	13,93	12,53	13,320
Залізо загальне	248,5	155,7	146,1	174,1
Мідь	7,328	0,665	0,646	0,797
Цинк	0,376	0,060	0,040	0,074
Нікель	3,004	0,527	0,547	0,620
Хром ⁽⁶⁾	0,001	0,006	0,006	0,006
Алюміній	10,12	0,115	0,063	0,073
Свинець	1,355	0,157	0,038	0,047
Магній	1232,0	363,8	441,8	453,6
Марганець	16,76	7,381	7,774	7,424
Нітрити	58,0	37,0	37,0	44,00
Фториди	193,7	98,42	85,11	89,90
Цианіди	0,001	0,001	0,001	0,001
Роданіди	5,753	1,067	2,559	2,868
ХСК	8709,0	2510,0	2556,0	2637,0
Хром ⁽³⁾	0,004	0,011	0,013	0,016
Кальцій	11765,0	3857,0	4050	4086
Калій	30,89	6,456	0,881	0,963
Натрій	3630,0	121,6	151,8	120,7
Фосфати	709,1	291,1	273,7	318,6

Таблиця заповнена за даними узагальнення статистичної звітності, виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

У 2012 році в порівнянні з 2011 роком спостерігається зростання скиду забруднюючих речовин, а саме: БСК_{повн.}, нафтопродуктів, завислих речовин, мінералізації, сульфатів, хлоридів, азоту амонійного, фенолів, нітратів, СПАР, заліза, міді, цинку, нікелю, магнію, нітритів, роданідів, свинцю, алюмінію, фтору, фосфатів, калію, кальцію, хрому, ХСК. Це пояснюється збільшенням обсягів скиду зворотних вод ВАТ «Запоріжсталь», АТ «Мотор Січ», КП «Водоканал» м. Запоріжжя, КП «Бердянськводоканал» БМР, а також за рахунок скиду мінералізованих шахтних вод ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат».

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)

За інформацією Запорізького регіонального управління водних ресурсів скидання виробничих та господарських зворотних вод у природні водні об'єкти здійснювали 104 суб'єкти господарської діяльності. У 2012 році на обліку знаходилось 103 таких водокористувачів.

Скидання забруднених зворотних вод у 2013 році здійснювали 40 водокористувачів з 104, в 2012 році було зареєстровано 45 забруднювачів з 103.

Найбільшими забруднювачами водних об'єктів області, як і в попередні роки, залишаються промислові об'єкти чорної і кольорової металургії та житлово-комунальний сектор. Підприємствами цих галузей скинуто до водних об'єктів 63,24 млн. м³ та 11,123 млн. м³ забруднених зворотних вод відповідно, що на 5,162 млн. м³ більше ніж у 2012 році. Дані про водовідведення підприємствами різних галузей наведені в таблиці 4.2.2.1.

Завдяки дотриманню режиму експлуатації, своєчасній заміні технологічного обладнання, що відпрацювало встановлені терміни, стабільно працюють очисні споруди міст Запоріжжя, Енергодар, Токмак, Вільнянськ, Пологи, Гуляйполе, смт. Новомиколаївка. В решті населених пунктів проблема очистки госппобутових стічних вод до нормативних показників практично не вирішена, а в таких районних центрах як смт. Розівка, Приазовське та Велика Білозерка очисні споруди та мережі каналізації взагалі відсутні.

У зв'язку з відсутністю очисних споруд значну небезпеку для стану навколишнього природного середовища становлять об'єкти Управління державного Департаменту з питань виконання покарань в Запорізькій області. П'ять колоній Департаменту, що розташовані на території області, не облаштовані ефективно функціонуючими очисними спорудами стічних вод, або вони зовсім відсутні.

Проблемою, що потребує вирішення, є потрапляння забруднень до водних об'єктів по системах зливової каналізації міст і селищ, обсяг яких складає близько третини усього обсягу забруднень.

Таблиця 4.2.2.1. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки у 2013 році, млн. м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневій водній об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	Всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Електроенергетика	866,3	1,054	865,3	744,29	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	117,381	11,716	105,715	74,714	63,24	-
Хімічна та нафтохімічна промисловість	0,260	0,050	0,210	0,013	-	-
Машинобудування та метобробка	8,305	2,526	5,78	2,324	1,246	0,032
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	78,937	63,487	15,05	76,165	11,123	0,003
Сільське господарство	149,1	9,69	0,773	4,393	1,103	1,103
Харчова промисловість	9,16	0,263	2,736	0,08	0,044	-
Транспорт	0,645	0,383	0,262	0,06	0,050	0,002
Промисловість будівельних матеріалів	0,546	0,241	0,306	0,465	0,246	0,155
Інші галузі	6,366	3,76	0,968	0,320	0,201	0,088
Всього	1237,00	93,17	997,1	902,7	77,253	1,383

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

Перелік основних забруднювачів водних об'єктів наведено у таблиці 4.2.2.2.

Таблиця 4.2.2.2. Перелік основних водокористувачів – забруднювачів та обсяги забруднення водних об'єктів

Рік	Відомство	Підприємство забруднювач	Водний об'єкт	Об'єм скидання, млн.м ³		
				Разом	НО	НДО
1	2	3	4	5	6	7
2013	Мінпромполітики України	ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	р. Дніпро	72,82	-	62,70
	Мінрегіонбуд України	КП «Водоканал» Мелітопольської міської ради	р. Молочна	4,005	-	4,005
	Мінпромполітики України	АТ «Мотор-Січ» м. Запоріжжя	р. Мокра Московка	1,231	-	1,212
	Фонд державного майна України	ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	р. Дніпро	1,721	-	0,540
	Мінрегіонбуд України	КП «Бердянськводоканал» Бердянської мької ради	Азовське море	5,711	0,0001	5,7109
	Мінрегіонбуд України	Таврійський ЕЦВВ КП «Облводоканал» ЗОР	Каховське водосховище	0,827	-	0,824
Разом				86,315	0,0001	74,9919

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

Кордони з іншими державами в Запорізькій області відсутні.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Моніторинг екологічного стану поверхневих водних об'єктів на території області здійснюють Запорізький обласний центр з гідрометеорології, Запорізьке регіональне управління водних ресурсів, підрозділи санепідемслужби, підприємства житлово-комунального господарства.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює моніторинг поверхневих вод у двох пунктах спостереження Дніпровського водосховища, у п'яти пунктах спостереження р. Молочна і в одному пункті спостереження р. Мокра Московка по 9 показникам.

Запорізьке регіональне управління водних ресурсів здійснює гідрохімічний та радіологічний контроль вод Дніпровського (місце розташування створу - верхній б'єф Дніпровської ГЕС питній водозабір м. Запоріжжя) і Каховського (м. Енергодар), ставка-охолоджувача ВП «Запорізька АЕС», У 2013 році відновлено ведення моніторингу у створі спостереження «Каховське водосховище в зоні впливу продувочних вод

ставка - охолоджувача Запорізької АЕС». У 2013 році було відібрано та проаналізовано по кожному створі спостереження 12 проб води по 28 показниках. Інформація наведена у таблиці 4.3.1.1.

КП «Водоканал» м. Запоріжжя здійснює контроль якості Дніпровського водосховища в районах водозаборів Дніпровської водопровідної станції №1 (ДВС-1), Дніпровської водопровідної станції № 2 (ДВС-2) та р. Дніпро в зоні скидання очищених зворотних вод на центральних очисних спорудах Лівобережної частини м. Запоріжжя (ЦОС-1) та центральних очисних спорудах Правобережної частини м. Запоріжжя (ЦОС-2).

Дані спостережень суб'єктів державного моніторингу вод свідчать, що хімічні показники якості води у створах спостережень Дніпровського і Каховського водосховищ в межах Запорізької області протягом 2013 року не погіршилися і залишаються стабільними на протязі багатьох років. Мають місце деякі коливання по окремих речовинах, що залежить від сезонів року, погодних умов, фази гідрологічного режиму у створах спостереження та прийнятих Міжвідомчою комісією при Держводагентстві рішень з режиму роботи водосховищ Дніпровського каскаду.

Так, за інформацією Запорізького регіонального управління водних ресурсів, значних змін якості води у місцях спостережень Дніпровського («вхідний створ») і Каховського («вихідний» створ) водосховищ у 2013 році в порівнянні з 2012 роком не спостерігається.

У створі спостереження Дніпровського водосховища по деяких речовинах спостерігається незначне підвищення середньорічних концентрацій речовин у порівнянні з минулим роком, а саме: іонів амонію, АПАР, кальцію, заліза загального, по таких речовинах як: фосфати, ХСК, нітритів, нітратів хлориди, сухий залишок, сульфати, іони марганцю спостерігається зниження середньорічних концентрацій.

У створі Каховського водосховища по деяких речовинах спостерігається незначне підвищення середньорічних концентрацій у в порівнянні з 2012 роком: сухого залишку, іонів амонію, фосфатів, заліза загального, кальцію. По низці речовин у порівнянні з минулим роком спостерігається зниження середньорічних концентрацій хлоридів, нітритів, нітратів, сульфатів.

Концентрації інших показників у вищезазначених створах залишаються на рівні минулого року, концентрації хрому, алюмінію менше нижнього діапазону методик визначення цих речовин.

Розташовані, згідно з критеріями басейнового принципу, місця спостережень (на вході і виході Запорізькій області) дозволяють оцінити ступінь впливу всього промислового комплексу Запорізькій області.

За результатами аналізів хімічні показники води р. Дніпро, Дніпровського та Каховського водосховищ в межах міста Запоріжжя не перевищували гранично допустимі концентрації для водойм господарсько-побутового призначення, помітного погіршення якості води не спостерігалось.

Тенденцій до суттєвого погіршення якості води малих річок також не спостерігається, хоча загальний екологічний їх стан викликає занепокоєння в результаті забруднення стічними водами, замулення русел, зменшення водності через надмірну розораність і дуже низьку залісеність і залуженість їх водозборів.

Державний санітарний нагляд за охороною водойм здійснюється санепідслужбою області в 93 постійних створах р. Дніпро та водойм 2 категорії водокористування, включаючи зони рекреації (пляжі). Лабораторні дослідження виконуються по 43 хімічним та бактеріологічним показникам.

Моніторингові показники санітарного стану р. Дніпро у 2013 році у порівнянні з 2012 роком декілька погіршилися. Усього досліджено 578 проб води на санітарно-хімічні показники, нестандартних – 74 (12,8 %), проти 5,5% у 2012 році.

Лабораторний контроль за санітарним станом відкритих водойм II категорії (малі річки, ставки, озера) здійснювався у 55 постійних створах. Як і раніше, реєструється санітарно-хімічне забруднення води водойм II категорії. У 2013 році на санітарно-хімічні показники досліджено 191 пробу, з них не відповідають гігієнічним нормативам 22 проби (5,4%), у 2012 році – 8,5%.

Вода Азовського моря досліджувалась у 33 постійних точках в зонах рекреації і відпочинку населення. Відібрано для дослідження на санітарно-хімічні показники 379 проб морської води, з них 66 (17,4%) не відповідає гігієнічним нормативам, у 2012 році – 60%.

Таблиця 4.3.1.1. Середньорічні концентрації речовин в створах спостереження Запорізької області за 2013 рік

Показники складу та властивостей	Місце спостереження за якістю води							
	328 км, р. Дніпро, верхній б'єф Дніпровської ГЕС		256 км р. Дніпро м. Енергодар, Каховське водосховище		254 км р. Дніпро м. Енергодар, ставок-охолоджувач АЕС		253 км, р. Дніпро м. Енергодар, Каховське водосховище вплив Запорізької АЕС	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Іон амонію, г/м ³	0,188	0,27	0,195	0,263	0,198	0,27		0,260
Алюміній, г/м ³	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02		< 0,02
АПАР, г/м ³	0,03	0,032	0,04	0,032	0,04	0,036		0,034
БСК ₅ , гО ₂ /м ³	2,3	2,6	2,7	2,5	2,6	2,6		2,6
pH	8,0	8,1	8,0	8,0	8,0	8,1		8,0
Завислі речовини, г/м ³	5,43	5,9	5,2	< 5,0	5,0	5,1		5,6
Залізо, г/м ³	0,157	0,177	0,172	0,177	0,181	0,165		0,178
Кадмій, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Калій, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Кальцій, г/м ³	46,0	49,9	44,1	48,3	50,7	53,5		49,8
Кисень розчинний, г О ₂ /дм ³	9,7	9,3	9,5	9,0	9,1	8,6		8,8
Кобальт, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Магній, г/м ³	14,8	14,9	15,3	17,4	16,2	18,2		17,2
Марганець, г/м ³	0,042	0,037	0,044	0,046	0,033	0,044		0,046
Мідь, г/м ³	0,018	0,019	0,018	0,020	0,020	0,022		0,034
Натрій, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Нафтопродукти, г/м ³	0,024	0,02	0,024	0,019	0,023	0,019		0,02
Нікель, г/м ³	0,0059	0,0062	0,0068	0,0064	0,0099	0,0096		0,0064
Нітрати, г/м ³	2,10	1,63	1,88	1,51	1,53	1,9		1,45
Нітроти, г/м ³	0,049	0,048	0,049	0,046	0,037	0,041		0,046
Роданіди, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Свинець, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Сульфати, г/м ³	40,9	38,7	45,3	39,2	53,8	49,0		40,5
Сухий залишок, г/м ³	291,1	271,5	264,2	287,2	330,2	345,3		300,1
Феноли, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Фосфати, г/м ³	0,323	0,318	0,317	0,352	0,315	0,353		0,358
Фториди, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Хлориди, г/м ³	27,4	24,8	29,9	25,4	33,7	31,5		25,8
Хром 3+, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Хром 6+, г/м ³	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03		< 0,03
ХСК, гО ₂ /м ³	22,6	21,8	23,4	23,0	23,3	21,1		23,0
Цинк, г/м ³	*	*	*	*	*	*		*
Цианіди, г/м ³	-	*	*	*	*	*		*

* - Згідно з Програмою державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагенства України контролю якості поверхневих вод на зазначені показники вимірювання не проводяться

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Гідробіологічні показники дають можливість оцінити якість води за тваринним населенням і рослинністю водойм. Зміна видової сполуки водних екосистем може відбуватися при настільки слабкому забрудненні водних об'єктів, що не виявляється ніякими іншими методами. Гідробіологічні показники є найбільш чутливими.

За результатами досліджень Інституту рибного господарства Української Академії аграрних наук за складом гідробіонтів-індикаторів трофності і ступеня забруднення Каховське водосховище стабільно відноситься до евтрофного, помірно забрудненого. У 2012-2013 роках відмічене зростання ролі детритних ланцюгів у формуванні трофічної структури досліджених

водойм, що свідчить про позитивні тенденції в міжрічній динаміці продукційно-деструкційних процесів в їх екосистемах.

Загалом трофічний статус (з точки зору формування кормової бази для риб) Каховського водосховища у 2012-2013 роках може бути оцінений, як висококормний (за зоопланктоном – середньокормний). Потенційний приріст іхтіомаси за рахунок максимального споживання біопродукційних резервів становить 75-80 кг/га, з яких біля 80 % припадає на фітопланктон, який аборигенною іхтіофауною водосховища практично не використовується. Відповідно, проведення ряду заходів з оптимізації трофічної структури екосистеми водосховища повинно базуватися насамперед на збільшенні біомаси консументів першого порядку, зокрема, білого товстолоба, а також на перерозподілі трофічного пресу на зоопланктонні угруповання в бік зменшення чисельності тюльки за рахунок інтенсифікації її вилову. Частка загальної продукції гідробіонтів, яка вилучається як товарна риба, в Каховському водосховищі становить: для фітопланктону – 0,004 %, зоопланктону – 4,7 %; зообентосу – 1,8 %, що для умов внутрішніх рибогосподарських водойм є достатньо низьким показником.

В контрольних уловах 2010-2013 роках у складі іхтіофауни Каховського водосховища зафіксовано 37 видів, які відносяться до 12 родин. Основу іхтіофауни складають представники родини коропових та окуневих, інші родини представлені 1-2 видами.

Популяція ляща у 2013 році була представлена 13 віковими групами, граничний вік становив 15 років. Основу популяції в уловах (68,3 %) формували особини шести-десятирічного віку довжиною 32-43 см. Враховуючи достатньо високі показники вилову ляща, можна зробити висновок, що інтенсивність вилучення в цілому відповідає швидкості накопичення іхтіомаси середніх вікових груп цього виду в Каховському водосховищі.

В уловах 2013 року популяція карася налічувала 13 вікових груп, граничний вік склав 15 років, тобто у порівнянні з 2011-2012 спостерігається значне покращення її структурних показників.

У 2013 року зафіксовано 9 вікових груп судака, граничний вік склав 9 років, основу популяції в уловах формували дво-чотирирічні особини довжиною 32-43 см, проте очікуваного зростання середньовиваженого віку в уловах 2013 р. не відмічено, що насамперед зумовлено високою часткою молодших вікових груп – 64,6 %. Відповідно, середньоважаний вік в уловах 2013 р. практично залишився на минулорічному рівні.

В уловах 2013 року відмічено 9 вікових груп сазана, граничний вік склав 10 років, тобто у порівнянні з періодом 2006-2012 роках спостерігається суттєве погіршення структурних показників цього виду.

В уловах 2013 року плітка була представлена 10 віковими групами, граничний вік у порівнянні з минулими роками різко збільшився – до

14 років (проти 8-9 років). Основу уловів (97,5 %) склали чотири-п'ятирічки довжиною 17-21 см. Слід також зазначити відсутність в уловах дванадцяти - тринадцятирічників плітки, тобто подовження вікового ряду в уловах 2013 р. не може розглядатися як суттєвий показник покращення її вікової структури.

Проведена оцінка структури іхтіоценозу Каховського водосховища за допомогою інформаційних індексів (різноманітність визначалась як кількість інформації, що припадає на одну особину і вміщується в розподілі за акумульованою іхтіомасою та чисельністю окремих видів) показала, що розрахований індекс Шенона (H) склав 2,20 біт/екз за промисловим запасом та 2,62 біт/екз, тобто заходився на прийнятному рівні. Динаміка структурних показників іхтіофауни, які характеризувалась індексом вирівняності (E), також не виявляла тенденцій до погіршення - 0,57-0,60 проти 0,49-0,58 у 1986-1990 роках.

В цілому видова структура та види-домінанти іхтіофауни Каховського водосховища характеризуються відносно стабільними показниками, за виключенням зниження питомої іхтіомаси плітки, екологічні ніші якої поступово заміщуються сріблястим карасем. В ситуації погіршення умов природного відтворення сріблястий карась, як більш пластичний вид, отримує перевагу над пліткою, особливо за наявності трофічної або топічної конкуренції. Розмірно-вагові характеристики та показники жирності та вгодованості основних промислових видів риб Каховського водосховища протягом останніх років залишаються на стабільно високому рівні, що свідчить про сприятливі умови нагулу та формування іхтіомаси.

Загальний розрахунковий запас аборигенної іхтіофауни Каховського водосховища станом на початок 2014 р. може бути оцінений як 73,2 кг/га, з яких 40,0 % припадає на частку сріблястого карася, 33,2 % - тюльки, 14,1 % - цінних крупночастикових видів.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Моніторингові показники санітарного стану водойм 1 категорії (р. Дніпро) у 2013 році у порівнянні показниками 2012 року декілька погіршились з бактеріологічних та хімічних показників.

На бактеріологічні показники досліджено 702 проби з р. Дніпро, відхилень - 64 (9,1 %), проти 7,53 % у 2012 році.

Лабораторний контроль за санітарним станом відкритих водойм II категорії (малі річки, ставки, озера) здійснювався у 55 постійних створах. На мікробіологічні показники досліджено 408 проб, з них не відповідають санітарним нормам 22 проби – 5,4 %, (у 2012 - 8,5%).

Дана ситуація склалася у зв'язку з високою температурою навколишнього середовища у літній період та цвітіння водоймищ.

Вода Азовського моря досліджувалась у 33 постійних точках в зонах рекреації і відпочинку населення. Відібрано для дослідження на мікробіологічні показники 519 проб, з них 1 проба не відповідає санітарним нормам (0,19 %), у 2012 році цей показник становив 0,58%.

Масових інфекційних захворювань серед населення Запорізької області, пов'язаних з водним фактором передачі, у 2013 році не зареєстровано.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Виконуючи програму Державного моніторингу вод, Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів щокварталу контролюється активність радіонуклідів Стронцію - 90 у 3-х створах поверхневих вод Дніпровського та Каховського водосховищ і ставку - охолоджувачі Запорізької атомної електричної станції Відокремленого підрозділу «Запорізька АЕС» Державного підприємства Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом».

За результатами досліджень Запорізького регіонального управління водних ресурсів питома активність радіонуклідів у поверхневих водах Дніпровського та Каховського водосховищ значно нижча за допустимі рівні (ДР - 2006). Результати визначень показують, що мінімальна радіоактивність стронцію - 90 у 2013 році - 0,54 Бк/дм³, максимальна - 0,72 Бк/дм³ при гранично допустимому рівні - 2,0 Бк/дм³.

Як показують дослідження за станом якості води в створах спостереження ставок - охолоджувач Запорізької атомної електричної станції та Каховське водосховище на протязі 2013 року порівняно з відповідним періодом 2012 року значних змін якості води не виявлено.

На підставі вище викладеного можна зробити висновок, що санітарний стан поверхневих вод р. Дніпро та Каховського водосховища в зоні спостережень моніторингу вод за 2013 рік задовільний.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

У зв'язку з відсутністю будь-яких методик оцінки впливу якості питної води на здоров'я людини, без яких неможливо провести обґрунтований санітарно-гігієнічний аналіз впливу питної води по хімічних показниках, інформація щодо якості питної води надається за даними Запорізької обласної санітарно-епідеміологічної станції.

Погіршення стану здоров'я населення у зв'язку з вживанням питної води може бути інфекційної і неінфекційної природи. У останньому випадку вплив на організм людини пов'язаний з особливостями хімічного складу води.

На теперішній час у Запорізькій області експлуатується 1327 джерел централізованого питного водопостачання (2012 – 1318),

474 господарсько-питних водопроводів, у тому числі 53 комунальних, 39 відомчих, 381 сільських та 1 міжрайоний, 853 свердловини (2012 – 791).

Більшість населених пунктів Бердянського, Василівського, Гуляйпільського, Мелітопольського, Михайлівського, Пологівського, Приазовського районів користуються питною водою, яка не відповідає гігієнічним нормативам по органолептичним властивостям і санітарно-хімічним показникам (мінералізація, підвищені концентрації заліза, марганцю).

За 2013 рік у цілому в Запорізькій області на мікробіологічні дослідження усього відібрано 8726 проб питної води, з них – 1,7% (у 2012 - 1,44%) не відповідають вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною", що свідчить про мінімальний ступінь потенційного епідризику питної води (середній відсоток відхилень по Україні за 2013 – 2,2 %).

На хімічні показники відібрано 7143 проб, з відхиленнями від гігієнічних нормативів 11,7%, що дещо вище рівня попереднього року (у 2012 –11,4%).

Вказана ситуація склалася внаслідок того що біля 80% води підземних джерел області мають перевищення показників по вмісту заліза, марганцю, загальної мінералізації та жорсткості і не відповідають вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною", що є значним фактором ступеня ризику для населення та потребує проведення відповідних заходів по доведенню їх до питної якості.

Проблема потребує цільового вирішення, шляхом якого може бути використання індивідуальних водоочищувачів (фільтрів) та впровадження групових і локальних водоочисних установок. Для вивчення питання необхідно залучення фахівців науково-дослідних інститутів та практиків.

У Запорізької області знаходиться 98 каналізаційних і очисних споруд підприємств, міських та сільських поселень, 9 з них знаходяться у аварійному стані, виконуючи лише транзитні функції по перекачці стічних вод. Через нестачу коштів на природоохоронні заходи деякі діючі очисні споруди протягом багатьох років не реконструювалися, функціонують без капітальних ремонтів обладнання, устаткування.

Протягом 2013 року в Запорізької області не реєструвалося аварійних скидів забруднених стічних вод, відключення очисних споруд від джерел енергопостачання, яке могло привести до аварійного скиду у р. Дніпро та Азовське море неочищених стоків.

За останні 10 років якість питної води за гідрохімічними показниками залишається стабільною.

4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів

Азовське море є унікальним водним об'єктом і являє собою обширне та мілководне водоймище, із специфічним гідрологічним режимом, яке отримує, в силу багатьох обставин, багате мінеральне живлення. Воно має значне антропогенне навантаження внаслідок господарської діяльності промислових підприємств.

На території Запорізької області контроль за екологічним станом Азовського моря здійснює Державна Азовського морська екологічна інспекція моря. Оцінка екологічного стану Азовського моря проводиться за результатами моніторингу в пунктах спостереження, що знаходяться в акваторії Бердянської затоки в районах випусків зливової каналізації м. Бердянськ, Бердянського торговельного порту та в районі випуску глибоководного колектору очисних споруд каналізації міста Бердянськ та в моніторингових пунктах спостереження Молочного та Утлюкського лиманів. За результатами контролю значних відхилень від встановлених гранично допустимих концентрацій (ГДК) для водойм рибогосподарського водокористування в відібраних пробах поверхневих вод не виявлено. В 2013 році сольовий стан, гідрохімічні показники в пунктах спостережень в порівнянні з 2012 роком не зазнали значних змін. Виключення складає Молочний лиман Азовського моря, де фіксувалося збільшення хлоридів, сульфатів, сухого залишку.

На стан Азовського моря суттєво впливає надходження неочищених зливових, талих та дренажних вод із забудованої території м. Бердянськ по шести випусках зливової каналізації в акваторію Бердянської затоки.

Складна екологічна ситуація залишається в рекреаційній зоні сел. Кирилівка Якимівського району через відсутність централізованого водо-постачання та водовідведення. В межах Кирилівської оздоровчої зони, включаючи коси Пересип та Федотову, за відсутності системи централізованої системи каналізування і очистки стічних вод функціонують близько 350 закладів відпочинку та оздоровлення. Неочищені госппобутові стічні води, накопичуються у вигребах, в обсягах, що перевищують 1 м³/добу та вивозяться на полігон рідких побутових відходів, облаштований у прибережній захисній смузі Молочного лиману, що має статус гідрологічного заказника загальнодержавного значення та входить до складу Приазовського національного природного парку.

Таким чином, постійно існує загроза забруднення Азовського моря, Утлюкського та Молочного лиманів і ґрунтових вод господарсько-побутовими стічними водами та втрати цінного природного рекреаційного ресурсу. Даний фактор негативно впливає на інвестиційну привабливість регіону, що стримує його соціально-культурний розвиток.

З метою припинення негативного впливу забруднених стічних вод на довкілля, збереження екосистеми узбережжя Азовського моря в Кирилівській рекреаційній зоні до Регіональної цільової програми «Питна вода Запорізької області на 2012-2020 роки» включено заходи:

«Зовнішні мережі та споруди водопостачання і каналізації сел. Кирилівка», термін реалізації - 2015 рік;

«Реконструкція водогону від с. Шелюги до сел. Кирилівка», термін реалізації - 2016 рік.

4.6. Заходи щодо покращання стану водних об'єктів.

Головною екологічною проблемою водних ресурсів залишається забруднення природних водних об'єктів неочищеними і недостатньо очищеними стічними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального комплексу, а також виправних колоній Управління Державної пенітенціарної служби України Запорізькій області.

З метою покращення екологічного стану водних об'єктів водоохоронні заходи включено до наступних регіональних програм:

- Обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29;

- Регіональна програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро в Запорізькій області на період до 2021 року, затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 26;

- Програма природоохоронних заходів, спрямованих на охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки міста Запоріжжя, затверджена рішенням міської ради від 24.12.2012 № 24;

- Регіональна програма будівництва, реконструкції, модернізації об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення по Запорізькій області на період до 2016 року, затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 27.09.2011 № 4;

- Програма «Питна вода Запорізької області» на 2012-2020 роки затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 31.05.2012 № 10.

Переліком заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів у 2013 році, затвердженим рішенням обласної ради від 14.02.2013 № 6 зі змінами передбачено фінансування з обласного і місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища природоохоронних заходів за напрямком «Охорона та раціональне використання водних ресурсів» в обсязі 79,269 млн. грн., включаючи погашення кредиторської заборгованості, що виникла у 2012 році. За рахунок обласного фонду охорони навколишнього природного середовища передбачено фінансування водоохоронних заходів в обсязі 16,050 млн. грн., в тому числі погашення кредиторської заборгованості 2,123 млн. грн., за рахунок місцевих фондів – 63,219 млн. грн., в тому числі погашення кредиторської заборгованості - 4,433 млн. грн.

В 2013 році за рахунок обласного фонду охорони навколишнього природного середовища було заплановано виконання наступних водоохоронних заходів, в тому числі, з досить високим рівнем будівельної готовності, тривалими періодами будівництва та суттєвим негативним впливом на стан довкілля:

Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне, I черга, Василівський район;

Розширення очисних споруд каналізації у м. Гуляйполе;

Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району;

Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів – реконструкція;

Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 м³/добу села Фруктове Мелітопольського району;

Будівництво каналізаційних очисних споруд на території обласного протитуберкульозного диспансеру (проектно-вишукувальні роботи);

Реконструкція очисних споруд каналізації в с. Верхня Криниця Василівського району;

Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 м³/добу Кам'янської виправної колонії № 101;

Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 1000 м³/добу в смт Мирне Мелітопольського району;

Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянськ (проектні роботи).

Протягом звітнього періоду була погашена заборгованість за виконані роботи у 2012 році в обсязі 2,123 млн. грн. За рахунок обласного фонду навколишнього природного середовища у звітньому періоді здійснювалося фінансування наступних заходів:

Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне, I черга, Василівський район;

Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція;

Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району;

Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів – реконструкція;

Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 м³/добу села Фруктове Мелітопольського району;

Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи);

Реконструкція самопливного колектору по вул. Тімірязєва (від житлового будинку № 28 до КНС №1 у м. Оріхів Запорізької області).

На реалізацію цих заходів витрачено 3,459 млн. грн.

Протягом 2013 року на реалізацію водоохоронних заходів за рахунок місцевих фондів охорони навколишнього середовища, включаючи погашення кредиторської заборгованості витрачено 11,296 млн. грн.

ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», що є

найбільшим забруднювачем водних об'єктів в області, за рахунок власних коштів продовжує реалізацію заходу «Переведення травильних ліній ЦХП-1 на соляно-кисле травлення з будівництвом установки регенерації відпрацьованих травильних розчинів (ВТР) та промивних вод». Захід направлений на припинення потрапляння в стічні води концентрованих відпрацьованих травильних розчинів. При загальній вартості реалізації заходу 698,534 млн. грн. з початку реалізації профінансовано 339,293 млн. грн., що складає 60,2 %. За 2013 рік профінансовано 112,708 млн. грн.

На деяких екологічно важливих об'єктах проблема завершення будівельних робіт і введення в експлуатацію не вирішується впродовж від декількох до майже 10 років.

Вкрай повільно виконуються роботи з реконструкції очисних споруд каналізації в містах Оріхів та Приморськ та у с. Верхня Криниця, куди надходять стічні води м. Василівка та сел. Степногірськ. Роботи з реконструкції очисних споруд каналізації м. Приморськ та с. Верхня Криниця ведуться з 2004 року, м. Оріхів – з 2008 року.

Затягування будівництва призводить до подорожчання будівельних робіт і недосягненню екологічного ефекту по припиненню забруднення водних об'єктів. Крім того, затягування строку введення в експлуатацію побудованих і реконструйованих ділянок очисних споруд веде до фізичного руйнування та корозії металоконструкцій і вимагає додаткових фінансових витрат перед введенням в експлуатацію.

У зв'язку з відсутністю очисних споруд значну небезпеку для стану навколишнього природного середовища становлять об'єкти Управління державного Департаменту з питань виконання покарань в Запорізькій області. П'ять колоній Департаменту, що розташовані на території області, не облаштовані ефективно функціонуючими очисними спорудами стічних вод, або вони зовсім відсутні.

Найбільші проблеми спостерігаються з фінансовим забезпеченням реалізації капіталоемких водоохоронних заходів в житлово-комунальній сфері та в установах системи справляння покарань. В умовах відсутності бюджетного фінансування обласний та місцеві екологічні фонди стали основним джерелом коштів на здійснення водоохоронних заходів в даних сферах. Через обмеженість надходжень до фондів тривалість впровадження заходів звичайно продовжується декілька років, а екологічний ефект водоохоронного заходу настає лише після введення об'єкту в експлуатацію.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

Біологічне різноманіття України охороняється як національне надбання. Збереження та стале використання біорізноманіття є невід'ємною умовою сталого розвитку держави та визначено однією з пріоритетних складових екологічної політики. Збереження біорізноманіття на видовому рівні – означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування.

Основними засобами для збереження біорізноманіття на популяційно-видовому рівні є:

підтримка природного стану популяцій, попередження розповсюдження хвороб, шкідників і паразитів серед видів природної флори та фауни;

збереження внутрішньо-популяційного генетичного різноманіття природних популяцій, у тому числі збереження та відтворення генофонду мисливських тварин і природних рослинних ресурсів;

збереження або відновлення чисельності та ареалів природних популяцій видів рослин, грибів і тварин, у тому числі занесених до Червоної книги України та міжнародних переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення.

Основними засобами для збереження біорізноманіття на екосистемному рівні є:

контроль та моніторинг використання територій та акваторій у межах допустимого екологічного навантаження, впровадження систем оцінки впливу на навколишнє природне середовище та оцінки стратегічних аспектів розвитку держави з урахуванням впливу на біологічні компоненти, підтримка природних процесів формування складу та структури угруповань, їх збереження та відтворення; збереження та відновлення природно-культурних комплексів; збереження, відтворення та невиснажливе використання природних екосистем; попередження антропогенної деградації природних екосистем та регулювання невиснажливого використання їх біоресурсів.

5.1.1 Загальна характеристика

Запорізька область відноситься до найбільш антропогенно-змінених регіонів держави. Не дивлячись на збільшення площі природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ), його частка в загальній площі території області, різноманіття видів природних ландшафтів і рослинних угруповань, територіальна структура природоохоронних територій не в повній мірі відповідають міжнародним стандартам та стратегії планування території. Внаслідок надмірної розораності ґрунтів, в області значно погіршилися

умови забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами, що ускладнює, а інколи й унеможлиблює просторові процеси біологічного обміну на ценотичному та генетичному рівнях, притаманні живій природі. Потужний промисловий і сільськогосподарський потенціал, з одного боку, сприяв прогресу області, а з іншого – запустив процеси регресу і навіть деградації природних екосистем.

В даних умовах невідкладним є відновлення екологічного балансу регіону та забезпечення оптимального рівня життєдіяльності населення в регіоні.

Змінити ситуацію на краще можливо шляхом збереження цінних і типових для нашого регіону компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття, земель з малозміненими природними ландшафтами, головним чином – природних для нашого регіону степових екосистем, забезпеченням необхідних умов для відновлення їх ключових компонентів, достатнім простором природних середовищ та взаємодії між природними екосистемами. Збереження місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин і рослин має забезпечити поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду у єдину територіальну схему – регіональну екологічну мережу (фрагмент національної екологічної мережі), яка інтегруватиметься в загальнодержавну та всеєвропейську.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенний вплив на біорізноманіття Запорізької області обумовлене господарською діяльністю людини, яка докорінно змінила колишній первісний ландшафт з цілиними степами і перетворила у антропогенний. Зараз первісні цілині стеги повністю замінені на агроценози з широкою мережею полезахисних лісових смуг, які створювались в 80-х роках минулого сторіччя. Сьогодні вони є провідниками лісових видів з півночі на південь, із заходу на схід. Значної трансформації зазнали лучні і водні екосистеми в результаті бездумної меліорації, зарегулювання річок та забруднення їх промисловими й побутовими відходами.

Значних збитків природним екосистемам завдали: інтенсивне застосування в агроценозах інсектицидів і гербіцидів, будівництво дачних ділянок на непридатних для сільського господарства землях, надмірний випас худоби та щорічне випалювання сухої рослинності в степових балках, лісосмугах, заплавах річок.

Середоутворюючі функції природних угруповань ґрунтовані на їх спроможності до самовідтворення, в результаті чого негативний вплив людської діяльності може бути нейтралізованим. Умовою збереження здатності природних угруповань до самовідтворення є їх екологічний зв'язок між собою, що дає можливість природного відтворення порушених ділянок

за рахунок міграції живих організмів з сусідніх ділянок, які краще збереглися.

При перевищенні певного рівня навантаження настає розрив екологічних зв'язків, а потім деградація цих ізольованих ділянок. Відповідно, погіршуються умови для ведення господарства, для відпочинку населення та в цілому для соціально-економічного розвитку області.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Збереження та невиснажливе використання біорізноманіття визнано одним з пріоритетів державної політики України в сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони довкілля, невід'ємною умовою поліпшення його стану та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку.

Ключовим підходом до збереження біологічного різноманіття на всіх його рівнях (видовому, популяційному, ценотичному, генетичному) – є збереження різноманіття місць мешкання і різноманіття життєздатних популяцій, що, в свою чергу, закладено в основу концепції екологічної мережі.

Основною метою створення екомережі є збільшення площі земель країни з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування їх територіально єдиної системи, побудованої відповідно до забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, яка б забезпечувала збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій. При цьому, національна екологічна мережа має відповідати вимогам щодо її функціонування у Всеєвропейській екологічній мережі та виконувати провідні функції щодо збереження біологічного різноманіття.

З метою збереження біологічного та ландшафтного різноманіття протягом 2013 року в Запорізькій області продовжувалася робота по створенню нових та розширенню існуючих ключових територій регіональної екологічної мережі – територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого і загальнодержавного значення, а також встановленню в натурі (на місцевості) меж цих територій.

В 2013 році рішеннями Запорізької обласної ради оголошено 15 територій природно-заповідного фонду місцевого значення в Гуляйпільському, Куйбишевському, Токмацькому, Михайлівському, Орхівському районах області на загальну площу 1198,6 га:

ботанічні заказники місцевого значення - «Балка Дорожнянська» площею 56,0 га, «Роздольненська цілинна балка» площею 53,8 га, «Грушева балка» площею 52,1 га;

ландшафтні заказники місцевого значення - «Балка Кущовська» площею 60,0 га, «Балка Новоіванівська» площею 66,0 га, «Балка Широка» площею 44,0 га, «Балка Отріщанська» площею 80,0 га, «Балка Нестерянська» площею 20,1 га, «Балка Новотроїцька» площею 74,7 га, «Балка Драна» площею 52,0 га, «Балка Зеленянська» площею 70,0 га, «Балка Жовтокручанська» - 110,0 га, «Тиха заводь» площею 8,0 га, «Більманська лісова дача» площею 389,0 га, «Балка Успенівка» площею 62,9 га.

За станом на 01.01.2014 року на території Запорізької області розташовано 332 території та об'єкту природно-заповідного фонду загальною площею 123,228 тис. га, з них 23 загальнодержавного значення та 309 місцевого значення. Відсоток заповідності становить 4,53 %.

Виконання заходів, спрямованих на запобігання пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснюється з рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів.

Повністю визначено та встановлено у naturі (на місцевості) межі 86 територій ПЗФ місцевого значення площею 9451,85 га, що становить 55,6 % від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 42,2 % від їх загальної площі.

Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісогосподарським підприємствам області встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування. Роботи по встановленню меж інших територій та об'єктів проводяться відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1094 «Про затвердження порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій ПЗФ, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, та історико-культурного призначення» організаціями, які мають відповідних сертифікованих інженерів-землевпорядників.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа (екомережа) – єдина територіальна система, яка включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, і території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти інших типів, що визначаються законодавством України, і є частиною структурних територіальних елементів (далі - елементи) екологічної мережі - природних регіонів, природних коридорів, буферних зон.

Розбудова екомережі передбачає створення екологічних мереж не лише з метою підтримки екологічного балансу, але і рекреації, водоохоронних функцій, оптимізації структури сільськогосподарського землекористування, відновлення занедбаних, екологічно безперспективних земель і збільшення продуктивності природних ресурсів.

Екологічна мережа є комплексною, багатофункціональною природною системою, до основних функцій якої належить збереження біорізноманіття,

стабілізація екологічної рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів, покращення стану довкілля, перехід до збалансованого розвитку регіону і формування належних природних умов комфортної життєдіяльності населення.

Рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29 в області затверджена обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (далі - Програма), яка розроблена у відповідності до основних засад (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року.

Однією з частин Програми є розділ «Формування регіональної екологічної мережі. Природно-заповідний фонд. Збереження біологічного та ландшафтного біорізноманіття», яким передбачено розробку місцевих схем екомережі та регіональної схеми екомережі Запорізької області.

Виконання заходів з реалізації загальнодержавної програми формування національної екомережі у 2013 році в Запорізькій області за рахунок різних джерел фінансування, в тому числі й місцевих екофондів відбувалось за такими напрямками:

створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розробка проектів землеустрою по встановленню меж цих територій;

виготовлення та встановлення аншлаків та інформаційних знаків на об'єктах природно-заповідного фонду;

заходи щодо відновлення біорізноманіття.

Найпріоритетнішими для створення у межах Запорізької області є Придніпровський та Азово-Чорноморський екологічні коридори.

Національний природний парк «Великий Луг» є ключовим ядром в Придніпровському екологічному коридорі, до складу якого також входять території природно-заповідного фонду загальнодержавного значення: «Великі та Малі кучугури»; «Крутосхили Каховського водосховища»; «Дніпровські пороги».

Приазовський національний природний парк є ключовим ядром в Азово-Чорноморському коридорі, основними територіями якого є заказники: «Сивашик»; «Молочний лиман»; «Коса Федотова»; «Коса Обіточна»; «Заплава річки Берда».

Таким чином Парк поєднав між собою ключові території екологічного коридору Херсонської та Донецької областей.

Реалізація концепції екомережі на регіональному рівні дозволить вирішити ряд важливих завдань, щодо збереження біологічного різноманіття, підтримання динамічної рівноваги між природними та антропогенними ландшафтами в регіоні, узгодженості використання природно-ресурсного потенціалу. Важливим здобутком впровадження концепції екомережі є можливість оптимізувати природно-ресурсний потенціал, насамперед рекреаційний, туристичний та біоресурсний.

Формування регіональної екологічної мережі також передбачає подальший розвиток природозаповідання, особливо в природних та адміністративних районах, в яких недостатньо репрезентовані природні

заповідні ландшафти. Регіональна екологічна мережа сприятиме збалансуванню структури землекористування, оптимізації ландшафтно-екологічної структури території, що в свою чергу створить сприятливу екологічну ситуацію та високий рівень комфортності природних просторових умов проживання населення.

В 2013 році за кошти місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища в Бердянському та Пологівському районах області розроблені та затверджені місцеві схеми формування екологічної мережі.

На схемах визначені основні екологічні коридори екомережі, природні ядра, ключові території, транзитні території, перехідні зони, відновлювальні райони, буферні зони. Також нанесено існуючі та запроектовані території природно-заповідного фонду.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Що таке генетично модифіковані організми? ГМО або генетично модифіковані організми, у науковій літературі їх ще називають трансгенні організми – це організми, які отримують у результаті специфічних молекулярно-біологічних і біотехнологічних маніпуляцій, хоча й з використанням генетичного матеріалу існуючих організмів і генів, узятих з інших, неспоріднених йому, організмів, тобто створюється, фактично, новий організм, що не може бути створений у природі природним шляхом. У природі дуже важливо, щоб генетичний матеріал використовувався із споріднених форм, тобто всередині певного виду або, принаймні, з використанням форм різних видів організмів, але всередині одного роду. Використовувати генетичний матеріал із зовсім іншого роду при створенні організмів у природі, практично, неможливо. І це є природне обмеження будь-яких непередбачених наслідків. А ГМО створюються шляхом залучення генетичного матеріалу не тільки різних родів і сімейств, але й різних царств організмів (бактерії, гриби, тварини, рослини). Саме тому ГМО – це новий тип організмів, які не існують у природі.

У виробництві харчових продуктів використовується: ГМО-сої - 70%, ГМО-кукурудзи - 25%, а також картопля, рис, ріпак, томати, цукровий буряк. Основний виробник продукції із вмістом ГМО - США (68%); Аргентина (11,8%); Канада (6%); Китай (3%).

Серед країн ЄС найбільша кількість зареєстрованих повідомлень про використання ГМО належить Франції (28 % від загальної кількості по країнам ЄС), Італії (15 %), Іспанії (14 %) та Великобританії (12 %).



В даний час в Україні не відрегульована система контролю за ГМО на різних ланках виробництва. Контроль за обігом ГМО «від поля до столу» – це і контроль за насінням для посівів, і моніторингові дослідження стану агроценозів, контроль за вхідною сировиною при переробці та виготовленні кінцевої продукції тощо. Кожна з цих ланок потребує спеціальної системи контролю.

На сьогодні в Україні вирощується і генномодифікована соя, і кукурудза, і рапс. По сої,

наприклад, доходить до 70 % від загальної площі цієї культури. По кукурудзі – третина. Ненабагато відстає рапс і буряк. Встановити точну кількість ГМ-культур практично неможливо, адже їх вирощування законодавчо не врегульовано.

В нашій державі прийнято Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні ГМО». Закон встановлює, що суб'єкти господарювання, які вперше вводять в обіг продукцію, що містить ГМО або отриману з їх використанням, складають у довільній формі письмову декларацію, в якій в обов'язковому порядку зазначаються відомості про суб'єкта господарювання, про те, що така продукція містить ГМО або отримана з їх використанням, а також наводиться номер такої продукції в державному реєстрі ГМО.

Для кожної людини вживання продукції з ГМО це питання вибору: або вона хоче платити за більш дорогу продукцію, але без ГМО, або купувати менш дорогу з ГМО.

Дієва система біобезпеки потребує зваженої державної політики, професійного підходу та експертного громадського контролю.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Для Запорізької області, яка лежить у степовій зоні, характерне безлісся. Природних лісів майже не збереглося – це, переважно незначні масиви байрачних лісів, ліси в долинах річок, а також штучні лісові насадження.

Однак цей ресурс можна охарактеризувати як «непродуктивний». З погляду екологічного значення всі ліси області можна віднести до «групи А», тобто вони виконують насамперед природоохоронну функцію. Штучні лісонасадження складаються з акації білої, ясеня звичайного,

американського, береста звичайного і дрібнолистого, клена, гледичії, маслини. В підліску - жовта акація, бруслина, дика груша, жовта смородина, аморфа, вишня, скумпія, крушина, терен.

Панівна роль у рослинному покриві області належить травам. У минулому територія області представляла собою безмежний цілинний степ з розкішною трав'яною рослинністю. Сьогодні ж запорізькі степи майже повністю розорані. Невеликі цілинні площі збереглися на заплавах і схилах річкових долин і балок у тих місцях, які непридатні для обробки сільським господарством і використовуються як пасовища.

Зону справжніх степів поділяють на дві підзони: різнотравно-типчакково-ковилових і типчакково-ковилових степів.

Північно-східна частина області розташована в різнотравно-типчакково-ковиловій підзоні. Для рослинного покриву характерні зімкнутість травостою, видове різноманіття бобових і різнотрав'я, наявність дернинних і кореневищних злаків у травостої перелогів і майже цілковитій відсутності ефемерів. В місцях, де збереглася первинна рослинність, можна знайти злаки ковила пірчаста та волосиста, типчак, тонконіг, костер безостий, пирій повзучий і сизий та інші.

Серед бобових – конюшина альпійська і гірська, люцерна серповидна і хмелевидна. З різнотрав'я – земляні горіхи, горицвіт весняний, півонія тонколиста, молочай, шалфей, астрагал пухнастоквітковий, подорожник, волошки.

Північно-західна частина області знаходиться в підзоні типчакково-ковилових степів. Тут травостій більш розріджений, значна кількість ефемерів. Незначне видове різноманіття – степ майже вигоряє. У рослинному покриві переважають дернові злаки – типчак, ковила пірчаста і волосиста, тонконіг лучний, пирій гребінчастий і костер прямий. Серед різнотрав'я поширені кермеки, ферула, ромашка, а серед ефемерів – тюльпани, рястка, гусяча цибулька та ін.

Крайній південний захід області – це так званий Молочно-Утлюкський півострів, має рослинність, притаманну полино-типчакково-ковиловому і полино-типчакковому степу зони спустинених степів (дернинні злаки – типчак, ковила, пирій гребі невидний; мохи лишайники).

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси області за призначенням і розміщенням виконують екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інші) функції, мають обмежене експлуатаційне значення.

Ліси та лісове господарство області мають певні особливості порівняно з західними областями: відносно низький середній рівень лісистості території області, що має істотні відмінності щодо лісорослинних умов, методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу (табл. 5.2.2.1).

В області історично сформована ситуація з закріпленням лісів за постійними лісокористувачами (для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування державними лісогосподарським підприємствам).

Ліси області сформовані багатьма видами деревних порід, серед яких домінують сосна (*Pinus silvestris*), акація (*Robinia pseudoacacia* L.).

Загальна площа лісових земель області за даними форми № 6-зем складає 118,8 тис. га, з них для ведення лісового господарства державним лісогосподарським підприємствам надано 76,08 тис. га.

Основними лісоутворюючими породами є акація біла, сосна кримська, дуб звичайний. При загальній площі області 2718 тис. га, лісистість з урахуванням полезахисних лісових смуг складає 4,4%, при загальній по Україні – 15,9%. Ліси області характеризуються відносно невисокою продуктивністю. Всі ліси області виконують переважно природоохоронні функції.

Табл. 5.2.2.1 Землі лісогосподарського призначення регіону
(станом на 01.01.2014 року)*

№ з/п		Од. виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	66,8*	-
у тому числі:				
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	66,035	-
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га		-
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів	га	765	-
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га		-
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	34,8	-
3.	Загальний запас деревини за звітний період	тис. м ³	29,4	-
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	тис м ³	0,043	-
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	га	0,019	-
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	1,60	-

* - землі, на яких проведено лісовпорядкування



створювалися.

Лісовідновлення та лісорозведення здійснюється в області за рахунок посадки лісових культур. В 2013 році створено 1977 га лісових культур, з них 1651 га – захисні лісові насадження, на землях підпорядкованих державних лісогосподарських підприємств. Захисних насаджень на непридатних для сільськогосподарського виробництва землях та полезахисні лісові смуги не

Переведено у вкриті лісовою рослинністю землі 468 га лісових культур на землях державного лісового фонду. Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень наведена в табл. 5.2.2.2.

В 2013 році на території Запорізької області виникло 21 випадки лісових пожеж на площі 18,09 га.

Збитки, що заподіяні лісовому господарству пожежами, склали 53,31 тис. грн.

Для попередження виникнення лісових пожеж підпорядкованими державними лісгосподарськими підприємствами створено 2185 км мінералізованих смуг, влаштовано 1 км протипожежних розривів, проведено догляд за ними на протязі 8813 км, перекрито 188 позапланових доріг, встановлено 51 шлагбаум, 4 пости на дорогах. Посилена робота по застосуванню адміністративних заходів до порушників правил пожежної безпеки в лісах: проведено 374 рейдів, притягнуто до адміністративної відповідальності 125 порушників правил пожежної безпеки в лісових насадженнях на суму 3097 грн.

Сільгосппали сприяють неконтрольованому розповсюдженню вогнища та виникненню лісових пожеж.

Вогнем знищуються гектари захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг, мікрофлора та мікрофауна, гинуть птахи, звірі, наносяться збитки державі, завдається значна шкода довкіллю. Степові пожежі спричиняють лісові пожежі.

Для боротьби з лісовими пожежами була посилена профілактична робота державної лісової охорони серед населення в засобах масової інформації: проведено 38 виступів по телебаченню, з яких 14 по центральному телебаченню, 121 виступів на радіо, надруковано 122 статей на протипожежну тематику, проведено 652 лекції, встановлено 274 шт. наглядної агітації, 51 біг-бордів з охорони лісу від пожеж.

Табл. 5.2.2.2. Динаміка лісовідновлення, лісорозведення та створення захисних насаджень

№ з/п	Рік	Міністерства, відомства, постійні лісокористувачі, власники лісів	Усього створено лісових насаджень, га										
			лісовідновлення, га			лісорозведення, га			створення захисних насаджень на землях, непридатних для сільського господарства, га	створення полезахисних лісових смуг, га	створення інших захисних насаджень, га	природне поновлення лісу, га	усього створено лісів
			у тому числі:		усього	у тому числі:		усього					
			посадка лісу	посів лісу		посадка лісу	посів лісу						
	2013	Разом	273	53	326	1250	401	1651	-	-	-	-	1977
		у тому числі:											
		Держкомлісгосп	273	53	326	1250	401	1651	-	-	-	-	1977
		Мінагрополітики	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Міноборони	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Мінприроди	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Інші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Найбільш поширеними шкідниками лісових насаджень були: зелена дубова листовійка, звичайний сосновий пильщик та рудий сосновий пильщик.

Після реформування колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю, рішення щодо визначення постійних або тимчасових користувачів та механізм надання у користування захисних насаджень та полезахисних лісових смуг, не прийнято.

В табл. 5.2.2.3 наведено динаміку загибелі лісових насаджень від пожеж.

Таблиця 5.2.2.3 Динаміка загибелі лісових насаджень від пожеж

	Держком-лісгосп	Мінагро-політики	Мін-оборони	Мін-природи	Інші	Усього
1	2	3	4	5	6	7
Усього за 2009 рік	595,73	-	-	-	-	595,73
Усього за 2010 рік	1003,23	-	-	-	-	1003,23
Усього за 2011 рік	916,72	-	-	-	-	916,72
Усього за 2012 рік	1205	-	-	-	-	1205
Усього за 2013 рік	957	-	-	-	-	957
у тому числі:						
1. усього загиблих лісових насаджень, га	957	-	-	-	-	957
пожеж						
пожеж	4	-	-	-	-	4
несприятливих погодних умов	953	-	-	-	-	953
1.1 з них загиблих лісових культур, га	957	-	-	-	-	957
пожеж						
пожеж	4	-	-	-	-	4
несприятливих погодних умов	953	-	-	-	-	953
Інше	-	-	-	-	-	-

Проблема охорони лісів від пожеж – одна з найбільш складних, яка вирішуються працівниками лісового господарства всієї України і в Запорізькій області зокрема.



Значне підвищення пожежної небезпеки в лісах зумовлюється стрімким зростанням відвідуваності населенням лісових масивів. Для підвищення рівня пожежної безпеки потрібно проводити роз'яснювальну роботу і навчання серед сільського і міського населення з питань збереження лісів і дотримання встановлених норм і правил пожежної безпеки в лісах,

правильно організовувати використання лісів для масового відпочинку

населення в цілях зменшення неорганізованого припливу людей в ліс підвищуючи пожежну безпеку, а також проводити заходи з посилення протипожежної охорони в місцях відпочинку.

Лісогосподарськими підприємствами області проводяться рубки, спрямовані на поліпшення якісного складу лісів.

Для поновлення породного складу насаджень, підвищення їх стійкості регулярно проводяться роботи по догляду за лісом. У 2013 році рубки формування та оздоровлення лісів та інші заходи проведені на площі 1980 га. Від цих робіт заготовлено ліквідної деревини – 29,316 тис. м³.

Рубки догляду за лісом проведені на площі 284 га, від яких заготовлено 2,723 тис. м³ деревини. Вибіркові санітарні рубки проведені на площі 1590 га. Від вибіркового санітарних рубок заготовлено 22,460 тис. м³ деревини (табл. 5.2.2.4).

Табл. 5.2.2.4 Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення у 2013 році

Рік	Загальна площа, га	Фактично зрубано, тис. м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	фактично зрубано, га/тис. м ³	площа, га	фактично зрубано, га/тис. м ³	площа, га	фактично зрубано, га/тис. м ³
<i>Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства</i>								
2013	1980	29,316	201,8	2,12	1727,2	25,926	51	1,27
<i>у тому числі: 1. Рубки догляду</i>								
2013	284	2,723	90,2	0,835	191,6	1,85	2,2	0,038
<i>2. Лісовідновні рубки</i>								
2013	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3. Суцільні санітарні рубки</i>								
2013	43	3,617	20	0,268	19	2,831	4	0,518

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

Термін «недеревні продукти лісу» включає в себе все різноманіття рослинних ресурсів біологічного походження, які не є деревиною. Сюди відносяться другорядні лісові матеріали: заготівлю живиці, пнів, лубу, кори, деревної зелені, деревних соків; побічні лісові користування: заготівлю сіна, випасання худоби, розміщення пасік, заготівлю дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин тощо.

На території області в 2013 році спеціальне використання природних недеревних рослинних ресурсів не здійснювалось. Заготівля лікарської сировини не проводилась.

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України



Запорізька область розташована у Степовій зоні, тому основу флори складають степові види рослин. Найбільш вивченим є флора о. Хортиця, яка складає понад 1090 видів вищих судинних рослин. Взагалі на території області зростає понад 1400 видів рослин.

В області затверджено перелік видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення на території Запорізької області.

Усього в області зростає 62 види рослин занесених до Червоної книги України та 27 рослинних угруповань занесених до Зеленої книги України. Більша кількість рослин відносяться до II та III категорії – вразливі та рідкісні. Найросповсюдженими є родина Ковилевих (гранітна, відокремлена, волосиста, Граффа, дніпровська, Заслеського, Лессінга, пірчаста, пухнаста, українська, шорстка) (рис. 5.2.4.1).

В табл. 5.2.4.1 наведено кількість видів рослин та рослинних угруповань занесених до Червоної та Зеленої книги України що зростають на території області.

Табл. 5.2.4.1 Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Запорізька	62	27	-	-

В області зростає близько 20 видів судинних рослин яким загрожує небезпека. Більшість цих рослин згідно категорій Червоної книги МСОП віднесено до групи низького ризику.

5.2.5. Адвентивні види рослин



Типовим представником є *Ambrosia artemisiifolia* – масовий вид, який у останні 20 років призвів до чисельних захворювань населення м. Запоріжжя. Росте вздовж доріг, на насипах, перелогах і ріллі, навіть на засолених ґрунтах. Вид з катастрофічно високою інвазійною спроможністю (рис. 5.2.5.1)

Cenchrus longispinus – раніше наводився лише для околиць м. Бердянська. У 2003 р. цей вид знайдено на пісках біля промоїни, яка з'єднує Молочний лиман з Азовським морем.

Cynodon dactylon – типовий представник залізничних насипів, луків, в т.ч. і літоральних (формує асоціації у заплавах річок, на пасовищах, залізничних насипах і на косах).

Zygophyllum fabago – раніше наводився лише для околиць смт. Новоолексіївка (Генічеський р-н, Херсонська обл.). Знайдено 2 нових локалітети на Степанівській (б/в «Северянін») і Федотовій (б/в «Золотий берег») косах Якимівського району.

Grindelia squarrosa – поширення цього виду у Південному Приазов'ї викликає значну занепокоєність. Вид типово трапляється у малопорушених степових петрофітностепових і трансформованих фітоценозах сходу Запорізької області. Спостереження у балці Воловій (Куйбишевський район) дають підстави стверджувати, що вид докорінно і невпізнано змінив степові ценози, його участь в угрупованнях часто досягає співдомінантної, витісняючи основних едифікаторів степу – *Fesuca valesiaca*, *Stipa capillata*, *Koeleria cristata*, *Bothriochloa ischaetum* тощо. На залізничних насипах між м. Бердянськом і ст. Верхній Токмак досить часто трапляються монодомінантні угруповання цього карантинного виду.



Xanthium albinum – масовий вид луків, солончаків, літоральних пісків, селітебних територій, залізничних насипів. Відзначається високою інвазійною спроможністю. Теперішній таксономічний склад флори області, свідчить про посилення впливу діяльності людини на природні та квазіприродні угруповання регіону (розорювання, іригація, випас, сінокосіння, будівництво). Відбуваються

швидкі і незворотні процеси адвентизації флори регіону (за останні 20 років з'явилося до 10 нових видів).

На степах (в тому числі на збоях і перелогах) активно поширюються *Acroptilon repens*, *Amaranthus retroflexus*, *Atriplex tatarica*, *Ballota nigra*, *Cardaria draba*, *Conium maculatum*, *Tribulus terrestris*; на луках – *Amaranthus blitoides*, *A. retroflexus*, *Ambrosia artemisifolia*, *Centaurea diffusa*, *Cynodon dactylon*, *Daucus carota*, *Xanthium albinum*; на літоральних пісках – *Ambrosia artemisifolia*, *Anisantha tectorum*, *Conyza canadensis*, *Iva xanthiifolia*, *Setaria glauca*, *Xanthium albinum*; на залізничних насипах – *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisifolia*, *Iva xanthiifolia*, *Cannabis ruderalis*, *Lepidium ruderales*, *Lycium barbarum*, *Oxybaphus nyctagineus*, *Tripleurospermum inodorum*, види родів *Galium*, *Sisymbrium* тощо.

Основним комплексом заходів щодо припинення інвазійного пресу на корінні та порушені фітоценози регіону повинні слугувати «Рекомендації до Національної стратегії», а саме контроль за інвазійними видами, відновлення ділянок з аборигенними комплексами, освітні заходи для землевласників, тощо.

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

У сучасних умовах інтенсивної урбанізації, високих темпів розвитку транспорту і промисловості проходить постійне забруднення навколишнього середовища (повітряного простору, води, ґрунту), що створює малосприятливі умови для життєдіяльності людини. Зелені насадження займають важливе місце у вирішенні проблем охорони і поліпшення стану навколишнього середовища, виконують комплекс оздоровчих, рекреаційних, захисних функцій, виступають стабілізатором екологічної рівноваги.

Зелені насадження є важливим компонентом навколишнього середовища, що має значний вплив на його містобудівні та естетичні ландшафтні характеристики.

За даними Головного управління Держземагенства у Запорізькій області в межах населених пунктів області за 2013 рік знаходиться 110 скверів, 138 парків, 26 лісопарків, 32 інших об'єкта природоохоронного призначення.

Щорічно, в межах міст та інших населених пунктів області проводяться роботи з висадки зелених насаджень, у тому числі при проведенні весняних загальнодержавних акцій (всеукраїнська акція «За чисте довкілля», День довкілля тощо), до яких залучаються органи влади, громадські організації, підприємства, установи незалежно від форм власності, учнівська та студентська молодь.

Під час проведення щорічної всеукраїнської акції «За чисте довкілля» протягом 2013 року в області здійснено посадку 21,5 тис. саджанців дерев, 10 тис. кущів, 3,1 тис. м² квітників, 5,5 тис. м² газонів.

В рамках заходів до Дня довкілля на території острова Хортиця силами ініціативної групи за участю керівництва облдержадміністрації та представників міської влади було висаджено близько 3000 саджанців дерев.

В м. Мелітополь у рамках місячника з благоустрою міста проводилася планова робота по санітарному очищенню, озелененню й благоустрою. Щорічно виконавчим комітетом Мелітопольської міської ради Запорізької області в рамках акції «Дерево доброї волі» спільно із студентами Мелітопольських вищих навчальних закладів проводиться заготівля саджанців зелених насаджень із самосіву на території парків, які потім роздаються безкоштовно мешканцям міста для озеленення територій.

16 жовтня 2013 року в рамках проекту «Я зробив Мелітополь краще» молодь міста провела акцію «Дотягнись до гілочки» і приурочила її до 70-ї річниці визволення м. Мелітополь від німецько-фашистських загарбників. Студенти Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б.Хмельницького разом з юннатами Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Мелітопольської міської ради Запорізької області, співробітниками Приазовського національного парку на території парку «Алея Слави» висадили кілька десятків кущів, квітів і вічнозелених рослин.

Запорізьким обласним управлінням лісового та мисливського господарства було проведено заходи в рамках Акції «Майбутнє лісу у твоїх руках».

Так, на території області, працівниками державних лісгосподарських підприємств з залученням школярів було створено 40,67 га лісових насаджень з головними породами дуб звичайний, сосна кримська, акація біла.

Працівниками ДП «Василівське ЛГ» та учнями старших класів було проведено озеленення території Василівської ЗОШ №3, в акції взяло участь 14 чоловік.

На території КЗ «Гуляйпільська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» працівниками Гуляйпільського лісництва ДП «Пологівське ЛМГ» та вихованцями даного закладу були проведені заходи з озеленення: висаджено 21 шт. туї західної.

В рамках проведення заходів «За чисте довкілля» по всіх підпорядкованим державним лісгосподарським підприємствам проводяться суботники по прибиранню сміття та ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ.

Слід зазначити, що на території області останній час робота щодо озеленення, благоустрою територій, ліквідації сміттєзвалищ поступово стає постійним принципом життя громадян, що неодмінно позначається на всіх куточках регіону та зокрема м. Запоріжжя.

Кількісні показники озеленення міст обласного підпорядкування наведено в табл. 5.2.6.1.

Табл. 5.2.6.1 Озеленення населених пунктів

Заходи		Рік		
		2011	2012	2013
м. Запоріжжя	Створено зелених насаджень	Висаджено: дерев - 5127 шт., чагарників – 5755 шт., 94500 шт. розсади квітів 6030 шт. троянд, газонів – 1,89 га	Висаджено дерев – 5209 шт кущів – 10863 шт газон – 2,3 га	Висаджено дерев – 4690 шт., кущів – 5929 шт., 4405 кущів троянд, газон – 1,4 га.
м. Мелітополь	Створено зелених насаджень	Висаджено: дерев - 1359 шт., чагарників – 1441 шт., газонів - 2,19 га	Висаджено дерев – 514 шт кущів – 120 шт	Висаджено дерев – 3656 шт кущів – 943 шт
м. Енергодар	Створено зелених насаджень	Висаджено: дерев - 453 шт., чагарників – 2214 шт.	Висаджено дерев – 325 шт кущів – 2814 шт	Висаджено дерев – 130 шт. кущів – 2660 шт.
м. Бердянськ	Створено зелених насаджень	Висаджено: дерев - 957 шт., кущів – 955 шт.	Висаджено дерев – 879 шт кущів – 400 шт	Висаджено дерев – 802 шт кущів – 600 шт
м. Токмак	Створено зелених насаджень	Висаджено: дерев – 491 шт., троянд - 2500 шт..	Висаджено дерев – 250 шт кущів – 1700 шт газонів – 4,0 га	Висаджено дерев – 140 шт кущів – 1048 шт

5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на територіях природно-заповідного фонду

Ліміти на спеціальне використання природних ресурсів на територіях природно-заповідного фонду загальнодержавного значення в 2013 році Мінприроди було затверджено Приазовському національному природному парку на територію Приазовського НПП, НПП «Великий Луг» та Національному історико-археологічному заповіднику «Кам'яна Могила» - територія геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Кам'яна могила над р. Молочна», ДП «Приморське лісове господарство» на території ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Коса Обіточна», НЗ «Хортиця» на території загальногеологічного заказника загальнодержавного значення «Дніпровські пороги», КП «Мелітопольський міський парк культури і відпочинку ім. Горького» на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Парк ім. Горького». Основними видами використання природних ресурсів є: бджільництво, випасання худоби, заготівля сіна, використання території в рекреаційних цілях, любительське рибальство.

На підставі затверджених Мінприроди України лімітів було видано 10 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Різноманітність природних умов зумовлює багатство тваринного світу області. На території області водяться ссавці, птахи, риби, плазуни, земноводні.

У степовій зоні найбільш типовими із ссавців є ховрах сірий, тушканчик великий, полівки сіра та степова, хом'ячок сірий, сліпак, тхір степовий, степова мишівка, куниця кам'яна, дикий кролик. У південно-східних районах поширені бабак, лисиця-корсак, тхір-перев'язка, їжак вухатий.

З птахів – жайворонок, перепілка, вівсянка, сіра куріпка. Зрідка трапляються дрофа, степовий журавель, степовий орел, канюк.

Типовими степовими плазунами є полоз жовтобрюхий і гадюка степова.

На Азовському узбережжі, де степові ділянки чергуються з піщаними косами, заплавленими лісами, луками і болотами, лиманами і прибережними морськими просторами, тваринний світ багатий і різноманітний. Поряд із степовими водяться болотні і водоплавні тварини.

З птахів характерні чайка, мартин сріблястий, норець, качка, чапля, бугай. У дельті Дніпра гніздяться гуска сіра, лебідь-шипун, пелікан. На території «Коси Обіточної» акліматизовано оленя європейського.

Для Азовського моря характерні оселедець керченський, пузанок, хамса, велика камбала, тюлька, бичок.

5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарств



В області існують сприятливі умови для багатьох видів тварин. Основними видами спеціального використання тваринного світу є ведення мисливського та рибного господарства.

Об'єктами полювання в основному є заєць-русак, качки, голуби, сіра куріпка, лиска, фазан, перепілка, гуси, лисиця, дикий кабан, козуля, єнотоподібний собака, вовк, ондатра. (рис. 5.3.2.1, 5.3.2.2).

На території Запорізької області знаходиться 35 користувачів мисливських угідь (всі юридичні особи) з них: УТМР - 18; Держлісагенства України – 7; ТВМР (військові) – 1; інші господарства - 9 користувачів угідь.

Площа мисливських угідь наданих у користування по області складає – 1750,274 тис. га. В 2013 році витрати користувачами угідь області на охорону, облік, відтворення диких тварин, включаючи біотехнічні заходи з їх збереження та відтворення тваринного світу склали – 1732,294 тис. грн.

Динаміка основних видів мисливських тварин наведена в табл. 5.3.2.1.

Табл. 5.3.2.1 Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Лось	-	-	-	-
Олень благородний	133	112	101	101
Кабан	778	766	862	826
Козуля європейська	1114	1092	1069	932
Лань європейська	-	-	0	-
Засць-русак	134127	133975	131329	108708
Ондатра	5955	5910	5945	5320



Добування парнокопитних тварин здійснюється за ліцензіями у відповідності до затверджених Мінприроди лімітів.

Протягом 2013 року ліміти на добування парнокопитних тварин було затверджено 8 користувачам мисливських угідь області - ДП «Бердянське ЛГ», ДП «Запорізьке ЛМГ» (Олександрівське лісництво), ДП «Мелітопольське ЛМГ» у т.ч. ЛЗЗДЗ «Старобердянський» ПЗФ, ДП «Пологівське ЛМГ», у т.ч. ЛЗМЗ «Кам'янська лісова дача» ПЗФ, ЛЗМЗ «Більманська лісова дача» ПЗФ, КП «Охота» Бердянського ТМР, ТМР «Олексіївка», ТОВ «Мотор Січ-Руна», ТОВ «Агрофірма «Жовтневий».

Добування основних видів мисливських тварин наведено в табл. 5.3.2.2.

Табл. 5.3.2.2. Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2009	кабан	45	45	40	-	-
	козуля	2	2	-	2	відсутність попиту
	олень	5*	-	5*	-	-
2010	кабан	48	48	26	22	ТОВ «Мотор-Січ Руна», не використало ліміт з метою збереження поголів'я дикого кабана (ліцензії не реалізувались). ДП «Пологівське ЛМГ», та СФГ «Віктор», не використало ліміт добування із-за несприятливих погодних умов у грудні 2010 року. ДП «Запорізьке ЛМГ», не використало ліміт добування в зв'язку з особливостями стації перебування кабана в плавнях Каховського водосховища – їх важко доступності, а також несприятливих погодних умов
	кабан	28**	28**	27**	1**	людський фактор, погодні умови
	козуля	-	-	-	-	-
	олень	5**	5**	4**	1**	людський фактор, погодні умови
2011	кабан	75	75	64, з них 15**	3	ДП «Запорізьке ЛМГ», не використало ліміт добування в зв'язку з особливостями стації перебування кабана в плавнях Каховського водосховища – їх важко доступності, а також несприятливих погодних умов. Зменшення чисельності відбулося завдяки міграції кабана з островів на материк. ДП «Мелітопольське ЛМГ», не використало ліміт з метою збереження поголів'я дикого кабана (ліцензії не реалізувались). Куйбишевська міжр/о УТМР не використала ліміт добування із-за несприятливих погодних умов у грудні 2011 року. СФГ «Віктор» полювання не проводило.
	олень	3**	3**	3**	-	-
2012	кабан	81	78	63	3	1. Несвоєчасно було відкрито полювання в зв'язку із карантинном щодо африканської чуми свиней 2. Несприятливі погодні умови
	козуля	-	-	-	-	-
	олень	-	-	-	-	-
2013	кабан	69	47	36	7	***
	козуля	0	0	0	0	
	олень	0	0	0	0	

* - селекційний відстріл

** - регулювання чисельності

*** - 7 ліцензій не використано, у зв'язку з тим що ліміти використання мисливських тварин державного мисливського фонду у сезон полювання 2013/2014 років були зареєстровані в Міністерстві юстиції України 04.12.2013 року за № 2055/24587 і ліцензії на добування дикого кабана були отримані з затримкою, а також були несприятливі погодні умови в грудні 2013 року.

Регулювання чисельності диких тварин на території мисливських угідь у 2013 році не проводилось.

Каховське водосховище відрізняється відносною глибоководністю (середня глибина - 7,7 м за максимальною до 38 м), при цьому площа мілководних ділянок складає біля 5% площі водного дзеркала. У порівнянні з попередніми (річковими) умовами, у водосховищі істотно збільшилися глибини та значно зменшилися проточність і водообмін. Внаслідок несприятливого гідрологічного режиму в період нересту відсутня затоплена лугова рослинність і риба змушена у якості нерестового субстрату використовувати вегетуючу та відмираючу водну рослинність, кореневища верби, очерета. Таким чином, нормальні умови природного відтворення риб у верхній та середній частинах Каховського водосховища формуються лише за сприятливим гідрологічним режимом.

На даний час іхтіофауна Каховського водосховища нараховує 42 види риб, з яких промислове значення мають біля 20 видів. Основними промисловими видами є лящ, плітка, судак, сріблястий карась, тюлька, білий і строкатий товстолобики. Останні два види вселяються у водойму починаючи з 1966р.

Забезпечення оптимальних умов рибогосподарського використання Каховського водосховища повинно здійснюватися шляхом раціональної організації промислу та посилення контролю за виловом. Раціональний та збалансований промисел забезпечує необхідне розрідження популяції, знижує природну загибель, запобігає виникненню напружених кормових відносин в іхтіофауні.

На Каховському водосховищі в 2013 році в межах Запорізької області було видано квоти для спеціального використання водних живих ресурсів 24 рибодобувним організаціям.

На Запорізькому водосховищі в межах Запорізької області здійснювало промисел 6 рибодобувних організацій.

Згідно наказу Мінагрополітики України від 12.12.2012 № 766 «Про затвердження квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення у 2013 році» на Каховському водосховищі лімітувалося лише 5 видів водних біоресурсів: лящ, судак, плітка, плоскирка, річкові раки. Інші види водних біоресурсів, окрім тюльки та рослиноїдних, вилучалися в межах Прогнозу допустимого вилову (ПДВ), тюлька та рослиноїдні - не лімітувалися. На Запорізькому водосховищах в 2013 році всі види риб, за винятком рослиноїдних та тюльки, вилучалися в межах ПДВ.

В цілому в Каховському водосховищі в 2013 р. було вилучено в межах області було вилучено - 1307,0032 т. водних біоресурсів, що на 51,93 т. більше вилову 2012 р.(1255,0694 т).

Вилов карася в 2013 р. продовжує зростати та становить 1285,3938 т. (на 52,68 т. більше минулорічного показника (1232,71),та складає 50 % від загального улову.

Окрім карася основу уловів склали тюлька (12 %), плітка (13%), лящ (10%), рослиноїдні (10%), яких було вилучено по 250-320 т.

У Запорізькому водосховищі в зоні діяльності управління в 2013 році було вилучено 152,168 т. риби, що на 9,34 т. більше за минулорічні показники (142,832 т.). Основу уловів в нижній частині водосховища склали плітка-28,589 т(19%), карась-37,125т (24%), тюлька - 18,313т (12%), рослиноїдні – 25,771т (17%), лящ – 27,157(18%). Вилучення інших видів риб не перевищує 1- 6 т. (табл. 5.3.2.3).

Табл. 5.3.2.3 Вилов риби у Каховському та Запорізькому водосховищах

Види водних живих ресурсів	Назва рибогосподарського водного об'єкту					
	Каховське водосховище		Запорізьке водосховище		Разом	
	квота	вилов	квота	вилов	квота	вилов
Улов водних живих ресурсів	501,5750	1307,0032	ПДВ	152,1680		1459,1712
Риба всього, в тому числі	499,5400	1306,4692	ПДВ	152,1680		1458,6372
тюлька	не лімітується	40,9430	не лімітується	18,3130	не лімітується	59,2560
судак	40,64	24,7066	ПДВ	5,1490		29,8556
сазан	ПДВ	11,1950	ПДВ	6,0670		17,2620
сом	154,50	13,5562	ПДВ	0,4240		13,9802
лящ	274,70	105,8711	ПДВ	27,1570		133,0281
плітка	ПДВ	218,3549	ПДВ	28,5890		246,9439
щука	29,60	0,4450	ПДВ	0,0560		0,5010
плоскирка	ПДВ	17,2600	ПДВ	3,2620		20,5220
окунь	ПДВ	1,4980	ПДВ	0,1910		1,6890
карась	ПДВ	755,8298	ПДВ	37,1250		792,9548
чехоня	ПДВ	0,0870	ПДВ	0,0010		0,0880
краснопірка	ПДВ		ПДВ			
рослиноідні	не лімітується	116,7226	не лімітується	25,7710	не лімітується	142,4936
білизна	ПДВ		ПДВ	0,0400		0,0400
інший дрібний частик	ПДВ		ПДВ			
головень	ПДВ		ПДВ	0,0050		0,0050
в'язь	ПДВ		ПДВ			
синець	ПДВ		ПДВ			
річковий рак	2,04	0,5340	ПДВ			0,5340

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Видовий склад хребетних області включає 52 види ссавців, 308 видів птахів, 10 видів плазунів, 6 видів земноводних і біля 70 видів риб. Фауна безхребетних в цілому представлена майже 4 тис. видів тварин. В області мешкає майже 144 видів тварин занесених до Червоної книги України. В області створено зоологічний парк місцевого значення «Таврія» на території якого мешкають туркменський кулан та кінь Пржевальського, які занесено до Червоної книги МСОП.



Табл. 5.3.3.1 Охорона та відтворення тваринного світу

<i>Район</i>	<i>Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.</i>	<i>Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва</i>	<i>Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва</i>
Запорізька	144	-	-

Видове різноманіття птахів на терені області утримується завдяки мігруючих та зимуючих видів з інших географічних регіонів Європи або Азії. Натомість, місцеві (локальні) види поступово загрозливо зменшують чисельність. Це стосується куріпок, сірої гуски, крижня, чирянки, степового журавля, дрохви та практично всіх видів куликів, з яких переважна більшість знаходиться під охороною Бернської Конвенції, або занесені до Червоної книги України. Така ситуація є результатом похибок у природокористуванні луками, заплавами малих та середніх річок, лиманами: їх схилами,

аккумулятивними утвореннями (косами та островами), а також природними та штучними пасовищами.

На території Запорізької області зафіксовано 39 з 67 занесених до Червоної книги України видів птахів.

Баклан малий – зальотний, чапля жовта – рідкий, кочуючий, коровайка – рідкий, кочуючий, лелека чорний – прольотний, казарка червоновола – прольотний, огар – рідкий, кочуючий, гніздуєчий, чернь білоока – можливе гніздування, гага – рідкий, кочуючий, крохаль довгоносий – рідкий, скопа – рідкий, мігруєчий, шуліка рудий – рідкий, мігруєчий, яструб-тювик – рідкий, зимуючий, лунь польовий – зимуючий, багаточисельний, лунь степовий – рідкий, мігруєчий, зміїд – рідкий, підорлик великий – рідкий, мігруєчий, підорлик малий – рідкий, мігруєчий, беркут – рідкий, зимуючий, орлан – білохвіст – рідкий, зимуючий, гніздуєчий, балабан – рідкий, кочуючий, сапсан – рідкий, зимуючий, журавель сірий – рідкий, кочуючий, журавель степовий – рідкий, гніздуєчий, дрохва – рідкий, гніздуєчий, мігруєчий, хохітва – рідкий, кочуючий, лежень – рідкий, гніздуєчий, мігруєчий, зуйок морський – рідкий, гніздуєчий, мігруєчий, ходуличник – рідкий, гніздуєчий, мігруєчий, кулик-сорока – рідкий, мігруєчий, поручайник – рідкий, мігруєчий, кроншнеп малий – рідкий, мігруєчий, кроншнеп великий – рідкий, кочуючий, мігруєчий, зимуючий, кроншнеп середній – рідкий, мігруєчий, дерихвіст лучний – рідкий, гніздуєчий, кочуючий, реготун чорноголовий – рідкий, кочуючий, чеграва – рідкий, кочуючий, сорокопуд сірий – рідкий, зимуючий, вівсянка чорноголова – рідкий, гніздуєчий, шпак рожевий – рідкий, гніздуєчий, кочуючий.

5.3.4. Інвазивні види тварин

В Каховському та Запорізькому водосховищі із неаборигенних видів риби є: білий та строкаті товстолобики, білий амур - цінні промислові види риби дельноосхідного комп-лексу, вселені в 70-х роках в водосховищах з метою підвищення їх рибопро-дуктивності.



Амурський чобачок - риба дельноосхідного комплексу, завезена разом з зарибком товстолобика и білого амура, промислового значення не має. Атерина, перкарина, бички, риба-голка

вселенці з Чорного моря. Промислового значення не мають, розміри їх популяції в водосховищах значні. Тюлька – промисловий вид риби, вселенець із Чорного моря. Теляпія мозамбікська (родина цихлових) – виявлена в Каховському водосховищі в 2001 році внаслідок зариблення ставка-охолоджувача агрогосподарством Запорізької АЕС.

В зимовий період концентрується в районі скидного каналу Запорізької АЕС та Водянського ковша. С прогрівом води розповсюджується по прилеглий акваторії водосховища. Більш широкого розповсюдження не отримала.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу

Щорічно в області фіксуються випадки захворювання тварин на сказ. Для профілактики хвороби користувачами мисливських угідь проводиться викладка «приманок» проти захворювання на сказ. Викладка проводиться користувачами мисливських угідь області спільно з Держветмедициною біля жител тварин, що є основними переносниками хвороби, проводиться відстріл хижих та шкідливих тварин.

Перед початком полювання на пернату дичину та хутрового звіра користувачі обов'язково здають до органів ветеринарної медицини кров птахів, тушки тварин на аналіз щодо захворювання на сказ, пташиний грип та інших вірусологічних досліджень.

В 2013 році витрати користувачами угідь області на охорону, облік, відтворення диких тварин, включаючи біотехнічні заходи з їх збереження та відтворення тваринного світу склали – 1732,294 тис. грн.

Для охорони рибних ресурсів основним засобом регулювання промислу є встановлення лімітів загальнодержавного значення та подальший їх розподіл на квоти спеціального використання водних біоресурсів, введення заборони на лов риби на зимувальних ямах та на період весняно-літньої заборони на період нересту, контроль за відсотком прилову молоді цінних промислових видів, що забезпечує стале використання ресурсу, поповнення запасів за рахунок природного нересту.



В 2013 році проведено зариблення Каховського водосховища в межах області в обсягах 243 тис. екз. двохліток рослиноїдних риб (рис 5.3.5.2).

В тому числі зариблено: за рахунок коштів рибодобувних підприємств – 109,5 тис. екз. товстолобика на загальну суму 257 тис. грн.; громадських організацій – 25 тис. екз. рослиноїдних риб на загальну суму – 50,5 тис. грн.; за рахунок компенсаційних коштів від проведення гідротехнічних робіт на Каховському водосховищі – 108 тис. екз. товстолобика на загальну суму 195 тис. грн. (табл. 5.3.5.1).

Таблиця 5.3.5.1 Відтворення водних живих ресурсів у 2012 році на Каховському водосховищі та Запорізькому водосховищі в межах Запорізької області

<i>Водосховище</i>	<i>Вид вселених водних живих ресурсів</i>	<i>Кількість, тис. шт.</i>	<i>Сума, тис. грн.</i>
Каховське	2-х річка товстолоба	243,0	502,0
Запорізьке	-	-	

Вказані роботи було проведено відповідно до вимог Інструкції про порядок проведення робіт з відтворення водних живих ресурсів, оформлені актами встановленого зразку.

5.4. Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

На території Запорізької області, станом на 01.04.2013, розташовано 332 території та об'єкту природно-заповідного фонду загальною площею 123,228 тис. га, з них 23 загальнодержавного значення та 309 місцевого значення. Відсоток заповідності області становить 4,53 % (таблиці 5.4.1 та 5.4.1.1).

Шість територій та об'єктів природно-заповідного фонду увійшли до складу Національного природного парку «Великий Луг» загальною площею 16756 га, оголошеного в 2006 році.

Двадцять три території та об'єкти природно-заповідного фонду увійшли до складу Приазовського національного природного парку загальною площею 78126,92 га, оголошеного в 2010 році.

5.4.1. Стан і розвиток природно-заповідного фонду

З метою збереження особливо цінних природних комплексів та об'єктів продовжується планомірна робота по збільшенню площ існуючих природно-заповідних територій в межах Запорізької області.

В 2013 році з метою збереження особливо цінних природних комплексів та об'єктів рішеннями Запорізької обласної ради оголошено 15 територій природно-заповідного фонду місцевого значення в Гуляйпільському, Куйбишевському, Токмацькому, Михайлівському, Оріхівському районах області на загальну площу 1198,6 га:

ботанічні заказники місцевого значення - «Балка Дорожнянська» площею 56,0 га, «Роздольненська цілинна балка» площею 53,8 га, «Грушева балка» площею 52,1 га;

ландшафтні заказники місцевого значення - «Балка Кушовська» площею 60,0 га, «Балка Новоіванівська» площею 66,0 га, «Балка Широка» площею 44,0 га, «Балка Отріщанська» площею 80,0 га, «Балка Нестерянська»

площею 20,1 га, «Балка Новотроїцька» площею 74,7 га, «Балка Драна» площею 52,0 га, «Балка Зеленянська» площею 70,0 га, «Балка Жовтокручанська» - 110,0 га, «Тиха заводь» площею 8,0 га, «Більманська лісова дача» площею 389,0 га, «Балка Успенівка» площею 62,9 га.

На сьогодні, одним із основних чинників, що опосередковано сприяють негативному впливу на стан природно-заповідного фонду в Запорізькій області, є відсутність закріплених на місцевості меж об'єктів природно-заповідного фонду, що створює підґрунтя для різних порушень.

Станом на 01.01.2014 повністю визначено та встановлено у натурі (на місцевості) межі 86 територій ПЗФ місцевого значення площею 9451,85 га, що становить 55,6 % від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 42,2 % від їх загальної площі. Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісгосподарським підприємствам області встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування.

Роботи з встановлення меж інших територій та об'єктів проводяться відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1094 «Про затвердження порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій ПЗФ, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, та історико-культурного призначення» організаціями, які мають відповідні ліцензії.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території області розташовано 5 водно-болотних угідь міжнародного значення – «Молочний лиман», «Коса Обіточна та затока Обіточна», «Гирло р. Берди, коса Бердянська та затока Бердянська», «Архіпелаг Великі і Малі Кучугури» та «Заплава Сім Маяків», на які складено та затверджено паспорти. Загальна площа водно-болотних угідь області складає 36014,25 га.

В межах територій водно-болотних угідь розташовані території об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення. А саме – заказники «Коса Обіточна», «Молочний лиман», «Заплава р. Берда», «Великі та Малі Кучугури», Приазовський НПП, НПП «Великий луг».

На територіях водно-болотних угідь - «Молочного лиману» та «Гирло р. Берди, коса Бердянська та затока Бердянська» знаходяться такі значущі природні комплекси екологічного коридору, як залишки цілинних земель, літоральні і аквальні комплекси лиманів та Азовського моря, гирла малих степових річок, плавневі та галофітні ценози.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

Згідно положень Сівільської стратегії, біосферні резервати – це особливі природні території, які охороняються, з еталонними ділянками головних біомів землі, що виділяється для збереження природних екосистем

та генофонду рослин та тварин. Оскільки метою створення біосферних резерватів є забезпечення та розвиток збалансованих взаємовідносин між корінним населенням та навколишнім середовищем, а структура резервату передбачає 3 зони (зона спокою, буферна зона, зона взаємодії), такі вимоги не дозволяють на сучасному етапі існування парку виділити на його території певні біосферні резервати. Можливо виділення Молочного лиману та суміжних з ним територій як ядра ПНПП та ВБУ міжнародного значення в окремий біосферний резерват «Молочний лиман» в межах Приазовського національного природного парку.

Потенційним об'єктом для створення біосферного резервату може бути Обтічна коса, як еталонна територія приморських ландшафтів Азовського узбережжя, яка є частиною, як і Молочний лиман, головного Європейського міграційного коридору птахів, що потребує приєднання цієї коси до складу Приазовського НПП.

З числа об'єктів Всесвітньої спадщини на території Запорізької області можна виділити Національний заповідник «Хортиця», історико-археологічний заповідник «Кам'яні Могили» та «Садиба Попова».

Острів Хортиця - найбільший острів на Дніпрі (довжина 12,5 км, найбільша ширина - до 2,5 км). Національний заповідник «Хортиця» занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. На його території нараховується 63 пам'ятки археології та історії, 33 з яких поставлено на державний облік.

Острів Хортиця - унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до ХХ століття, всесвітньо відома як колыска Запорозького козацтва та осередок першої в світі демократичної республіки.

На території Національного заповідника «Хортиця» створено музей історії запорозького козацтва, який є структурним підрозділом заповідника. Експозиція музею складається з чотирьох розділів, чотирьох діорам та виставок.

Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район) площею 15 га, на території якого знаходиться пагорб з плит пісковика площею 3 га, який є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. У гротах та печерах цього пагорбу, яких на сьогодні відкрито 60, було знайдено петрогліфічні комплекси - унікальні зразки первісного мистецтва віком до 9 тис. років.

Заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район). Засновано 5 квітня 1927 року, як особлива природоохоронна територія місцевого значення. Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 га в Запорізькій. Зараз він є одним з чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника, який підпорядкований Президії НАН України. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

Історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) - диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований в 1884 році. Аналогів високоякісного мурування стін з цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні в країнах СНД, ні взагалі в Європі.

5.4.4 Формування української частини Смарагдової мережі Європи

Смарагдові об'єкти – це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією. На території Приазовського НПП є значна кількість видів тварин і рослин, занесених до списків Бернської конвенції: рослини вищі судинні – 6, тварини 316 (птахи – 262, ссавці – 24, риби – 14, рептилії – 8, безхребетні - 5, амфібії - 3), усього – 322 види. На території парку виділено 13 типів оселищ, подібних до Європейської класифікації оселищ, які потребують спеціальних заходів до їх збереження. В 2011р. вийшла книга (Смарагдова мережа в Україні/ під ред. Проценка Л.Д.. – К.: «Хімджест», 2011. – 192 с.), де на сторінці 129 Приазовський НПП названий як потенційний об'єкт Смарагдової мережі.

Територія національного природного парку «Великий Луг» з 2009 року входить до складу Смарагдової мережі. Рідкісні види рослин, тварин та оселищ, які знаходяться на території Парку охороняються. Плавні Великого Лугу були створені ріками Конки та Дніпра, алювіальні відкладення та наноси сприяли появленню такого феномена як архіпелаг «Великі та Малі Кучугури».

Трансгресія водойм у післяльодовиковий період вплинула на створення урвищ і байраків з відповідним набором флори і фауни. Затоплення Великого Лугу призвело до зникнення біотопів і зміни біорізноманіття регіону.

Унікальною є вся територія Парку – водно болотні угіддя архіпелагу «Великі та Малі Кучугури», заплави «Сім маяків», яким в 2011 році надано статус водно-болотних угідь міжнародного значення (Рамсарська конвенція), псамофітні та петрофітні степові, водні ділянки, печери, байрачні та заплавні ліси.

Найбільш важливі та цінні об'єкти для рослинного та тваринного світу на території Запорізької області, які не входять до складу ПЗФ України (на нашу думку) – Кушугумські, Балабинські та Біленько-Розумівські плавні.

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Запорізька область має значні рекреаційно-курортні та туристичні ресурси. Південь області омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого в межах області складає біля 350 км.

Сприятливий клімат, чудові прибережні пейзажі Дніпра, джерела мінеральної води і лікувальні грязі, ласкаве, тепле Азовське море приваблюють туристів. Курорт державного значення Бердянськ, місто

Приморськ та смт. Кирилівка користуються великою популярністю у відпочиваючих, як курортні центри. Всього на Азовському узбережжі та в акваторії р. Дніпро в регіоні функціонує близько 500 оздоровчих закладів, понад 20 садіб зеленого туризму.

У межах області розвідані та використовуються мінеральні води та лікувальні грязі практично всіх відомих бальнеологічних типів. В оздоровчих і лікувальних цілях широко використовується озокерит та спелеотерапія.

У цілому курортні та рекреаційні території складають майже 15% площі області.

Своєрідністю краю є унікальне поєднання природних умов, ландшафтів, різноманітних рекреаційних ресурсів із рядом емоційно потужних пам'яток історії, археології, монументального мистецтва та архітектури.

Рекреаційний потенціал Запорізького Приазов'я створює передумови для перспективного розвитку курортного господарства України. На сучасному етапі ця територія є рекреаційним резервом країни, знаходиться, в більшості, на шляху екстенсивного освоєння.

Бердянський грязьовий приморський курорт розміщений на південному сході області і територіально об'єднує у собі Бердянську косу з її кореневою частиною, курортну зону міста Бердянська, а в перспективі приєднає до себе Луначарські, розташовані на захід від міста Бердянська, і Новопетровські – на схід від міської межі, рекреаційні угіддя стихійного тривалого і короткочасного відпочинку локального значення.

Бердянський курорт має сприятливі соціально-економічні передумови, основу яких складає достатньо розвита транспортна інфраструктура, що забезпечує доступність курорту усіма видами транспорту.

Кирилівський бальнеокліматичний грязьовий приморський курорт розташований на південному заході Запорізької області і територіально об'єднує власне смт. Кирилівка, коси Пересип і Федотова. На території курорту, що займає площу 203,3 га, переважає оздоровчий сезонний відпочинок дітей і дорослих.

Система розселення у межах курортів носить розосереджений характер. Відсутня система центрів забезпечення, у яких є зосереджені об'єкти культурно-побутового обслуговування, тому в перспективі, найбільш оптимальним, є формування групових систем населених місць із виділенням в них рекреаційних центрів забезпечення.

Рекреаційна сфера в області являє собою складний міжгалузевий господарчий механізм, структура якого: і адміністративно-господарська, і функціональна, і економічна – повинна бути реформована і переведена на ринкові механізми господарювання і комплексного управління цієї сфери на рівні регіону, поєднана з конвенцією природокористування, що формується в державі.

Запорізька область характеризується поєднанням природних умов, ландшафтів і різноманітних рекреаційних ресурсів, які сприяють розвиткові

курортно-рекреаційної сфери, що відноситься до Приазовського рекреаційного району в межах Азово-Чорноморського рекреаційного регіону.

Актуальною проблемою є надання рекреаційним територіям статусу курортів державного та місцевого значення. На сьогодні вирішується питання про надання статусу курорту місцевого значення природним територіям курортів «Кирилівка» Якимівського району та «Великий Луг» м. Запоріжжя.

Для створення сприятливих умов розбудови туристичної галузі затверджено Програму розвитку рекреаційно-курортного комплексу та туризму в Запорізькій області на 2011-2015 роки.

Спільно з провідними туроператорами регіону розроблено та затверджено на засіданні обласної науково-методичної ради з питань туризму понад 80 тем та напрямів нових туристичних маршрутів, до яких увійшли оглядові та тематичні маршрути по м. Запоріжжя, міжрегіональні та міжрайонні туристичні маршрути.

На приморських територіях області за рахунок інвестиційних коштів активно здійснюється розбудова курортної та готельної інфраструктури: аквапарк «Мис доброї надії», боулінг-центр в СПА-клубі «Діодон», зоопарк «Сафарі» у м. Бердянськ; аквапарк «Острів скарбів», дельфінарій та кінноспортивний театр в Кирилівській оздоровчій зоні.

Для всебічного сприяння розвитку туристично-курортної сфери області створена та активно працює низка дорадчих органів: Регіональна рада по координуванню туристичної та курортної діяльності при обласній державній адміністрації, обласна науково-методична рада з питань туризму при Департаменті культури, туризму, національностей та релігій облдержадміністрації; ведеться активна співпраця з громадською організацією «Запорізька обласна туристична асоціація».

В рамках просування місцевих брендів, популяризації туристичного, курортно-рекреаційного та оздоровчого потенціалу Запорізького краю видано низку інформаційно-рекламних проспектів та довідників, в тому числі: «Запорізький край – степова перлина України», «Перспективні туристичні маршрути Запорізької області», «Запоріжжя туристичне», «Мандруємо запорізькими просторами», «Запорізька область. Персональний гід», календар туристичних подій «Запоріжжя фестивальне», туристичну карту-схему Запорізької області українською, російською та англійською мовами.

5.6. Туризм

Розвиток туристичної галузі несе за собою безліч, як позитивних так і негативних наслідків. Одним з негативних є вплив туризму на екологічний стан навколишнього середовища. Адже зараз туристична галузь насамперед розглядається, як одне з основних джерел поповнення державного та місцевого бюджетів. А навколишнє середовище відходить на другий план.

З розвитком туристичної галузі збільшуються тенденції до розвитку рекреаційних зон. Але найбільшим попитом в останні роки користуються рекреаційні території, на яких не змінене або мало змінене природне середовище. В туристичній діяльності цей вид туризму прийнято називати, як «екологічний туризм».

Розвиток будь-якого виду туризму приносить шкоду екологічному стану навколишнього середовища. Для того, щоб не загальмовувати розвиток туризму та не знищувати природу, повинні бути обмеження щодо кількості туристичних комплексів на певній території, та вдосконалення вже існуючих.

Туристична інфраструктура Запорізької області представлена готелями, базами відпочинку, пансіонатами, санаторіями, дитячими оздоровчими таборами, розважальними закладами для дітей та молоді, закладами харчування, аварійно-рятувальними службами, транспортною мережею та мережею зв'язку.

Розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери характеризується позитивною динамікою: зростають обсяги в'їзного та внутрішнього туризму, підвищується ефективність господарської діяльності підприємств галузі, чітко простежується динаміка зростання суб'єктів туристичної діяльності.

Розвиток історико-культурного та курортно-рекреаційного компоненту в регіоні є другим пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку області згідно із Стратегією регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року, затвердженої рішенням Запорізької обласної ради від 06.06.2008 № 2.

З метою врахування природного фактору при розбудові туристично-рекреаційної інфраструктури регіону, було забезпечено взаємодію відповідних місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів та наукової громадськості.

Результатом цієї взаємодії стала систематизація туристичних ресурсів регіону, складовою яких є території та об'єкти природно-заповідного фонду, з врахуванням концепції туристичного зонування області.

В продовження цієї роботи нагальною потребою є встановлення меж заповідних територій в натурі, визначення об'єктів для відвідування та зон абсолютної заповідності.

На часі діє моніторинг рекреаційних навантажень та визначення ризиків та загроз для функціонування об'єктів довкілля з метою їх збереження для прийдешніх поколінь.

Одним із елементів туризму в Україні є об'єкти культурної спадщини.

Культурна спадщина Запорізької області є невід'ємною частиною культурного надбання України. Її збереження і примноження є пріоритетним напрямом діяльності обласної державної адміністрації у сфері культури.

У Запорізькій області на державному обліку перебуває 8315 пам'яток, з них 6563 – пам'ятки археології, 1700 – історії, 32 – монументального мистецтва, 20 – науки і техніки; 12 об'єктів культурної спадщини регіону

(3 пам'ятки історії і 9 – археології) занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення.

У 2012 році до Державного реєстру нерухомих пам'яток України місцевого значення занесено 103 об'єкти, до переліку щойно виявлених – 80 пам'яток історії та культури. У 2013 році до Державного реєстру нерухомих пам'яток України занесено 2 пам'ятки історії.

Найбільш туристично привабливими є заповідники.

В області перебуває на обліку близько 8 тис. об'єктів історико-культурного надбання, найбільш туристично привабливими із них є:

Острів Хортиця - найбільший острів на Дніпрі (довжина 12,5 км, найбільша ширина - до 2,5 км). Національний заповідник «Хортиця» занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. На його території нараховується 63 пам'ятки археології та історії, 33 з яких поставлено на державний облік.

Острів Хортиця - унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до ХХ століття, всесвітньо відома як колиска Запорозького козацтва та осередок першої в світі демократичної республіки.

На території Національного заповідника «Хортиця» створено музей історії запорозького козацтва, який являється структурним підрозділом заповідника. Експозиція музею складається з чотирьох розділів, чотирьох діорам та виставок.

Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район) - на території 15 га заповідника знаходиться пагорб з плит пісковика площею 3 га, який є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. У гротах та печерах цього пагорбу, яких на сьогодні відкрито 60, було знайдено петрогліфічні комплекси - унікальні зразки первісного мистецтва віком до 9 тис. років.

Історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) - диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований в 1884 році. Аналогів високоякісного мурування стін з цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні в країнах СНД, ні взагалі в Європі.

Заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район). засновано 5 квітня 1927 року, як особлива природоохоронна територія місцевого значення. Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 га в Запорізькій. Зараз він є одним з чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника, який підпорядкований Президії НАН України. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

В області діє 24 музейних заклади державного підпорядкування з загальною кількістю понад 384 тис. предметів основного фонду. Щороку музеї відвідують понад 600 тис. чол. з України і зарубіжжя.

До туристичних маршрутів постійно включаються нові туристичні об'єкти, особливо активно розвиваються історичний, зелений, спортивний, дитячий, фестивальний та етнотуризм.

Ключовими об'єктами для показу учасникам та гостям Євро-2012 визначено Національний заповідник «Хортиця», Запорізький обласний краєзнавчий музей, Дніпровська ГЕС, Музей історії зброї. Розроблено понад 80 нових туристичних маршрутів, серед яких 2 національного значення: «Хортиця»: погляд крізь віки» та «Слідами тачанок Нестора Махна».

Забезпечення певного мінімуму культурних послуг для всіх верств населення, збереження народних мистецьких традицій, етнокультурного різноманіття здійснюється потужним культурним потенціалом галузі області: 5 театрів, філармонія, 2 вищих навчальних заклади I-II рівнів акредитації, 66 шкіл естетичного виховання, 16 кінотеатрів, 510 бібліотек, 412 установ культури клубного типу.

З метою створення позитивного іміджу культурно-мистецького середовища регіону продовжується проведення традиційних творчих проєктів.

З метою збереження, відродження та популяризації народного мистецтва, підвищення ролі національної культури у формуванні світогляду та духовності з 2010 року започатковано проведення Міжнародного козацького фестивалю «Покрова на Хортиці», який проходить на території історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» Національного заповідника «Хортиця» до Дня Покрови Пресвятої Богородиці.

Сьогодні Запорізькі обласні театри – це відремонтовані приміщення, забезпечені сучасним сценічним, світловим та звукопідсилюючим обладнанням, в яких створено сприятливі умови для повноцінної діяльності колективів. Мають стабільний, як творчий так і технічний кадровий склад.

Академічний обласний український музично-драматичний театр ім. В.Г. Магара продовжує кращі театральні традиції: розвиває театральний фестиваль «Данапріс», творчо експериментує, приємно вражає новими прем'єрами. Обласний театр юного глядача ініціював проведення на своїй сцені фестивалю дитячих аматорських театральних колективів, неодноразово здобував перемоги на фестивалях в інших містах України. Обласний театр ляльок брав участь у фестивалі «Ессен - культурна столиця Європи-2010» в Німеччині, в «Лялькових зустрічах» в Донецьку, з успіхом проводить Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок „Лялькова веселка”. Плідна співпраця театрів з провідними режисерами та художниками України з року в рік підвищує рівень постановочної роботи, створення креативної сценографії, втілення цікавого драматургічного матеріалу.

Запорізька обласна філармонія продовжує кращі філармонійні традиції. Крім популярних концертів рубрик «Класика і сучасність», «Зарубіжні гастролери» колективом артистів академічного симфонічного оркестру створені нові яскраві програми для дітей та юнацтва.

Відзнакою є діяльність козацького ансамблю пісні і танцю «Запорожці», який по праву вважається візитною карткою Запорізького

краю. Поряд з традиційними концертами, популярними у глядачів, створено нові тематичні програми до державних, народних та календарних свят.

Шість населених пунктів Запорізької області – Запоріжжя, Бердянськ, Гуляйполе, Мелітополь, Оріхів, Токмак – занесені у 2001 році відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України до списку історичних населених місць.

Питання збереження та охорони культурної спадщини регулярно розглядаються на нарадах облдержадміністрації, засіданнях колегії управління культури і туризму облдержадміністрації. На виконання Програми охорони земель історико-культурного призначення Запорізької області на 2010-2014 роки здійснюється інвентаризація пам'яток археології Бердянського району на території земель Луначарської та Червонопільської сільських рад, ведеться робота щодо виготовлення облікової документації на щойно виявлені об'єкти та пам'ятки археології.

Спільно з правоохоронними органами здійснено перевірки за фактом розграбування археологічних пам'яток поблизу с. Мордвинівка у Мелітопольському районі та несанкціонованих земляних робіт на пам'ятці національного значення «Кам'янське городище» у Кам'янсько-Дніпровському районі. За вищезазначеними фактами порушені кримінальні впровадження.

Здійснювались заходи щодо подальшого розвитку Національного заповідника «Хортиця», Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила» та Василівського історико-архітектурного музею-заповідника «Садиба Попова».

З метою збереження і популяризації архітектурного комплексу «Садиба Попова» затверджено «Програму з охорони, збереження та розвитку об'єктів культурної спадщини, що знаходяться у КЗ «Василівський історико-архітектурний музей-заповідник «Садиба Попова» ЗОР на 2012-2016 роки», Стратегію розвитку туристично-рекреаційної сфери Василівського району «Ренесанс Новоросії» та здійснюється їх реалізація. У поточному році розроблено проектно-кошторисну документацію на модернізацію електромережі комплексу та облаштування освітлення будівель музею-заповідника; проведено круглий стіл «Проблеми пошуку коріння населених пунктів Запорізького краю: нові документи з історії заснування м. Василівка», присвячений 20-річчю створення Василівського історико-архітектурного музею-заповідника «Садиба Попова».

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ГРУНТИ

6.1. Структура та використання земельних ресурсів

6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду

Станом на 01.01.2014 року, за інформацією Головного управління Держземагентства у Запорізькій області, в області пройшли незначні зміни в складі земельних угідь.

Структура та динаміка земельного фонду наведена в додатку до розділу 6.1.1.

6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь

Надзвичайно високий рівень господарської освоєності земель області обумовлений наявністю у земельному фонді угідь із родючими ґрунтами, високою щільністю населення, підпорядкованістю у розвитку економіки та розміщенню значною концентрацією продуктивних сил.

За станом на 01.01.2014 сільськогосподарські угіддя займають площу 2242,130 тис. га (82,48% від загальної площі області), з них ріллі – 1903,999 тис. га (70,04 %); забудовані землі – 95,528 тис. га (3,51%), в тому числі – землі промисловості, транспорту, зв'язку, технічної інфраструктури 25,767 тис. га – 0,95% (від загальної площі області).

Площа лісів та інших лісовкритих площ області складає лише 4,37% (118,892 тис. га).

Господарська освоєність земельних угідь Запорізької області показана на діаграмі.



6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси області є сільське господарство, промисловість, енергетика, транспорт, гірничодобувна промисловість.

Природнокліматичні умови, а також нераціональне використання сільськогосподарських земель збільшує площу деградованих ґрунтів. Ерозія, засолення, осолонцювання, ущільнення, підтоплення, порушення, зсуви – всі ці види деградації земель характерні для області.

Незважаючи на те, що область знаходиться в зоні недостатнього зволоження, процеси підтоплення набули широкого розповсюдження і суттєво впливають на екологічний стан території та умови життєдіяльності людей. Підвищення рівня ґрунтових вод і, як наслідок, розвиток процесів підтоплення відбувається, головним чином, за рахунок надмірного техногенного навантаження, а природні фактори лише підсилюють цей вплив. В умовах плоского рельєфу і низької фільтраційної спроможності ґрунтів більша частина випадваючої вологи не встигає випаровуватись або просочуватись в більш глибокі шари ґрунту, а накопичується в його верхніх шарах, викликаючи підвищення рівня першого від поверхні водоносного горизонту.

У деяких випадках розвитку процесів підтоплення сприяє порушення правил планування та забудови території, що мають забезпечити своєчасний водовідвід. Через замулення, особливо на території населених пунктів, русла малих річок значно знизили свою дренажну спроможність. Викликає також занепокоєння стан гідротехнічних споруд і гребель, водопропускних труб і мостів на автодорогах та ін.

Площа зрошуваних земель займає близько 240,7 тис. га. Більшість зрошувальних і дренажних систем в результаті реформування аграрного сектору економіки в більшості своїй передані на баланс сільськогосподарських підприємств та сільських громад, які через брак коштів у місцевих бюджетах та відсутність кваліфікованих кадрів не в змозі забезпечити виконання всіх технічних вимог до їх експлуатації.

З метою попередження небезпечного підняття рівнів ґрунтових вод, своєчасного виявлення та усунення причин розвитку процесів підтоплення та визначення ділянок, що потребують першочергового виконання робіт по захисту від підтоплення, вкрай необхідним є організація та постійне функціонування системи моніторингу рівня ґрунтових вод на урбанізованих територіях міст і селищ, що сприятиме ефективному використанню обмежених фінансових ресурсів. Через відсутність фінансування моніторинг не ведеться. Мережа режимно-спостережувальних свердловин на урбанізованих територіях практично відсутня.

*Таблиця 6.2.1. Порушення та рекультивация земель**

Землі	2009	2010	2011	2012	2013
Порушені, тис. га	1,540	1,546	2,342	0	0
% до загальної площі території	0,0566	0,0569	0,0861	0	0
Відпрацьовані, тис. га	0,822	0,828	0,790	0	0
% до загальної площі території	0,03	0,0303	0,0291	0	0
Рекультивовані, тис. га	0,0025	0,0175	0	0	0
% до загальної площі території	0,0001	0,0007	0	0	0

*За даними Головного управління Держземагенства у Запорізькій області

Значної шкоди земельним ресурсам завдає металургійна промисловість, транспорт, енергетика. Також, значний вплив на забруднення ґрунтів здійснюють звалища промислових та побутових відходів. Недостатньо або повністю відсутні промислові потужності з переробки окремих видів відходів та їх утилізації. Актуальним залишається питання зберігання та знешкодження непридатних пестицидів та агрохімікатів.

6.3. Стан і якість ґрунтів

6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення

Ґрунтовий покрив області представлений такими зональними ґрунтами, як чорноземи звичайні малогумусні, чорноземи звичайні малогумусні малопотужні, чорноземи південні, темно-каштанові та каштанові. Вони розрізняються за умовами залягання, морфологічними ознаками та фізико-хімічними властивостями. В комплексі з зональними, особливо по південній межі області, широко представлені солонці і солонцюваті ґрунти, рідше - солончаки.

Зміна зональних ґрунтів на території області відбувається з північного сходу та південний захід. В цьому напрямку збільшується вміст рухомого фосфору, що пов'язано, з більш тривалим теплим періодом і більшою сумою активних температур в південних районах і, відповідно кращими умовами для проходження мікробіологічних процесів мінералізації фосфатів. В загальних рисах в цьому напрямку змінюється ступінь забезпеченості ґрунтів обмінним калієм, в середині типів та підтипів ґрунтів залежить від механічного складу та інших особливостей.

За результатами агрохімічної паспортизації земель, проведеної Запорізькою філією ДУ «Держґрунтохорона», в 2013 році на площі 302,0 тис. га в ґрунтах області вміщують 3,79% гумусу, 116,3 мг/кг рухомого фосфору, 179,1 мг/кг обмінного калію, 84,5 мг/кг азоту та 8,4 мг/кг рухомої сірки.

Агроекологічний бал ґрунтів в обстежених районів (Якимівський, Гуляйпільський, Чернігівський, Михайлівський, Василівський) з врахуванням кліматичних і негативних властивостей ґрунтів складає 62 з коливаннями по районах від 56 до 66 балів.

Ресурс родючості складає 18,09 ц/га зернових одиниць. По районах коливається від 15,2 до 19,7 ц/га зернових одиниць в залежності від агрохімічної бальної оцінки родючості ґрунтів.

Гумус є важливим джерелом елементів живлення, але динаміка цього показника незадовільна. В цілому по області вміст гумусу знизився на 0,1%. У більшості районів присутня тенденція до зниження вмісту гумусу. Особливо велике зниження вмісту гумусу (на 0,11-0,15%) виявлено в Приморському, Бердянському та Вільнянському районах. Головною причиною зниження гумусу є дуже мале внесення (0,1 т/га) в останні роки органічних добрив, недостатнє надходження органічних речовин за рахунок поживних та корневих залишків, посилена мінералізація органічної речовини в результаті інтенсивного вирощування просапних культур, змиття родючого гумусового шару ґрунту в результаті водної ерозії.

Зменшення вмісту гумусних речовин у ґрунті зумовлює погіршення їх фізичних властивостей і, насамперед, структурного стану і водопроникності. Погано-оструктурені ґрунти легше піддаються водній і вітровій ерозії. Внаслідок ерозії посилюється процес дегуміфікації. Вміст гумусу в ґрунтах змінюється залежно від структури посівних площ, від площі просапних культур і багаторічних трав у сівозміні.

Вміст гумусу зменшується в ґрунтах під просапними культурами значно швидше, ніж під багаторічними травами. На зрошуваних землях також спостерігаються зменшення вмісту гумусу і перерозподіл його за профілем. В орному горизонті вміст його зменшується, а в перехідному - збільшується. Одночасно, в складі гумусу зменшується відносний вміст гумінових кислот. Зміна якісного складу гумусу при зрошенні спричинює погіршення структурного стану і появу ознак злитості ґрунтової маси, особливо у чорноземів.

Якщо не виправити ситуацію з внесенням добрив, поживних речовин ще вистачить на 7-10 років, а після цього терміну врожаї сільськогосподарських культур різко зменшаться, тому що ґрунти будуть остаточно виснажені. На чорноземних та каштанових ґрунтах слід запроваджувати полезахисне лісонасадження, агротехнічні методи боротьби з ерозією, сівозміни з часткою багаторічних трав і бобових культур не менше 25%, внесення органічних і мінеральних добрив.

Золотим фондом області є особливо цінні ґрунти. Поняття «особливо цінні ґрунти» розглядаються в двох аспектах:

- ґрунти особливо цінні, загальнодержавного рівня;
- регіональні особливо цінні ґрунти.

Загальна площа особливо цінних ґрунтів сільськогосподарських угідь області складає 586,9 тис. га, вони підпадають під юрисдикцію статті 150 Земельного кодексу України, згідно з якою вилучення таких ґрунтів для несільськогосподарських потреб, як правило, не допускається. Використання земель з особливо цінними ґрунтами є, за рідким виключенням, землеробським, вони підлягають особливій охороні, збереженню та відтворенню їх родючості.

6.3.2. Забруднення ґрунтів

Згідно з вимогами суцільного агрохімічного обстеження ґрунтів Запорізької області у відібраних пробах за 2013 рік визначились залишкові кількості пестицидів, важкі метали та радіонуклід цезій-137. Зведена інформація за 2013 рік представлена у табл. 6.3.2.1.

За даними Запорізької філії ДУ «Держґрунтохорона» в 2013 році обстежені землі сільськогосподарського призначення загальною площею 302 тис. га в таких районах як: Якимівський – 92,2 тис. га, Гуляйпільський – 102,2 тис. га, Чернігівський – 95,4 тис. га, Михайлівський – 12,2 тис. га.

Всі зразки, що були досліджені на вміст залишкових кількостей пестицидів (ЗКП) не мали перевищень ГДК і мали значення менше межі визначення на газовому хроматографі «Газохром 1109».

Всі обстежені площі земель сільськогосподарського призначення в 2013 році були віднесені до незабруднених радіонуклідами земель і мали показники 0,07-0,09 кі/км².

В 2013 році при обстеженні ґрунтів на вміст важких металів визначались такі елементи: свинець, кадмій та ртуть. Перевищень ГДК по вмісту важких металів в зазначених районах виявлено не було. Свинцю середній вміст 0,89-4,71 мг/кг (ГДК– 6 мг/кг), кадмій знаходиться в межах 0,11-0,49 мг/кг (ГДК – 0,7 мг/кг).

Вміст ртуті в ґрунтах Запорізької області низький – 0,06 мг/кг при ГДК – 2,16 мг/кг.

Ґрунти даних районів Запорізької області відносяться до слабозабруднених, тому що деякі показники вище фонового вмісту, але нижче ГДК.

6.3.3. Деградація земель

Земельному фонду області притаманна певна двоїстість: з одного боку, в її ґрунтовому покриві переважають родючі чорноземні ґрунти, з другого – процеси деградації ґрунтів охоплюють практично всю її територію. В цьому важливу роль відіграють фактори, що пов'язані з використанням земель.

Використання деградованих та малородючих ґрунтів, безпідставно включених до складу орних земель, завдають щорічно збитків у середньому 65 грн. на кожному гектарі, оскільки виробничі витрати на них не компенсуються отриманими врожайми. Крім того наносяться невіправні збитки екологічного характеру за рахунок змиву родючого шару ґрунту. Втрати від ерозії вимірюються десятками мільйонів гривень на рік, знищуються найродючіші шари ґрунту та його найважливіша складова – гумус.

В Запорізькій області по даних земельного обліку налічується 1107,135 тис. га еродованих сільськогосподарських угідь.

Надмірна розораність території погіршує екологічні умови та можливості саморегулювання агроландшафту, знижує активність

грунтоутворюючих процесів та природної родючості ґрунтів, посилює їх ерозію. Відомо, що на швидкість ерозійних процесів впливають природні та антропогенні фактори.

Інтенсивність ерозії відмічається в залежності від рельєфу. В західній частині області переважають плоскі, слабо задерновані, майже безстічні рівнини (Михайлівський, Веселівський, Велико-Білозерський райони). Рельєф південних районів розчленований малими річками та балками. Саме тут поширена дефляція. Найбільші площі вона займає в Приазовському, Приморському, Якимівському та Мелітопольському районах. Найбільш розчленований рельєф в східних, північних та прилеглих до Дніпра районах. Зливи в поєднанні з розчленованим рельєфом і дефляцією викликають тут найбільший прояв ерозії ґрунтів. Вище зазначене свідчить, що сільське господарство Запорізької області розвивається в складних природно-кліматичних умовах.

За останні 35 років площа еродованих земель збільшилась на 25,2%. На теперішній час водною ерозією охоплено 35,5%, а вітровою - більш ніж 90% площі сільськогосподарських угідь (в роки з пиловими бурями практично вся територія області піддається дії вітрової ерозії). Значно зменшився вміст гумусу в ґрунтах, спостерігається ущільнення орного шару, збільшуються площі засолених, солонцюватих, осолоділих та підтоплених земель. Щорічно з кожного гектара внаслідок ерозії втрачається 350 кг гумусу. Основні причини зменшення гумусу: посилення його мінералізації, втрати при змиві верхнього (найбільш гумусованого) горизонту, недостатня кількість внесення органічних добрив.

Згідно із характеристикою сільськогосподарських угідь за якісним станом з обстежених земель: засолених – 76,419 тис. га, солонцюватих – 37,65 тис. га, осолоділих – 53,3 тис. га, перезволожених – 86,8 тис. га, заболочених – 9,869 тис. га, кам'янистих – 2,5 тис. га.

Із обстежених земель піддано ерозії 1107,135 тис. га (54%) всіх сільськогосподарських угідь, з них: водній – 693,527 тис. га (62,9%), вітровій – 413,608 тис. га (34,1%). За ступенем еродованості вони розділяються наступним чином: слабоеродованих – 685,9 тис. га (32,8%), середньоеродованих – 331,2 тис. га (15,9%), сильноеродованих 195,6 тис. га (9,4%).

Найбільш піддані водній ерозії Гуляйпільський (98% до сільгоспугідь), Запорізький (84%), Новомиколаївський (81%), Куйбишевський (80%), Кам'яно-Дніпровський (79%) райони; вітровій – Веселівський (75% до ріллі) та Михайлівський (67%). Одночасно водній та вітровій ерозії найбільш піддані Приморський (32% до ріллі) та Бердянський райони (23%).

Останні вишукувальні роботи щодо якісного стану ґрунтів Запорізької області, були проведені ДП «Запорізький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» у 1996 році, в наступні роки через відсутність фінансування роботи не проводились.

Створення нових агроформувань без достатнього науково-методичного, організаційного і фінансового забезпечення характеризується

порушенням практично усіх сівозмін. У 2 рази збільшилися площі під культурами, які призводять до екологічної кризи деградованих та малородючих земель. Так, в середньому по області, соняшник в структурі орних земель займав 25,4%. В окремих господарствах цю культуру вирощують понад трьох років на одних і тих самих ділянках.

Вирішення питань поліпшення якісного стану ґрунтового покриву залежить від державного фінансування довгострокової програми з охорони земельних ресурсів та підвищення їх родючості, а також сумління землевласників, землекористувачів та орендарів.

6.4 Оптимізація використання та охорона земель

Рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 22 затверджена Програма з впровадження заходів щодо збереження, охорони, відтворення та раціонального використання земельних ресурсів у Запорізькій області на 2013-2014 роки. Метою Програми є розроблення Схем землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель у сільських, селищних, міських радах Бердянського, Василівського, Велико-Білозерського, Веселівського, Гуляйпільського, Кам'янсько-Дніпровського, Мелітопольського, Михайлівського, Новомиколаївського, Оріхівського, Пологівського, Приморського, Розівського, Токмацького, Чернігівського районів Запорізької області і впровадження їх у життя.

Відповідно до Програми протягом 2013 року розроблено та затверджено 13 Схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель на території Пологівського району на суму 585 тис. грн. Зазначені роботи фінансувались за рахунок місцевого бюджету, а саме за кошти, що надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Запорізька область – визначний геологічний регіон, який щедро наділений розмаїттям геологічних споруд та потужними мінеральними ресурсами. За різноманітністю та багатством мінерально-сировинних ресурсів область займає одне з провідних місць в Україні. Займаючи площу 27,2 тис. км² (4,5% території України), область спроможна забезпечити державу рудами марганцю, багатими рудами заліза, гірничо-хімічними корисними копалинами, нерудними корисними копалинами для металургії, будівельними корисними копалинами. Відносно загальних запасів мінеральної сировини держави в області знаходиться: пегматитів — 88,06%, апатитів — 63,42%, марганцевих руд — 69,1%, каолінів — 22,9%, багатих залізних руд — 10%, вогнетривких глин — 8,6%.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

За інформацією наданою КП «Південукргеологія», ДНВП «Геоінформ України» на території області обліковується 173 родовища (в тому числі 16 об'єктів обліку комплексних родовищ) з 24 видів різноманітних корисних копалин. Із приведеної кількості розробляється 75 родовищ (в тому числі 11 об'єктів обліку).

Мінерально-сировинна база області на 62,21% складається із сировини для виробництва будівельних матеріалів, 25,58% перепадає на питні, технічні та мінеральні підземні води, решта – це руди чорних, рідкісних та рідкоземельних металів (6,39%), газу природного (0,58%), гірничорудні (2,33%), гірничо-хімічні корисні копалини (1,16%) та нерудні корисні копалини для металургії (1,74%).

Із Запорізької області в інші регіони України поставляється польовий шпат, залізна руда, каолін, вогнетривка глина, камінь облицювальний та будівельний. Завозиться нафта, газ, вугілля, алюміній, титан, цементна та скляна сировина, гіпс, сировина карбонатна для випалювання на вапно, керамзитова сировина тощо.

Із 20 видів корисних копалин в області розробляється тільки 10: залізна руда, каолін, глина для вогнетривів, пегматит, пісок формувальний, пісок будівельний, камінь облицювальний, камінь будівельний, цегельно-черепична сировина, лікувальні мулові грязі (табл.7.1.1.1).

У звітному періоді детальне геологічне вивчення нових родовищ з підрахунком запасів корисних копалин не виконувалось.

Для розробки перспективними видами корисних копалин є руди марганцю, апатит, фтор, графіт, скляна сировина (пісок кварцовий) та інше.

Таблиця 7.1.1.1. Мінерально-сировинна база Запорізької області*

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ		Родовища, що розробляються		Одиниця виміру	Видобуток сировини в 2011 р.	Видобуток сировини в 2013 р.	Балансові запаси станом на 01.01.2014р.
	2011р.	2013	2011р.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Камінь будівельний	32	35	14	16	тис м ³	1951,6	2433,51	1020689,92
2. Камінь облицовальний	3	3	1	2	тис. м ³	3,96	2,27	11595,72
3. Цегельна сировина	45	45	3	3	тис. т	8,0	8,0	4098000,8
4. Пісок будівельний	8	15	6	4	тис.м ³	18,2	-	1725
5. Пісок формувальний	2	2	1	1	тис. т	5,7	-	62042,11
6. Пегматит	1	1	1	1	тис. т	0,467	0,467	1410,0
7. Каолін	2	3	2	2	тис. т	81,6	-	47657
8. Залізна руда	6	8	2	4	тис. т	4500	4363	501815
9. Глина вогнетривка	1	1	1	1	тис. т	161,3	141	37432,9
10. Горючий газ	2	2	-	-	тис.м ³	-	-	-
11. Марганець	1	1	-	1	тис. т	-	-	109481
12. Графіт	1	1	-	-	тис. т	-	-	2027
13. Апатити	1	1	-	1	тис. т	-	-	49113
14. Кремій сировина	1	1	-	-	тис.м ³	-	-	680
15. Вапняк	1	1	-	-	тис. т	-	-	-
16. Пісок для закладання	1	1	-	-	тис.т	-	-	-
17. Камінь пиляний	1	1	-	-	тис.т	-	-	128
18. Керамзитова сировина	2	2	-	-	тис.т	-	-	4188
19. Скляна сировина	1	4	-	1	тис.т	-	100	24693,1
20. Фтор	1	1	-	1	тис. т	-	-	49113
Лікувальні мулові грязі	4		1	-	тис.т	0,629	-	-

* - за інформацією наданою КП «Південурггеологія»

Головним негативним фактором на території області залишається проблема екологічної і, головним чином, соціально-економічної реабілітації і відновлення роботи Таврійського ГЗК. На даний час проектний термін мокрої консервації шахти №1, який був прийнятий на 7 років, закінчився і тому питання відновлення роботи Таврійського ГЗК потребує негайного вирішення.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища включає такі обов'язкові елементи: еколого-геологічне картування, довгострокове спостереження за змінами екологічних параметрів довкілля, оцінки та прогноз його екологічного стану. Він здійснюється на об'єктовому, регіональному та державному рівнях.

Основними виконавцями (суб'єктами) моніторингу є Бердянська комплексна гідрогеологічна та інженерно-геологічна партія та Білозерська геологорозвідувальна експедиція Державної геологічної служби України, гірничодобувні підприємства.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Підземні води широко використовуються в народному господарстві Запорізької області і є важливим резервом для забезпечення економічного та соціального розвитку. В умовах незначних ресурсів придатних для питного

водопостачання поверхневих вод вивчення підземної гідросфери на території Запорізької області має важливе загальнодержавне значення.

В геоморфологічному відношенні територія Запорізької області розташована в межах північно-східної частини Причорноморської низовини й Азовсько-Придніпровської височини, що розрізняються за умовами формування підземного і поверхневого стоку.

Придніпровська височина охоплює північну частину території області. Абсолютні відмітки поверхні складають 120-140 м, на границі з Дніпропетровською областю, досягають 170-180 м. Розчленованість поверхні рівнини різна. Відносне перевищення вододілів над лінією ерозійних врізів 20-40 м.

Приазовська височина займає південно-східну частину області. Абсолютні відмітки поверхні досягають 200-234 м. Поверхня височини сильно розчленована ерозійною мережею. Глибина ерозійного врізу 140-160 м.

Запорізька область знаходиться в межах двох великих геолого-тектонічних структур - Причорноморської западини і Українського кристалічного щита.

Відповідно до геолого-тектонічної будови, що визначає регіональні умови формування підземних вод, на території області виділяються наступні гідрогеологічні басейни першого порядку - Причорноморський артезіанський басейн і Український басейн тріщинних вод.

В межах Українського басейну тріщинних вод на території Запорізької області виділяються гідрогеологічні басейни другого порядку - Придніпровський басейн тріщинних вод, Приазовський басейн тріщинних вод і Кінксько-Ялинський дрібний артезіанський басейн.

Загальною закономірністю Українського басейну тріщинних вод і Причорноморського артезіанського басейну є приуроченість ґрунтових і міжпластових підземних вод не тільки до окремих стратиграфічних відкладів, а нерідко і до їхніх комплексів.

Основні водоносні горизонти Причорноморського артезіанського басейну, підземні води якого використовуються для господарсько-питного і технічного водопостачання в межах області, приурочені до осадових крейдових, палеогенових, неогенових і четвертинних відкладів.

На Українському кристалічному щиті найбільш важливе значення для господарсько-питного і технічного водопостачання мають підземні води, приурочені до тріщинуватої зони кристалічних порід докембрію та продуктів їх вивітрювання, осадових крейдових, палеогенових, неогенових відкладів, що поширені в знижених ділянках кристалічного масиву (Кінксько-Ялинському дрібному артезіанському басейні).

Одним з основних джерел постачання населення якісною питною водою на території області є водоносні горизонти неогенових і палеогенових відкладів. Підземні води неогенових відкладів на території області поширені практично повсюдно, за винятком Приазовського та Придніпровського масивів. Водоносний комплекс палеогенових відкладів порівняно з іншими

водоносними горизонтами має найбільше практичне значення по якості, водозбагаченості і кількості експлуатаційних запасів підземних вод.

Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод в різних частинах області неоднакові. Територія Причорноморського басейну характеризується більш сприятливими умовами і тут кількість попередньо розвіданих підземних вод (ПРПВ) у межах адміністративного району, як правило, наближається або перевищує 100,0 тис. м³/добу. На площі Українського басейну гідрогеологічні умови значно гірші, тут є райони з величиною ПРПВ 2,0-13,2 тис. м³/добу, а Вільнянський і Запорізький райони їх зовсім не мають. В цілому сума прогнозних ресурсів підземних вод області становить 1644,6 тис.м³/добу, серед яких з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 1232,4 тис.м³/добу.

Станом на 01.01.2014 експлуатаційні запаси підземних вод (ЕЗПВ) розвідані та затверджені ДКЗ СРСР, Укр. ТКЗ, ДКЗ України по 13 РПВ (34 ДРПВ) у кількості 299,5 тис.м³/добу. Найбільше розвідано і затверджено запасів підземних вод у Мелітопольському (60,0 тис.м³/добу) і Кам'янсько-Дніпровському районі (70,5 тис.м³/добу), в інших районах їх величина змінюється від 5,4 тис.м³/добу до 39,9 тис.м³/добу. Дев'ять районів з двадцяти, у межах Українського басейну, не мають експлуатаційних запасів.

Кількість попередньо розвіданих (прийняті НТР та такі, що пройшли попередню експертизу ДКЗ України) ЕЗПВ станом на 01.01.2014 по 10 РПВ (14 ДРПВ) становить 561,6 тис. м³/добу. У Кам'янсько-Дніпровському районі кількість попередньо розвіданих ЕЗПВ становить 483,0 тис.м³/добу (86,0%).

Процент водовідбору з ПРПВ коливається від 0,9 % (Токмацький район) до 42,15 % (Бердянський район), а в 2-ох адміністративних районах (Вільнянський і Запорізький) водовідбір перевищує ПРПВ на 0,81 тис. м³/добу. Процент освоєння експлуатаційних запасів змінюється від 2% (Приазовський, Куйбишевський та Розівський райони) до 60 % (Бердянський і Кам'янсько-Дніпровський райони).

Таким чином, в Запорізькій області спостерігається значна територіальна нерівномірність запасів і забезпеченості окремих районів підземними водами.

Відсутність підземних та поверхневих вод питної якості або їх розповсюдження на окремих локальних ділянках обумовлює важкі умови господарсько-питного водопостачання населених пунктів, в першу чергу сільських, у Бердянському, Куйбишевському, Приморському та Чернігівському районах. Поліпшення питного водопостачання у даних районах може бути виконано за рахунок пошуків підземних вод питної якості (буріння пошукових свердловин на воду), а також впровадження технологій опріснення води.

Залишається гострою проблема водопостачання ряду населених пунктів Вільнянського, Запорізького та Новомиколаївського районів, де геолого-тектонічна будова обумовила поширення підземних вод тільки у тріщинній зоні кристалічних порід докембрію, яка має низьку водозбагаченість в умовах дуже нерівномірного ступеню тріщинуватості в

розрізі та по площі. Незахищеність підземних вод від поверхневого забруднення обумовлює низьку якість підземних вод.

Реструктуризація сільськогосподарської галузі з початку 2000 р. приводить до змін умов водопостачання сільського населення. Виникає необхідність здійснення інвентаризації водозаборів на території області з виконанням ліквідаційного тампонажу покинутих свердловин або їх тимчасової консервації.

У 2009 році на виконання п. 4.3 Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27.02.2009 «Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населення якісною питною водою в населених пунктах України», яке введено в дію Указом Президента України від 06.04.2009 № 221/2009, територіальними органами Державної геологічної служби проведено обстеження експлуатаційних водозабірних свердловин в межах області, дані якого щорічно уточнюються при погодженні клопотань для отримання дозволів на спеціальне водокористування. Станом на 01.01.2014 на території області нараховується 260 колодязів та 2242 експлуатаційних водозабірних свердловин, з яких 1185 свердловин знаходяться в робочому стані, 227 – законсервовані, 98 – резервні, 232 – підлягають санітарно-ліквідаційному тампонажу, виявлено 500 безгосподарних свердловин. Крім того, для захисту від підтоплення населених пунктів працює 51 свердловина вертикального дренажу. На протязі 2013 року пробурено 2 свердловини, виконано ліквідаційний тампонаж 7 свердловин непридатних до подальшої експлуатації, тимчасово законсервовано 32 свердловини.

В межах області спостерігається забруднення лише першого від поверхні ґрунтово-техногенного водоносного горизонту. Виділяється декілька основних джерел забруднення ґрунтових вод, обумовлених різними факторами:

Для очисних споруд госпобутових стоків міст та селищ міського типу, полігонів твердих та рідких побутових відходів характерне перевищення фону по сполуках азоту (нітрати, нітроти, солі амонію), БСК, ХСК пов'язане з відсутністю або недосконалістю протифільтраційних екранів.

Для полігонів промислових відходів, шламонакопичувачів промислових стоків характерне перевищення фону по загальній мінералізації, зважених речовинах, вмісту солей важких металів (залізо, марганець, свинець, цинк, тощо), сульфідах, сульфітах, фенолах, роданідах, фторидах, нафтопродуктах пов'язане з тривалою експлуатацією без протифільтраційних екранів.

Для нафтобаз та нафтосховищ характерне перевищення вмісту нафтопродуктів пов'язане з тривалим порушенням технології експлуатації в період 1970-1990 рр.

Окремим випадком є перевищення фону по сполуках Cr^{6+} та Cr^{3+} , заліза, нафтопродуктах пов'язане з забрудненням ґрунтових вод та ґрунтів внаслідок розгерметизації ємностей гальванічних стоків на ПАТ «Гідросила МЗТГ». На підприємстві проведені еколого-геологічні вишукування для

визначення площі та глибини забруднення, виконані заходи по очищенню вентиляційних каналів від хромвміщуючих сполук, що дозволило локалізувати осередок забруднення.

Крім того, потенційним джерелом забруднення підземних водоносних горизонтів, що використовуються для господарсько-питного водопостачання, є покинуті експлуатаційні водозабірні свердловини, які при реформуванні сільськогосподарської галузі та розпаюванні земель не передані на баланс територіальним громадам.

Видобування залізної руди ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» пов'язане з необхідністю відкачування підземних вод з шахтних виробок. При цьому прісні підземні води понтичного і сарматського водоносних горизонтів видобуваються і подаються Таврійським експлуатаційним цехом водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради для водопостачання м. Дніпрорудне та ряду сільських населених пунктів Василівського району. Свердловини Таврійського експлуатаційного цеху водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, обладнані на бучакський водоносний горизонт, тимчасово законсервовані. Підземні води верхньокрейдового водоносного горизонту використовуються для власних потреб підприємства. Мінералізовані шахтні води частково використовуються для потреб виробництва, а решта відкачується в ізольований ставок-випаровувач, розташований в Утлюкському лимані. За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє природне середовище «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище».

За даними державного моніторингу підземних вод, який в межах області проводиться Бердянським гідрогеологічним загonom, рівні бучакського і верхньокрейдового водоносних горизонтів в зоні впливу ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» є стабільними, за останні п'ять років спостерігається їх поступове підвищення.

Згідно ст. 105 Водного кодексу України ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат», як підприємство, діяльність якого може негативно впливати на стан підземних вод, здійснює відомчий моніторинг стану підземних вод в зоні впливу. Ведення моніторингу покладено на гідрогеологічну службу підприємства. Інформація про гідрогеологічне становище щорічно надається до Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області. За даними гідрогеологічної служби ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після припинення поверхневого водовідливу рівні бучакського та верхньокрейдового водоносних горизонтів відновились, депресійна воронка в межах зони впливу залишається стабільною, розширення гірничих виробок на глибоких горизонтах не відбивається на їх рівневому режимі. Рівень бучакського водоносного горизонту протязі 2003 – 2013 років коливається на абсолютних відмітках від – 106 м до – 112 м.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Поширення екзогенних геологічних процесів на території області наведені в таблиці 7.2.2.1.

Таблиця 7.2.2.1. Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	Зсуви	3,6	205	0,013
2	Абразія	2,68 (по відстані 357 км)	5	0,009

В основному, екзогенні геологічні процеси (ЕГП) розвинені на узбережжях Азовського моря, Каховського та Дніпровського водосховищ. Поширення екзогенних геологічних процесів на території області не спостерігаються, але спостерігається їх періодична активізація на узбережжі Азовського моря.

Активні зсувні процеси на узбережжі Дніпровського водосховища поширені на ділянці берегового схилу між селами Круглик і Грушівка, амплітуда просідання блоків зсуву дорівнює 0,1-0,6 м; також на цій ділянці спостерігаються активні процеси абразії, про що свідчать свіжі осипи ґрунту біля підніжжя схилу, а також повалені дерева. На узбережжі Каховського водосховища зсувні процеси активно розвивались в районах сіл Балки і Маячка, а також на ділянці спостереження Мамаєва гора, амплітуда просідання зсувних блоків від 0,1-0,5 м до 1,0 м. Загалом, швидкість протікання зсувних процесів у порівнянні з минулими роками знизилась, це, зокрема, зумовлено берегозахисними роботами проведеними на різних ділянках узбережжя водосховища.

На ділянці I категорії – узбережжя Азовського моря, найбільш інтенсивно корінний береговий схил розвивався в Обіточній затоці на ділянці довжиною 31 км під дією активних процесів морської абразії. Ділянка починається від західної околиці села Степнівка-I і закінчується на західній межі Ботієвської зсувної ділянки II категорії. Швидкість відмиву складала 0,6-1,5 м за рік. Корінний береговий схил активно розвивається, за виключенням долини річки Домузла. На багатьох ділянках затоки проводяться берегозахисні та берегоукріплювальні роботи.

Швидкість абразії берегів Азовських кіс протягом 2013 року на окремих ділянках була різною. Найбільш інтенсивно відмивалися східні і південно-східні береги кіс, так:

Федотова – східний берег від села Степок на південь довжиною 4 км, швидкість відмиву на цій ділянці складала 0,0 – 0,3 м за рік, довжина вимоїни за рік практично не збільшилась, подекуди, на момент обстеження, простежувалась акумуляція пляжних відкладів. В селі Степок місцевим населенням виконано будівництво берегоукріплювальної підпірної стінки, та берегозахисних споруд які сприяли збільшенню ширини пляжної смуги.

Обіточна – південно-східний берег кінцевої частини коси довжиною 8 км, під дією природних факторів, відмивався із швидкістю 1 м за рік, процеси абразії тут змінюються акумуляцією і навпаки з загальною невеликою перевагою абразії.

На акумулятивно-абразійній ділянці Бердянська коса у 2013 році процеси акумуляції переважали майже скрізь, окрім кількох ділянок в гирлі р. Берда і кінцевої її частини. В середньому ширина пляжів збільшилась на 2-10 м, подекуди до 25 м. Така різка зміна в переважанні одного геологічного процесу над іншим (акумуляції над абразією) не випадкова, і зумовлена втручанням людини.

Навесні 2013 року в середній частині Бердянської коси, органами місцевої влади, були ініційовані берегоукріплювальні роботи із застосуванням земснаряду (намив пляжу). Позитивний результат на теперішній час – збільшення ширини пляжів, припинення руйнації тіла коси і асфальтованої дороги в середній частині коси, наскільки довготривалими будуть досягнуті успіхи покаже час.

Проте у зазначених робіт можливі і негативні наслідки. Так, при відборі піщано-глинистого матеріалу в прибережній зоні коси з боку Бердянської затоки можуть активізуватися абразійні процеси в цьому місці і викликати руйнацію тіла коси. Також особливу увагу слід звернути на загрозу розмиву, що виникає для острова Малий Дзендик через відбір ґрунту у Бердянській затоці. Є велика ймовірність того, що намитий пляж під впливом енергії хвиль буде поступово руйнуватись, як це вже відбувалось раніше, якщо не будуть прийняті міри щодо подальших берегоукріплювальних заходів, насамперед демонтажу бун побудованих на цій ділянці в 2006 році. Отже роботи, що проводяться в середній частині коси несуть не тільки позитивний характер, а можуть мати і негативні наслідки в подальшому.

Вирішення проблем, пов'язаних з активізацією ЕГП, укріплення берегів з метою запобігання подальшої ескалації екологічного лиха, подолання наслідків небезпечної екологічної ситуації, вирішення проблем захисту і збереження цінних природно-лікувальних ресурсів та рекреаційного потенціалу регіону можливе тільки за умови комплексного підходу на державному рівні з залученням можливостей місцевого рівня.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Геологічний контроль за вивченням та використанням надр на території області здійснює Південна територіальна інспекція Держгеоконтролю Державної геологічної служби Мінприроди України.

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Після прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на

користування надрами» та затвердження наказом Мінприроди України від 26.07.2011 № 262, зареєстрованим в Мінюсті України 29.07.2011 за № 932/19670, Регламенту погодження Мінприроди України надання надр у користування, матеріали клопотань на отримання спеціального дозволу (ліцензії) на користування надрами для видобування підземних вод одержуються Держуправлінням від Мінприроди України. За період з 01.01.2013 по 17.05.2013 одержано від Мінприроди України 10 таких клопотань, надано 10 екологічних карток.

Змінами, внесеними до Регламенту погодження Мінприроди України надання надр у користування наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 17.06.2013 № 266, функції попереднього розгляду і видачі екологічних карток покладено на Державну екологічну інспекцію у Запорізькій області. За період з 17.06.2013 по 31.12.2013 одержано від Мінприроди України 16 таких клопотань, надано 16 екологічних карток.

За 2013 рік розглянуто і погоджено 19 проектів буріння експлуатаційних водозабірних свердловин, розроблених організаціями, які мають спеціальний дозвіл Мінприроди України на виконання робіт по проектуванню експлуатаційних водозабірних свердловин.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості: 45% від загальної кількості виробленої продукції в області займає продукція металургії та оброблення металу, 20 % – виробництво та розподілення електроенергії, газу, тепла, води. В області також зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу.

З метою зменшення обсягів відходів, які розміщувалися протягом 2013 року та утворювались практично на всіх підприємствах – основних забруднювачах, вдосконалюються діючі та впроваджуються сучасні технології і обладнання, виконуються заходи щодо поводження з відходами, передбачені природоохоронними програмами.

Виробнича діяльність 610 підприємств пов'язана з утворенням небезпечних відходів. Протягом 2013 року на цих підприємствах утворилось 19,8 тис. т небезпечних відходів I-III класів небезпеки.

Таблиця 8.1.1. Накопичення відходів (станом на початок 2013 року)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням небезпечних відходів	од.	610	кількість підприємств, охоплених спостереженням
2	Накопичено відходів, усього	т	4594901,4 ¹	
	у тому числі:			
3	відходи 1 класу небезпеки	т	290,2	
4	відходи 2 класу небезпеки	т	626,9	
5	відходи 3 класу небезпеки	т	18839,5	

¹ У 2013 році наведені дані від економічної діяльності підприємств та організацій з урахуванням відходів, утворених у домогосподарствах.

Згідно із даними статистичного бюлетеня Головного управління статистики у Запорізькій області за результатами узагальнення річних форм державної статистичної звітності (форма I токсичні відходи), аналіз динаміки утворення, використання та розміщення відходів основних підприємств показав, що у звітному році на 1526,01 тис. тонн зменшилася кількість утворених відходів.(табл. 8.1.2), (рис. 8.1.1).

Таблиця 8.1.2. Показники утворення відходів у динаміці за 2010 -2013 роки

Показник	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Обсяги утворення відходів, т (I-IV кл.)	6106492,9	6120912,2	4594901,4
Промислові (у т.ч. гірничопромислові) відходи, т			
Відходи за формою 14-МТП (номенклатура з 57 видів), т	–	–	–
Небезпечні (токсичні) відходи, т (I-III кл.)	29336,9	24999,3	19756,6
Загальна кількість відходів, т			

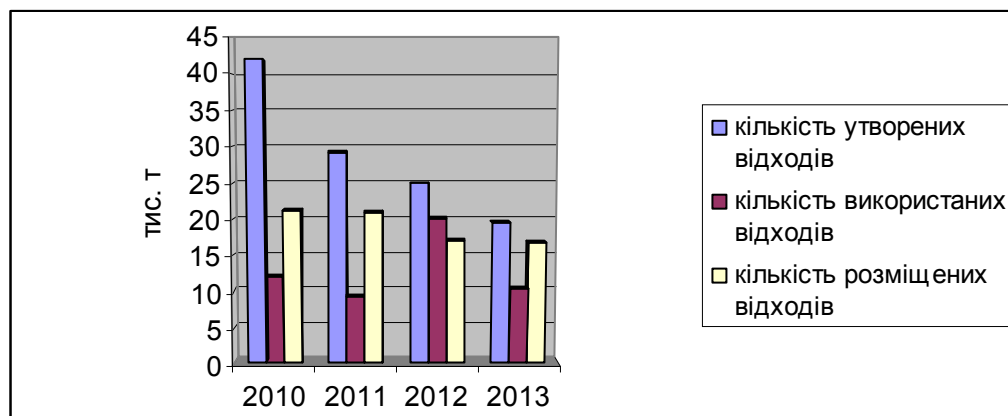


Рис. 8.1.1. Стан утворення, використання та розміщення відходів основних підприємств Запорізької області

У цілому по області на кінець 2013р. переважна кількість відходів I–III класів небезпеки була зосереджена на таких підприємствах: ПАТ “Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат” (84,4% обласного обсягу наявних відходів I–III класу небезпеки), ПАТ “Запорізький завод феросплавів”(7,1%), та ДП “Запорізький титано-магнієвий комбінат” (3,2%).

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Масштабність ресурсовикористання і енергетично-сировинної спеціалізації економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання. Протягом 2013 року спостерігається зменшення обсягів утворення відходів в порівнянні з 2012 роком.

Динаміка утворення, використання та розміщення відходів основних підприємств області наведена в додатку до розділу 8.2.

Основні показники поведінки з відходами I-III класів небезпеки наведені в таблиці 8.2.1.

Таблиця 8.2.1. Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Утворилося, тис. т	41,9	29,3	25,0	19,7
Одержано від інших підприємств, тис. т	7,0	10,6	20,8	13,0
у тому числі з інших країн	–	–	–	–
Утилізовано, оброблено (перероблено), тис. т	12,1	9,2	20,2	10,3
Спалено, тис. т	0,0	0,1	0,0	0,0
Направлено в сховища організованого складування (поховання), тис. т	21,2	21,0	17,0	16,8
Передано іншим підприємствам, тис. т	15,4	10,0	8,9	5,6
у тому числі іншим країнам	–	–	–	–
Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств, тис. т	–	–	–	–
Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок, тис. т	0,3	0,0	0,1	0,0
Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств, тис. т	8280,2	8267,2	7659,7	7676,6

На сьогодні в області особливо гостро постає проблема поводження з твердими побутовими відходами, виникнення і ліквідації несанкціонованих звалищ відходів.

Роботу з підтримання санітарного стану території, організації збору побутових відходів, виявлення та ліквідації стихійних звалищ проводять комунальні та приватні підприємства, сільські ради із залученням суб'єктів підприємницької діяльності, розташованих на підпорядкованій території.

Таблиця 8.2.2. Інформація про кількість полігонів станом на 01.01. 2014 року

№ з/п	Назва одиниці адміністративно - територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
1	2	3	4
Полігони			
1.	м. Запоріжжя	1	47,54
2.	м. Мелітополь	1	22,4
3.	м. Бердянськ	1	16,69
4.	м. Енергодар	1	7,2
5.	м. Приморськ	1	7,9
6.	м. Пологи	1	5,4
7.	м. Орхів	1	5,2
8.	м. Гуляйполе	1	3,4
9.	м. Токмак	1	17,4
10.	смт. Новомиколаївка	1	3,1
11.	смт. Чернігівка	1	2,3
12.	Орхівський р-н, с. Мирне	1	2,4
13.	Якимівський р-н, смт. Якимівка	1	6
14.	Якимівський р-н, смт. Кирилівка	1	8,3
15.	Якимівський р-н, смт. Радивонівка	1	0,31
16.	Куйбишевський р-н, с. Новоукраїнка	1	1,97
17.	К.Дніпровський р-н, м. К.Дніпровська	1	5,5
18.	К.Дніпровський р-н, с. Заповітне	1	1,46
19.	Василівський р-н, м. Дніпрорудне	1	3,94
20.	Веселівський р-н, м. Веселе	1	2,3
21.	Пологівський р-н, с. Вербове	1	1,34
22.	Пологівський р-н, с. Новокарлівка	1	0,92
Усього:		22	172,97
* Заводи по переробці твердих побутових відходів в Запорізькій області відсутні			

На виконання наказу Мінприроди від 04.03.2008 № 111 «Про проведення у 2008 році інвентаризації непридатних пестицидів та запровадження регуляторного обміну інформацією щодо їх обліку» в області проведена інвентаризація непридатних пестицидів, за даними якої на теперішній час на території області зберігається 343,305 тонн непридатних пестицидів (табл. 8.2.3.). На виконання зазначеного наказу в області впроваджений регулярний обмін інформацією щодо непридатних пестицидів.

Таблиця 8.2.3. Поводження з непридатними пестицидами

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість, т	Кількість складів, од.	Стан складських приміщень			
				Добрий (од.)	Задовільний (од.)	Із них паспортизовані (од.)	Незадовільний (од.)
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Бердянський	10,652	12	-	1	-	11
2.	Василівський	22	15	-	2	-	13
3.	Великобілозерський	33,76	3	-	-	-	3
4.	Веселівський	2,8	2	-	2	-	-
5.	Вільнянський	0,7	1	-	-	-	1
6.	Гуляйпільський	7,1	2	-	2	-	-
7.	Запорізький	-	-	-	-	-	-
8.	К-Дніпровський	9,9	2	-	-	-	2
9.	Куйбишевський	-	-	-	-	-	-
10.	Мелітопольський	10,635	5	-	3	-	2
11.	Михайлівський	8,74	2	-	-	-	2
12.	Новомиколаївський	9,481	4	-	-	-	4
13.	Оріхівський	31,8	4	-	-	-	4
14.	Пологівський	156,879	9	-	3	-	7
15.	Приазовський	14,3	10	-	-	-	10
16.	Приморський	16,992	8	-	5	-	2
17.	Розівський	4	-	-	-	-	4
18.	Токмацький	-	-	-	-	-	-
19.	Чернігівський	1,21	1	-	-	-	1
20.	Якимівський	2,356	3	-	1	-	2
21.	м. Запоріжжя	-	-	-	-	-	-
Усього		343,305	83	-	21	-	68

8.3. Використання відходів як вторинної сировини

Проблема управління у сфері поводження з відходами є однією з вагомих та найважливіших складових управління соціально-економічного розвитку регіону.

На території області працюють заготівельні підприємства, які здійснюють первинну переробку вторинної сировини: відбір та сортування, пакетування, постачання переробним організаціям.

Перелік суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють збирання, заготівлю окремих видів відходів, як вторинної сировини, наведені в таблиці 8.3.2.

Таблиця 8.3.2. Перелік підприємств Запорізької області, які отримали ліцензії на здійснення операцій по збиранню, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини

№ з/п	Суб'єкт господарювання, код ЄДРПОУ	Юридична адреса	Перелік відходів	Ліцензія дата рішення, №	Термін дії ліцензії
1	ТОВ "Югомет Плюс" 36015425	69068, м. Запоріжжя, вул. Березня, 54	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використана на металева тара	АВ № 433674, 06.02.09 № 01/09	06.02.09 06.02.14
2	ТОВ "Дефт" 31708196	69063, Запорізька обл., вул. Залізнична, буд. 46	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні	АВ № 433788, 07.07.2009 № 363	20.11.08 20.11.13
3	ТОВ "Ремондіс Ольф" 36014704	69500, м. Запоріжжя, бульв. Центральний, 21	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використана на металева тара	АВ № 433612, 09.10.08 № 13/08	09.10.08 09.10.13
4	ФОП Литвак Ю.Ф.	71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Морозова, 3, кв. 74.	відходи гумові	АВ № 433696, 06.02.09 № 01/09	06.02.09 06.02.14
5	ПП "Європецький Авторитет" 35719589	69069, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Бородинська, 5, кв. 25	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали	АВ № 487588, 23.09.09 № 495	23.09.09 23.09.14

			текстильні вторинні		
6	ФОП Малишев О.С.	69005, м. Запоріжжя, вул. Патріотична, 58, кв. 37	відходи гумові	АВ № 487555 27.08.09 № 448	27.08.09 27.08.14
7	ПП "Екосервіс-Т" 36409010	71700, Запорізька обл., м. Токмак, вул. Карла Лібкнехта, 108	відходи гумові	АВ № 487566 27.08.09 № 448	27.08.09 27.08.14
8	ТОВ "Ремондіс Запоріжжя" 35924440	69068, м. Запоріжжя, вул. Іванова, 99	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використана металева тара	АВ № 433727 20.03.09 № 02/09	20.03.09 20.03.14
9	ТОВ "Укрпівденкольормет" 25221699	71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, пров. Панфілівців, 8	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні	АВ № 433780 07.07.09 № 363	07.07.09 07.07.14
10	ВАТ "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" 00377511	69076, м. Запоріжжя, вул. Георгія Сапожнікова, 6	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні	АВ № 487694 07.12.09 № 651	07.12.09 07.12.14
11	ФОП Черняк Л.О.	69035, м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 53	Макулатура, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використана металева тара	АВ № 433757 14.05.09 № 04.09	14.05.09 14.05.14
12	ФОП Руденко О.М.	71504, м. Енергодар, вул. Курчатова, 34,	Макулатура, склобій, відходи	АВ № 487642 29.10.09 №	29.10.09 29.10.14

		кв.65	полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використа на металева тара	569	
13	ТОВ "СТС-Сервіс" 32440696	69041, м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, 65, кв. 199	склобій	АВ № 487673 26.11.09 № 636	26.11.09 26.11.14
14	ТОВ "Пеко" 23853030	69063, м. Запоріжжя, вул. Дзержинського, 3	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використа на металева тара	АВ № 487592 23.09.09 № 495	23.09.09 23.09.14
15	ФОП Коленко А.Г.	69067, м. Запоріжжя, вул. Автодорівська, пров.Сталевий, 26/11	відходи гумові	АВ № 487554, 27.08.09 № 448	27.08.09 27.08.14
16	ФОП Німченко Г.О.	69069, м. Запоріжжя, вул. Ладозька, 14, кв. 159	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні	АВ № 433762 22.06.09 № 329	22.06.09 22.06.14
17	ФОП Ашифіна М.С.	71100, м. Бердянськ, вул. Карла Лібкнехта, 28	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використа на металева тара	АВ № 527561 18.06.10 № 254	необмежен ий
18	ТОВ "Югсталь" 35672902	69035, м. Запоріжжя, просп. Леніна,	Макулатур а, склобій, відходи	АВ № 527584 13.08.10 №	необмежен ий

		167, кв. 25	полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні	338	
19	ТОВ "Алто Сервіс Плюс" 36911893	69067, м. Запоріжжя, вул. Гончара, 83	відходи гумові	АВ № 487843 25.02.10 № 99	необмежен ий
20	ФОП Селіванов Д.В.	69040, м. Запоріжжя, вул. Культурна, 93	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, матеріали текстильні вторинні	АВ № 487816 25.02.10 № 99	необмежен ий
21	ФОП Ісупов В.Л.	69071, м. Запоріжжя, вул. Чарівна, 127, кв. 97	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використа на металева тара	АВ № 487811 25.02.10 № 99	необмежен ий
22	ТОВ "Універсал-Буд" 32878329	69096, м. Запоріжжя, вул. Маршала Чуйкова, 19, кв. 24	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використа на металева тара	АВ № 487779 27.01.10 № 01/10	необмежен ий
23	ТОВ "Дніпровторресурси" 36911579	69035, м. Запоріжжя, просп. Маяковського, 11	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні	АВ № 500719 02.11.10 № 491	необмежен ий
24	ФОП Шинкарук С.О.	72364, с. Костянтинівка, вул. Комсомольська, 13	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи	АВ № 500684 14.10.10 № 456	необмежен ий

			гумові, матеріали текстильні вторинні		
25	ТОВ "Інтер-Пет" 31637733	69035, м. Запоріжжя, вул. Анголенка, 18	відходи полімерні	АГ № 500722 02.11.10 № 491	необмежен ий
26	ТОВ "Запоріжполімерресурси" 36977142	69007, м. Запоріжжя, вул. Тимірязєва, 254	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні	АГ № 507042 25.11.10 № 534	необмежен ий
27	ТОВ НВТ "Екополігон" 36912195	70561, с.Нестерянка, вул. Оріхівська, буд. 16	Макулатур а, склобій, відходи полімерні, відходи гумові, матеріали текстильні вторинні, використа на металева тара	АГ № 507087 09.12.10 № 561	необмежен ий
28	ФОП Таращик О.Г.	69068. м. Запоріжжя, вул. Тельмана, 37	відходи полімерні	АГ № 507137 31.01.11 № 31	необмежен ий
29	Державне підприємство "Підприємство Біленьківської виправної колонії управління державного департаменту України з питань виконання покарань у Запорізькій області" 08680106	70441, с. Біленьке, вул. Запорізька, 32	відходи полімерні	АГ № 507143 31.01.11 № 31	необмежен ий
30	ФОП Пономаренко А.І.	70600, Пологівський р-н, м. Пологи, вул Дружби, 78, 18	відходи полімерні, відходи гумові	АВ № 540779 14.03.10 № 75	необмежен ий
31	ПП "Юж мет ком" 36408766	69063, м. Запоріжжя, вул. Гоголя, 31	відходи полімерні	АВ № 540776 14.03.11 № 75	необмежен ий
32	ФОП Воробйов І.В.	69037, м. Запоріжжя, вул. Правди, 5-А, кв. 57	відходи полімерні	АВ № 540805 04.04.11 № 102	необмежен ий
33	ФОП Дузь А.В.	72364, Мелітопольський р-н, с. Костянтинівка,	відходи полімерні, відходи гумові	АГ № 594563 31.05.11 № 182	необмежен ий

		вул. Робоча, 44			
34	ТОВ "Вторма Запоріжжя" 32408081	69013, м. Запоріжжя, вул. Базова, 11	відходи полімерні, відходи гумові	АГ № 594638 04.07.11 № 229	необмежен ий
35	ТОВ «ТЕХНОЛОГІЇ РЕЦИКЛІНГА» 36448353	69009, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Скворцова, буд. 232, кім. 21	відходи полімерні, відходи гумові	АГ № 581891 12.12.2011 № 538	необмежен ий
36	ТОВ «ЗАСС.» 36977540	69091, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Нижньодніпровсь ка, буд. 8	відходи полімерні, відходи гумові	АГ № 581925 23.12.2011 № 566	необмежен ий
37	ТОВ «ЛЮКС СТРОЙ СЕРВІС» 36359068	69114, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Гудименка, буд. 6, кв. 92	відходи полімерні, відходи гумові	АГ № 581974 27.02.2012 № 96	необмежен ий
38	ТОВ «ЗАПОРОЖВАГОНОКОМПЛ ЕКТ» 37255389	70530, Запорізька обл., Орхівський р-н, смт. Комишуваха, вул. Смирнова, буд. 5, оф. 9	відходи полімерні, відходи гумові	АГ № 581987 16.03.2012 № 158	необмежен ий
39	ТОВ «ІН-ВЕРСІЯ» 37129488	69032, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Південне шосе, буд. 9	відходи полімерні	АД № 041539 08.06.2012 № 308	необмежен ий
40	ПП «ВІЗА-ЕКСПОРТ» 37087773	69063, Запорізька обл., м. Запоріжжя, просп. Леніна, буд. 24	відходи полімерні, відходи гумові	АД № 041557 08.06.2012 № 308	необмежен ий
41	ПАТ «ЗАПОРІЖЖЯВТОРРЕСУРСИ » (05511969)	69005, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Перемоги, буд. 81-В	відходи полімерні, відходи гумові	АД № 075558 20.11.2012, № 594	необмежен ий
42	ФОП «ПОЛІЩУК І.А.» (2009601546)	69037, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Сороков Років Рад. України, буд. 58, кв. 5	відходи полімерні	АД № 075670 20.11.2012, № 594	необмежен ий
43	ТОВ "Вторполімер-2012" (38222621)	71503, Запорізька обл., м. Енергодар, вул. Промислова, буд. 19	відходи полімерні	АЕ №199228 від 04.03.2013 № 83	необмежен ий
44	Приватне підприємство "ДАРИНА ПЛЮС" (36097597)	69057, м. Запоріжжя, вул. Сорок років Радянської	відходи полімерні, відходи гумові	АЕ №199241 від 04.03.2013	необмежен ий

		України, буд. 90-А, кв. 20		№ 83	
45	ТОВ "УНІВЕРСАЛ-БУД ВС" (38024845)	69006, м. Запоріжжя, вул. Леонова, буд. 1 Б	відходи полімерні	АЕ № 199214 від 04.03.2013 № 83	необмежений
46	ФОП Клімов Вадим Юрійович (3154712971)	69104, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Північнокільцева, буд. 7, кв. 57	відходи полімерні	АЕ № 199255 від 27.03.2013 № 132	необмежений
47	ФОП Криштоф Микола Сергійович (1990505474)	69095, м. Запоріжжя, вул. Гоголя, буд. 163, кв. 13	відходи полімерні, відходи гумові	АЕ № 199260 № 132 від 27.03.2013	необмежений
48	ФОП Кротова Людмила Сергіївна (2101506660)	70500, Запорізька обл., м. Орхів, вул. Запорізька, буд. 20	відходи полімерні	АЕ № 199268 № 132 від 27.03.2013	необмежений
49	ТОВ "ПРОММЕТ ГРУП" (37611553)	69037, м. Запоріжжя, вул. сорок, років Радянської України, буд. 41	відходи полімерні	АЕ № 199271 від 27.03.2013 № 132	необмежений
50	ТОВ "ВІВАЛ ПРОМ" (38520588)	69065, м. Запоріжжя, вул. С ортувальна, буд. 5	відходи гумові	АЕ № 199283 від 27.03.2013	необмежений
51	ТОВ "ВЕЛИКІ СПРАВИ" (37778610)	69095, м. Запоріжжя, просп. Леніна, буд. 144, кв. 52	відходи полімерні, відходи гумові	АЕ № 263959 від 15.05.2013 № 197	необмежений
52	ТОВ "АЛЬФА-П.Е.Т." (38520897)	69065, м. Запоріжжя, вул. Електрозаводська, буд. 3	відходи полімерні	АЕ № 272266 від 22.08.2013 № 364	необмежений
53	ТОВ "РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ" (38520310)	69098, м. Запоріжжя, вул. Магістральна, буд. 88, кв. 8	відходи полімерні, відходи гумові	АЕ № 272261 від 22.08.2013 № 364	необмежений
54	ТОВ «ГРОССПРОМ» 34564354	69057, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Адм. Нахімова, буд. 6, кв. 50	відходи полімерні	АД № 075513 18.07.2012 № 356	необмежений

8.4. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Екологічний контроль при транскордонному перевезенні відходів здійснюється відповідно до «Положення про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1120.

8.5. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

На підставі листа Мінекології від 22.05.2012 № 10202/07/10-12 припинено надання дозволів, передбачених постановою КМУ від 20.06.1995 № 440 «Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів».

Департаментом екології та природних ресурсів постійно виконується значна робота щодо нормування утворення та розміщення відходів. В звітному році розглянуті заяви від підприємств та організацій та надані 348 дозволів на розміщення відходів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 № 1218 зі змінами. Розглянуто, погоджено та підготовлено до затвердження 323 ліміти на утворення та розміщення відходів. При розгляді заявок на одержання дозволів на розміщення відходів та лімітів на утворення та розміщення відходів враховувалась необхідність передачі ресурсоцінних відходів та небезпечних відходів на утилізацію підприємствам, які мають відповідну ліцензію (табл. 8.3.2. и 8.5.1.).

Таблиця 8.5.1. Перелік підприємств Запорізької області, які отримали ліцензії на поводження з небезпечними відходами.

№ з/п	Назва	Місце знаходження	Номер та строк дії ліцензії	Спеціалізація (операції та види небезпечних відходів)
1	2	3	4	5
1	ПП "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АВТОРИТЕТ"	71100, Запорізька обл, м. Запоріжжя, вул. Бородінська, буд. 5, кв. 25	АГ 500725 № 491 від 02.11.2010 до 25.02.2015	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). 2. Відходи, що містять як складові або забруднювачі свинець, сполуки свинцю. 3. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. 4. Відходи і брухт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти такі, як акумуляторні батареї або інші батареї, ртутні вимикачі, скло від електронно-променевих трубок або інше активоване скло. 5. Відходи розчинів кислот та основ. 6. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). 7. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії. 8. Відходи, що містять як складові гальванічний шлам. 9. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнил, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи. 10. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів. 11. Полі хлоровані біфеніли (ПХБ) -

				конденсатори.
2	ПП "ЕКОСЕРВІС-Т"	71700, Запорізька обл. м. Токмак, вул. Карла Лібкнехта, 108	АГ 507133 № 31 Від 31.01.2011 до 27.08.2014	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у т.ч. відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші, відходи, забруднені нафтопродуктами - промаслені ганчір'я, папір, пісок, ґрунт, деревина, фільтри). 2. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії. 3. Відходи у вигляді смолистих залишків(крім асфальтових в'язучих) що утворюються під час рафінування, перегонки чи будь-якої піролітичної обробки органічних матеріалів. 4. Відходи що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи).
3	ДЕРЖАВНА АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНА СЛУЖБА (АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИЙ ЗАГІН СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ) ГУ МНС УКРАЇНИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ	69035, Запорізька обл, м. Запоріжжя, вул. Заводська, буд. 1 А	АГ 594643 № 229 від 04.07.2011 до 04.07.2016	1. Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням.
4	ТОВ «АГРОТРАНСОЙЛ»	71100, Запорізька обл, м. Бердянськ, вул. Свободи, 117/3	АГ 594652 № 267 від 26.07.2011 до 26.07.2016	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).
5	ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ «УКРПРОМЕКОЛОГІЯ»	69013, Запорізька обл, м. Запоріжжя, пров. Архангельський, буд. 20-А	АГ 594662 № 267 від 26.07.2011 до 26.07.2016	1. Відходи металів та відходи, що складаються із сплавів (за винятком відходів, включених до Зеленого переліку відходів); 2. Гальванічний шлам; 3. Шламові відходи, за винятком анодних шламів, із систем електролітичного очищення та виділення міді; 4. Відпрацьовані каталізатори, за винятком зазначених у Зеленому переліку відходів.
6	ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО ЗАПОРІЖБУДМАТЕРІАЛІ»	69014, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Миколи Краснова, буд. 10	АГ 399837 № 370 06.10.2011 до 06.10.2016	1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі будь-які з нижченаведених речовин, за винятком відходів металів у кусковій (масивній) формі: берилій, сполуки берилію; кадмій, сполуки кадмію; свинець, сполуки свинцю; 2. Відходи, що містять як складові або забруднювачі будь-які з нижченаведених речовин: арсен, сполуки арсену; ртуть, сполуки ртуті.
7	ТОВ «СП ЮКОЙЛ»	69014, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Базова, буд, 3-А	АГ 581998 № 238 від 18.04.2012 до 18.04.2017	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).
8	ТОВ "Науково-виробниче підприємство "Запоріжпромекологія"	69065, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Електрозаводська, буд. 3, каб. 615	АЕ № 199297 від 15.04.2013 до 15.04.2018	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, пісок, ґрунт, деревина,

				<p>відпрацьовані фільтри.</p> <p>2. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії.</p> <p>3. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХД.</p> <p>4. Шлами бензину.</p> <p>5. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть).</p> <p>6. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.</p> <p>7. Відходи пневматичних шин.</p> <p>8. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів, біоцидів (збирання, перевезення, зберігання).</p> <p>9. Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт (збирання, перевезення, зберігання).</p> <p>10. Відходи розчинів кислот чи основ (у т.ч. відпрацьований електроліт).</p> <p>11. Відходи, які складаються або містять речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності (за винятком відходів пестицидів, гербіцидів та інших засобів захисту рослин) (збирання, перевезення, зберігання).</p> <p>12. Гальванічний шлам.</p> <p>13. Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі як акумуляторні батареї, ртутні вмикачі, скло від електронно-променевих трубок або інше активоване скло.</p> <p>14. Відходи виробництва, виготовлення і застосування смол, латексів, пластифікаторів, клеїв/зв'язуючих матеріалів.</p> <p>15. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи.</p> <p>16. Відпрацьовані каталізatori (збирання, перевезення, зберігання).</p>
9	ТОВ "РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ"	69098, м. Запоріжжя, вул. Магістральна, буд. 88, кв. 8	АЕ № 263987 від 10.06.2013-10.06.2018	<p>1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть).</p> <p>2. Відпрацьовані каталізatori.</p> <p>3. Відходи розчинів кислот чи основ.</p> <p>4. Відходи поверхневої обробки металів і пластмас.</p> <p>5. Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні або інші батареї.</p> <p>6. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.</p> <p>7. Гальванічний шлам.</p> <p>8. Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений</p>

				<p>термін придатності.</p> <p>9. Відходи, що містять переважно органічні компоненти, до складу яких можуть входити метали і неорганічні матеріали.</p> <p>10. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи.</p> <p>11. Відходи упаковок та контейнерів, забруднені.</p> <p>12. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у т. ч. відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).</p> <p>13. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії.</p> <p>14. Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, пісок, тирса, деревина, папір, відпрацьовані фільтри.</p> <p>15. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів.</p> <p>16. Відходи, які можуть містити або неорганічні, або органічні компоненти.</p> <p>17. Відходи азбесту (пил та волокна).</p> <p>18. Відходи промислових установок з очищення вихідних газів.</p> <p>19. Залишки від операцій з видалення промислових відходів.</p>
10	ВАТ "ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"	69008, м. Запоріжжя, шосе Південне, буд. 72	АЕ № 263986 від 10.06.2013 до 10.06.2018	<p>1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).</p> <p>2. Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, тирса, відпрацьовані фільтри.</p>
11	Публічне акціонерне товариство "ЕЛЕКТРОМЕТАЛУРГІЙНИЙ ЗАВОД "ДНІПРОСПЕЦСТАЛЬ" ім. А.М. КУЗЬМІНА"	69008, Запорізька обл., м. Запоріжжя, Південне шосе, буд. 81	АЕ № 263999 від 12.07.2013 до 12.07.2018	<p>1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, тирса, відпрацьовані фільтри.</p>
12	ПП "ФІРМА "МЕРКУРІЙ-920П"	69054, м. Запоріжжя, вул. Козача, буд. 47	АЕ № 287044 від 22.08.2013 до 22.08.2018	<p>1. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.</p> <p>2. Відходи, що містять як складові або забруднювачі свинець, сполуки свинцю.</p> <p>3. Відходи розчинів кислот чи основ (у т. ч. відпрацьований електроліт).</p>
13	ПАТ «МОТОР СІЧ»	69068, Запорізька обл., м. Запоріжжя, просп. Моторобудівників, буд. 15	АД 041530 № 308 від 08.06.2012 до 08.06.2017	<p>1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть) (збирання, перевезення, зберігання);</p> <p>2. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії;</p> <p>3. Гальванічний шлам.</p>
14	ПП «Науково-виробниче підприємство «УКРЮГПЛАСТ»	69000, м. Запоріжжя, вул. Перемоги, буд. 105, кв. 60 <u>Фактична адреса:</u> 69076, м. Запоріжжя, вул. Новобудов, 3	АЕ № 287671 № 1 від 08.01.2014-08.01.2019	<p>1. Відходи негалогенованих органічних розчинників, за винятком відходів, зазначених у Зеленому переліку відходів.</p> <p>2. Відходи галогенованих або негалогенованих залишків після операцій відновлення органічних розчинників методом дистиляції</p>

15	ПП «ЕКОСТАНДАРТ-Т»	71701, Запорізька обл., м. Токмак, вул. Карла Лібкнехта, буд. 108 <u>Фактична адреса:</u> 71702, Запорізька обл., Токмацький р-н, с. Лугівка, вул. Польова, буд. 3	АЕ № 287670 № 1 від 08.01.2014 до 08.01.2019	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуті, сполуки ртуті (у т. ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть) (збирання, перевезення, зберігання). 2. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані (збирання, перевезення, зберігання). 3. Відходи розчинів кислот чи основ (у тому числі відпрацьований електроліт) (збирання, перевезення, зберігання, оброблення). 4. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). 5. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, папір, пісок, деревина, відпрацьовані фільтри. (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). 6. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). 7. Відходи у вигляді смолистих залишків (крім асфальтових в'язучих), що утворюються під час рафінування, перегонки чи будь-якої піролітичної обробки органічних матеріалів (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). 8. Відходи упаковок та контейнерів, забруднені (збирання, перевезення, зберігання, оброблення).
16	ТОВ «Науково-дослідний інститут «УКРЕКОПРОЕКТ»	69057, м. Запоріжжя, вул. Седова, буд. 3	АЕ № 287673 № 1 від 08.01.2014 до 08.01.2019	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслені пісок, папір, тирса, ґрунт, ганчір'я, відпрацьовані фільтри. 2. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії. 3. Відходи, що містять переважно неорганічні компоненти, до складу яких можуть входити метали та органічні матеріали. 4. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). 5. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи. 6. Відходи розчинів кислот чи основ (у т.ч. відпрацьований електроліт). 7. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. 8. Відходи, що містять переважно органічні компоненти, до складу яких можуть входити метали і неорганічні матеріали.

				<p>9. Відпрацьовані каталізатори.</p> <p>10. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів.</p> <p>11. Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт.</p> <p>12. Відходи упаковок та контейнерів, забруднені (у тому числі тара з-під пестицидів та агрохімікатів).</p> <p>13. Відходи, які можуть містити або неорганічні, або органічні компоненти.</p> <p>14. Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні батареї, скло від електронно-променевих трубок або інше активоване скло.</p> <p>15. Гальванічний шлам.</p> <p>16. Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності.</p> <p>17. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХБ (збирання, перевезення, зберігання).</p>
17	ТОВ «Російсько-Українське спільне науково-виробниче підприємство «АГРІНОЛ»	71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Будівельна, буд. 3А	АЕ № 288593 від 26.02.2014 до 26.02.2019	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).



9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека – це сукупність дій, станів і процесів, що прямо чи побічно не призводять до серйозних збитків (або загроз таких збитків), що завдаються природному середовищу, окремим людям і людству загалом; комплекс станів, явищ та дій, що забезпечують екологічний баланс на Землі і у будь-яких її регіонах на рівні, до якого фізично, соціально-економічно, технологічно та політично готове (може без серйозних збитків адаптуватися) людство.

Екологічна безпека може бути розглянута в глобальних, регіональних, локальних і умовно точкових межах, у тому числі в межах держав і будь-яких їхніх підрозділів. Фактично вона характеризує геосистеми (екосистеми) різного ієрархічного рангу – від біогеоценозів (агро-, урбоценозів) до біосфери загалом. Екологічна безпека обмежена часом й розмірами акцій, що проводяться в її межах: короткочасна дія може бути відносно безпечною, а довготривала – небезпечною, локальні зміни майже нешкідливі, а широкомасштабні – фатальними.

Екологічна безпека – це сукупність певних властивостей навколишнього середовища і створюваних цілеспрямованою діяльністю людини умов, за яких з урахуванням економічних, соціальних чинників і науково обґрунтованих допустимих навантажень на об'єкти біосфери утримуються на мінімально можливому рівні ризику антропогенний вплив на навколишнє середовище і негативні зміни, що відбуваються в ньому, забезпечується збереження здоров'я життєдіяльності людей і виключаються віддалені наслідки цього впливу для теперішнього і наступних поколінь. Першочерговими постають питання збереження генофонду людства, виживання, забезпечення права на життя і сприятливе природне середовище.

Об'єктами екологічної безпеки є все, що має життєво важливе значення для суб'єктів безпеки: права, матеріальні та духовні потреби особистості, природні ресурси та довкілля як матеріальної основи державного та суспільного розвитку.

Суб'єктами екологічної безпеки є індивідуум, суспільство, біосфера, держава.

Екологічна безпека, як частина національної безпеки, сприяє забезпеченню безпеки населення, природи та економіки регіону в процесі їх життєдіяльності, захисту життєво важливих інтересів розвитку регіону та його населення від різноманітних загроз.

Рівень екологічної безпеки визначає стан захищеності особи, суспільства, держави від несприятливого впливу, обумовленого природними та антропогенними факторами.

Найбільш імовірно небезпечними, які можуть виникнути на території області, можуть бути явища та процеси природного характеру (високі рівні води - паводки, повінь, підвищення рівня ґрунтових вод - підтоплення,

зсуви), або техногенного характеру (аварії з викиданням, або загрозою викидання радіоактивних речовин на Запорізькій АЕС, аварії з викиданням або загрозою викидання небезпечних хімічних речовин під час виробництва, переробки або зберігання, прориви гребель з утворенням хвиль прориву та катастрофічних затоплень, наявність на території області складів МО України, на яких зберігаються непридатні до використання боєприпаси, непридатні до застосування хімічні засоби захисту рослин, хімічно небезпечні речовини, завезені з інших країн та ін.

Розділом XI ст. 50-59 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-ХІІ визначені основні вимоги щодо забезпечення екологічної безпеки розміщення об'єктів або впровадження будь-якої діяльності, яка може завдати шкоди навколишньому природному середовищу.

Постановою КМУ від 28.08.2013 № 808 затверджено перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, для яких є обов'язковим здійснення державної екологічної експертизи. До таких об'єктів, зокрема, відносяться будівництво каналізаційних систем та очисних споруд, збір, обробка, зберігання, поховання, знешкодження і утилізація всіх видів промислових і побутових відходів, металургія (чорна і кольорова), хімічна промисловість, виробництво електроенергії і тепла на базі органічного палива, гірничодобувна промисловість та ін.

Несприятлива структура промислового виробництва Запорізької області, з переважаючим розвитком найбільш забруднюючих галузей промисловості - хімічної, металургійної галузей та електроенергетики, призвела до високої концентрації екологічно-небезпечних виробництв. Зважаючи на відсутність дієвих, і, в першу чергу, економічних стимулів та механізмів, рівень застосування інноваційних, ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій залишається низьким.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

На території області у 2013 році було класифіковано та обліковано 1140 потенційно-небезпечних об'єктів з яких 33 хімічно небезпечних об'єкти, які можуть використовувати у виробничій діяльності або зберігати 9650,883 тонни небезпечних хімічних речовин, у тому числі: хлору – 839,033 тонни; аміаку – 1667,31 тонни; інших небезпечних хімічних речовин – 7144,54 тонн (додаток до розділу 9.2).

Ці об'єкти розподілені по ступенях хімічної безпеки: I ступінь – 3 об'єкти, II ступінь – 7 об'єктів, III ступінь – 4 об'єктів, IV ступінь – 19 об'єктів. Обладнані автоматичними системами виявлення небезпечних хімічних речовин 22 хімічно-небезпечних об'єктів, у тому числі за ступенями безпеки: I ступінь – 3 об'єкта, II ступінь – 6 об'єктів, III ступінь – 3 об'єкти, IV ступінь – 10 об'єктів (табл. 9.2.1.).

Таблиця 9.2.1. Відомість про класифікацію адміністративно-територіальних одиниць Запорізької області за ступенем хімічної небезпеки

№ з/п	Найменування АТО (міста та райони)	Кількість населення, що мешкає в АТО, тис. чол.	Кількість хімічних об'єктів, які впливають на АТО, од.	Кількість населення у ПЗХЗ, тис. чол.	Частка території, що потрапляє у ЗМХЗ, %	Ступінь хімічної небезпеки АТО
1	м. Запоріжжя	770,7	19	94,311	100	I
2	м. Мелітополь	157,0	3	0,712	8	IV
3	м. Енергодар	54,7	2	-	24,2	III
4	Василівський р-н	65,5	2	4,7	10,53	III
5	Веселівський р-н	22,1	1	0,005	0,025	IV
6	Вільнянський р-н	48,0	3	16,1	86,6	I
7	Запорізький р-н	57,9	4	15,2	100	I
8	Мелітопольський р-н	50,2	1	0,1	0,02	IV
9	Михайлівський р-н	29,7	1	0,28	0,09	IV
10	Новомиколаївський р-н	16,7	1	-	0,0008	IV
11	Оріхівський р-н	47,2	1	6,1	25	III
12	Пологівський р-н	41,6	1	0,062	4,2	IV
13	Приазовський р-н	28,5	1	0,002	0,0001	IV
14	Якимівський р-н	34,4	1	0,086	0,0016	IV
За область:		1785,2	33	137,658	19,12	III

До найбільш хімічно-небезпечних об'єктів відносяться:

Запорізьке державне підприємство «Кремнійполімер» на якому може зберігатися до 246 т хлору та 50 т аміаку, а в одиничній максимальній технологічній ємності - до 150 т хлору та до 50 т аміаку.

На ДП «Кремнійполімер» запаси хлору та аміаку перероблені (знешкоджені) у повному обсязі, але загрозу населенню та навколишньому середовищу представляють залишки компонентів виробництва (хлорметил, бензол, кремній чотири хлористий, соляна кислота, метилтрихлорсилан, диметилдихлорсилан), а також залишки хімічних небезпечних відходів виробництва (метилхлорсиланів та хлортолуолу) загальною кількістю 442,0 т;

Державне підприємство «Запорізький титаномагнієвий комбінат», на якому може зберігатися до 520 т хлору, а в одиничній максимальній технологічній ємності – до 150 т.

ПрАТ «Завод напівпровідників», на якому може зберігатися до 228 т трихлорсилану, а в одиничній максимальній технологічній ємності – 57,2 т.

Ділянка магістрального аміакопроводу "Тольятті-Одеса" Придніпровського державного управління магістрального аміакопроводу.

Через територію Вільнянського району Запорізької області поблизу населених пунктів Ясиновате, Орлівське, Дніпровка, Тернівка та Придолинівка проходить ділянка магістрального аміакопроводу "Тольятті-Одеса" Придніпровського державного управління магістрального аміакопроводу, протяжністю 26,4 км, проектна ємність 1484 т (в 1 км аміакопроводу 54 т аміаку, від 300 до 500 т аміаку між секційними

засувками). Глибина залягання труби 1,9 м, діаметр 273 мм. Тиск в трубі 30 кг на квадратний сантиметр.

До Переліку еколого-небезпечних об'єктів України входять наступні підприємства, які здійснюють скидання забруднених зворотних вод у водні об'єкти: ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат».

За даними державної статистичної звітності по формі 2-ТП (водгосп) за 2013 рік обсяг скидання забруднених зворотних вод ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» склав 62,7 млн. м³ або 81,2 % від загального обсягу скиду забруднених зворотних вод.

У зв'язку з зупинкою алюмінієвого виробництва ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» припинено скидання забруднених стічних вод. За 2013 рік підприємством відведено 0,033 млн. м³ зворотних вод, які не потребують очищення.

Значну небезпеку для стану навколишнього природного середовища через відсутність очисних споруд становлять об'єкти Управління державної пенітенціарної служби України в Запорізькій області. П'ять колоній, що розташовані на території Запорізької області, не облаштовані ефективно функціонуючими очисними спорудами стічних вод.

Підприємствами житлово-комунального сектору в 2013 році скинуто у водні об'єкти області 11,123 млн. м³ або 14,4 % від загального обсягу скиду забруднених зворотних вод усіма водокористувачами області.

Побудовані в минулі роки в багатьох випадках із застарілою технологією існуючі в області комплекси очисних споруд каналізації не забезпечують очищення до встановлених нормативами ГДС значень концентрацій речовин на скиді зворотних вод у водні об'єкти, працюють неефективно і потребують реконструкції.

Експлуатація каналізаційних систем ускладнюється ще й тим, що через постійний дефіцит коштів каналізаційні колектори побудовані в одну нитку. При такій системі транспортування стоків у процесі експлуатації неминучі періодичні скидання неочищених стоків у водні об'єкти у випадках аварійних зупинок насосних станцій, поривів напірних колекторів і раптових відключень електроенергії. З наявних в межах області 74 каналізаційних насосних станцій тільки 33 забезпечені резервним електропостачанням і системами автоматичного режиму роботи, 13 насосних станцій вимагають капітального ремонту. У 80 % на насосних станціях встановлене устаткування, що вичерпало свій ресурс роботи й у будь-який момент може вийти з ладу. Ремонтні роботи на спорудах і мережах каналізації виконуються практично не для попередження аварійних ситуацій, а тільки для їх ліквідації.

Водопровідні і каналізаційні мережі міст Запоріжжя, Мелітополь, Токмак, Пологи, Орхів знаходяться в незадовільному стані. Застаріле і зношене технологічне обладнання, аварійний стан водопровідних і каналізаційних мереж та відсутність коштів на їх ремонт, придбання обладнання і нове будівництво загрожують виникненням серйозних

аварійних ситуацій в роботі водопровідно – каналізаційного господарства. Часті пориви напірних водопровідних трубопроводів призводять до значних втрат питної води (до 30-50 % від загальної подачі), підтоплення будівель і споруд, загальному підвищенню рівня ґрунтових вод. Аварії на каналізаційних насосних станціях і колекторах призводять до значного забруднення водних об'єктів та прилеглої території, створюють небезпечну санітарно – епідеміологічну обстановку.

Завдяки дотриманню режиму експлуатації, своєчасній заміні технологічного обладнання, що відпрацювало встановлені терміни, стабільно працюють очисні споруди міст Запоріжжя, Токмак, Вільнянськ, Пологи.

Вперше, за останні декілька років погіршилася якість очищення стічних вод на очисних спорудах каналізації м. Бердянськ. У 2013 році КП «Бердянськводоканал» Бердянської міської ради відведено у Азовське море зворотні води з незначним перевищенням затверджених нормативів скидання забруднюючих речовин із зворотними водами по таких речовинах, як фосфати та нітрати.

Передача підприємств водопровідно-каналізаційного господарства у комунальну власність привела до різкого зниження рівня технічної експлуатації об'єктів (міста Василівка, Дніпрорудне, Кам'янка-Дніпровська, сел. Веселе). У районних центрах сел. Велика Білозерка, Розівка, Приазовське взагалі відсутні централізована каналізація і очисні споруди.

9.3. Радіаційна безпека

В Запорізькій області підприємством ядерної енергетики є Відокремлений підрозділ «Запорізька АЕС» Державного підприємства Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом» (далі – ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом») - найбільший енергетичний об'єкт в Україні та Європі з встановленою потужністю 6000 МВт. Відокремленим підрозділом експлуатуються 6 енергоблоків потужністю 1 млн. кВт кожний. Перший енергоблок ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» було введено в експлуатацію у 1984р., другий – у 1985р., третій – у 1986р., четвертий – у 1987р., п'ятий – у 1989р., шостий – у 1995р. (після скасування мораторію на будівництво АЕС).

ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» розташована на лівому березі центральної ділянки Каховського водосховища в 70 км нижче м. Запоріжжя, в 160 км вище за греблю Каховською ГЕС. Каховське водосховище замикає Дніпровський каскад водосховищ. На ділянці ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» ширина водосховища складає 8 - 11 км. Для контролю радіаційного стану відкритих водоймищ відбиралися проби води, водоростей, донних відкладень і риби в ставку-охолоджувачі і прилеглий акваторії Каховського водосховища вище за ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», у 500 м нижче за продувальну споруду і у першого пункту водокористування нижче за течією, а також на протилежному березі Каховського водосховища в районі

водозаборів м. Нікополь і м. Марганець.

Відбір проб ґрунту здійснюється 1 раз на рік в місцях розташування кювет в період максимальної вегетації рослин (травень-червень). Одночасно з відбором ґрунту в місцях установки кювет проводиться відбір проб трав'янистої рослинності.

Радіаційний контроль за станом підземних вод на території проммайданчика ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» здійснюється щоквартально за допомогою мережі спостережних свердловин.

Спостереження за радіаційним станом у т.ч., сухого сховища відпрацьованого ядерного палива (ССВЯП), здійснюється за допомогою спеціальних систем радіаційного контролю (СРК), автоматизованої системи контролю радіаційного стану (АСКРС) та безпосередньо персоналом ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом». Контроль за викидами радіонуклідів в атмосферу здійснюється інформаційно-вимірною системою «Кільце».

Діяльність з джерелами іонізуючого випромінювання, здійснює санітарна епідеміологічна служба міста, яка здійснює моніторинг стану навколишнього середовища житлової забудови міста та виконує за рік близько 3 000 досліджень напруженості електромагнітного поля.

Аналіз багаторічних спостережень з радіаційної дії об'єктів ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» на персонал і довкілля підтверджує наступні висновки:

газо-аерозольні викиди в атмосферу і рідкі скидання радіоактивних речовин в ставок-охолоджувач об'єктами ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» протягом усього періоду експлуатації значно нижче встановлених допустимих рівнів;

радіаційна обстановка визначається радіонуклідами природного і космогенного походження; додатковий вклад ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» в забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтового і рослинного покриву довгоживучими радіонуклідами Cs - 137 і Sr - 90 за межами санітарно-захисної зони не виявлені;

потужність дози гамма-випромінювання і інтегральна доза на місцевості в межах зони спостереження ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» знаходиться на рівні фонових значень, характерних для цього регіону;

в цілому, рівень радіаційної дії ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» на населення і оточуюче середовище не перевищує 0,05% рівня дози, що створюється природними джерелами випромінювання, і не змінює природний рівень природної радіації в районі розташування ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом».

За весь період експлуатації ССВЯП зміст радіонуклідів в пробах навколишнього середовища в районі майданчика ССВЯП відповідає природному рівню.

Таким чином, результати багаторічного радіологічного моніторингу дозволяють говорити про відсутність помітної радіаційної дії від

ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» на довкілля, що оточує середовище в районі розташування ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом».

Контроль за станом радіаційної безпеки на підприємствах області, виробничих майданчиках суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють операції з металобрухтом, екологічний та радіологічний контроль вантажів, здійснюється спеціально уповноваженими організаціями, що мають відповідні дозволи на право проведення дозиметричного та аналітичного контролю металобрухту та відділом екологічного контролю та радіаційної безпеки на державному кордоні Державної екологічної інспекції у Запорізькій області.

У таблиці 9.3.1. наведені дані щодо забруднення території техногенними та техногенно-підсиленними джерелами природного походження надані Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Таблиця 9.3.1. Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленними джерелами природного походження

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість населення, тис. чол.	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг земель				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	Радій(природний)	Торій (природний)	Калій (природний)
1	2	3	5	6	7	8	9	10
Головне управління Держсанепідслужби в Запорізькій області								
	м. Запоріжжя	772,6	0,12-0,14		-	-	-	-
	м. Енергодар	54,6	0,08-0,12					
	Кам'яно-Дніпровський район	41,5	0,12-0,13	3,9	3,3	-	-	-
	Запорізький район	57,7	0,12-0,14	2,5	2,6	-	-	-

У таблиці 9.3.2 наведені дані щодо використання джерел іонізуючого випромінювання за інформацією, наданою ВП «Запорізька АЕС» та Запорізькою обласною СЕС.

Таблиця 9.3.2. Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємства, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
1	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	-	14	$8,35 \times 10^{11}$	0,12-0,14
2	ВАТ «Запоріжсталь»	-	187	$1,05 \times 10^{13}$	0,12-0,14
3	ЗАТ «ЗЗРК»	-	60	$52,97 \times 10^{11}$	0,12-0,13
4	ДП «Запорізький титано-магнісвий комбінат»	-	27	$10,99 \times 10^{10}$	0,12-0,16
5	Запорізький національний технічний університет	-	1	$1,3 \times 10^{10}$	0,12-0,14
6	ВАТ «Масложирпром»	-	3	$12,95 \times 10^{10}$	0,12-0,14
7	Агротехнічна академія	-	1	$3,05 \times 10^7$	0,12-0,14
8	ЗНВЦСМС	-	135	$2,6 \times 10^{12}$	0,12-0,14
9	Облонкодиспансер	-	5	$3,7 \times 10^{14}$	0,12-0,14
10	Обласна лікарня	-	1	$1,09 \times 10^{13}$	0,12-0,14
11	Міська лікарня швидкої допомоги	-	3	$2,96 \times 10^{14}$	0,12-0,14
12	Мелітополь онкодиспансер	-	8	$2,12 \times 10^{14}$	0,12-0,14
13	Бердянська міська лікарня	-	5	$1,49 \times 10^{14}$	0,12-0,13

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України

Протягом року на 7 пунктах системи спостереження та лабораторного контролю (ССЛК) Запорізького обласного центру з гідрометеорології вчасно та якісно проводились спостереження за потужністю експозиційної дози гамма – випромінювання. Рівень радіації не перевищував природний фон і змінювався від 9 до 13 мкр/год.

Запорізька філія ДУ «Держгрундохорона» виконує роботи з агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення. Проводяться аналізи зразків ґрунту, що характеризують екологічні показники – вміст важких металів, пестицидів та радіонуклідів.

Ґрунти Запорізької області не забруднені довгоживучими радіонуклідами, а щільність забруднення по Cs^{137} не перевищує 1 Ки/км^2 , а по St^{90} - $0,15 \text{ Ки/км}^2$.

Щільність забруднення радіонуклідами земель сільськогосподарського призначення наведено у таблиці 9.3.3

Таблиця 9.3.3 Щільність забруднення радіонуклідами земель сільськогосподарського призначення

Район, населений пункт, де розташовано контрольний майданчик	Площа, тис. га	Щільність забруднення							
		Цезій-137				Стронцій-90			
		До 1	1-5	5-15	>15	0,02 – 0,15	0,15 – 3,00	>3,00	
<i>Запорізький обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції</i>									
Якимівський, смт Якимівна, ПП «Аскон»	0,0868	0,0868					0,0868		
Якимівський, с.Вовчанськ, ФГ «Істок»	0,1463	0,1463					0,1463		
Бердянський, с.Луначарські, Луначарстка с/р	0,1543	0,1543					0,1543		
Веселівський, смт Веселе, ФГ "Руслан"	0,1413	0,1413					0,1413		
Веселівський, с.Матвіївна, Матвіївська с/р	0,0953	0,0953					0,0953		
Василівський, с.Балки, Балківська с/р	0,08	0,08					0,08		
Василівський, с. Лугове, Лугівська с/р	0,0695	0,0695					0,0695		
Вільнянський, с.Матвіївка, ТОВ АФ "Матвіївка"	0,0892	0,0892					0,0892		
Гуляйпільський, смт Гуляйполе, ПП «Челсі і К»	0,0775	0,0775					0,0775		
Запорізький, м.Запоріжжя, Новоолександрівська с/р	0,0662	0,0662					0,0662		
Запорізький, с.Лукашево, ФГ «Люкс»	0,0578	0,0578					0,0578		
К-Дніпровський, с.Дніпровка, ТОВ "Агро-Дніпро"	0,1142	0,1142					0,1142		
Куйбишевський, с.Благовіщенка, СВК "Дружба"	0,1005	0,1005					0,1005		
Куйбишевський, с. Гусарка, ТОВ «Алоїнс-Агро»	0,1181	0,1181					0,1181		
Мелітопольський, с. Н-Богданівка, Н.-Богданівська с/р	0,1235	0,1235					0,1235		
Мелітопольський, с.Долинське, СВК "Долинське"	0,051	0,051					0,051		
Мелітопольський, с.Спаське, АФ "Мир"	0,1126	0,1126					0,1126		
Михайлівський, с.Тимошівка, Тимошівська с/р	0,0745	0,0745					0,0745		
Михайлівський, смт. Михайлівна, СВК «Нива»	0,0775	0,0775					0,0775		
Михайлівський, с.Роздол, роздольська с/р	0,071	0,071					0,071		
Н-Миколаївський, смт Н-Миколаївка, ТОВ «Тера»	0,1276	0,1276					0,1276		
Оріхівський, с.Преображенка, ТОВ «Преображенське»	0,059	0,059					0,059		
Пологівський, с.Тарасівка, Тарасівська с/р	0,1141	0,1141					0,1141		
Приморський, с.Петрівка, ТОВ «Петровське»	0,0493	0,0493					0,0493		
Приморський, с. Н-Олексіївка, СВК «Н.-Олексіївка»	0,0613	0,0613					0,0613		
Приазовський, смт. Приазовське, ТОВ «Соя Протеїн Продукт»	0,0573	0,0573					0,0573		
Приазовський, с.Нововасилівка, Н.-Василівська с/р	0,1264	0,1264					0,1264		
Приазовський, с.Дунаївка, СВК "Прилиманський"	0,1703	0,1703					0,1703		
Токмацький, м.Токмак, Токмацька с/р	0,0742	0,0742					0,0742		
Чернігівський, смт Чернігівка, ПСП "Зоря"	0,1397	0,1397					0,1397		

К- Дніпровський, с.В-Знам'янка, ТОВ «Конвеєр»	0,0253	0,0253				0,0253		
К-Дніпровський, с.Завітне, ВАТ "Племзавод Степовий"	0,0929	0,0929				0,0929		
К-Дніпровський, с. Н-Дніпровка, Новодніпровська с/р	0,1326	0,1326				0,1326		
К-Дніпровський, с.В-Знам'янка, Філіал № 23 ЗОА ПП ГП «Агроспецсервіс»	0,0651	0,0651				0,0651		
В-Белозерський, смт. В-Білозірка, СВК «Росія»	0,0656	0,0656				0,0656		
В-Белозерський, смт. В-Білозірка, В.-Білозерська с/р	0,0751	0,0751				0,0751		
Веселівський, с.Чкалово, ФГ «Байда»	0,0773	0,0773				0,0773		
Василівський, с.Орлянське, Орлянська с/р	0,0892	0,0892				0,0892		
Василівський, м. Василівка, СВК ім.Ватугіна	0,0331	0,0331				0,0331		
Василівський, с.Приморське, СВК "Мир"	0,0699	0,0699				0,0699		
Запорізький, с.Біленьке, Біленська с/р	0,045	0,045				0,045		
Запорізький, с.Мар'ївка, ПП АФ "Росія"	0,0818	0,0818				0,0818		
Запорізький, с.Розумівка, Розумівська с/р	0,0555	0,0555				0,0555		
Запорізький, с.Широке, Широківська с/р	0,0529	0,0529				0,0529		
Розівський, с.Новомлинівка, Новомлинівська с/р	0,0615	0,0615				0,0615		

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Запорізька область - один з найбільш розвинених промислових регіонів України. На частку промисловості доводиться більша частина ВВП регіону. Практично усі види промисловості розташовані на території регіону. У структурі промислового виробництва регіону найбільшу питому вагу мають чорна та кольорова металургія, теплоенергетика, атомна енергетика, хімія, машинобудування, на які припадає приблизно 90,0 % викидів всіх забруднюючих речовин.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області обсяги реалізації промислової продукції за 2013 рік представлені в тис. грн. та наведені таблиці 10.1.1.

Таблиця 10.1.1. Обсяги реалізації промислової продукції за видами економічної діяльності

	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу			
	тис.грн.		у % до підсумку	
	2012р.	2013р.	2012р.	2013р.
Промисловість	82505730,6	75846863,3 ¹	100	100 ¹
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2383886,1	2811667,7	2,9	3,7
Переробна промисловість	59412552,2	53204797,0	72,0	70,1
з неї				
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	7362772,1	6730293,3	8,9	8,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	199519,0	183390,3	0,2	0,2
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	337494,0	288764,3	0,4	0,4
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	3615735,6	3133309,6	4,4	4,1
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1427347,5	1382295,5	1,7	1,8
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	176244,9	190649,2	0,2	0,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2006576,9	1773512,3	2,4	2,3
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24974429,7	22375716,1	30,3	29,5
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	16384820,2	14841908,8	19,9	19,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	19816534,6	19457596,1	24,0	25,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	892757,7	X	1,1	X
з неї				
Забір, очищення та постачання води	391917,7	372802,5	0,5	0,5

Примітка.

Інформація за видами діяльності сформована за функціональним принципом (по однорідних продуктах). Дані за 2012р. розроблені на підставі річної звітності за ф.№1-підприємство, за 2013р. – є попередні, оскільки сформовані на підставі місячної звітності за ф.№1-ПЕ, до якої залучені великі, середні та вагомні за обсягами малі підприємства.

¹ Без урахування обсягів реалізації за видами діяльності: каналізація та поводження з відходами

10.2. Вплив на довкілля

В 2013 році у цілому по області відбулось зменшення викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря, що сталося за рахунок зменшення обсягів промислового виробництва на 8 % у порівнянні з попереднім роком.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за викидами економічної діяльності представлені в таблиці 10.2.1.

Таблиця 10.2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т.
		тис. т	Розподіл обсягів викидів, у %.	
Усі види економічної діяльності	256	245,9	100,0	960,6
у тому числі:				
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство:	19	0,9	0,4	45,6
Рибальство, рибництво	–	–	–	–
Промисловість, із них:	160	243,7	99,1	1523,1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	26	147,7	60,1	5682,0
Добувна промисловість	11	0,9	0,4	79,1
Переробна промисловість, до складу якої входить:	123	95,1	38,7	773,2
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	28	1,8	0,7	65,6
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3	3,1	1,3	1041,8
Хімічне виробництво	3	0,5	0,2	164,1
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	14	2,9	1,2	204,9
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	23	83,8	34,1	3644,7
Виробництво машин та устаткування	13	0,1	0,1	10,1
Інші виробництва у складі переробної промисловості	39	2,9	1,1	72,2
Будівництво	5	0,0	0,0	5,5
Діяльність транспорту та зв'язку, в тому числі:	30	0,3	0,1	10,7
Діяльність наземного транспорту	3	0,0	0,0	5,9
Інші види економічної діяльності	42	1,0	0,4	24,0

На сьогоднішній день в регіоні найбільша кількість підприємств є підприємства переробної промисловості, що складає близько 50 % від загальної кількості.

Складною в області залишається проблема накопичення відходів, яка представляє реальну небезпеку для життя населення та навколишнього середовища і потребує особливої уваги.

Масштабність ресурсовикористання і енергетично-сировинної спеціалізації економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання. З метою зменшення обсягів розміщених відходів, які утворюються практично на всіх підприємствах - основних забруднювачах, вдосконалюються діючі та впроваджуються сучасних технології і обладнання, виконуються заходи щодо поводження з відходами, передбачені природоохоронними програмами.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області в 2013 році, згідно видів економічної діяльності, поводження з відходами I-IV небезпеки відбувалось таким чином.

Таблиця 10.1.1. Показники поводження з відходами I-IV класу небезпеки за основними видами економічної діяльності в 2013 році.

<i>Вид економічної діяльності</i>	<i>Утворення відходів</i>	<i>Утилізовано, оброблено (перероблено)</i>	<i>Наявність відходів на кінець року</i>
Усього	5234535,09	1572992,26	157910,2
Добувна промисловість	675423,510	100034,480	5197,7
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	4033760,947	1394892,890	101067,7
Хімічна промисловість	15009,685	578,573	0,3
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	516090,946	77486,320	0,3

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

До добувної промисловості регіону входять підприємства з добування залізних руд, декоративного та будівельного каменю, піску та гравію, глини та каоліну тощо.

Добуванням залізних руд в області займається підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 471,061 тонн, що на 67,738 тонн менше ніж у попередньому році.

Найбільшим підприємством в області з добування декоративного та будівельного каменю є ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування декоративного та будівельного каменю представлені в таблиці 10.2.1.1.

Таблиця 10.2.1.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	147,413	85,9	-24,185	100,0	100,0
ВАТ «Янцівський гранітний кар'єр»	105,029	107,0	6,873	71,2	100,0
ТОВ «Мокрянський кам'яний кар'єр № 3» (проммайданчик № 1)	25,916	73,6	-9,293	17,6	100,0
ТОВ «Токмацький гранітний кар'єр»	12,102	35,7	-21,766	8,2	100,0
«Трудівське кар'єроуправління» ДП «УПП ДА ЗТУ»	4,366	100,0	0,001	3,0	100,0

Найбільшим підприємством в області з добування піску та гравію є ПАТ «Запоріжнерудпром» (кар'єр).

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування піску та гравію надані в таблиці 10.2.1.2.

Таблиця 10.2.1.2. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	167,610	82,3	-35,973	100,0	100,0
ВАТ «Запорізьке карероуправління»	40,133	125,1	8,054	23,9	100,0
ВАТ «Запоріжнерудпром» (кар'єр)	63,871	51,0	-61,276	38,1	100,0
ВАТ «Новополтавський кар'єр»	63,606	137,2	17,249	37,9	100,0

Найбільшим підприємством в області з добування глини та каоліну є ТОВ ЗСМ «Юг кераміка».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування глини та каоліну представлені в таблиці 10.2.1.3.

Таблиця 10.2.1.3. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	159,6	86,4	25,148	100,0	100,0
ТОВ «Гірничодобувна компанія «Мінерал»	72,421	100,0	-	45,4	100,0
ТОВ ЗСМ «Юг кераміка»	79,733	100,0	0,001	50,0	-
ТОВ «Альянс Керамік»	7,494	129,1	1,690	4,6	-

Іншою галуззю добувної промисловості в області займається підприємство ТОВ «Пегматит», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 3,815 тонн, що на 2,815 тонн більше ніж у попередньому році.

До добувної промисловості регіону входять підприємства з добування залізних руд (підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат»), декоративного та будівельного каменю (ТОВ «Токмацький гранітний кар'єр», Трудовське кар'єроуправління ДП «УПП ДА ЗТУ», ВАТ «Янцівський гранітний кар'єр» ДП «Підприємство Кам'янська виправна колонія»), піску та гравію (ВАТ «Новополтавський кар'єр», ВАТ «Запорізьке кар'єроуправління», ВАТ «Запоріжнерудпром» (кар'єр), глини та каоліну (ТОВ «Гірничодобувна компанія «Мінерал»).

З метою зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище в результаті розміщення відходів, які утворюються в процесі виробництва, підприємствами виконуються заходи щодо подальшої їх утилізації, оброблення (перероблення).

Таблиця 10.2.1. Показники поводження з відходами I-IV класу небезпеки на основних підприємствах гірничодобувної промисловості.

	<i>Утворилося відходів</i>	<i>Утилізовано, оброблено (перероблено)</i>
Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат»	658063.7	105029.316
ТОВ «Токмацький гранітний кар'єр»	5.6	0.2
Трудовське кар'єроуправління ДП «УПП ДА ЗТУ»	36.4	3.3
ВАТ «Янцівський гранітний кар'єр»	20.3	-
ДП «Підприємство Кам'янська виправна колонія»	1.4	-
ВАТ «Новополтавський кар'єр»	0.7	0.8
ВАТ «Запорізьке кар'єроуправління»	20.0	-
ВАТ «Запоріжнерудпром»	33.7	1.0
ТОВ «Гірничодобувна компанія «Мінерал»	64.3	2.8

10.2.2. Металургійна промисловість

До металургійної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом чавуну, сталі та феросплавів, виробництвом дроту, виробництвом алюмінію, міді, інших кольорових металів, також литтям чавуну, легких кольорових металів.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з металургійного виробництва є ВАТ «Запоріжсталь».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств виробництва чавуну, сталі та феросплавів надані в таблиці 10.2.2.1.

Таблиця 10.2.2.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	82587,992	104,6	3604,355	100,0	100,0
ПАТ «Дніпроспецсталь»	1081,041	66,3	-549,368	1,3	100,0
ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	20945,704	99,7	-67,831	25,4	100,0
ВАТ «Запоріжсталь»	60436,084	107,4	4178,934	73,2	100,0
ТОВ «Метпромсервіс» (п/м № 1)	16,768	91,8	-1,488	-	100,0
ТОВ НВО «Укрпромекологія»	3,512	70,6	-1,466	-	100,0
ПрАТ «Ферротрейдинг»	17,277	74,5	-5,901	-	100,0
ТОВ «Бістар 3000»	1,614	49,1	-1,675	-	100,0
ТОВ «Запорізький сталеливарний завод»	85,992	261,8	53,150	0,1	100,0

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області в 2013 році виробництвом міді займається ТОВ «Запорізький завод кольорових сплавів», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 93,603 тонн, що на 33,723 тонн більше ніж в 2012 році; виробництвом інших кольорових металів - ДП «Запорізький титано - магнієвий комбінат», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 1019,754 тонн що на 231,378 тонн менше ніж в попередньому році.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з виробництва алюмінію є ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», обсяги викидів підприємства за 2013 рік склали 8,494 тис. тон, що на 1,863 тис. тон менше ніж у 2012.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з лиття чавуну є ТОВ «Автомашлітво», обсяги викидів підприємства за 2013 рік склали 21,371 тон, що на 5,199 тон менше ніж у 2012.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з лиття легких кольорових металів є ТОВ «Тайврійська ливарна компанія «ТАЛКО».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств з лиття легких кольорових металів надані в таблиці 10.2.2.2.

Таблиця 10.2.2.2. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	48,995	96,0	-2,051	100,0	100,0
ТОВ «Біол»	3,373	62,4	-2,035	6,9	100,0
ТОВ «Таврійська ливарна компанія «ТАЛКО»	45,622	100,0	-0,016	93,1	100,0

В Запорізькій області здійснюють виробничу діяльність наступні підприємства чорної та кольорової металургії: ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А.М. Кузьміна», ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Запорізький завод феросплавів», ПАТ «Укрграфіт», ПАТ «Запорізький сталепрокатний завод», ПАТ «Запоріжжкокс», ПАТ «Запоріжвогнетрив».

ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється з р. Дніпро, відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 6 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти.

Важливість реалізації першочергових водоохоронних заходів ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» ґрунтується на необхідності припинення забруднення р. Дніпро. Обсяг скидання зворотних вод комбінату у водні об'єкти є одним з найбільших в області і склав у 2013 році 72,82 млн. м³, у тому числі забруднених через комплекс позамайданчикowego шламовидалення, розташований в б. Капустяній – 62,70 млн. м³, що становить 81,2% загального обсягу скидання забруднених зворотних вод області.

З метою припинення забруднення р. Дніпро підприємство за рахунок власних коштів здійснює реалізацію заходу «Перехід на соляно-кисле травлення НТА 1,2 ЦХП - 1 з установкою регенерації відпрацьованих травильних розчинів». Захід направлений на припинення потрапляння в стічні води концентрованих відпрацьованих травильних розчинів.

ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А.М. Кузьміна» спеціалізується на виробництві спеціальних сталей та прокату. Для задоволення потреб виробництва у підприємство здійснює забір технічної і питної води від мереж ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріж-сталь» та питної води від мереж КП «Водоканал».

Підприємство здійснює скидання виробничих стічних вод в р. Дніпро через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь».

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 3 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами.

За рахунок суттєвого спаду виробництва та скорочення сортаменту продукції ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» зупинило основне технологічне виробництво, що привело до припинення скидання забруднених зворотних вод.

Обсяг скидання зворотних вод у р. Дніпро, що не потребують очищення склав у 2013 році 0,033 млн. м³.

Будівництво очисних споруд промзливових стічних вод залишається пріоритетним водоохоронним заходом на підприємстві.

Умовами дозволу на спеціальне водокористування передбачено виконання проектних робіт та будівництво очисних споруд промзливових стоків. Екологічний ефект після введення в експлуатацію очисних споруд – зниження концентрацій по завислих речовинах, нафтопродуктах, фенолах, міді, БСК₅.

Державне підприємство «Запорізький титано-магнієвий комбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється у Дніпровське водосховище по випусках № № 1,2 та по одному випуску у р. Дніпро, згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти. У 2013 році відведено 1,721 млн. м³, з них 0,540 млн. м³ забруднених.

Головною екологічною проблемою ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат» є скидання у р. Дніпро забруднених зворотних вод з перевищенням концентрацій по солемісту та вмісту кальцію.

На підприємстві продовжується реалізація заходу по зниженню солемісту в зворотних водах за рахунок зниження концентрацій солей кальцію до рівня ГДК.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 1 випуску згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Дніпро.

Умови спеціального водокористування виконуються, заходи по досягненню нормативів ГДС забруднюючих речовин виконано в повному обсязі, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Укрграфіт» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ТОВ «Альбион», КП «Водоканал», р. Дніпро та 1 артсвердловини, розташованої на території підприємства. Відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 2 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у Дніпровське водосховище.

Умови спеціального водокористування виконуються, заходи по досягненню нормативів ГДС забруднюючих речовин виконано в повному обсязі, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Запорізький сталепрокатний завод» водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та КП «Водоканал». Відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 1 випуску згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами.

Умови спеціального водокористування виконуються в частині проведення організаційно-технічних заходів, спрямованих на визначення джерел надходження міді та цинку у зворотних водах та їх локалізацію.

У другій половині 2013 року виробнича діяльність підприємства припинена.

ПАТ «Запоріжкокс» працює по безстічній системі водопостачання. Всі виробничі, госппобутові та зливові води з території підприємства і частини вулиці Діагональне шосе проходять очистку на очисних спорудах біохімічного очищення та використовуються на гасіння коксу та підживлення системи оборотного водопостачання.

ПАТ «Запоріжвогнетрив» водопостачання підприємства здійснюється від мереж КП «Водоканал», водовідведення – до мереж міської каналізації, підприємство не здійснює скидання зворотних вод у р. Дніпро.

Також до металургійної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом чавуну, сталі та феросплавів (ВАТ «Дніпроспецсталь», ВАТ «Запорізький завод феросплавів», ВАТ «Запоріжсталь», ТОВ «Метпромсервіс», ТОВ НВО «Укрпромекологія», ТОВ «Запорізький сталеливарний завод»), виробництвом дроту (ТОВ «Меткан Ко ЛТД»), виробництвом кольорових металів (ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат»).

З метою зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище в результаті розміщення відходів, які утворюються в процесі виробництва, підприємствами виконуються заходи щодо подальшої їх утилізації, оброблення (перероблення).

Таблиця 10.2.1. Показники поводження з відходами I-IV класу небезпеки на основних підприємствах металургійної промисловості.

	<i>Утворилося відходів</i>	<i>Утилізовано, оброблено (перероблено)</i>
ВАТ «Дніпроспецсталь»	108322,8	80472,5
ВАТ «Запорізький завод феросплавів»	90541,2	89084,5
ВАТ «Запоріжсталь»	2140760,2	1114952,8
ТОВ «Метпромсервіс»	858,0	161,0
ТОВ НВО «Укрпромекологія»	141,9	52,9
ТОВ «Запорізький сталеливарний завод»	194,7	1,7
ТОВ «Меткан Ко ЛТД»	270,9	268,0
ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	36398,1	6434,0

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

До хімічної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом пластмас у первинних формах, іншої основної неорганічної продукції та іншої хімічної продукції для промислових цілей.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з виробництва іншої основної неорганічної продукції є ТДВ «Пологівський хімічний завод «Коагулянт».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств з виробництва іншої основної неорганічної продукції надані в таблиці 10.2.3.1.

Таблиця 10.2.3.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	234,353	120,1	39,284	100,0	100,0
ТДВ «Пологівський хімічний завод «Коагулянт» (майданчик № 1)	234,353	120,1	39,284	100,0	100,0

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області в 2013 році виробництвом пластмас у первинних формах займається ЗДП «Кремнійполімер», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають – 21,256 тонн, що на 4,903 тонн менше ніж в попередньому році; виробництвом іншої хімічної продукції для промислових цілей – ПАТ «Запорізький завод зварювальний флюсів та скловиробів», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 236,766 тонн, що на 73,247 тонн менше ніж в 2012 році.

До підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості на території Запорізької області відносяться наступні підприємства: ЗДП «Кремнійполімер», ПрАТ «Завод напівпровідників», ПАТ «АЗМОЛ».

ЗДП «Кремнійполімер» - водопостачання підприємства питною водою здійснюється від мереж КП «Водоканал» м. Запоріжжя, технічною – від мереж ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат». Усі стічні води, що утворюються в процесі виробництва, надходять на попереднє очищення на заводські споруди біохімічного очищення та відводяться через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» згідно діючого договору.

По б. Панській у р. Дніпро надходять переливні води з оборотних циклів, дренажні та зливові води підприємства.

До проблем в галузі охорони та раціонального використання водних ресурсів на підприємстві варто віднести повільне впровадження комплексу заходів щодо повного припинення скиду забруднених високомінералізованих (солеміст становить 8,0 - 10,0 г/дм³, що перевищує ГДК у 8 -10 разів)

зворотних вод у р. Дніпро через комплекс позамайданчикового шламовидалення ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» і заходів щодо очищення промзливових і дренажних вод, що надходять у р. Дніпро через б. Панську, з поверненням їх у виробництво.

ПАТ «Завод напівпровідників» - водопостачання підприємства здійснюється від мереж ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат» та КП «Водоканал» м. Запоріжжя.

Відведення зворотних вод здійснюється у затоку Осокорову (Дніпровське водосховище) через б. Панську по 3 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Дніпро.

В зв'язку з нестабільною економічною ситуацією і припиненням виробничої діяльності, на протязі 2013 року підприємство працювало лише два місяці (квітень та травень), умови спеціального водокористування виконуються, але не повному обсязі.

ПАТ «Азовські мастила та оливи» (ПАТ «АЗМОЛ») - водопостачання підприємства здійснюється від мереж КП «Бердянськводоканал» БМР та за рахунок власних артезіанських свердловин, розташованих на території підприємства. Підприємство працює без скиду зворотних вод у водний об'єкт. Після очищення виробничих та госпобутових стічних вод на очисних спорудах біологічного очищення, частина очищених вод повертається у виробництво для подальшого використання, а решта відводиться до мереж міської каналізації.

До хімічної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом основної хімічної продукції (ТОВ «Пологівський хімічний завод «Коагулянт») та виробництвом іншої хімічної продукції для промислових цілей (ВАТ «Запорізький завод зварювальний флюсів та скловиробів»).

З метою зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище в результаті розміщення відходів, які утворюються в процесі виробництва, підприємствами виконуються заходи щодо подальшої їх утилізації, оброблення (перероблення).

Таблиця 10.2.1. Показники поводження з відходами I-IV класу небезпеки на основних підприємствах хімічної та нафтохімічної промисловості.

	<i>Утилізовано, оброблено (перероблено)</i>	<i>Утворилося відходів</i>
ТОВ «Пологівський хімічний завод «Коагулянт»	34.5	114.9
ВАТ «Запорізький завод зварювальний флюсів та скловиробів»	42.3	444.6

10.2.4. Харчова промисловість

До харчової промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом м'яса, нерафінованих олій та жирів,

рафінованих олії та жирів, переробленням молока та виробництвом сиру, морозива, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, готових кормів для тварин, що утримуються на фермах, хліба та хлібобулочних виробів, какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів, дистильованих алкогольних напоїв, пива, мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області в 2013 році виробництвом м'яса займається ПАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають – 22,223 тонн, що на 1,039 тонн менше ніж в попередньому році; виробництвом морозива – ТОВ «Айс Запоріжжя», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 6,673 тонн, що на 1,039 тонн менше ніж в попередньому році; виробництвом продуктів борошномельно-круп'яної промисловості – ДП «ДП Агросервіс - 2000» обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 3,852 тонн, що на 2,197 тонн менше ніж в попередньому році; виробництвом готових кормів для тварин, що утримуються на фермах – ТОВ «Куйбишевський комбикормовий завод», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 0,280 тонн, що на 0,830 тонн менше ніж в попередньому році; виробництвом какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів – ПАТ «Запорізька кондитерська фабрика», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 6,305 тонн, що на 0,058 тонн менше ніж в попередньому році.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом нерафінованих олій та жирів є ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються виробництвом нерафінованих олій та жирів надані в таблиці 10.2.4.1.

Таблиця 10.2.4.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	<i>Всього, т</i>	<i>у % до 2012 року, %</i>	<i>Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.</i>	<i>Розподіл обсягів викидів, %</i>	<i>Частка у сумарних обсягах викидів, %</i>
Запорізька область	1349,447	83,4	-267,853	100,0	100,0
ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод»	238,782	71,5	-95,188	17,7	100,0
ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат»	556,638	90,8	-56,236	41,2	100,0
ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод»	546,005	81,7	-122,445	40,5	100,0
ТОВ «ОЛІВІАС-04»	8,002	399,9	6,016	0,6	100,0

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається переробленням молока та виробництвом сиру є ПрАТ «Новомиколаївський молокозавод».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються переробленням молока та виробництвом сиру в надані в таблиці 10.2.4.2.

Таблиця 10.2.4.2. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	101,131	111,8	10,697	100,0	100,0
ТДВ «Веселівський завод сухого знежиреного молока»	10,290	159,0	3,817	10,2	100,0
ПрАТ «Новомиколаївський молокозавод»	51,141	101,3	0,670	50,6	100,0
ТДВ «Приазовський сирзавод»	8,188	99,3	-0,058	8,1	100,0
ПП «Молокозавод - ОЛКОМ»	2,613	64,5	-1,437	2,6	100,0
ТОВ «ВО «Моліс»	28,899	136,4	7,705	28,6	100,0

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом хліба та хлібобулочних виробів є ПАТ «Запорізький хлібозавод № 5».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються виробництвом хліба та хлібобулочних виробів у в надані в таблиці 10.2.4.3.

Таблиця 10.2.4.3. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	129,288	97,6	-3,204	100,0	100,0
ПАТ «Запорізький хлібозавод № 3»	23,342	103,7	0,833	18,1	100,0
ПАТ «Оріхівський хлібокомбінат»	21,556	94,0	-1,377	16,7	100,0
ПАТ «Бердянський хлібокомбінат»	21,056	98,2	-0,385	16,3	100,0
ПАТ «Запорізький хлібозавод № 5»	21,106	91,1	-2,056	16,3	100,0
ПАТ «Запорізький хлібокомбінат № 1»	11,354	105,1	0,553	8,8	100,0
Українсько-іспанське ТОВ «Урожай»	1,997	122,0	0,360	1,5	100,0
ТОВ «Велич» (фабрика-кухня)	0,978	102,5	0,024	0,8	100,0
ТОВ «Хліб Токмака»	6,369	97,2	-0,176	4,8	100,0
ТОВ «Мелітопольський хлібокомбінат»	21,706	95,7	-0,980	16,8	100,0

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом пива є ПАТ «Карлсберг Україна».

Таблиця 10.2.4.4. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	34,178	94,8	-1,875	100,0	100,0
ПАТ «Карлсберг Україна»	32,548	94,4	-1,921	95,2	100,0
ТОВ «Метаморфоза»	1,630	102,9	0,046	4,8	100,0

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв є ТОВ «Квас Бевериджиз».

Таблиця 10.2.4.5. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2013 році

	Всього, т	у % до 2012 року, %	Збільшення/ зменшення (-) проти 2012р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Запорізька область	2,921	63,8	-1,660	100,0	100,0
ТОВ «Квас Бевериджиз»	2,921	63,8	-1,660	100,0	100,0

ТОВ «Виробниче об'єднання «Моліс» - в межах області підприємство здійснює свою виробничу діяльність в 2-х відділеннях, розташованих в місті Дніпрорудному та в селищі Михайлівка. Водопостачання всіх дільниць здійснюється за рахунок власних експлуатаційних водозабірних свердловин, водовідведення з Дніпрорудненського відділення здійснюється до мереж каналізації населеного пункту, Михайлівського відділення – на поля фільтрації.

ТОВ «Оліс ЛТД» - водопостачання підприємства здійснюється за рахунок власної експлуатаційної водозабірної свердловини, відведення господарсько-побутових та виробничих стічних вод - на очисні споруди Василівського ЕЦВВ КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, відведення зливових вод з території підприємства – в Каховське водосховище.

ПАТ «Пологівський ОЕЗ» - водопостачання підприємства здійснюється за рахунок власних експлуатаційних водозабірних свердловин, відведення господарсько-побутових та виробничих стічних вод - на очисні споруди ГКП ВКГ «Міськводоканал» Пологівської міської ради, відведення зливових вод з території підприємства – в р. Конка.

ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Мокра Московка по 1 випуску згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Мокра Московка.

Основним заходом по охороні та раціональному використанню водних ресурсів є «Будівництво очисних споруд промислових та зливових стічних

вод», яке включено до комплексу проекту «Реконструкція на ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» об'єктів олійно-екстракційного виробництва по вул. Харчова, 3, Харчова, 6 з будівництвом нових об'єктів».

Умови спеціального водокористування виконуються, якість і кількість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Молочна по 1 випуску згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Молочна.

Умови спеціального водокористування виконуються, якість і кількість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал» та з підземного водоносного горизонту. Відведення зливових та дренажних вод з території підприємства здійснюється в р. Молочну по 1 випуску.

Умови спеціального водокористування всіма підприємствами харчової промисловості виконуються, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

Також до харчової промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом м'яса (ВАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат»), нерафінованих олій та жирів (ВАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод», ЗАТ «Запорізький оліяжиркомбінат», ЗАТ «Пологівський олійноекстракційний завод»).

З метою зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище в результаті розміщення відходів, які утворюються в процесі виробництва, підприємствами виконуються заходи щодо подальшої їх утилізації, оброблення (перероблення).

Таблиця 10.2.1. Показники поводження з відходами I-IV класу небезпеки на основних підприємствах харчової промисловості.

	<i>Утилізовано, оброблено (перероблено)</i>	<i>Утворилося відходів</i>
ВАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат»	771,0	2041,4
ВАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод»	3157,0	11345,2
ЗАТ «Запорізький оліяжиркомбінат»	26466,4	61682,4
ЗАТ «Пологівський олійноекстракційний завод»	0,2	277917,3

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Регулювання природокористування здійснюється державними територіальними органами через систему правової, економічної,

управлінської, планової й контрольної діяльності відповідно до діючого законодавства.

Основний метод впливу на процес екологізації в регіоні - це надання певних податкових пільг, зокрема, у частині податків, які зараховуються в регіональний бюджет. Практика надання таких пільг підприємствам для стимулювання їхньої природоохоронної діяльності існує і, безумовно, впливає на процеси екологізації господарської діяльності в регіоні.

На сьогоднішній день прийнятий новий податковий Кодекс України, згідно з яким підвищені ставки платежів за забруднення навколишнього природного середовища, що буде стимулюватиме підприємства впроваджувати природоохоронні заходи.

Основні функції екологічного регулювання в регіоні покладені на Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації та Державну екологічну інспекцію в Запорізькій області. Так, на теперішній час Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації при прийнятті рішень про встановлення граничнодопустимих (дозволенних) обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря враховується комбінований підхід регулювання викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами, а саме:

з урахуванням оцінки впливу викидів забруднюючих речовин на стан атмосферного повітря;

з урахуванням аналізу відповідності фактичних викидів забруднюючих речовин встановленим нормативам на викиди, затвердженим в установленому порядку.

Це передбачає впровадження найкращих існуючих технологій виробництва та додержання нормативів граничнодопустимих викидів відповідно до чинного законодавства, а також надасть змогу знизити рівень забруднення атмосферного повітря, що призведе до покращення стану повітряного басейну регіону.

Основними цілями екологізації промислового виробництва є зменшення впливу наявних джерел забруднення на довкілля, покращення еколого-економічних показників підприємств, модернізація системи екологічного управління, забезпечення випуску екологічнобезпечної продукції. Основними забруднювачами в басейні р. Дніпро залишаються підприємства металургійного комплексу.

З метою припинення антропогенного навантаження на природні ресурси, раціонального їх використання підприємствами металургійного комплексу розробляються та впроваджуються у процеси виробництва сучасні технології, спрямовані на її досягнення, реалізуються природоохоронні заходи, приймаються управлінські рішення які дозволять підвищувати ефективність використання природних ресурсів.

10.3.1 Гірничодобувна промисловість.

ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат з метою забезпечення раціонального використання водних ресурсів підприємством впроваджується роздільна відкачка шахтних вод. При цьому шахтні води з мінералізацією вище 1,5 г/дм³ частково використовуються для виготовлення закладочних сумішей, решта відкачується в ізольований ставок-випаровувач. Шахтні води з мінералізацією до 1,5 г/дм³ для покращення гідрологічних умов та зниження мінералізації відкачуються через каскад ставків, розташованих на землях Малобілозерської сільської ради, в р. Велика Білозерка.

10.3.2 Металургійна промисловість.

ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - з метою скорочення обсягів скидання забруднених зворотних вод передбачено будівництво конверторного цеху, а також лінії безперервного травлення нержавіючих марок сталей з впровадженням технологій «Simens-FAI» по регенерації соляної кислоти, відпрацьованих травильних розчинів та промивних вод. Виконання заходу дозволить припинити скидання висококонцентрованих стічних та промивних вод в обсязі 1,5 млн. м³/рік. При загальній вартості реалізації заходу 698,534 млн. грн. з початку реалізації профінансовано 339,293 млн. грн., що складає 60,2 %. За 2013 рік профінансовано 112,708 млн. грн.

ПАТ «Електromеталургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А.М. Кузьміна» впроваджено ряд водоохоронних заходів щодо раціонального використання водних ресурсів та скорочення надходження забруднених стічних вод в р. Дніпро через комплекс позамайданчикового шламовидалення ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» і управлінських рішень щодо оптимізації систем водопостачання основних виробництв.

ПАТ «Запоріжкокс» за рахунок повернення у виробництво очищених стічних вод підприємством вирішена проблема техногенного навантаження на водні ресурси.

ПАТ «Укрграфіт» сучасне підприємство з повним циклом виробництва продукції, високим рівнем технології, механізації та автоматизації процесів. Зливові зворотні води ПАТ «Укрграфіт» та виробничодренажно-зливові стічні води *ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»* проходять очистку на очисних спорудах ПАТ «Укрграфіт» і далі використовуються у виробництві для технологічних потреб.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» фактично працює по безстічній системі. Всі виробничі та зливові зворотні води з території підприємства проходять очистку на очисних спорудах та використовуються для підживлення систем оборотного водопостачання.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Аграрний комплекс – один із найбільших і важливих секторів економіки Запорізької області. Тут формується основна частина продовольчих ресурсів та майже три чверті роздрібного товарообігу, що має визначальний вплив на гарантування продовольчої безпеки як регіону, так і держави в цілому.

Сільськогосподарські угіддя області займають 82,5 % її території або 2242,1 тис. га. Структура сільськогосподарських угідь така: рілля – 84,9 % (1904,0 тис. га), багаторічні насадження 1,7 % (38,6 тис. га), сінокоси та пасовища – 13,3 % (299,5 тис. га). Площа зрошуваних земель становить 240,7 тис. га.

Кліматичні умови Запорізької області характеризуються високими температурними ресурсами з чітко означеною посушливістю. Рельєф рівнинний, ґрунти переважно чорноземні. Такі кліматичні умови максимально сприяють розвитку сільського господарства, дозволяють вирощувати майже всі сільськогосподарські культури, отримуючи високі врожаї.

Завдяки ґрунтово-кліматичним умовам та сформованим землеробським традиціям, регіон є стратегічним у забезпеченні держави високоякісним зерном та рослинною олією. Частка області в загальнодержавних обсягах виробництва складає близько 4,0 %, а по окремим товарним позиціям досягає 12 – 15 %.

Аграрний сектор області має позитивну динаміку розвитку. В структурі валового виробництва сільського господарства рослинництво становить – 70 %, тваринництво – 30 %.

Валова продукція сільського господарства за 2013 рік склала 9488,7 млн. грн., індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в регіоні склав порівняно з 2012 роком 134,0 % (в Україні – 113,7 %). Збільшення виробництва валової продукції отримано внаслідок збільшення валового збору зернових культур, соняшнику, овочів, молока. Продукція рослинництва – 7290,8 млн. грн. (146,8 %), продукція тваринництва – 2197,9 млн. грн. (103,8 %). У сільськогосподарських підприємствах валової продукції сільського господарства вироблено 4821,7 млн. грн. (137,9 %), у господарствах населення – 4667,0 млн. грн. (130,1 %). За темпами приросту валової продукції сільського господарства Запорізька область займає 3 місце по Україні, за обсягом – 13, на 1 особу – 16.

Враховуючи ґрунтово-кліматичні умови, сформовані землеробські традиції в галузі рослинництва область спеціалізується на виробництві зернових, олійних та овоче-баштанних культур.

У виробництві зернових культур переважає озима пшениця, що обумовлено як загалом сприятливими зональними умовами для її вирощування, так і високою рентабельністю виробництва.

У 2013 році в області зібрано по всіх категоріях господарств у заліковій вазі 2111 тис. тонн зернових та зернобобових культур на площі 891,2 тис. га, при урожайності 23,7 ц/га (у 2012 році – 15,9 ц/га). За попередніми даними по виробництву зернових культур область на 15 місці серед регіонів України.

Основна технічна культура Запорізької області – соняшник, який у 2013 році зібрано на площі 552,6 тис. га, валовий збір склав 921,3 тис. тонн при урожайності 16,7 ц/га (у 2012 році – 12,6 ц/га). За попередніми даними по виробництву соняшника область на 5 місці серед регіонів України.

До 80 % валового виробництва соняшнику переробляється на оліяжирових комбінатах Запорізької та сусідніх областей. За останні п'ять років виробництво олії соняшnikової нерафінованої збільшилося у 2,1 рази і склало 0,6 млн. тонн. По виробництву олії область займає 1-2 місця серед регіонів України (питома вага близько 18 %). Прогнозовані обсяги експорту соняшнику можуть скласти 200-250 тис. тонн, олії соняшnikової – 70-80 тис. тонн. В останні роки в області активно розвивається виробництво інших олійних культур – сої, ріпаку.

Щорічно виробляється більше 500 тис. тонн овоче-баштанних культур, близько 100 тис. тонн плодів і ягід. У 2013 році вироблено 424,6 тис. тонн овочів та 233,8 тис. тонн картоплі.

В області продовжується робота із закладення нових багаторічних насаджень – у 2013 році посаджено 111,1 га молодих садів та 1 га виноградників.

Значна увага в Запорізькій області приділяється здійсненню заходів, спрямованих на підвищення якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на основі запровадження енергоощадних технологій, використання сортів та гібридів сільськогосподарських культур кращої селекції, технічного переоснащення галузі, адаптації аграрного сектору області до світової кон'юнктури ринку.

11.2 Вплив на довкілля

11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Застосування органічних і мінеральних добрив є одним з головних напрямків інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та підвищення врожайності всіх сільськогосподарських культур.

Загальна кількість внесених мінеральних добрив під сільськогосподарські культури у Запорізькій області у 2013 році склала 49,4 тис. тони діючої речовини, або 46 кг діючої речовини на 1 га посівної

площі. Органічних добрив внесено 103,9 тис. тонн, або 0,1 т діючої речовини на 1 га посівної площі.

Інформація щодо внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами наведена у таблиці 11.2.1.

Таблиця 11.2.1 Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами

	2009	2010	2011	2012	2013
Загальна посівна площа, тис. га	1125,6	1114,8	1103,7	1066,9	1080,5
Мінеральні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	328,6	420,1	460,1	520,1	494,4
У тому числі: азотних, тис. ц	259,2	335,4	347,7	391,8	378,5
фосфорних, тис. ц	46,3	58,7	75,5	83,8	79,1
калійних, тис. ц	23,1	26,0	37	44,5	36,8
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	-	-	-	-	-
Удобрена площа під урожай, тис. га	660,1	755,7	827,3	828,4	809,7
% удобреної площі	58,6	67,8	75	77,6	74,9
Внесено на 1 га, кг	29	38	42	49	46
У тому числі: азотних, кг	23	30	31,5	37	35
фосфорних, кг	4	5	7,3	8	7
калійних, кг	2	3	3,6	4	3
азотно-фосфорно-калійних, кг	-	-	-	-	-
Органічні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	70,1	125,2	92,0	130,6	103,9
Удобрена площа, тис. га	3,6	4,4	7,9	7,7	6,7
% удобреної площі	0,3	0,4	0,7	0,7	0,6
Внесено на 1 га, т	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

11.2.2 Використання пестицидів

У господарствах Запорізькій області за 2013 рік захист посівів сільськогосподарських культур від шкідників, хвороб та бур'янів проведений на площі 1934,3 тис. га, в тому числі від бур'янів оброблено 1089 тис. га, шкідників 659,9 тис. га, оздоровлено від хвороб близько 173,8 тис. га. Забезпечено проведення протруєння 124,9 тис. тонн насіння ярих та озимих зернових культур урожаю 2014 року. Біологічний метод захисту рослин застосований на 9,3 тис. га.

Для проведення таких обсягів захисних заходів сільгоспвиробниками використано 1210,2 тонн пестицидів, а саме інсектицидів – 227,5, фунгіцидів – 104,3, гербіцидів – 853,8, родентицидів – 10,0, біопрепаратів – 14,6.

Прогнозована попередня потреба сільгоспідприємств Запорізької області в засобах захисту рослин на 2014 рік становить 1317,0 тонн.

Динаміка застосування засобів захисту рослин на території області по рокам наведена у таблиці 11.2.2.

Таблиця 11.2.2 Застосування засобів захисту рослин

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	1,224	0,9785	1,225	1,328	-	-
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис. га	1594,7	1633,1	1695,8	1758,7	778,2	843,7
Кількість внесених пестицидів на 1 га, кг	0,76	0,6	0,72	0,75	-	-

11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Меліорація земель є одним з головних чинників інтенсифікації сільського господарства, важливою складовою забезпечення сталого виробництва сільськогосподарської продукції, особливо в роки з несприятливими кліматичними умовами.

За рік випадає близько 380-460 мм опадів, в теплий період їх кількість становить 260-310 мм або 65-70%. Опади випадають нерівномірно, в основному, у вигляді злив. Бездощовий період становить 25-30 і більше днів, що призводить до ґрунтової посухи (один раз на два-три роки). Середньобогаторічне випаровування з водної поверхні складає 900-1000 мм, що перевищує кількість атмосферних опадів у 2-2,6 рази.

Невелика кількість опадів при значному надходженні теплових ресурсів призводить до того, що ведення землеробства знаходиться на межі постійного ризику, а врожайність сільськогосподарських культур коливається в широких межах.

Зменшення негативного впливу ґрунтової і повітряної посухи на продуктивність культур, оптимізація умов їх вирощування, максимальне використання родючості ґрунтів, генетичних можливостей сортів гібридів, добрив та інших агресурсів у Запорізькій області може бути досягнуто тільки за рахунок зрошення.

У Запорізькій області наявність орних земель складає 1906 тис. га, із них зрошуваних обліковується – 240,7 тис. га (12,6%), в т.ч. 17 державних зрошувальних систем, якими забезпечується подача води на площу 226,8 тис. га, та ділянки «малого зрошення» на площі 13,9 тис. га.

Зрошувальна система – це складна структура, що виникає внаслідок взаємодії техніки і природи і її слід розглядати як геотехнічну систему, яка впливає на природне середовище.

Найбільш характерні моменти впливу зрошувальних систем на навколишнє середовище наведені нижче.

Гідрогеолого-меліоративні умови, які в районах зрошувального землеробства формуються під впливом комплексу природних та водогосподарських факторів.

До категорії підтоплених сільськогосподарських земель та сільських населених пунктів належать землі, де ґрунтові води залягають на глибині не більше 2 м від поверхні. Контроль за змінами гідрогеолого-меліоративної обстановки на зрошуваних і прилеглих до них землях, а також ведення

меліоративного кадастру здійснює Запорізька гідрогеолого-меліоративна експедиція Запорізького обласного управління водного господарства.

Підвищення рівня ґрунтових вод – це процес, що прогнозується з достатнім ступенем точності. Тому можливо планувати і вчасно здійснювати заходи по захисту від підтоплення.

На території області дренаж побудований на площі 73,3 тис. га.

Дренажно-скидні води. Якість скидних вод залежить від якості джерела поливної води, а також геохімічного складу зрошувальних масивів, внаслідок чого до водоприймача в басейн вносяться солі, добрива, пестициди, органічні рештки, мікроелементи.

Підвищення екологічної безпеки зрошення та поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель за рахунок створення умов для оптимального водовідведення шляхом забезпечення надійної роботи діючих колекторно-дренажних систем та будівництва дренажних систем для захисту населених пунктів, сільськогосподарських угідь від підтоплення.

З більшості дренажних систем відвід дренажних вод виконується насосними станціями, а також скидними колекторами. Частина цих споруд експлуатується трьома міжрайонними управліннями водного господарства: Веселівським, Кам'янським та Придніпровським. Відповідно до ст.70 Водного кодексу України всі управління мають проекти нормативів гранично допустимих скидів речовин, які поступають у водні об'єкти з дренажними водами.

Економія та раціональне використання води при поливі. Впроваджуються сучасні енергозберігаючі екологічно-безпечні засоби і технології поливу сільгоспкультур. Застосування систем мікрозрошення дозволяє економити поливну воду до 50%, зберігаючи та підтримуючи родючість ґрунтів.

Найбільша економія поливної води на одиницю площі одержують при використанні систем мікрозрошення – крапельного і підкранового, при яких зрошувальні норми в 2-2,5 рази менше, ніж за традиційних способів поливу.

Останнім часом в області зростає впровадження крапельного зрошення. Так, у 2013 році буде полито цим способом поливу більше 3 тис. га.

Проблема забезпечення зрошення водними ресурсами відповідної якості.

Площі зрошуваних земель за якістю поливної води в Запорізькій області розподіляються таким чином:

- вода I класу (придатна без обмежень) – 17436 га (34,2% від запланованої площі поливу);

- водами II класу – 32085 (63,1%) (обмежено придатна за показниками: небезпека вторинного засолення – 435 га; небезпека підлуження – 30150 га, токсичного впливу на рослини – 400 га, осолонцювання – 1100 га);

- вода III класу (непридатні для зрошення) – 1393 га (2,7%).

11.2.4 Тенденції в тваринництві

Пріоритетним напрямком у розвитку тваринництва області на найближчі роки визначені такі галузі, як птахівництво і свинарство.

За інформацією Головного управління агропромислового розвитку облдержадміністрації станом на 01 квітня 2014 року по всіх категоріях господарств реалізація на забій у живій вазі худоби та птиці зросла до рівня минулого року на 1,1 тис. тонн і складає 24,8 тис. тонн (104,6%), в тому числі у сільгосп підприємствах виробництво м'яса у живій вазі складає 11,0 тис. тонн (111,1%), виробництво молока зросло на 0,5 тис. тонн (становить 51,4 тис. тонн або 101,0%), в тому числі у сільгосп підприємствах виробництво молока склало 8,1 тис. тонн або 107,0% до минулорічного показника.

В усіх категоріях господарств чисельність поголів'я великої рогатої худоби складає 131,7 тис. голів або 98,5% до минулого року, у тому числі чисельність поголів'я корів налічує 60,3 тис. голів (98,7%). Поголів'я свиней зросло до рівня минулого року на 16,7 тис. голів (становить 345,1 тис. голів або 105,1% до минулого року). Поголів'я птиці налічує 5,7 млн. голів (105,6%). Поголів'я овець збільшилося на 11,0 тис. голів (становить 73,7 тис. голів або 117,5% до рівня минулого року).

Зросла продуктивність худоби. Надій молока на одну корову у сільгосп підприємствах зріс на 125 кг і склав 942 кг (115,3% до рівня минулого року).

Середня несучість курей-несучок складає 70 штук яєць.

Досягнуто позитивний м'ясний баланс. Показник співвідношення вирощування худоби і птиці в живій масі до реалізації складає 107,3%.

Зросли середньодобові прирости на вирощуванні та відгодівлі великої рогатої худоби на 41г (111,0% до рівня минулого року) і склали 413г, свиней – на 28г (106,7%) і складають 441г.

Таблиця 11.2.4 Динаміка поголів'я худоби та птиці в Запорізькій області

Види сільськогосподарських тварин	2012	2013	% до попереднього року
Велика рогата худоба, тис. голів;	117,7	118,6	100,8
в т.ч. корів, тис. голів	61,1	61,1	100,0
Свині, тис. голів	335,6	347,3	103,6
Вівці та кози, тис. голів	52,3	55,9	106,9
Птиця, тис. голів	6046,4	6052,2	100,1

Тенденції у галузі тваринництва несуть позитивний характер, зокрема показники виробництва тваринницької продукції перевищують минулорічні.

Основним чинником стабілізації ситуації в галузі тваринництва є припинення скорочення чисельності поголів'я худоби і птиці у всіх категоріях господарств області з подальшим його нарощуванням.

11.3 Органічне сільське господарство

Сучасний етап розвитку сільського господарства потребує зниження антропогенного навантаження, дотримання системи впливу на природні ресурси, орієнтованої на підтримку гармонії між діяльністю людини та довкіллям, розробки та розвитку різноманітних альтернативних методів сільськогосподарського виробництва, які ґрунтуються на глибшому розумінні процесів, що відбуваються в природі; спрямовані на поліпшення структури ґрунтів; відтворення їхньої природної родючості і сприяють утворенню екологічно стійких агроландшафтів та краще відповідають життєвим інтересам суспільства.

Відповідальним ставленням та підтримкою балансу в природних екосистемах та їх збереженням характеризується ведення сільськогосподарського господарства органічним методом, що повністю виключає використання синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, стимуляторів росту, гормонів, вакцин, антибіотиків), генетично модифікованих організмів (ГМО), використовує мінімальну обробку ґрунту та охоплює різні сфери: рослинництво, овочівництво, садівництво, тваринництво, птахівництво тощо.

Повільний розвиток органічного виробництва в нашій країні спричинений все ще незавершеністю створення законодавчої та нормативно-правової бази, яка б чітко окреслила державну політику у сфері органічного виробництва, створила умови для законодавчого визнання та захисту органічних продуктів, формування національної системи сертифікації, затвердження правил, стандартів і чіткої, ефективної системи державної підтримки та стимулювання розвитку органічного виробництва.

В Україні поки що не існує жодного вітчизняного нормативного акту, який би регулював органічне виробництво. Відповідно, вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації свого виробництва за діючими міжнародними стандартами, частіше за все – це норми Європейського Союзу. На сьогоднішній день держава все ж намагається підтримати цей сектор економіки. Державною цільовою Програмою розвитку села на період до 2015 р. планується довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 відсотків, передбачається стимулювання ведення органічного сільського господарства, унормування розвитку органічного землеробства та створення системи його сертифікації.

Маючи значний потенціал родючих ґрунтів, Запорізька область є перспективним регіоном для створення органічних господарств. На жаль, на сьогодні в області ще не створено жодного такого господарства.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Запорізька область є однією з найбільш енергогенеруючих та енергоспоживаючих серед інших регіонів України. Всі напрямки енергетики присутні в області: теплоенергетика, атомна енергетика, гідроенергетика, а також «альтернативна» енергетика.

На території області знаходяться три енергогенеруючих станції, які виробляють більше чверті електричної енергії від загального виробництва в Україні.

Значний обсяг споживання енергоресурсів обумовлений наявністю в регіоні потужного промислового комплексу, представленого підприємствами металургійної, хімічної, машинобудівної та інших галузей промисловості.

Використання енергії за даними Головного управління статистики у Запорізькій області наведені у таблицях 12.1.1. – 12.1.2.

Таблиця 12.1.1. Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2000 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013р.
Всього, т умовного палива	11474380	10216803,4	7843053,8	8379564,2	8440788,3	8304549,1	8430399,5
Первинні види палива							
Вугілля кам'яне, т	5663416	5036175,3	3906603,4	4241808,7	4538332,2	4706678,6	5087122,7
Газ природний, тис.м ³	3246535	1886265,6	1334878,0	1460293,3	1402457,0	1205475,0	998120,7
Дрова для опалення, м ³ щільних	3219	3333,2	4002,4	6480,1	7715,2	5558,7	7515,6
Інші види первинного палива, т умовного палива	5157	29836,3	44562,4	49650,6	49388,1	47061,5	109501,7
Продукти переробки палива							
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу, т	2076883	2078119,1	1728416,8	1768718,4	1654168,8	1553627,0	1673226,9
Бензин авіаційний, т	224,0	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
Бензин моторний, т	85929,0	64495,1	50007,3	48371,6	45300,6	41530,8	38450,2
Фракції легкі інші, т	...	1077,0	554,6	29,5	46,1	41,7	48,2
Паливо реактивне типу гас, т	11686,8	11343,2	8684,3	8847,3	9439,9	10721,0	10442,0
Гас для технічних цілей, т	710,6	451,2	237,5	263,1	301,9	181,2	-
Гас освітлювальний, т	31,1	47,4	28,0	36,3	37,0	34,1	-
Газойлі (дизельне паливо), т	201223,3	179861,0	142617,1	160742,1	160579,6	157209,7	150767,4
Мазути топкові важкі, т	51144,2	18136,2	26834,2	18839,7	13677,5	10504,1	7474,3
Масла мастильні для процесів очищення, т ²	,7	-	-	-	-
Масла мастильні, т	68651,4	131213,0	104222,5	95417,1	94057,0	106627,3	102901,2
Пропан і бутан скраплені, т	2165,0	5481,0	5051,3	5561,8	5908,3	5389,9	4808,2
Вазелін нафтовий, парафін, озокерит, інші мінеральні воски, т	...	15,9	6,1	31,8	13,8	350,8	15,2
Бітум нафтовий і сланцевий, т	4416	16428,2	8464,1	11572,6	11849,1	7098,4	5910,6
Мастила відпрацьовані, т	1157,7	5071,1	3232,5	3237,2	3118,3	14569,5	-
Присадки до мастил та палива, т	...	3354,7	2833,7	2915,3	2964,1	5572,3	-
Інші види нафтопродуктів, т умовного палива	...	3033,9	2094,6	2146,5	2517,3	1056,3	11133,1
Кам'яновугільний газ, одержаний шляхом перегонки в коксових печах, тис.м ³	889198	711130,0	495219,0	501092,0	505107,0	509643,0	552666,0
Інші продукти переробки палива, т умовного палива	140214	232006,8	128208,0	148118,0	148220,7	123033,2	125604,8

¹ Дані попередні

² Інформація конфіденційна відповідно до Закону України "Про державну статистику".

Таблиця 12.1.2. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності у 2013 році

	Витрачено т. умовного палива ¹	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, т	газ природний, тис.м ³	бензин моторний, т	Газоїлі (паливо дизельне), т
Всього	8430399,5	5087122,7	998120,7	38450,2	150767,4
Сільське, лісове та рибне господарство	112594,4	382,0	3089,2	8525,1	63863,1
Промисловість	8140682,2	5064338,0	964475,1	12523,7	34975,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	15369,4	4,9	... ²	441,8	5497,8
Переробна промисловість	5541595,4	2453824,0	495100,9	7484,4	24384,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2577344,9	2610471,6	467830,5	3308,4	3327,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	6372,5	37,5	... ²	1289,1	1765,5
Будівництво	8091,5	143,2	379,4	1194,5	3082,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	17861,8	189,3	2609,4	3585,7	4745,9
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	90371,5	1681,3	8547,2	3498,1	40104,7
Тимчасове розмішування й організація харчування	1190,6	245,7	381,5	164,3	197,6
Інформація та телекомунікації	1257,7	35,1	102,9	610,6	115,6
Фінансова та страхова діяльність	1677,1	... ²	132,0	785,9	215,9
Операції з нерухомим майном	2985,7	52,5	1924,1	334,3	118,2
Професійна, наукова та технічна діяльність	3564,6	208,1	443,4	741,1	485,4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	5402,3	... ²	639,5	1620,1	1346,2
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	21394,3	11363,0	7658,4	1685,6	617,2
Освіта	8917,8	5329,3	2604,0	622,6	403,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	13427,0	3121,3	4757,1	2356,4	385,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	379,5	22,7	159,6	70,0	36,4
Надання інших видів послуг	601,5	... ²	217,9	132,2	74,5

¹Без урахування продажу населенню.

² Інформація конфіденційна відповідно до Закону України "Про державну статистику".

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

З метою забезпечення розвитку основних чинників державної політики енергозбереження, рішенням сесії обласної ради від 12.11.2010 № 4 затверджена Регіональна програма підвищення енергоефективності Запорізької області на 2010-2015 роки (далі – Регіональна програма).

За рахунок проведення комплексу організаційно-технічних заходів з енергозбереження, передбачених Регіональною програмою та територіальними програмами енергоефективності та енергозбереження, в області зекономлено 388,720 тис. т у. п.

На виконання заходів з енергозбереження у 2013 року було витрачено 3 750,487 млн. грн., власні кошти підприємств складають 1 678,658 млн. грн., кошти місцевих бюджетів – 7,267 млн. грн. (у т.ч. обласний бюджет – 302,80 тис. грн.), субвенції державного бюджету – 20,329 млн. грн., інші джерела фінансування – 2 044,233 млн. грн.

На сьогодні особливу увагу на підприємствах чорної металургії приділяють питанням реконструкції і модернізації виробництва, впровадженню енергозберігаючих і екологічних програм.

Наприклад, ВАТ «ЗМК «Запоріжсталь» - одне з провідних підприємств металургійної галузі Запорізького краю і України, яке реалізує масштабні виробничі і соціальні програми.

З червня 2013 року за рахунок використання вторинних енергоресурсів (доменний газ) ВАТ «ЗМК «Запоріжсталь» забезпечено гарячим водопостачанням населення Орджонікідзевського (383 житлових будинків) і Ленінського (327 житлових будинків) районів м. Запоріжжя. Скорочення споживання природного газу склало 5 млн. м³.

Крім того, 16.05.2013 після реконструкції на аглофабриці ВАТ «ЗМК «Запоріжсталь» відбулось відкриття агломашини № 1 з установкою високотехнологічного електрофільтру. Введення в експлуатацію комплексу агломашини і електрофільтру дозволить комбінату знизити викиди забруднюючих речовин в атмосферу майже на 10 %, зменшивши техногенне навантаження на навколишнє середовище регіону. Об'єкт введено в експлуатацію за рахунок власних коштів підприємства і складає близько 240 млн. грн. Економія ПЕР за цей період склала 956 т у.п.

У 2013 році робота установки для вдування пиловугільного палива у доменні печі № 2-5 на комбінаті вийшла на повну потужність і отримане скорочення споживання природного газу склало 320 млн. м³.

У рамках виконання Регіональної програми на підприємствах житлово-комунального господарства, протягом 2013 року були проведені роботи по заміні трубопроводів теплових мереж м. Енергодар, що дало можливість зекономити 189 т у. п., та м. Дніпрорудне Василівського району - 124 т у. п.

Проведені капітальні ремонти центральних котелень смт. Якимівка (економія ПЕР склала 154 т у. п.) та м. Оріхів (економія – 1 074 т у. п.).

Крім того, МКП «Основа» м. Запоріжжя впроваджено ряд енергоефективних заходів (відновлення теплоізоляції трубопроводів 0,788 тис. м. п., заміна інженерних мереж водо-, теплопостачання 21,577 тис. м. п., оснащення інженерних ввідів приладами обліку теплової енергії та інші), що дало можливість зекономити 2 735 т у. п.

Концерном «Міські теплові мережі» м. Запоріжжя за рахунок проведення ремонту теплової ізоляції теплових мереж опалення та гарячого водопостачання з використанням новітніх ізоляційних матеріалів, модернізації з улаштуванням теплоутилізаторів за котлами ПТВМ-30 на котельнях м. Запоріжжя та інших заходів дало можливість зекономити 1 263,215 т у. п.

З метою дбайливого використання паливно-енергетичних ресурсів на всіх територіях області створені робочі групи з аналізу використання ПЕР, якими здійснюється щомісячний моніторинг використання паливно-енергетичних ресурсів підпорядкованими бюджетними установами. В цілому в установах і організаціях місцевих бюджетів спостерігається зменшення рівня споживання енергоресурсів, що пов'язано з проведенням енергоефективних та енергозберігаючих заходів, таких як реконструкція системи опалення, установка енергоефективного обладнання, перехід на альтернативні джерела енергії, термомодернізація бюджетних закладів. Так,

рівень споживання природного газу бюджетними установами в 2013 році зменшився на 4 % порівняно з 2012 роком, а електричної енергії - на 2,7 % відповідно.

Крім того, в рамках програми цільових екологічних (зелених) інвестицій, пов'язаних з зобов'язаннями сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату в області реалізується 72 проекти цільових екологічних (зелених) інвестицій соціально-значимих об'єктів бюджетної сфери на суму близько 157,5 млн. грн. Це – 34 школи, 19 дитячих садків, 17 медичних закладів та 2 центри творчості. Проекти теплової санації включають в себе заміну вікон, дверей, утеплення фасадів та дахів на об'єктах бюджетної сфери. Станом 01.06.2014 на 25 об'єктах роботи завершені.

Таблиця 12.2.1. Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2013 р.
Всього по Україні млн. т умовного палива/область, у %	136,0/ 6,2
Вугілля кам'яне, млн.т/ область, у %	70,2/ 7,2
Газ природний, млрд. м ³ / область, у %	32,4/ 3,1
Бензин моторний, млн.т/ область, у %	0,9/ 4,4
Газойлі (паливо дизельне), млн.т/ область, у %	4,2/ 3,6
Мазути паливні важкі, млн.т/ область, у %	0,2/ 3,7

¹Без урахування продажу населення

Таблиця 12.2.2. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів підприємствами Запорізької області

	2001	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Споживання паливно-енергетичних ресурсів, тис. т у.п.	12 259	11 913	9 431	9 615	9 613	9 087	-
Темп зміни, % до обсягу 2002 р.	1,00	-2,82	-23,07	-21,57	-21,58	-25,87	-
Споживання електроенергії, млн. кВт.г.	9 619	10 166	6 997	7 532	7 053	6 644	6545,6
Темп зміни, % до обсягу 2002 р.	1,00	+5,69	-27,26	-21,70	-26,68	-30,93	67,1
Споживання палива, тис.т у.п.	8 182	7 728	5 996	6 476	6 612	6 267	6519,3
Темп зміни, % до обсягу 2002р.	1,00	-5,55	-26,72	-20,5	-19,19	-23,41	85,3
Споживання теплоенергії, тис Гкал	5 527	5 125	4 237	4 018	4 181	3 847	3742,6
Темп зміни, % до обсягу 2002 р.	1,00	-7,27	-23,34	-27,30	-24,35	-30,40	68,3

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Підприємства енергетичної галузі здійснюють суттєвий негативний вплив на стан довкілля Запорізької області.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про інформацію» конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також інших випадках визначених законам.

Інформація, щодо обсягів викидів на одиницю реалізованої продукції підприємства відноситься до конфіденційної.

Таблиця 12.3.1. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2012 році

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2012 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами	26	150,7		132,1	
у тому числі за видами діяльності					
Добувна промисловість	–	–		–	
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3	3,1		99,2	
Виробництво коксу	1	3,1		99,4	
Виробництво продуктів нафтоперероблення	2	0,0		72,4	
Виробництво та розподілення електроенергії, газу, пари та гарячої води, в т.ч.	23	147,6		133,1	
Виробництво електроенергії	3	144,5		135,6	
Розподілення та постачання електроенергії	1	0,0		100,0	
Виробництво газу	2	0,1		69,1	
Розподілення та постачання газу	2	1,9		64,8	
Постачання пари та гарячої води	15	1,1		88,6	

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

В Запорізькій області приділяється значна увага розвитку альтернативної і поновлюваної енергетики.

На сьогодні працює 34 котельні на альтернативних видах палива (відходи деревини та сільського господарства, лузга соняшника, пелети, брикети та інше) із них 29 - в бюджетній сфері і 5 на підприємствах ЖКГ.

Беручи до уваги розвинутий агропромисловий комплекс регіону, широкого застосування набуває виробництво твердопаливних пелетів (відходи деревини, тирси, соломи, лушпиння соняшнику, відходи сільського виробництва та інше), що значно знижує залежність постачання імпортованих та завізних видів палива, таких як природний газ та вугілля, і розвиває місцеве виробництво паливно-енергетичних ресурсів.

В області працює 16 підприємств, які виробляють паливні брикети. Так, за 2013 рік було вироблено майже 92 тис. тонн паливних брикетів з деревини та іншої природної сировини (за даними звітності статистики).

Крім того, на сьогодні за підтримки обласної державної адміністрації в області за рахунок коштів інвесторів продовжується реалізація проектів з будівництва парків вітрових електростанцій на територіях Приазовського, Приморського, Мелітопольського і Бердянського районів області та сонячних електростанцій на територіях м. Приморськ, Приморського і Токмацького районів.

На території Приазовського району ТОВ «Винд Пауэр» введена в дію 1 черга (30 вітрових агрегатів потужністю 90 МВт) Ботієвської вітрової

електростанції. В квітні 2014 року введена в дію друга черга Ботієвської ВЕС (35 вітрових агрегатів потужністю 105 МВт).

За 2013 рік вироблено 267,7 млн. кВт*год електроенергії, а за 4 місяця 2014 року вже вироблено електроенергії 234,6 млн. кВт*год.

На території Токмацького району ТОВ «Токмак Солар Енерджи» введені в дію три черги комплексу сонячної електростанції загальною потужністю 10 МВт. За 2013 рік вироблено 4,5 млн. кВт*год., за 3 місяця 2014 року – 1,8 млн. кВт*год.

В рамках ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду - II» впроваджується захід з енергоефективності щодо придбання мобільної лабораторії для проведення енергетичних аудитів об'єктів бюджетної сфери.

Також, в рамках цього проекту буде розроблена інтерактивна Енергетична карта області, яка буде відображати потенціал відновлюваних альтернативних джерел енергії області, технічну можливість приєднання до електричних мереж генеруючих потужностей за рахунок використання альтернативних джерел енергії.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа області

Запорізька область має розвинуту транспортну систему.

Мережа шосейних доріг довжиною 6683,0 км зв'язує всі населені пункти області. Через територію регіону проходить ряд стратегічних трас, таких як: Одеса - Мелітополь - Новоазовськ, Харків - Сімферополь - Севастополь, Бориспіль - Дніпропетровськ - Запоріжжя.

Розгалужена мережа залізничних доріг з'єднує всі основні промислові центри регіону з містами України та країнами СНД.

На долю автомобільного та залізничного транспорту припадає велика частка як вантажних, так і пасажирських перевезень. Відбувається постійне зростання кількості агентств, які надають послуги з міжнародних автоперевезень.

Важливу роль у транспортній системі Запорізької області відіграє велика суднохідна артерія – ріка Дніпро, яка тече по території області з півночі на південь.

Значна доля загального потоку вантажу у регіоні приходить на Запорізький річковий вантажний порт, який є спеціалізованим по переробці промислових, у тому числі металургійних вантажів.

Бердянський морський порт (на Азовському морі) є морськими воротами в Запорізьку область. Термінали та інше портальне обладнання дозволяють приймати та зберігати всі види вантажу, окрім наливного, та обслуговувати всі типи судів, у тому числі річкові та океанські.

Важливу роль в транспортній системі області відіграє Запорізький регіональний аеропорт, який має статус міжнародного і займає одне з провідних місць в Україні за інтенсивністю потоку пасажирів. Аеропорт м. Бердянська Запорізької області, який також має статус міжнародного, є складовою частиною розвинутої транспортної інфраструктури регіону.

Такі авіакомпанії, як «Lufthansa», «Austrian Airline Group» та «Eurowings» відкрили свої представництва в Запорізькій області.

В області розвинуті всі види зв'язку. Регіон має розгалужену телефонну мережу. Активно розвиваються системи мобільного та пейджингового зв'язку, впроваджено цифрові телефонні станції. Глобальна мережа «Інтернет» у режимі «он-лайн» використовується у всіх галузях господарського життя. Є декілька потужних серверів електронної пошти.

Запорізька область посідає перше місце серед регіонів України за показниками телефонізації на душу населення.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

За підсумками звітного року на території Запорізької області зареєстровано 390796 транспортних засобів.

Дані Головного управління статистики в Запорізькій області, щодо

обсягів транспортних перевезень в області за рік та динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області наведені у таблицях 13.1.1.1. (додаток 13.1) та 13.1.1.2. відповідно.

Таблиця 13.1.1.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області,

тис. т.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажирські автобуси	Пасажирські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2000
2005	18,8	5,8	8,9	1,3	4,5
2006	17,6	5,4	8,9	1,2	4,7
2007	15,1	4,0	8,9	1,2	3,9
2008	14,0	3,7	8,4	1,1	3,7
2009	10,8	3,0	6,9	1,0	3,1
2010	11,5	3,1	6,9	1,0	3,1
2011	11,7	3,0	6,8	1,0	3,0
2012	11,0	2,9	6,4	0,9	2,6
2013	10,2	2,6	6,1	0,9	2,1

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Інформація стосовно середнього віку парку дорожніх механічних транспортних засобів надана Державною автомобільною інспекцією ГУМВС України в Запорізькій області в таблицях 13.1.2.2. (додаток 13.2).

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива надана за даними Головного управління статистики в Запорізькій області та наведена в таблиці 13.1.2.1.

Таблиця 13.1.2.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Роки	Обсяги викидів, тис.т.	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2000	102,1*	94,8	5,9	1,4	92,8
2005	118,5*	109,4	7,0	2,1	92,3
2006	117,5*	107,8	7,0	2,7	91,7
2007	116,0**	87,3	22,2	6,0	75,3
2008	113,4**	85,1	21,4	6,4	75,0
2009	99,7**	76,2	17,6	5,5	76,5
2010	108,6**	79,9	21,0	7,4	73,6
2011	111,9	81,6	21,8	8,2	72,9
2012	108,4	77,1	21,4	9,7	71,1
2013	107,1	75,3	21,5	2,8	70,4

* Дані надані Головним управлінням статистики в Запорізькій області без урахування викидів від залізничного, авіаційного та водного транспорту.

** Дані надані Головним управлінням статистики в Запорізькій області з урахуванням викидів від залізничного, авіаційного та водного транспорту та виробничої техніки, де крім вищезазначених видів палива було використано паливо реактивного типу гас.

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автомобільний транспорт в процесі функціонування викидає з відпрацьованими газами токсичні речовини, створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та протоку паливо-мастильних матеріалів, що спричиняє утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє природне середовище та безпосередньо на людину.

Основними проблемами забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами є:

використання палива, яке не відповідає вимогам сучасних екологічних норм;

навантаження головних магістралей міст транзитним транспортом;

відсутність нейтралізаторів в основній масі автомобілів вітчизняних марок та старих іномарок.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для вирішення проблем забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами, необхідно запровадження наступних заходів:

забезпечення постачання паливо-мастильних матеріалів, які відповідають вимогам сучасних екологічних норм відповідно до чинного законодавства;

перенаправлення потоків транзитного транспорту за межі населених пунктів, скорочення кількості автостоянок та паркувальних майданчиків в центрі міст, житлових забудовах, рекреаційних зонах, а також перегляд маршрутів міських перевезень;

зменшення кількості автомобілів, які не забезпечені нейтралізаторами, шляхом оснащення діючих автомобілів нейтралізаторами, перейняття практики європейських країн щодо введення податку на використання автомобілів з великим вмістом забруднюючих речовин у відпрацьованих газах (без нейтралізаторів) або виведення цих автомобілів з експлуатації. Але ці заходи вимагають прийняття ряду відповідних нормативно-правових актів, а також суттєвого підняття матеріального рівня населення.

Крім того, для області важливо вирішення питання розширення доріг з поліпшеним покриттям, збільшення кількості метанових заправок для активізації роботи по переходу на природний газ, як більш екологічно-чистого палива.

Аналізуючи дані Головного управління статистики в Запорізькій області можна відзначити тенденцію до зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Рушійною силою розвитку людського суспільства залишається протиріччя між безмежною здатністю розвивати матеріальні й духовні потреби й обмеженістю природних і енергетичних ресурсів - це тимчасова невідповідність між рівнем розвитку продуктивних сил, характером виробничих відносин і можливостями природи до відтворення ресурсів.

Нерозумне господарювання, велика оранка ґрунту, забруднення водних ресурсів, накопичення величезної кількості відходів, забруднення атмосферного повітря в населених пунктах, проживання в яких пов'язане з ризиком для здоров'я людини, - всі ці фактори можуть призвести до погіршення здоров'я населення.

Тому основна мета розвитку виробництва полягає в необхідності екологізації економіки та визначенні шляхів становлення екологізації.

Основні цілі, до яких ми прагнемо при екологізації економіки - зменшення техногенного навантаження, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення природних процесів у природі, скорочення втрат природних ресурсів, комплексність витягу корисних компонентів, використання відходів як вторинних ресурсів.

У теперішній час існує об'єктивна необхідність втручання держави в природно-екологічну сферу з метою досягнення збалансованого стану навколишнього середовища, доцільність розробки безвідходних технологій виробництва, ефективних систем і технологій очищення.

Одним із основних компонентів природних ресурсів є якість земель, від природного стану яких безпосередньо залежить і стан інших об'єктів природи, всього довкілля та нарешті здоров'я людей.

Одним із аспектів екологізації права землевикористання є необхідність створення моделі поведінки суб'єкта, яка б одночасно включала раціональне використання земельної ділянки у встановлених в законі цілях і охорону цієї земельної ділянки. При цьому охорона може здійснюватися як у формі регулювання способу використання цього об'єкта природи, так і у формі покладення на суб'єкта додаткових обов'язків, обмежень чи заборон.

Вплив землевикористання на сучасну екологічну ситуацію в першу чергу обумовлений природними і економічними характеристиками землі як об'єкта природи. Відомо, що всі природні ресурси в єдиному біогеоценозі пов'язані між собою, але центральною, цементуючою ланкою є земля, яка виступає перш за все як територіальна база. Саме завдяки цьому фактору вона має безпосередній зв'язок з усіма іншими природними ресурсами: надрами, рослинним світом, водами та ін.

В умовах науково-технічного прогресу вплив землевикористання на навколишнє середовище диктує необхідність визначення оптимального співвідношення між раціональним використанням землі і охороною навколишнього середовища в цілому.

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Рушійною силою розвитку людського суспільства залишається протиріччя між безмежною здатністю розвивати матеріальні й духовні потреби й обмеженістю природних і енергетичних ресурсів - це тимчасова невідповідність між рівнем розвитку продуктивних сил, характером виробничих відносин і можливостями природи до відтворення ресурсів.

Нерозумне господарювання, велика оранка ґрунту, забруднення водних ресурсів, накопичення величезної кількості відходів, забруднення атмосферного повітря в населених пунктах, проживання в яких пов'язане з ризиком для здоров'я людини, - всі ці фактори можуть призвести до погіршення здоров'я населення.

Тому основна мета розвитку виробництва полягає в необхідності екологізації економіки та визначенні шляхів становлення екологізації.

Основні цілі, до яких ми прагнемо при екологізації економіки - зменшення техногенного навантаження, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення природних процесів у природі, скорочення втрат природних ресурсів, комплексність витягу корисних компонентів, використання відходів як вторинних ресурсів.

У теперішній час існує об'єктивна необхідність втручання держави в природно-екологічну сферу з метою досягнення збалансованого стану навколишнього середовища, доцільність розробки безвідходних технологій виробництва, ефективних систем і технологій очищення.

Одним із основних компонентів природних ресурсів є якість земель, від природного стану яких безпосередньо залежить і стан інших об'єктів природи, всього довкілля та нарешті здоров'я людей.

Одним із аспектів екологізації права землевикористання є необхідність створення моделі поведінки суб'єкта, яка б одночасно включала раціональне використання земельної ділянки у встановлених в законі цілях і охорону цієї земельної ділянки. При цьому охорона може здійснюватися як у формі регулювання способу використання цього об'єкта природи, так і у формі покладення на суб'єкта додаткових обов'язків, обмежень чи заборон.

Вплив землевикористання на сучасну екологічну ситуацію в першу чергу обумовлений природними і економічними характеристиками землі як об'єкта природи. Відомо, що всі природні ресурси в єдиному біогеоценозі пов'язані між собою, але центральною, цементуючою ланкою є земля, яка виступає перш за все як територіальна база. Саме завдяки цьому фактору вона має безпосередній зв'язок з усіма іншими природними ресурсами: надрами, рослинним світом, водами та ін.

В умовах науково-технічного прогресу вплив землевикористання на навколишнє середовище диктує необхідність визначення оптимального співвідношення між раціональним використанням землі і охороною навколишнього середовища в цілому.

14.3. Впровадження елементів «більш чистого виробництва»

Екологічно небезпечна економіка вимагає вдосконалення промислового виробництва з метою перетворення в екологічно чисте (коротка форма - «чисте виробництво»). У трактуванні, прийнятої на конференції міністрів по охороні навколишнього середовища для Європи (Софія, 1995), екологічно чисте виробництво визначається як «безперервний додаток комплексної превентивної стратегії охорони навколишнього середовища до технологічних процесів і продукції з метою зниження ризику для здоров'я людей і навколишнього середовища».

З іншого боку, як показує аналіз світової практики чисте виробництво можна розглядати як логічне завершення багатоетапного процесу перетворень у системі маар по охороні навколишнього середовища: технології «кінця труби» - маловідходні технології та технології, що зберігають ресурси – чисте виробництво, орієнтоване на запобігання утворення відходів, а у випадку їхнього утворення – на переробку відходів у місцях їхнього утворення. Основний технологічний принцип чистого виробництва – скорочення відходів у технологічному процесі й повторне використання відходів у місцях їхнього виникнення (у теж технологічному процесі або в іншому, але усередині підприємства). В ідеалі в чистому виробництві повинні бути відсутні очисні спорудження й місця складування відходів.

І, нарешті, є ще одна сторона чистого виробництва - його функціонування передбачає випуск екологічно чистої продукції, тобто такої продукції, що по можливості виробляється з поновлюваної сировини й вторинних матеріалів, не містить сторонніх шкідливих домішок, відрізняється низьким рівнем енергоспоживання при її виробництві й експлуатації, не забруднює навколишнє середовище. Природно, що втім, і в іншому випадках термін «екологічно чисте (чиста)» не можна розуміти буквально. Мова йде про ступінь екологічної чистоти технологій, що застосовуються і продукції, що випускається.

Становлення чистого виробництва припускає реалізацію стратегії поступового зменшення шкідливого впливу виробництва на навколишнє середовище за рахунок постійного виконання екологічно ефективних заходів (проектів) організаційного й технологічного характеру, націлених на зміну технологічних процесів, складу продукції й технологій послуг.

Окремі підприємства області, визнаючи можливість потенційного отримання значних природоохоронних та економічних вигод від впровадження систем екологічного управління та екологічно чистих методів виробництва, провели роботу по створенню та сертифікації систем екологічного управління на підприємствах відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 14001:2004. Це такі підприємства, як ПАТ «Український графіт», ВАТ «Запоріжсталь», ПАТ «Запоріжжкокс», ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»,

ПАТ «Запоріжтрансформатор», ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «Карлсберг Україна».

На ВАТ «Запоріжсталь» та ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» проведені аудит та ресертифікація на відповідність міжнародним стандартам ISO 9002:2000, OHSAS 18001:2007.

Також, підприємство ПАТ «Запорізький абразивний комбінат» сертифіковане відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2003.

Підприємством ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» наразі визначаються терміни проведення екологічного аудиту та впровадження системи екологічного менеджменту за стандартом ISO 14001:2004.

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Земля - це природний фактор, природне багатство і першооснова господарської діяльності.

У сільському господарстві земля виступає не тільки просторовим базисом для розміщення виробничих споруд, а й водночас є предметом праці, засобом праці та основним засобом виробництва. Особливості землі як засобу праці пов'язані з її родючістю. На відміну від інших факторів виробництва однією з важливих властивостей «землі» є її обмеженість. Тому зараз у всьому світі гостро постає питання щодо оптимізації земельних ресурсів та їх раціонального і ефективного використання.

Становлення ринку сільськогосподарських земель, та забезпечення її ефективного обігу, передбачає вдосконалення оподаткування землевласників та землекористувачів, у тому числі встановлення спеціальних податків та нових пільг з оподаткування, згідно природноекономічних особливостей господарювання на землі. При цьому на регульованому земельному ринку повинен дотримуватись баланс інтересів, тобто інтереси держави повинні бути врівноважені інтересами власників землі. Успішне вирішення стратегічних завдань земельної реформи потребує комплексного і цілеспрямованого проведення юридичних, економічних, організаційних та науково-технічних заходів стосовно удосконалення земельних відносин. А саме:

- реалізація політики держави щодо наукового перерозподілу земель;
- формування раціональної системи землеволодіння і землекористування;
- розробка системи заходів щодо збереження і поліпшення природних ландшафтів, територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами;
- відновлення і підвищення родючості ґрунтів, рекультивациі порушених земель, захисту земель від ерозії, підтоплення, вторинного засолення, заболочування та інших видів деградації;
- консервації деградованих і малопродуктивних земель;
- створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем.

Така схема земельної реформи дає обґрунтування подальшого використання земельних угідь, що надасть змогу зберегти екологічний баланс земельних угідь.

В процесі формування ринкових умов, господарювання на землях законодавчо закріплено різними формами власності. Зміна форм власності на землю призвела до появи великої кількості суб'єктів земельних відносин, фізичних та юридичних осіб з певними правами й обов'язками, що суттєво ускладнило процес управління земельними ресурсами. Загострились старі проблеми екологічного характеру та з'явилися нові соціально-економічні проблеми, пов'язані з розвитком ерозійних процесів, зниженням природної родючості ґрунтів, зі спадом ефективності господарювання в сільськогосподарських підприємствах. Ведення сільського господарства стало спрямовуватись виключно на одержання максимального прибутку за будь-яких обставин. З цією метою новими землевласниками та землекористувачами (орендарями) перевага стала надаватися вирощуванню найбільш економічно вигідних культур, таких як соняшник та ріпак, не враховуючи, що ці культури посилюють дію ерозійних процесів та деградацію земель.

Сьогоднішні землекористувачі та землевласники, в своїй більшості, нажаль не замислюються над питаннями про важливість застосування системи сівозмін, необхідність внесення добрив, правильність обробітку ґрунту.

Втім, про позитивність чергування сільськогосподарських культур для підвищення родючості ґрунтів було відомо ще за древніх часів. Ще тоді було встановлено, що правильне чергування культур дає можливість більш ефективно використовувати наявні в ґрунтах елементи живлення та вологу, тоді як постійне вирощування однієї культури призводить до одностороннього виснаження ґрунтів. Правильне чергування вирощуваних культур значно підвищує результативність боротьби з бур'янами, знижує можливість захворювання культури, сприяє підвищенню врожайності та отриманню якісної продукції.

По-різному впливають сільськогосподарські культури і на фізичні властивості ґрунту: структуру, щільність і т.д., що в свою чергу впливає на родючість ґрунту.

Значно, у порівнянні з минулими роками, зменшилась і кількість мінеральних та органічних добрив, що також не сприяє забезпеченню бездефіцитного балансу гумусу і поживних речовин у землеробстві області.

Не знаходять широкого розповсюдження і такі можливості поліпшення гумусового стану ґрунтів, як заорювання соломи, або інших рослинних решток після збору урожаю та засівання багаторічними травами.

Тому, особливої актуальності набуває розвиток системи управління земельними ресурсами, основним завданням якої є формування зацікавленості землекористувачів не тільки в ефективному, а також у раціональному використанні, охороні і відтворенні земельних ресурсів. Сучасне управління земельними ресурсами все більше вимагає застосовувати

нові підходи та принципи до організації території землекористувань і володінь.

За рахунок експлуатації систем оборотного та повторно-послідовного водопостачання у 2013 році зекономлено 9893,34 млн. м³ води. Економія свіжої води у звітному році склала 94,72 %.

Високий відсоток використання води в системах оборотного та повторно-послідовного водопостачання є показником ефективної роботи в напрямку економії водних ресурсів, а також зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Мінералізовані шахтні води ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після механічного очищення відводяться в ізольований ставок-випаровувач, розташований у верхів'ї Утлюкського лиману Азовського моря. У 2013 році відведено 15,711 млн. м³.

За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє середовище, виконаною УкрНДІЕП, «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище». Залишковий вплив господарської діяльності ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» полягає в тривалому виключенні частини акваторії Утлюкського лиману, зайнятої ставком-випаровувачем, з загальної екосистеми Азовського моря.

На замовлення підприємства інститутом УкрНДІЕП розроблено «Заходи з поетапного повернення ставка-випаровувача ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» в Утлюкському лимані до єдиної екосистеми Азовського моря», який знаходиться в стані реалізації.

З метою скорочення відведення у ставок-випаровувач мінералізовані шахтні води підприємством частково використовуються для приготування суміші для закладки виробленого простору шахти. У 2013 році для цих цілей використано 512,2 тис. м³ мінералізованих шахтних вод. На підприємстві впроваджена система роздільної відкачки шахтних вод. Відведення слабомінералізованих шахтних вод (з мінералізацією до 1,5 г/дм³) здійснюється у р. Велика Білозерка, що сприяє покращенню екологічного стану водного об'єкта.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Екологічна політика – це науковий напрямок, що вивчає взаємозв'язки між процесами техногенної зміни природного середовища і політичними процесами в житті суспільства, як в регіональному, так і в глобальному вимірі. Екологічна політика являє собою теоретичну систему політичних, економічних, юридичних та інших заходів, спрямованих на врегулювання стану навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів на будь-якій території або світу загалом (глобальна політика).

Наукові дослідження у сфері екологічної політики, цілеспрямовані практичні заходи з боку держави, громадських організацій, юридичних і фізичних осіб. Головною метою є розв'язання проблеми коеволюції біосфери та суспільства, можливості їхньої безконфліктної взаємодії.

Центральне місце в процесі формування загальної концепції екологічної політики посідають проблеми створення ефективних механізмів регулювання як найважливішого засобу політики у сфері природокористування, за допомогою яких реалізуються її соціальні, економічні та власне політичні начала. Практична реалізація екологічної сфери державної політичної діяльності, яка сьогодні практично в усіх країнах розглядається не тільки як найважливіша умова підтримання необхідної якості оточуючого середовища життя, екологічної рівноваги у природі і раціонального використання її ресурсів, але й як самостійна сфера суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією національних і глобальних цілей, соціально-економічного розвитку сучасного суспільства.

Нормативно-правові інструменти встановлюють нормативні вимоги для підприємств-забруднювачів (стандарти та дозволи, як інструменти досягнення дотримання стандартів). Для спонукання та стимулювання підприємств щодо дотримання природоохоронних вимог використовуються також такі інструменти, як моніторинг довкілля, звітність, інспекційні перевірки та санкції за порушення природоохоронного законодавства, застосування норм відповідальності за шкоду, нанесену довкіллю. Вагомим інструментом є еколого-експертна діяльність та оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) нових джерел забруднення.

Основним економічним інструментом екологічної політики є екологічний податок, метою якого є створення стимулів для зменшення забруднення, а також отримання та концентрація коштів для фінансування природоохоронної діяльності.

Теперішнім часом іде процес реформування та удосконалення окремих інструментів екологічної політики, у тому числі системи природоохоронних дозволів, удосконалення системи моніторингу довкілля, інструментів стратегічного планування та ін.

В звітному році продовжувалося введення в дію нового механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, яким передбачено планування підприємствами заходів щодо застосування найкращих існуючих технологій виробництва (ВАТ).

Держуправлінням готувалась та надавалась в облдержадміністрацію інформація щодо індикаторів моніторингу Стратегії регіонального розвитку Запорізької області по екологічному напрямку.

Основним напрямком екологічної політики в галузі охорони та відтворення водних ресурсів є впровадження заходів, спрямованих на припинення забруднення водних об'єктів та раціональне використання водних ресурсів.

Політика області з охорони навколишнього природного середовища у сфері поводження з відходами спрямовується на скорочення обсягів розміщення відходів та своєчасне виявлення негативних наслідків накопичення відходів.

Основні напрямки діяльності щодо поводження із промисловими відходами: послідовне скорочення обсягів накопичення відходів шляхом утилізації, знешкодження та видалення, обмеження утворення відходів шляхом реструктуризації виробництва, регенерації, впровадження маловідходних технологій та процесів замкнутого циклу, очищення забруднених токсичними відходами територій.

Основні напрямки діяльності щодо поводження з твердими побутовими відходами: зменшення кількості накопичення побутових відходів шляхом будівництва сортувальних ліній та комплексів по їх переробці, будівництво або реконструкція полігонів твердих побутових відходів; проектування та будівництво малих полігонів твердих побутових відходів; реабілітація забруднених територій від несанкціонованого розміщення відходів.

Основні напрямки діяльності щодо поводження з непридатними пестицидами: організація відповідного безпечного зберігання накопичених непридатних пестицидів; виконання заходів щодо подальшої утилізації та знешкодження НП; реабілітація забруднених територій зберігання непридатних пестицидів.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

В 2001 році в Україні розпочалося впровадження нової системи регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами згідно з новою редакцією Закону України «Про охорону атмосферного повітря».

За 2013 рік Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації було виконано наступні види робіт:

- 306 суб'єктам видані через єдиний дозвільний центр дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

- 397 пакетів документів розглянуто та повернуто на доопрацювання;
- 5 розгляд призупинено (за заявою підприємства);
- 20 суб'єктам прийнято рішення щодо анулювання (за заявою суб'єкта господарювання);
- 2 переоформлено;
- 1 прийнято рішень щодо видачі дублікату;
- 520 звітів по інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря розглянуто та зареєстровано.

В звітному році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалось отримання інформації від підприємств – основних забруднювачів навколишнього природного середовища та проведення аналізу з виконання ними природоохоронних заходів, передбачених діючими регіональними програмами, які в подальшому враховуються при видачі дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та при наданні пропозицій щодо внесення змін до діючих регіональних природоохоронних програм.

Протягом року спеціалісти відділу приймали участь в семінарах та нарадах з питань, пов'язаних з видачею дозволів та дотримання вимог чинного законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Спеціалістами відділу було проведено семінар на тему: «Підготовка документів щодо отримання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами» з представниками організацій – розробників дозвільних документів.

В 2013 році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалась робота з видачі підприємствам дозволів на викиди за новою формою, що передбачає впровадження найкращих існуючих технологій виробництва та додержання нормативів граничнодопустимих викидів відповідно до чинного законодавства, а також надасть змогу знизити рівень забруднення атмосферного повітря, що призведе до покращення стану повітряного басейну регіону.

Протягом 2013 року на вимоги правоохоронних та контролюючих органів надавалась інформація стосовно дозвільної діяльності Департаменту та стану виконання природоохоронних заходів та програм.

Водокористувачів, яким у встановленому законодавством порядку видано дозволи на спеціальне водокористування на 2013 та наступні роки, в звітному році нараховувалось 991. У 2011 та 2012 роках їх кількість складала відповідно 1250 та 1153. Зменшення кількості водокористувачів в порівнянні з попередніми роками відбувається за рахунок садівничих товариств які отримують воду для зрошення від первинних водокористувачів, та здійснюють водокористування на договірних засадах без оформлення дозволу на спеціальне водокористування.

За 2013 рік видано 356 (у 2012 році – 212) дозволів на спеціальне водокористування для суб'єктів господарювання, що використовують воду

водних об'єктів загальнодержавного значення. В дозволах встановлювались ліміти забору, використання води та скидання забруднюючих речовин.

Згідно повноважень, протягом 2013 року до введення в дію Закону України «Про аквакультуру», яким внесено зміни до ст. 51 Водного кодексу України, було погоджено 31 договір надання водних об'єктів у тимчасове користування на умовах оренди.

На даний час реалізація державної політики в сфері регулювання природокористування, охорони та відтворення водних ресурсів ускладнюється через недосконалість та суперечливість законодавчої та нормативно-правової бази, а саме: невідповідність статей Водного кодексу України (далі – ВКУ) та чинних нормативно-правових актів відносно видачі, анулювання (припинення дії), переоформлення стосовно дозволів на спеціальне водокористування Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності».

Невідповідності та нерегульованості виникають через невиконання прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 11.02.2010 № 1869-IV.

Відсутні зразки бланків дозволу та клопотання щодо його отримання, які відповідно до Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 321, затверджуються спільним наказом Мінприроди України, Мінохоронздор'я України і Держводагенства України. Даними бланками мають бути встановлені вичерпні дані, що характеризують водогосподарську та водоохоронну діяльність водокористувача і обґрунтовують прийняття рішення про видачу йому дозволу.

Відсутній вичерпний перелік документів необхідних для отримання водокористувачем дозволу на спеціальне водокористування.

Департаментом екології та природних ресурсів постійно виконується значна робота щодо нормування утворення та розміщення відходів. Проводиться робота з підприємствами власниками місць видалення відходів щодо розгляду паспортів місць видалення промислових та побутових відходів. Розглядаються та затверджуються реєстрові карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів.

Стосовно розгляду матеріалів за категоріями земель.

Згідно з вимогами п. 3 ст. 186¹ Земельного кодексу України у 2013 році на розгляд до Департаменту надходили проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, розташованих на території чи в межах об'єкта природно-заповідного фонду або в межах прибережної захисної смуги.

В процентному відношенні найбільша кількість матеріалів надходила по проектах землеустрою щодо відведення земельних ділянок в межах прибережної захисної смуги. З них погоджено 13 проектів — 5 земельні ділянки відводилися під сінокосіння, на загальну площу 3,6619 га, 4 – для

рибогосподарських потреб, на площу 46,0673 га, 2 – для розміщення будинку відпочинку, на площу 0,144 га, 1 – для розміщення водноспортивної станції на площу 3,6154 га 1 - для розташування об'єктів філії «Дніпровська ГЕС» на площу 39,8577 га. У всіх вищезазначених проектах земельні ділянки відводилися в оренду.

Негативних висновків було надано по 3 проектах землеустрою. Двома з них передбачалося відведення земельної ділянки у власність для ведення індивідуального садівництва, одним відведення земельної ділянки у власність для будівництва та обслуговування житлового будинку. Зазначені проекти землеустрою не відповідали вимогам ст. 59 Земельного кодексу України та ст. 85 Водного кодексу України.

Також відводилося 2 земельні ділянки для розташування Приазовського національного природного парку в межах Приазовського та Якимівського районів на загальній площі 7752,2735 га. По даним проектам землеустрою було надано позитивні висновки.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Державний контроль за охороною навколишнього природного середовища та раціональним використанням природних ресурсів в Запорізькому регіоні здійснює Державна екологічна інспекція у Запорізькій області.

Для забезпечення нормальної екологічної ситуації в регіоні Державною екологічною інспекцією у Запорізькій області за 12 місяців 2013 року проведено 2281 перевірку підприємств та організацій.

З метою усунення виявлених порушень вимог природоохоронного законодавства було складено 1816 протоколів про адміністративні правопорушення, з них передано у судові органи 322 адмінпротоколи.

До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів у звітному періоді притягнуто 1459 посадових осіб і громадян на загальну суму 359,186 тис.грн., стягнуто – 331,262 тис. грн. За звітний період 2013 року сума розрахованих збитків склала – 67311,928 тис. грн.

З метою відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, в даному звітному періоді було пред'явлено 109 претензій та позовів на суму 59143,039 тис. грн. Сума стягнення збитків склала – 864,219 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 145 матеріалів перевірок, в т.ч. для порушення кримінальної справи 11 матеріалів.

Протягом звітної періоду було прийнято 9 рішень про обмеження, тимчасову заборону(зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища: 7 рішень - за порушення в частині охорони атмосферного повітря, 2 рішення - за порушення в частині охорони водних ресурсів (надр).

Контроль за охороною і використанням вод та відтворенням водних ресурсів

За 12 місяців 2013 року здійснено 472 перевірки додержання вимог водоохоронного законодавства, складено 281 протоколи про адміністративні правопорушення, 276 посадових осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму 33,524 тис.грн., з яких стягнуто 31,008 тис.грн.

Розраховано збитків на суму 52929,273 тис. грн.

Пред'явлено 25 позовів на суму 52928,999 тис. грн., сума стягнення становить 144,9 тис.грн. До правоохоронних органів передано 15 матеріалів, в т. ч. для порушення кримінальних справ – 8. По матеріалам перевірок порушено 3 кримінальні справи.

Основні порушення, виявлені під час перевірок:

- порушення правил водокористування;
- порушення права державної власності на води;
- порушення правил охорони водних ресурсів;
- пошкодження водогосподарських споруд та пристроїв;
- перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів.

Контроль за охороною атмосферного повітря

За 12 місяців 2013 року здійснено 444 перевірки додержання вимог законодавства у сфері охорони атмосферного повітря, складено 378 протоколів про адміністративні правопорушення, 376 посадових осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму 51,731 тис. грн., з яких стягнуто 53,839 тис.грн.

Сума розрахованих збитків склала – 5690,381 тис.грн.

З метою відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, за даний період було пред'явлено 37 претензій на суму 5667,798 тис. грн., сума стягнення склала – 210,1 тис.грн.

Основні порушення, виявлені під час планових та позапланових перевірок:

порушення порядку викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря.

Контроль за охороною і використанням земель, надр та поводження з відходами.

За звітний період було виконано 477 перевірок додержання вимог земельного законодавства, складено 27 протоколів про адміністративні правопорушення, 27 посадових осіб притягнуто до адміністративної

відповідальності на загальну суму 20,74 тис. грн., з яких стягнуто 21,42 тис. грн.

По результатам перевірок розраховано збитків на суму 8074,152 тис. грн.

З метою відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, за даний період було пред'явлено 21 претензію на суму 450,337 тис. грн. Відповідачами відшкодовано 485,865 тис. грн.

Основні порушення, виявлені під час планових та позапланових перевірок - псування та забруднення сільськогосподарських та інших земель.

За звітний період проведено 20 перевірок на землях водного фонду, складено 1 протокол про адміністративні правопорушення, 1 особу притягнуто до адміністративної відповідальності на суму 0,34 тис. грн., які стягнуто.

За звітний період було виконано 684 перевірки додержання вимог законодавства щодо поводження з відходами, за результатами яких: складено 702 протоколів про адміністративне правопорушення, притягнуто 674 посадових осіб на загальну суму 243,246 тис. грн., стягнуто 216,529 тис. грн.

Порушення, виявлені під час планових та позапланових перевірок:

- порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання;
- порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів;
- змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу.

Контроль за охороною, захистом природно-заповідного фонду та використанням рослинних, тваринних ресурсів

Об'єкти рослинного світу

За 12 місяців 2013 року в сфері рослинного світу здійснено 39 перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства, складено 33 адміністративних протоколів, притягнуто до адміністративної відповідальності 24 посадові особи та громадяни, 9 протоколів передано у судові органи. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 3,077 тис. грн., стягнуто – 2,992 тис. грн. Розраховано шкоди в сфері рослинного світу в розмірі 399,298 тис. грн., пред'явлено 9 претензій на суму 3,63 тис. грн., стягнуто – 7,691 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 14 матеріалів перевірок.

Протягом I кварталу 2013 року тривала операція «Первоцвіт». За результатами проведеної операції 9 порушників притягнуто до адміністративної відповідальності. Протоколи передано до суду. Під час

проведення операції було проведено роз'яснювальну роботу серед населення Запорізької області з залученням телебачення. Хід операції було висвітлено на телеканалі «Алекс».

Протягом 4 кварталу 2013 за результатами проведення операції «Новорічна ялинка» перевірено 35 місць торгівлі ялинками. За результатами перевірок складено 3 протоколи за ст.65 КУпАП, притягнуто до адміністративної відповідальності 3 особи на загальну суму 0,255 тис.грн., Розраховано збиток на суму 0,592 тис.грн.

Ліс та захисні лісові насадження

За 12 місяців 2013 року у сфері лісових ресурсів здійснено 14 перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства, під час яких складено 18 протоколів, притягнуто до адміністративної відповідальності 18 осіб на суму 1,887 тис.грн., сплачено – 1,972 тис.грн. За матеріалами перевірок розраховано шкоду в сфері лісів в розмірі 42,853 тис.грн.

Для стягнення шкоди було направлено 7 претензій на суму 2,18 тис.грн. Стягнуто 2,336 тис. грн.

Природно-заповідний фонд

За 12 місяців 2013 року у сфері природно-заповідний фонду здійснено 95 перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства, під час яких складено 202 адміністративних протоколи, з яких 200 передано до суду, 2 особи притягнуто до відповідальності на суму 0,510 тис.грн., стягнуто - 0,51 тис.грн. Розраховано шкоди на суму 209,137 тис.грн., 7 матеріалів передано до правоохоронних органів (5 - до МВС, 2 - до прокуратури). Порушено 2 кримінальні справи.

Для стягнення шкоди було направлено 13 позовів на суму 91,187 тис.грн. Стягнуто - 15,663 тис.грн.

При проведенні перевірок територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлені загальні недоліки щодо вимог природоохоронного законодавства – не винесення меж в натуру, незаконний вилов риби на території ПЗФ.

Тваринний світ

За звітній період в напрямі тваринного світу здійснено 29 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства, під час яких складено 17 протоколів, притягнуто до адміністративної відповідальності 17 посадових осіб. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 2,754 тис.грн, стягнуто – 2,805 тис.грн.

Водні живі ресурси

За 12 місяців 2013 року проведено 21 перевірку користувачів водних живих ресурсів, складено 175 протоколів, з яких 113 протоколів передано у судові органи, 62 посадові особи притягнуто до адмінвідповідальності. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 3,264 тис.грн, стягнуто – 1,819 тис.грн. Розраховано шкоду на суму 8,806 тис.грн.

Під час рейдових перевірок щодо незаконного вилову та реалізації риби складено 82 протоколи про адміністративні порушення, в т.ч. направлено до судових органів 26 справ, притягнуто до адміністративної відповідальності 56 осіб. Накладено стягнень у вигляді штрафів – 2,397 тис.грн, стягнуто – 1,411 тис.грн. Розраховано шкоду на суму 4,148 тис.грн. Для стягнення шкоди було направлено 4 претензії на суму 1,088 тис.грн.

Контроль за радіаційною безпекою (в тому числі в сфері поводження з джерелами іонізуючого випромінювання)

Відділом екологічного та радіологічного контролю на митній території Запорізької області проведено 29 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства підприємств, 1 перевірка ліцензійного складу.

В червні 2013 року прийнято участь в розслідування радіаційної аварії, яка відбулась 10.06.2013 року на ВАТ «Запоріжсталь». А саме, при в'їзді на територію залізничного вагону з металобрухтом № 68747435 спрацювала система вхідного радіаційного контролю «Кордон». При розслідуванні данного факту та пофрагментного розвантаження залізничного вагону виявлено металевий фрагмент, на поверхні якого потужність еквівалентної дози гама випромінювання склала 240 мкР/год. Виявлений радіаційно-небезпечний фрагмент на ВАТ «Запоріжсталь» переданий для захоронення на «Дніпропетровський Державний Міжобласний спеціалізований комбінат» 08.07.2013 року.

Приймалась участь у проведенні семінарів в Центрі промекології з навчання фахівців підприємств, установ та організацій з питань радіаційної безпеки при контролі металу та металобрухту.

Екологічний контроль на державному кордоні.

Відділом екологічного та радіологічного контролю на митній території Запорізької області проведено 29 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства підприємств, 1 перевірка ліцензійного складу.

В червні 2013 року прийнято участь в розслідування радіаційної аварії, яка відбулась 10.06.2013 року на ВАТ «Запоріжсталь». А саме, при в'їзді на територію залізничного вагону з металобрухтом № 68747435 спрацювала

система вхідного радіаційного контролю «Кордон». При розслідуванні даного факту та пофрагментного розвантаження залізничного вагону виявлено металевий фрагмент, на поверхні якого потужність еквівалентної дози гама випромінювання склала 240 мкР/год. Виявлений радіаційно-небезпечний фрагмент на ВАТ «Запоріжсталь» переданий для захоронення на «Дніпропетровський Державний Міжобласний спеціалізований комбінат» 08.07.2013 року.

Приймалась участь у проведенні семінарів в Центрі промекології з навчання фахівців підприємств, установ та організацій з питань радіаційної безпеки при контролі металу та металобрухту.

Аварійні забруднення об'єктів навколишнього природного середовища

В липні 2013 відбулась аварійна ситуація на напорному колекторі КП «Водоканал», що призвело до забруднення земельних ресурсів побутовими стоками та самовільного (аварійного) скиду забруднюючих речовин зі зворотними водами на території КП «Центральний парк культури та відпочинку «Дубовий гай». Для розрахунку збитку триває збір інформації.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України

Обсяг фактичних видатків з місцевих фондів ОНПС з урахуванням залишків в 2013 році склав 42537,22 тис. грн., із них 1019,337 тис. грн. (2,4%) спрямовано на формування екомережі.

На 2014 рік з місцевих фондів ОНПС заплановано 225096,222 тис. грн. (без урахування кредиторської заборгованості), із них 4942,319 тис. грн. (2,2%) спрямовано на формування екомережі.

Виконання заходів з реалізації загальнодержавної програми формування національної екомережі у 2013 році по Запорізькій області за рахунок різних джерел фінансування, в тому числі й місцевих екофондів, відбувалось за наступними напрямками:

створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розробка проектів землеустрою;

озеленення населених пунктів;

заходи щодо інформування про стан та перспективи формування національної екомережі. Участь громадськості в її формуванні;

розробка місцевих схем формування екологічної мережі.

В 2013 році з обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища було заплановано фінансування заходів щодо формування екомережі Запорізької області на загальну суму 8249,952 тис. грн., у тому числі в рахунок погашення заборгованості, що виникла у 2012 році по виконаних та несплачених зобов'язаннях, на суму 647,934 тис. грн., профінансовано на суму 2014,611 тис. грн. Кредиторська

заборгованість виникла у зв'язку із затримкою коштів на казначейських рахунках.

У 2013 році рішенням Запорізької обласної ради 14.02.2013 № 6 «Про Перелік заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів, які фінансуються за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів у 2013 році», зі змінами та доповненнями, передбачені кошти обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища в сумі 726,41 тис. грн. на встановлення в натурі 31 територія ПЗФ.

Для збереження та відновлення природних ресурсів і генофонду, підтримання екологічної рівноваги і створення сприятливого середовища для життя та здоров'я населення області в Бердянському та Пологівському районах області розроблені місцеві схеми екологічної мережі.

Протягом 2013 року ПАТ «Укрграфіт» виконані заходи з озеленення та благоустрою власних та закріплених територій, санітарно-захисних зон, проведені заходи з озеленення території Запорізької дитячої залізниці, а також населених пунктів Запорізької області.

Для збереження об'єктів природно-заповідного фонду – парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Парк ім. Горького» та парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Лісопитомник» виконані заходи по догляду за зеленими насадженнями.

З метою посилення охорони території ландшафтного заказника місцевого значення «Оголовок Бердянської коси», забезпечення інформованості та природоохоронного виховання населення виконані заходи щодо оновлення інформаційного блоку на межових знаках та встановлених стендів на території.

За рахунок місцевих бюджетів, у тому числі фондів охорони навколишнього природного середовища було проведено озеленення в містах Запоріжжя, Енергодар, Мелітополь, Токмак, а також на територіях Мелітопольського, Новомиколаївського, Оріхівського, Приазовського, Приморського районів на загальну суму 995,274 тис. грн. З метою вивчення природи рідного краю та залучення учнівської молоді до формування екомережі, Мелітопольською міською радою було проведено захід «Організація та проведення еколого-краєзнавчого табору «Простір – 2013».

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Система моніторингу довкілля Запорізької області, яка спрямована на реалізацію державної політики України у галузі охорони навколишнього природного середовища, ефективного використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, є багаторівнева система, до якої входять структурні елементи відповідно до їх функціонального призначення, а саме: загальний, кризовий та фоновий моніторинги.

Основним завданням системи моніторингу є довгострокові систематичні

спостереження за станом довкілля, аналіз та прогнозування його змін, інформування органів державної влади та громадськості про стан навколишнього природного середовища.

Взаємовідносини суб'єктів системи моніторингу ґрунтуються на взаємній підтримці рішень у галузі охорони довкілля, координації дій під час планування, організації та проведення спільних заходів з моніторингу довкілля, ефективному використанні наявних організаційних структур, засобів спостережень та колективному використанні інформаційних ресурсів та комунікаційних засобів, безкоштовному обміну інформацією.

Спільно із науковими організаціями вперше в Україні була розпочата робота за напрямком організація моніторингу наземних і водних екосистем.

Суб'єктами моніторингу підписані регламенти обміну екологічною інформацією в підсистемі моніторингу стану атмосферного повітря, поверхневих вод суші, підземних вод, земель.

З усіма суб'єктами моніторингу підписані угоди про спільну діяльність у сфері моніторингу навколишнього природного середовища.

Інформація, що надходить від суб'єктів, накопичується, систематизується та узагальнюється Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації, і в подальшому направляється до Мінприроди України для розміщення на ВЕБ - порталі в рубриці "Стан довкілля в регіонах", також інформація розміщується на сайті Департаменту (www.zdn.gov.ua) в розділі «Моніторинг». Готуються щомісячні інформаційно-аналітичні огляди про «Стан довкілля в Запорізькій області» за такими напрямками:

- стан атмосферного повітря;
- стан поверхневих вод;
- радіаційний стан;
- стан земельних ресурсів та відходи.

В рамках розвитку системи моніторингу за ініціативою облдержадміністрації розроблена система інформування про стан навколишнього природного середовища Запорізької області, інформація розміщується на сайті облдержадміністрації www.zoda.gov.ua.

Протягом року проводились систематичні спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря, поверхневих вод та ґрунтів.

Атмосферне повітря

Постійні спостереження за станом атмосферного повітря, за джерелами викидів забруднюючих речовин та іншими джерелами забруднення атмосферного повітря здійснюють:

- Запорізький обласний центр з гідрометеорології;
- Головне управління Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює аналіз стану атмосферного повітря на основі даних спостережень за вмістом забруднюючих речовин у м. Запоріжжя на 5 постах спостереження.

Контролюється вміст двооксиду азоту, двооксиду сірки, оксиду азоту, оксиду вуглецю, пилу, фенолу, формальдегіду, фтористого водню, хлористого водню.

Також Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює аналіз радіаційного стану забруднення повітря на основі даних спостережень на 7 метеостанціях в Запорізькій області: Запоріжжя, М Гуляйполе, М Кирилівка, М Пришиб, М Мелітополь, МГ Бердянськ, М Ботієво. Потужність експозиційної дози гамма – випромінювання не перевищує природного фону.

Головне управління Держсанепідслужби у Запорізькій області - здійснює нагляд за якістю атмосферного повітря житлових районів шляхом проведення досліджень на 26 точках у всіх районах міста.

Поверхневі води

Запорізьке регіональне управління водних ресурсів здійснює гідрохімічний та радіологічний контроль вод на водогосподарських системах комплексного призначення (ріках, водосховищах) в 14 точках спостережень поверхневих вод, проводить нагляд та лабораторний контроль рівнів радіологічного забруднення поверхневих вод Каховського водосховища у зоні впливу Запорізької атомної станції. Випадків з перевищенням нормативу не виявлено.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює моніторинг поверхневих вод Дніпровського водосховища, р. Молочна, р. Мокра Московка та р. Токмак в 20 точках.

Запорізька гідрогеолого – меліоративна експедиція як структурний підрозділ Запорізького обласного управління водних ресурсів контролює стан поверхневих вод в 151 точці, джерела скидів у поверхневі води – в 25 точках, підземні води – в 597 точках на меліорованих землях, включаючи спостереження на зрошуваних і прилеглих до них землях та в сільських населених пунктах у зоні впливу меліоративних об'єктів.

Структурний підрозділ «Бердянська комплексна гідрогеологічна і інженерно-геологічна партія» КП «Південукргеологія» виконує моніторинг стану підземних вод на території Запорізької області. Основним напрямком досліджень, які характеризують стан підземних вод, являються положення рівня та зміна їх хімічного складу. Відбір проб здійснювався у 67 свердловинах.

КП «Водоканал» здійснює контроль якості Дніпровського водосховища в районах водозабору ДВС-1, ДВС-2 та р. Дніпро в районах скиду ЦОС-1, ЦОС-2.

Державний санітарний нагляд за охороною водою здійснюється Головним управлінням Держсанепідслужби у Запорізькій області в 9 створах 2 категорії водокористування, а також у 16 створах морських вод. Лабораторні дослідження виконуються по 43 хімічним інгредієнтам і за бактеріологічними показниками.

Ґрунти

Запорізька філія ДУ «Держґрунтохорона» проводить обстеження ґрунтів сільгоспугідь, виконує аналізи зразків ґрунту, які характеризують екологічні показники, а саме: вміст важких металів, наявність залишкових кількостей пестицидів, щільність забруднення радіонуклідами.

На 45 стаціонарних контрольних ділянках ведуться багаторічні спостереження за станом радіологічного забруднення земель. Майданчики розміщені по всій території області на різних типах ґрунтів. Випадків з перевищенням нормативу не виявлено.

Запорізька гідрогеолого – меліоративна експедиція проводить спостереження, збір, аналіз і опрацювання інформації щодо меліоративного стану ґрунтів (стан структури ґрунту, засоленість, солонцюватість, заболочення ґрунтів, вміст гумусу), обстеження проводилось у 986 точках Запорізької області.

Державний санітарний нагляд за охороною ґрунту від забруднення промисловими відходами здійснюється Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області на території міста в 22 точках.

В таблиці 15.5.1. наведено систему спостережень за станом довкілля Запорізької області.

15.6. Державна екологічна експертиза

Метою екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища, а також оцінка ступеню екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

Еколого-експертна діяльність регламентується чинними *Законами України* «Про охорону навколишнього природного середовища» із змінами, «Про екологічну експертизу» із змінами, «Про регулювання містобудівної діяльності», *Постановами Кабінету Міністрів України*: від 27.07.1995 № 554 «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку» (чинна до 18.11.2013); від 28.08.2013 № 808 «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку» (чинна з 19.11.2013); від 31.07.1995 № 870 «Про порядок передачі документації на державну екологічну експертизу»; Державними будівельними нормами ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд»; *Рекомендаціями* щодо змісту матеріалів оцінки впливів діючих об'єктів на навколишнє середовище (лист Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 08.02.2005 № 753/21-8).

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, згідно

ст. 13 Закону України «Про екологічну експертизу». Висновок державної екологічної експертизи є документом дозвільного характеру, згідно п. 4 додатку до Закону України «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 № 3392-VI.

Необхідність висновку державної екологічної експертизи для еколого-небезпечних об'єктів при отриманні ліцензії на окремі види господарської діяльності та для отримання дозволів на спеціальне природокористування прописані в наступних документах:

Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»;

Постанова КМУ від 04.07.2001 № 756 «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності»;

«Інструкція про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців», *затверджена* Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України в 2006 № 108, *зарєєстрована* Міністерством юстиції України від 29.03.2006 № 341/12215.

Держуправлінням охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області та Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації проведений еколого-експертний розгляд та оцінка наступних матеріалів: документації по діючих підприємствах, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища.

Основні типові недоліки проектної документації:

не відповідність матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище вимогам ДБН А.2.2-1-2003 «Державні будівельні норми України. Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків, споруд»; порушення вимог діючих нормативних документів, Водного Кодексу України (ст.ст. 87, 88, 105) та інші;

не відповідність вимогам Закону України «Про екологічну експертизу» (ст.ст. 8, 10, 15, 32, 35, 36) в частині забезпечення гласності екологічної експертизи, публікації та громадського обговорення, заяви про екологічні наслідки діяльності та спеціальних вимог до документації на об'єкти державної екологічної експертизи.

За звітний рік до Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області на державну екологічну експертизу надійшло 35 одиниць проектної документації (матеріали оцінки впливів на навколишнє середовище). Після доопрацювання по зауваженням відділу позитивну оцінку отримали 30 одиниць проектної документації,

повернуто на доопрацювання – 5 одиниць проектної документації. Оцінених негативно проектів немає.

Перелік найзначніших об'єктів, які отримали позитивну оцінку:

«Матеріали оцінки впливу на навколишнє природне середовище експлуатаційної діяльності ТОВ «Токмацький гранітний кар'єр»;

ОВНС «Збирання, зберігання, утилізація в технологічному процесі небезпечних відходів, що містять нафтопродукти ПАТ «Електро-металургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А.М. Кузьміна»;

ОВНС «Утилізація кислотої смолки уловлювання з подачею на конвеєр У-29» ВАТ «Запоріжжкокс».

Перелік найзначніших об'єктів, які повернуто на доопрацювання:

ОВНС «АЗС у м. Запоріжжя по вул. Круговій, 80-А Відокремленого структурного підрозділу «Запорізьке будівельно-монтажне експлуатаційне управління» ДП «Придніпровська залізниця».

Оцінених негативно проектів немає.

Таблиця 15.6.1. Еколого–експертна діяльність у 2013 році

№ з/п	Виконання робіт	Загальна кількість	Позитивно оцінено, кількість	Повернуто на доопрацювання/ негативно оцінено, кількість	Повернуто на доопрацювання / та оцінено негативно (%) від загальної кількості
1.	Проведено експертизи	35	30	5/-	14,3/-

Розпорядженням голови Запорізької обласної державної адміністрації від 16.05.2013 № 230 «Про збільшення граничної штатної чисельності працівників та перейменування Управління з питань екології та природних ресурсів облдержадміністрації» затверджено Положення про Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації.

За звітний рік до Департаменту екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації на державну екологічну експертизу надійшло 34 одиниці проектної документації (матеріали оцінки впливів на навколишнє середовище). Після доопрацювання по зауваженням відділу позитивну оцінку отримали 13 одиниць проектної документації, повернуто на доопрацювання – 11 одиниць проектної документації. 1 проект повернуто за заявою замовника, 9 одиниць проектної документації на кінець 2013 року знаходились у Департаменті на розгляді.

Оцінених негативно проектів немає.

Перелік найзначніших об'єктів, які отримали позитивну оцінку:

ОВНС «Організація збирання, транспортування, зберігання, обробки та утилізації небезпечних відходів на території ПП «Екостандарт-Т», за адресою: Запорізька область, Токмацький район, с. Лугівка, вул. Польова, 3»;

ОВНС «Експлуатація діючого устаткування ТОВ «ЗАПОРІЖ-ХЕНДЛІНГ»;

ОВНС «Розробка ділянки «Нова» Янцівського родовища гранітів в Вільнянському районі Запорізької області»;

ОВНС «Відновлення порушених земель Мокрянського глиняного кар'єру на території Степенської сільської ради Запорізького району Запорізької області» ТОВ «ЕКОПОСТ»;

Перелік найзначніших об'єктів, які повернуто на доопрацювання:

ОВНС «Цех по виготовленню гранули паливної з біомаси ПП «КС-ПРОМ» по вул. Глісерна, 14 м. Запоріжжя»;

ОВНС «Модернізація котельної для роботи на біогазі ПАТ «Карлсберг Україна» по вул. Сапожнікова, 6 в м. Запоріжжя»;

ОВНС «Ділянка збору, зберігання, переробки нафтопродуктів, не придатних для використання за призначенням (відпрацьованих масел, мазуту, гудронів» ТОВ «Термодинамика».

Оцінених негативно проектів немає.

Таблиця 15.6.2. Еколого–експертна діяльність у 2013 році

<i>№ з/п</i>	<i>Виконання робіт</i>	<i>Загальна кількість</i>	<i>Позитивно оцінено, кількість</i>	<i>Повернуто на доопрацювання/ негативно оцінено, кількість</i>	<i>Повернуто на доопрацювання / та оцінено негативно (%) від загальної кількості</i>
1.	Проведено експертиз	34*	13	11/-	32,3/-

Примітка: на кінець 2013 року на розгляді у Департаменті знаходились 9 одиниць проектої документації.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічні механізми природоохоронної діяльності спрямовані, по-перше, на отримання коштів для фінансування природоохоронної діяльності, а, по-друге, на створення стимулів для зменшення забруднення та ощадливого використання природних ресурсів. Такими економічними інструментами є екологічний податок та платежі за використання природних ресурсів, а також фінансова підтримка з бюджету природоохоронної діяльності підприємств-забруднювачів, направленої на зменшення та попередження забруднення, фінансова підтримка розвитку інструментів екологічної політики та інших пріоритетних напрямків природоохоронної діяльності, зокрема, щодо збільшення та збереження природно-заповідного фонду.

Згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» джерелами бюджетного фінансування природоохоронної діяльності є екологічні податки, які надходять до

спеціального фонду бюджетів - фондів охорони навколишнього природного середовища (далі – фонди ОНПС) всіх рівнів (Державного, обласного, місцевих на рівні села, селища, міста), та збори за спеціальне використання природних ресурсів, які надходять до загального фонду бюджетів відповідного рівня. За даними Департаменту фінансів облдержадміністрації в 2013 році до загального фонду зведеного бюджету області надійшло 971 656,7 тис. грн. (проти 891 006,0 тис. грн. в 2012 році), платежів за використання природних ресурсів, у тому числі: до державного бюджету – 163 237,7 тис. грн. (в 2012 році – 138 222,7 тис. грн.), до місцевого – 808 419,0 тис. грн. (в 2012 році – 162 613,9 тис. грн.).

Поресурсно це склало, відповідно:

збір за спеціальне водокористування: до державного бюджету – 109 098,4 тис. грн., до місцевих бюджетів – 109 125,2 тис. грн.;

плата за користування надрами: до державного бюджету – 54 139,3 тис. грн., до місцевих – 72 973,6 тис. грн.;

збір за спеціальне використання лісових ресурсів: до державного бюджету – 0 тис.грн., до місцевих – 34,0 тис. грн.;

плата за спеціальне використання інших природних ресурсів: до державного бюджету – 0, до місцевих – 858,5 тис.грн.

Надходження платежів за землю до місцевих бюджетів в 2013 році склали 625,427,7 млн. грн. (проти 590,169 млн. грн. в 2012 році).

Згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» кошти від зборів за спеціальне використання природних ресурсів та плата за землю є джерелами фінансування робіт по відтворенню та підтриманню природних ресурсів у належному стані, проте ці надходження не мають цільового призначення і заходи з раціонального використання природних ресурсів не отримують належної фінансової підтримки із загального фонду бюджету, або фінансуються з фондів ОНПС, що зменшує потенційну спроможність фондів для фінансування пріоритетних заходів зі зменшення забруднення.

Фонди ОНПС, куди надходять екологічний податок та грошові стягнення за шкоду, нанесену довкіллю, протягом останніх років стали одним з найважливіших елементів економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, завдяки яким в області забезпечується цільове фінансування першочергових природоохоронних заходів.

Обсяги надходжень (від екологічного податку та грошових стягнень за шкоду, нанесену довкіллю) до місцевих фондів склали 94,8 млн. грн.

Із них, до обласного екофонду надійшло 27,2 млн. грн. із них: екологічний податок 26,7 млн. грн., грошових стягнень – 563,454 тис. грн., до інших місцевих фондів на рівні міст, сіл, селищ – 67,607 млн. грн. із них: екологічний податок – 66,2 млн. грн., грошових стягнень – 1 408,6 тис. грн.

Видатки на виконання природоохоронних заходів з місцевих екофондів в звітному році становили 41,8 млн. грн. у т.ч. з обласного фонду –

20,2 млн. грн., з місцевих фондів сіл, селищ, міст та районів – 21,7 млн. грн.

В 2013 році на Запорізьку область були виділені кошти Державного фонду ОНПС на проведення робіт із реконструкції очисних споруд та каналізаційних мереж села Фруктове Мелітопольського району у сумі 10,5 млн.грн. Кошти на вищезазначений захід не були використані.

Основними боржниками по сплаті збору за забруднення навколишнього природного середовища в звітному році були: ТОВ " НПФ Технопромекаспорт" (код ЄДРПОУ 30796695) – 3339,5 тис.грн., Комунальне Унітарне підприємство "Благоустрій" Пологівської міської ради (код ЄДРПОУ 35720065) – 274,6 тис.грн., Комунальне шляхово-експлуатаційне підприємство Бердянської міської ради (код ЄДРПОУ 13616331) – 205,4 тис.грн., КП "Оріхівський комунальник" Оріхівської міської ради (код ЄДРПОУ 33377683) – 172,8 тис.грн., ТОВ "Чиста вода-Бердянськ" (код ЄДРПОУ 35200228) – 120,0 тис.грн., Якимівське орендне підприємство «Виробниче об'єднання житлово-комунального господарства та побутового обслуговування» (код ЄДРПОУ 03345455) – 113,1 тис.грн., орендне виробниче управління житлово - комунального господарства (код ЄДРПОУ 03345645) – 152,6 тис.грн..

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

На виконання пріоритетних природоохоронних заходів, передбачених державними та регіональними природоохоронними програмами, необхідне залучення всіх можливих джерел фінансування. У 2013 році для фінансування капіталомістких природоохоронних заходів залучались власні кошти підприємств, кошти місцевих бюджетів, у тому числі фондів охорони навколишнього природного середовища.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області по ряду підприємств, які звітували за статформою 1- екологічні витрати, впродовж року підприємствами, організаціями та установами області усіх форм власності на охорону навколишнього природного середовища (поточні та капітальні витрати) було фактично витрачено 1535,5 млн. грн. (у 2012 році – 1626,7 млн.грн, у 2011 році – 1374,1 млн.грн, у 2010 році – 925,5 млн. грн..). У загальному обсязі витрачених коштів капітальні інвестиції склали 21,0 % (322,9 млн.грн.), поточні витрати – 79,0 % (1212,6 млн. грн.). Тобто, основна доля природоохоронних витрат припадає на поточні витрати – на поточний ремонт та експлуатацію існуючої зношеної інфраструктури.

На охорону навколишнього природного середовища в 2013р. підприємствами, організаціями та установами з усіх джерел фінансування було витрачено 322,9 млн.грн. капітальних інвестицій проти 453,3 млн.грн. – за 2012р. Із загального обсягу капітальних інвестицій на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення в області було витрачено 62,9 млн.грн. проти 46,6 млн.грн. – за 2012р.

Поточні витрати підприємств, організацій та установ області на основні природоохоронні заходи з усіх джерел фінансування за 2013р. склали 1212,6 млн.грн. (у 2012р. – 1173,4 млн. грн.).

Упродовж 2013р. природоохоронні заходи підприємств, організацій та установ області здійснювались переважно за рахунок власних коштів.

Таблиця 15.7.2.1 Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища (за ф.1-екологічні витрати)

тис.грн

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7
Капітальні інвестиції та поточні витрати	1 086 221,5	949 168,6	925 581,0	1 374 062,1	1 626 753,2	1 535 459,6
у тому числі						
капітальні інвестиції	418 700,4	304 966,5	159 249,0	415 639,1	453 337,9	322 908,7
з них						
капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	37 564,1	27 697,0	33 768,9	68 122,1	46 640,5	62 940,6
поточні витрати	667 521,1	644 202,1	766 332,0	958 423,0	1 173 415,3	1 212 550,9

Основним джерелом інвестицій в основний капітал на охорону навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів залишались власні кошти підприємств та організацій.

Одним із найбільш суттєвих джерел фінансування природоохоронних заходів залишались фонди охорони навколишнього природного середовища.

Таблиця 15.7.2.2 Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища

тис. грн.

№ з/п	Обіг коштів	Рік			
		2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6
1.	Залишок коштів на початок звітної періоду	5 917,6	25 535,8	42 120,7	27 574,71
2.	Надійшло коштів у звітному періоді – всього	44 279,1	34 443,8	23 228,8	27 270,53
3.	Залишок коштів на кінець звітної періоду	25 535,8	42 120,7	27 574,71	34 655,60
4.	Використано коштів – всього фактично касове виконання	24 660,9	17 858,9	34 808,6	20 189,65
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на (дані п. 1 + дані п. 2) x 100	49,1	29,7	53,2	36,8

Таблиця 15.7.2.3 Надходження та використання коштів місцевих (село, селище, місто, район) фондів охорони навколишнього природного середовища тис. грн.

№ з/п	Обіг коштів	Рік			
		2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6
1.	Залишок коштів на початок звітної періоду	3 988,4	16 623,2	57 923,1	92 540,5
2.	Надійшло коштів у звітному періоді - всього	17 711,7	58 471,9	58 073,3	67 758,06
3.	Залишок коштів на кінець звітної періоду	16 623,2	57 923,1	92 540,5	140 207,34
4.	Використано коштів – всього фактично касове виконання	5 022,9	17 172,1	26 196,1	21 660,11
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на (дані п. 1 + дані п.2) x 100	23,1	22,8	22,6	13,5

В звітному році з місцевих екофондів на природоохоронні заходи використано 42,54 млн. грн., що на 18,8 млн. грн. менше, ніж в 2012 році, у т.ч. з обласного фонду – 20,19 млн. грн., з місцевих фондів сіл, селищ, міст та районів – 21,66 млн. грн. Залишок коштів з місцевих екофондів станом на 01.01.2014 склав – 174,86 млн.грн.

Таблиця 15.7.2.4 Перелік природоохоронних заходів, фінансування яких здійснювалось за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2011-2013 роках

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
2011 рік							
1	Будівництво колектора від вул. Кремлівської до вул. Істоміна в м. Запоріжжя	95 695,311	2009-2012	38%	280,95360	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
2	Реконструкція очисних споруд каналізації в с. Верхня Криниця Василівського району	10 192,462	2004-2012	44%	2,982	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
3	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 куб.м на добу Кам'янської виправної колонії № 101	1 668,358	2006-2012	90%	306,81073	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
4	Розширення очисних споруд ка-налізації в м. Гуляйполе	12 020,293	2009-2012	52%	464,79248	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
5	Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району	5 601,363	2002-2012	92%	160,67836	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
6	Будівництво очисних споруд Орловського психоневрологічного інтернату, Мелітопольський район	2 500,402	2010-2012	85%	1,704	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
7	Майданчик під піролізний інсе-нератор для спалювання біохі-мічних відходів на КУ «Запорізький обласний протитуберкульозний диспансер», м. Запоріжжя – будівництво	507,719	2009-2011	100%	19,82901	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи Об'єкт введено в експлуатацію у 2011 році (50 кг/годину)
8	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м. Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	19 147,150	2009-2012	35%	188,81292	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
9	Захист від руйнування берега Дніпровського водосховища с. Привітне Запорізького району	4 908,035	2008-2012	100%	86,59680	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
10	Каналізаційний колектор від вул. Куйбишево до вул. Пролетарська в м. Токмак Запорізької області – реконструкція *	10 945,595	2011-2012	35%	3 692,83339	-	Підняття рівня ґрунтових вод не дало змоги завершити роботи у заплановані терміни на передбачений обсяг виділених коштів у звітному році.
11	Реконструкція очисних споруд каналізації в с. Верхня Криниця Василівського району	10 192,462	2004-2012	44%	9,631	-	Згідно з технологією, виконання повного комплексу робіт у зимовий період неможливо.
12	Каналізація по вул. Незалежності, 1, 3 м. Василівка Запорізької області - реконструкція	290,000	2009-2011	100%	0,65870	-	Об'єкт введено в експлуатацію у 2011 році (147,5 м)
13	Розширення очисних споруд каналізації в м. Гуляйполе *	12 020,293	2009-2012	52%	2 633,26094	-	Згідно з технологією, виконання повного комплексу робіт у зимовий період неможливо.
14	Каналізаційні очисні споруди у м. Орхів – реконструкція *	15 045,827	2008-2012	35%	0,00	-	Підняття рівня ґрунтових вод не дало змоги виконати роботи з монтажу обладнання.
15	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 куб.м на добу Кам'янської виправної колонії № 101 *	1 668,358	2006-2012	90%	41,07553	-	Згідно з технологією, необхідно проведення пусконаладжувальних робіт у теплу пору року.
16	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція*	7 890,662	2011-2012	85%	404,37707	-	Припинення фінансування головним управлінням ДКСУ у Запорізькій області на початку грудня 2011 року не дало змоги завершити заплановані роботи

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
17	Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району *	7196,100	2002-2012	92%	497,67873	-	В наслідок коригування ПКД проведення запланованих торгів було відтерміноване на кінець року, що не дало змоги виконати роботи у зимовий період
18	Реконструкція каналізаційної насосної станції в смт Куйбишеве Запорізької області	951,383	2011-2012	50%	460,58251	-	При прокладці каналізаційного колектору виникли проблеми з його улаштуванням на ділянці що проходила по приватним землеволодінням.
19	Будівництво очисних споруд Орловського психоневрологічного інтернату, Мелітопольський район *	2 500,402	2010-2012	85%	15,078	-	Неможливість виконати висадку вищої водної рослинності у зимовий період.
20	Реконструкція очисних споруд каналізації у м. Приморськ	4 413,071	2004-2012	75%	0,00	-	Необхідно коригування проектно-кошторисної документації, передбачений обсяг коштів не дозволив провести зазначені роботи
21	Доочистка стічних вод у м. Приморськ	3 188,784	1993-2012	65%	0,00	-	Необхідно коригування проектно-кошторисної документації передбачений обсяг коштів не дозволив провести зазначені роботи
22	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м. Кам'янка-Дніпровська Запорізької області *	19 147,150	2009-2012	35%	669,71958	-	Затримка з отриманням позитивно-експертного висновку Укрдержінвестекспертизи призвела до проведення конкурсних торгів по визначенню виконавця робіт у кінці року
23	Полігон твердих побутових відходів у с. Велика Білозерка Великобілозерського району *	17 354,495	2003-2012	28%	5 315,07091	-	Згідно з технологією, виконання повного комплексу земельних робіт у зимовий період неможливо.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
24	Будівництво полігону твердих побутових відходів в м. Гуляйполе *	8 200,022	2011-2012	25%	33,49909	-	Згідно з технологією, виконання повного комплексу земельних робіт у зимовий період неможливо.
25	Перезатарення, перевезення і знешкодження непридатних та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин		2011	0%	0,00	-	Захід не виконувався
26	Комплекс першочергових берегоукріплювальних споруд на морському узбережжі у с. Новопетрівка (II черга будівництва) *	3 178,567	2011-2012	100%	36,35736	-	Завершено будівництво 7 бун
27	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с. Костянтинівка, Мелітопольського району, Запорізької області *	18 883,644	2007-2012	32%	122,64169	-	Коригування проекту на вимогу Костянтинівської сільської ради призвело до проведення конкурсних торгів по визначенню виконавця робіт у кінці року
28	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі у м. Приморськ	8 289,955	2007-2012	45%	0,00	-	Захід не фінансувався
29	Ліквідація підтоплення смт Розівка	2 768,612	2011-2012	0%	0,00	-	Захід не фінансувався
30	Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідро-логічного режиму та санітарного стану річок. Розчистка русла р. Мокра Московка	18 738,544	2004-2012	88%	267,86598	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
31	Захист від руйнування берега Дніпровського водосховища в районі Павло-Кічкас	16 048,491	2006-2012	100%	124,77417	-	Погашено кредиторську заборгованість за виконані у 2010 році роботи
32	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Балка Пушинська» (1 га) на території Біленьківської сільської ради	13,450	2011	0%	0,00	-	Захід не фінансувався

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
33	Складання проекту землеустрою щодо організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду (ландшафтного заказника Корсак Могила), розміщеного на території Мануйлівської сільської ради Приморського району Запорізької області *	17,161	2011	100%	0,00	-	Розроблений проект
34	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення в натурі меж ландшафтного заказника місцевого значення «Степанівська коса» (200 га) на території Приазовського району *	17,722	2011	100%	0,00	-	Розроблений проект
35	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення в натурі меж території ландшафтного заказника місцевого значення «Цілинна ділянка в поймі р. Корсак» (57 га) на території Дмитрівської сільської ради Приазовського району	28,613	2011	0%	0,00	-	Захід не фінансувався
36	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами», буклетів, брошур та інших інформаційних видань з екологічної тематики *		2011	0%	0,00	-	Робота з видання науково – популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами» виконана в повному обсязі, (видано 600 примірників на суму 29870 грн.)
37	Розробка обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки		2011	0%		-	Розробку програми планується здійснити у 2012 році.
38	Майданчик під піролізний інсенеатор для спалювання біохімічних відходів на КУ «Запорізький обласний протитуберкульозний диспансер», м. Запоріжжя – будівництво	507,719	2009-2011	100%		-	Об'єкт введено в експлуатацію у 2011 році (50 кг/годину)
39	Заходи з озеленення населених пунктів Бердянського району		2011	100%	79,0	-	Придбано 92 саджанця
40	Заходи з озеленення населених пунктів Василівського району		2011	100%	78,3	-	Висаджено 90 саджанців

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
41	Заходи з озеленення населених пунктів Великобілозерського району *		2011	100%	0,00	-	Висаджено 90 саджанців
42	Заходи з озеленення смт Веселе Веселівського району *		2011	100%	0,00	-	Висаджено 91 саджанець
43	Заходи з озеленення м. Вільнянськ Вільнянського району		2011	100%	79,0	-	Придбано 91 саджанець
44	Заходи з озеленення населених пунктів Гуляйпільського району		2011	100%	79,0	-	Висаджено 91 саджанець
45	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району *		2011	100%	0,00	-	Придбано 91 саджанець
46	Заходи з озеленення населених пунктів Кам'янсько-Дніпровського району		2011	100%	79,0	-	Висаджено 91 саджанець
47	Заходи з озеленення населених пунктів Куйбишевського району		2011	100%	79,9	-	Висаджено 92 саджанця
48	Заходи з озеленення населених пунктів Мелітопольського району		2011	100%	79,9	-	Висаджено 80 саджанців
49	Заходи з озеленення населених пунктів Михайлівського району		2011	100%	79,9	-	Висаджено 92 саджанця
50	Заходи з озеленення населених пунктів Новомиkolaївського району		2011	100%	59,1	-	Висаджено 68 саджанців
51	Заходи з озеленення населених пунктів Орхівського району		2011	100%	79,9	-	Висаджено 92 саджанця
52	Заходи з озеленення населених пунктів Пологівського району *		2011	100%	53,5	-	Висаджено 92 саджанця
53	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району *		2011	100%	0,00	-	Висаджено 92 саджанця
54	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району *		2011	100%	0,00	-	Висаджено 92 саджанця
55	Заходи з озеленення населених пунктів Розівського району *		2011	100%	0,00	-	Висаджено 92 саджанця
56	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району *		2011	100%	58,5	-	Висаджено 92 саджанця
57	Заходи з озеленення населених пунктів Чернігівського району		2011	100%	80,2	-	Висаджено 91 саджанець

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
58	Заходи з озеленення населених пунктів Якимівського району *		2011	100%	65,1	-	Висаджено 92 саджанця
59	Відновлення водного сполучення Азовського моря з Молочним лиманом з метою запобігання знищенню чи пошкодженню гідрологічного заказника загальнодержавного значення «Молочний лиман» (розробка робочого проекту)		2011	95%	0,00	-	Розроблена проектно-кошторисна документація
60	Реконструкція очисних споруд каналізації потужністю 1000 куб.м/добу в смт Мирне Мелітопольського району (розробка проекту)		2011	100%	295,2	-	Виготовлена проектно-кошторисна документація
61	Реконструкція очисних споруд каналізації потужністю 400 куб.м/добу в с. Фруктове Мелітопольського району (розробка проекту)		2011	100%	235,2	-	Виготовлена проектно-кошторисна документація
62	Реконструкція окремих технологічних ланок очисних споруд каналізації Кам'янка-Дніпровська (заміна технологічного обладнання повітрорудки і системи видалення мулу)		2011	100%	0,00	-	Роботи виконано у повному обсязі
2012 рік							
1.	Каналізаційний колектор від вул. Куйбишево до вул. Пролетарська в м. Токмак Запорізької області – реконструкція	10 945, 595	III квартал 2013	100%	6 304,519	-	Роботи по реконструкції 1613, м колектора завершено, це сприятиме попередженню підтоплення вулиць міста каналізаційними стоками та потрапляння їх через колодязі у систему водопостачання. Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
2.	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 куб.м на добу Кам'янської виправної колонії № 101	1 668,358	III квартал 2013	97%	233,068	-	Згідно з технологією, виконання пусконаладжувальних робіт у зимовий період неможливо.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
3.	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція	7 890,662	III квартал 2013	98%	2 592, 817	-	Виникнення додаткових робіт призвело до проведення конкурсних торгів по визначенню виконавця робіт, що затримало виконання робіт
4.	Розширення очисних споруд каналізації в м. Гуляйполе	12 020,293	IV квартал 2014	93%	5 265 347,77	-	Протягом останніх 4-х місяців звітного року виникла затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області фінансування, що не дало можливості використати обласні кошти в повному обсязі.
5.	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція	7 890,662	II квартал 2013	95%	655 672,92	-	Згідно з технологією, виконання повного комплексу робіт у зимовий період неможливо.
6.	Будівництво очисних споруд Орловського психоневрологічного інтернату, Мелітопольський район	2 500,402	I квартал 2013	100%	1 228 165,60	-	Роботи на об'єкті завершено та оформлюються документи по введенню в експлуатацію
7.	Каналізаційні очисні споруди у м. Орхів - реконструкція	15 045,827	III квартал 2013	35%	33 758,80	-	У зв'язку з проведенням коригування проекту у 2012 році, роботи на об'єкті не виконувались. Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області фінансування, призвела до того, що завершення коригування перенесено на 2013 рік та тільки після цього буде можливість завершити реконструкцію.
8.	Реконструкція очисних споруд каналізації в с.Верхня Криниця Василівського району	10 192,462	IV квартал 2014	44%	96 386,00	-	Неефективна робота підрядної організації
9.	Реконструкція каналізаційної насосної станції в смт Куйбишеве Запорізької області	951,383	I квартал 2013	100%	264 984,20	-	Роботи на об'єкті завершено та оформлюються документи по введенню в експлуатацію

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
10.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне, I черга, Василівський район	10 208,273	IV квартал 2014	15%	1 533 222,11	-	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
11.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 1000 куб.м/добу в смт Мирне Мелітопольського району	18 914,950	IV квартал 2016	0%	2 088,00	-	Роботи не розпочато
12.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 куб.м/добу села Фруктове Мелітопольського району	11 855,830	IV квартал 2015	1%	3 688,82	-	Бюджетні кошти освоєно в рамках виділеного ліміту, але не профінансовано в повному обсязі ГУ ДКСУ в Запорізькій області.
13.	Полігон твердих побутових відходів у с. Велика Білозерка Великобілозерського району	17 354,495	II квартал 2013	88%	7 761 598,10	-	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
14.	Будівництво полігону твердих побутових відходів в м. Гуляйполе	8 200,022	III квартал 2013	45%	3 644 066,59	-	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
15.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м. Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	18 328,024	IV квартал 2013	37%	2 770 635,50	-	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
16.	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с. Костянтинівка, Мелітопольського району, Запорізької області	18 883,644	IV квартал 2014	32%	592 236,51	-	Неефективна робота підрядної організації

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
17.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлому, Садовому, Шкільному в м. Вільнянськ - будівництво	8 110,594	IV квартал 2014	30%	1 826 376,51	-	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
18.	Мережі водовідведення с. Матвіївка Вільнянського району - реконструкція	1 010,260	IV квартал 2013	85%		-	Неефективна робота підрядної організації
19.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Пиморськ Запорізької області	8 289,955	IV квартал 2014	45%		-	Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти
20.	Збирання, перевезення і знешкодження непридатних та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин, які розміщені на території Запорізької області		2012	100%			Зібрано та вивезено 220,67 тонн ХЗЗР. Роботи не оплачено у зв'язку з ненаданням дозволу на проплату органами Держказначейства в останній операційний день
21.	Будівництво та облаштування притулку для утримання безпритульних тварин м.Запоріжжя	24 245,024	2014	4,7%	603 644,38	-	Підготовлена територія будівництва (відновлена вартість зелених насаджень), розпочаті будівельні роботи.
22.	Реконструкція каналізаційного колектору до КНС-1 по вул. Українській, м. Запоріжжя	9 127,361	2013	0%		-	Роботи не виконані у зв'язку зі повторним направленням Проекту на отримання Експертного звіту щодо розгляду проектної документації Укрдержбудекспертизи
23.	Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи)	723,267	2012	100%		-	Проектні роботи виконано у повному обсязі. Затримка ГУ ДКСУ в Запорізькій області проплат не дало змоги використати в повному обсязі бюджетні кошти

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
24.	Комплекс першочергових берегоукріплювальних споруд на морському узбережжі у с. Новопетрівка (II черга будівництва)				961 495,20	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
25.	Заходи з озеленення смт Веселе Веселівського району				78 300,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
26.	Заходи з озеленення населених пунктів Великобілозерського району				78 300,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
27.	Заходи з озеленення м. Вільнянськ Вільнянського району				79 000,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
28.	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району				79 000,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
29.	Реконструкція окремих технологічних ланок очисних споруд каналізації Кам'янка-Дніпровська (заміна технологічного обладнання повітродувки і системи видалення мулу)				299 000,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
30.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка безводна", що розташований на території Білоцерківської сільської ради Куйбишевського району	30,423	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
31.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Редуги старих укріплень", що розташована на території Ланцівської сільської ради Куйбишевського району	28,899	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
32.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Ланцівська кам'яна могила", що розташована на території Ланцівської сільської ради Куйбишевського району	28,857	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
33.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Гайчур", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району	30,341	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
34.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Каларіна", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району	31,223	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
35.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Янчур", що розташований на території Смілівської сільської ради Куйбишевського району	29,554	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
36.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Більманка", що розташований на території Більманської сільської ради Куйбишевського району	31,223	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
37.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ентомо-логічного заказника місцевого значення "Ділянка цілини", що розташований на території Смілівської сільської ради Куйбишевського району	28,857	2013			-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту
38.	Придбання сміттєвозу для збору та транспортування твердих побутових відходів, Новомиkolaївський район	317,800	І квартал 2013	100%	150 000,00	-	Затримка фінансування ГУ ДКСУ в Запорізькій області призвела до кредиторської заборгованості по об'єкту

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
39.	Будівництво полігону твердих побутових відходів з сортувальним комплексом, Пологівський район	366,938			80 508,00	-	Роботи призупинено по причині погодження розділу організації поводженн з відходами. Відсутня нормативна база по відстані від місця складування відсортованих відходів (вторинної сировини) до сільгосп угідь.
40.	Заходи з озеленення населених пунктів Пологівського району				26 400,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
41.	Складання проекту землеустрою щодо організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду (ландшафтного заказника Корсак Могила), розміщеного на території Мануйлівської сільської ради Приморського району Запорізької області				17 134,32	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
42.	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району				80 200,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
43.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення в натурі меж ландшафтного заказника місцевого значення «Степанівська коса» (200 га) на території Приазовського району				17 722,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
44.	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району				79 900,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
45.	Заходи з озеленення населених пунктів Розівського району				80 200,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
46.	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району				21 700,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
47.	Заходи з озеленення населених пунктів Якимівського району				15 100,00	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2011 році
48.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання полігра-фічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики	124,870		100%	90 414,76	-	Надруковано та безкоштовно розповсюджено серед органів влади та місцевого самоврядування, наукових установ та бібліотек області 500 екз. інформаційного екологічного атласу Запорізької області. Надруковано та здійснюється розповсюдження серед шкіл, вузів, бібліотек, місцевих органів влади 600 екз. науково-популярного видання «Твоє майбутнє-земля за порогами»
49	Розробка обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	580,440		100%		-	Виконано та прийнято роботи з розробки обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки
50.	Виготовлення стенду для інформування громадськості та пропаганди охорони навколишнього природного середовища	40,000		100%	39 668,00	-	Виготовлено стенд для інформування громадськості та пропаганди охорони навколишнього природного середовища

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
51.	Розробка проектно-кошторисної документації на об'єкті "Будівництво з'єднувального каналу для відновлення водного сполучення Азовського моря з Молочним лиманом	295,044	2013	100%	88 513,00	-	Проектна документація розроблена Українським державним інститутом по проектуванню підприємств рибного господарства і промисловості "Укррибпроект". Повністю не про-фінансовано Державним казна-чейством у зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
2013 рік							
1.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне, І черга, Василівський район	10 576,669	Грудень 2014	45 %	2 147,650	-	Незадовільне фінансування
2.	Розширення очисних споруд каналізації в м.Гуляйполе	12 020,293	Листопад 2014	80 %	880,056	-	Коригування проекту
3.	Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с.Біленьке Запорізького району	7 196,100	Грудень 2014	90 %	167,161	-	Незадовільна робота підрядної організації
4.	Каналізаційний колектор від вул. Куйбишево до вул. Пролетарська в м. Токмак Запорізької області – реконструкція	10 945,595	Травень 2013	100 %	521,862	-	Повне введення потужності. Екологічний ефект: попередження підтоплення вулиць міста каналізаційними стоками й потрапляння їх через колодязі у систему водопостачання, що може спричинити забруднення води й спалах інфекційних захворювань
5.	Каналізаційні очисні споруди у м. Орхів - реконструкція	15 045,827	Грудень 2014	43 %	133,193	-	Незадовільна робота підрядної організації
6.	Реконструкція каналізаційної насосної станції в смт Куйбишеве Запорізької області	951,383	Січень 2013	100 %	6,080	-	Повне введення потужності. Екологічний ефект: поліпшення якості стічних вод.
7.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 куб.м/добу села Фруктове Мелітопольського району	11 503,692	Грудень 2014	8 %	696,865	-	Відсутність фінансування

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
8.	Реконструкція очисних споруд каналізації в с.Верхня Криниця Василівського району	10 192,462	Грудень 2014	30 %		-	Незадовільна робота підрядної організації
9.	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 куб. м. на добу Кам'янської виправної колонії № 101	1 668,358	Грудень 2014	95 %		-	Виникнення додаткових робіт
10.	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція	7 890, 662	Червень 2013	100 %	408,303	-	Повне введення потужності. Екологічний ефект: попередження потрапляння каналізаційних стоків через колодязі до мереж водопостачання та спалах інфекційних захворювань, поліпшення санітарно-гігієнічного стану території.
11.	Полігон твердих побутових відходів у с.Велика Білозерка Великобілозерського району	19 411,578	Червень 2014	98 %	2 435,347	-	Виникнення додаткових робіт
12.	Будівництво полігону твердих побутових відходів в м.Гуляйполе	10 305,170	Грудень 2014	50 %	1 690,252	-	Коригування проекту
13.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м.Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	19 892,820	Грудень 2014	53 %	1 142,427	-	Незадовільне фінансування.
14.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлому, Садовому, Шкільному в м.Вільнянськ - будівництво	8 110,594	Листопад 2014	50 %	2 123,545	-	Незадовільне фінансування
15.	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с.Костянтинівка, Мелітопольського району, Запорізької області	18 883,644	Грудень 2014	39 %	11,448	-	Незадовільна робота підрядної організації
16.	Мережі водовідведення, с.Матвіївка Вільнянського району - реконструкція	1 010,260	Грудень 2014	84 %		-	Незадовільна робота підрядної організації
17.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Приморськ Запорізької області	93 032,396		5 %	236, 077	-	Обсяг капіталовкладень на 2013 рік, передбачений на проектно-вишукувальні роботи та проведення експертизи проекту, освоєно у повному обсязі.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
18.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області		2012		5 344,627	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
19.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області				0,000	-	
20.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики				34,200	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
21.	Розробка обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки				350,334	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
22.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики		2013	36,8		-	Інформування громадськості та формування екологічної культури населення

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
23.	Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі Запорізької області		2014			-	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду
24.	Каналізаційна мережа для відведення зливових і технологічних вод з мереж водопостачання по б. Мерліка у м. Бердянськ (проекткування)				0,000	-	
25.	Розробка програми екологічного оздоровлення басейну річки Молочна, відновлення її гідрологічного режиму, благоустрою та збереження біорізноманіття		2013	100 %	96,400	-	Програму розроблено та затверджено рішення обласної ради від 26.12.2013 №14
26.	Розробка проектно-кошторисної документації на об'єкту Будівництво з'єднувального каналу для відновлення водного сполучення Азовського моря з Молочним лиманом		2012		206,531	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
27.	Реконструкція каналізаційного колектору до КНС-1 по вул. Українській, м. Запоріжжя		2014			-	
28.	Будівництво та облаштування притулку для утримання безпритульних тварин м.Запоріжжя		2015		77,340		Розірвання договору з підядною організацією ТОВ" ПРИМБУД" та не проведення платежів органами Державного казначейства
29.	Заходи з озеленення м. Запоріжжя					-	Не проведення платежів органами Державного казначейства
30.	Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи)				47,460	-	Роботи виконано повністю. У зв'язку з обмеженим ресурсом коштів у ДКСУ зазначений платіж по незахищеним видаткам у 2013 році було проведено неповністю
31.	Заходи з озеленення м. Бердянськ		2014			-	У 2014 році в м.Бердянськ буде висаджено 165 од. саджанців дерев

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
32.	Заходи з озеленення м. Мелітополь				0,000	-	Захід за кошти обласного екофонду не виконувався
33.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж (в натуру на місцевості) об'єкту природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення "Зелена гора" Бердянський р-н, с.м.т. Андріївка	32,528	2014	0		-	Станом на 01.01.2014 року кошти не використано, так як роботи за договором №3 від 04.10.2013 року між Бердянською райдержадміністрацією, як замовником робіт та ДП «Запорізький інститут землеустрою», як підрядником не виконано. Потребує продовження фінансування у 2014 році.
34.	Заходи з озеленення населених пунктів Бердянського району		2013	100 %		-	Висаджено 1986 одиниць саджанців. У зв'язку із закінченням бюджетного року кошти на оплату виконаних робіт повернуті до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища
35.	Заходи з озеленення населених пунктів Василівського району		2013	100 %	0,000	-	Сажанці дерев придбано в КСП "Запоріжзеленгосп" та посаджено на території населених пунктів району. Платіжні жорурення надано на проплату до Держказначейства.
36.	Заходи з озеленення населених пунктів Великобілозерського району		II квартал 2014 року		0,000	-	Виконано частково (виготовлена кошторисна документація, перенесено виконання заходу на 2014 рік) озеленення та благоустрою сільської місцевості

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
37.	Заходи з озеленення населених пунктів Веселівського району		2013	100 %	0,000	-	На території сільських рад придбано 977 саджанців дерев та кущів які в повному обсязі висаджено в ґрунт.
38.	Придбання комунального транс-порту спеціального призначення - сміттєзбирального автомобіля з задньою загрузкою (Вільнянський район)		2012		596,000	-	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік
39.	Заходи з озеленення населених пунктів Вільнянського району		2014			-	Збільшення зеленої зони району
40.	Заходи з озеленення населених пунктів Гуляйпільського району		2013	100 %		-	ДП "Пологівське ЛМГ", договір від 01.10.2013 № 1, платіжне доручення від 18.10.2013 № 3 було покладене в управління Державної казначейської служби. Через відсутність дозволу на фінансування кошти в повному обсязі були повернуті в обласний бюджет.
41.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - пам'ятки природи місцевого значення "Лиса гора" (2 га) на території Григорівської сільської ради	14,482	Орієнтовано 2014 рік	0		-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
42.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення "Володимирівський" (18 га) на території Володимирівської сільської ради	30,989	2014	1000 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 30,989 тис. грн..
43.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення "Верхів'я балки Канцерівська" (135,1 га) на території Сонячної сільської ради		Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
44.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Трушевська» (3 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	15,514	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
45.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Вовча» (1,5 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	13,966	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
46.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Балка Лукашева» (46 га) на території Лукашівської сільської ради Запорізького району	58,128	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 30,989 тис. грн..
47.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Цілинна балка» (4 га) на території Розумівської сільської ради Запорізького району	16,811	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
48.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Гадюча» (16,8 га) на території Володимирівської сільської ради Запорізького району	29,751	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 29,751 тис. грн..
49.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Саур-могила» (3га) на території Григорівської сільської ради Запорізького району	15,513	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
50.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Цілинна ділянка балки Канцерівська» (5 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	17,577	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 17,577 тис. грн..

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
51.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Балка Канцерівська» (20 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	22,735	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 22,735 тис. грн..
52.	Придбання машини для збору та транспортування твердих побутових відходів Запорізького району		2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 300,00 тис. грн..
53.	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району		2014 рік	100 %			Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 36,700 тис. грн..
54.	Заходи з озеленення населених пунктів Кам'янсько-Дніпровського району					-	
55.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка безводна", що розташований на території Білоцерківської сільської ради Куйбишевського району		2012		27,534	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
56.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Редуги старих укріплень", що розташована на території Ланцевської сільської ради Куйбишевського району		2012		21,999	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
57.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Ланцевська кам'яна могила", що розташована на території Ланцевської сільської ради Куйбишевського району		2012		20,190	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
58.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в природі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Гайчур", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району		2012		27,687	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
59.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Каларіна", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району		2012		24,795	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
60.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Янчур", що розташований на території Смілевської сільської ради Куйбишевського району		2012		23,044	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
61.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Більманка", що розташований на території Більманської сільської ради Куйбишевського району		2012		24,866	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
62.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Ділянка цілини", що розташований на території Смілевської сільської ради Куйбишевського району		2012		20,743	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
63.	Заходи з озеленення населених пунктів Куйбишевського району		2013			-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
64.	Придбання сміттєвозу для збору, транспортування твердих побутових відходів для Семенівської сільської ради Мелітопольського району					-	Захід не виконано у зв'язку з невиконання договірних зобов'язань організацією, яка повинна була здійснити поставку сміттєвозу.
65.	Заходи з озеленення населених пунктів Мелітопольського району			100 %	73,000	-	Захід виконано повністю
66.	Заходи з озеленення населених пунктів Михайлівського району		Грудень 2013	100 %		-	Захід виконано повністю
67.	Придбання сміттєвозу для збору та транспортування твердих побутових відходів, Новомиkolaївський район				167,000	-	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
68.	Заходи з озеленення населених пунктів Новомиkolaївського району		2013			-	Придбано та висаджено саджанці. У зв'язку з відсутністю лімітів у ДКСУ в Новомиkolaївському районі роботи не профінансовано
69.	Придбання екскаватора "Борекс - 2206" для експлуатації на полігоні твердих побутових відходів (Оріхівський район)		2013		227,000	-	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік
70.	Придбання машини для збору та транспортування рідких побутових відходів для КП «Комишуваський комунальник»		2014				Кошти не пройшли в Держказначействі
71.	Заходи з озеленення населених пунктів Оріхівського району		2014			-	Кошти не пройшли в Держказначействі
72.	Реконструкція самопливного каналізаційного колектору по вул. Тімірязєва (від житлового будинку № 28 до КНС № 1) у м. Оріхів Запорізької області	969,156	2014	0,07	50,000	-	Частково сплачені кошти. Різниця не пройшла в Держказначействі
73.	Заходи з озеленення населених пунктів Пологівського району		2013		55,800	-	Дерева (853 шт) придбано та висаджено (676 шт), взято на баланс сільських рад окрім Пологівської сільської ради (66 шт) та міської рад (111 шт),(укладено договори на збереження дерев з ДП "Пологівське ЛМГ" до весни 2014

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
74.	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району		Листопад 2013			-	Ефективність використання коштів часткова. Екологічний ефект - озеленення територій Добриївської Степанівської Першої, Розівської, Гірсівської Олександрівської, Надеждинської, Володимирівської сільських рад. Виникла кредиторська заборгованість на 01.01.2014 у перелічених вище сільських рад. Приазовська, Нововасилівська селищні ради та Ганнівська сільська рада не подали документи на проплату у зв'язку з недопущенням кредиторської заборгованості на 01.01.2014.
75	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району		2013		45,000	-	Кошти не профінансовано через не проведення проплат казначейською службою
76.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території пам'ятки природи місцевого значення "Балка Антонівка" Розівського району (5 га)	7,356		0 %		-	Відсутність договору на виконання робіт
77.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території заказника місцевого значення "Балка Сухі Яли" Розівського району (65 га)	51,608		0 %		-	Відсутність договору на виконання робіт
78.	Заходи з озеленення населених пунктів Розівського району	19,100		0 %		-	Непроходження платежів в УДКСУ у Розівському районі
79.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна балка"	11,702		0 %		-	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої зобов'язання).

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
80.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка"	11,186		0 %		-	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої зобов'язання).
81.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Рівна"	11,846		0 %		-	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої зобов'язання).
82.	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району					-	Придбано 477 саджанців
83.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Урочище Церкви" площею 4га"	11,854	2014	100 %		-	Роботи виконані, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
84.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Новомихайлівської сільської ради Чернігівського району ентомологічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка з кам'янистими оголошеннями" площею 20га"	27,833	2014	100 %	27,833	-	Роботи виконані
85.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка" площею 1га"	10,408	2014	100 %		-	Роботи виконані, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
86.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська»	118,116	2014	30 %		-	Роботи виконані на 30%, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
87.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ»	301,884	2014	30 %		-	Роботи виконані на 30%, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
88.	Заходи з озеленення населених пунктів Чернігівського району		2014			-	Захід не виконувався
89.	Заходи з озеленення населених пунктів Якимівського району				0,000		Захід не виконувався

Загальна кошторисна вартість об'єктів внесена відповідно до даних відомостей будови, наданих замовниками робіт на відповідний рік

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

ДП «Запоріжжястандартметрологія» здійснює державний метрологічний нагляд за забезпеченням єдності вимірювань в сфері контролю стану навколишнього природного середовища.

На підставі Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» № 1765-IV від 15.06.2004 та відповідно до вимог «Правил уповноваження та атестації у державній метрологічній системі», які зареєстровані в Міністерстві юстиції України 13.04.2005 за № 392/10672, органом з атестації ДП «Запоріжжястандартметрологія» у 2013 році були атестовані санітарно-екологічні лабораторії на проведення вимірювань, результати яких використовуються під час контролю стану навколишнього природного середовища, у кількості 20 одиниць.

Відділ державного метрологічного контролю ДП «Запоріжжястандартметрологія» здійснює атестацію екологічних та санітарно-екологічних лабораторій (таблиця додаток до розділу 15.8).

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

В 2001 році в Україні розпочалося впровадження нової системи регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами згідно з новою редакцією Закону України «Про охорону атмосферного повітря».

За 2013 рік Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації було виконано наступні види робіт:

- 306 суб'єктам видані через єдиний дозвільний центр дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- 397 пакетів документів розглянуто та повернуто на доопрацювання;
- 5 розгляд призупинено (за заявою підприємства);
- 20 суб'єктам прийнято рішення щодо анулювання (за заявою суб'єкта господарювання);
- 2 переоформлено;
- 1 прийнято рішень щодо видачі дублікату;
- 520 звітів по інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря розглянуто та зареєстровано.

В звітному році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалось отримання інформації від підприємств – основних забруднювачів навколишнього природного середовища та проведення аналізу з виконання ними природоохоронних заходів, передбачених діючими регіональними програмами, які в подальшому враховуються при видачі дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та при наданні пропозицій щодо внесення змін до діючих регіональних природоохоронних програм.

Протягом року спеціалісти відділу приймали участь в семінарах та нарадах з питань, пов'язаних з видачею дозволів та дотримання вимог чинного законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Спеціалістами відділу було проведено семінар на тему: «Підготовка документів щодо отримання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами» з представниками організацій – розробників дозвільних документів.

В 2013 році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалась робота з видачі підприємствам дозволів на викиди за новою формою, що передбачає впровадження найкращих існуючих технологій виробництва та додержання нормативів граничнодопустимих викидів відповідно до чинного законодавства, а також надасть змогу знизити рівень забруднення атмосферного повітря, що призведе до покращення стану повітряного басейну регіону.

Протягом року на вимоги правоохоронних органів надавалась інформація стосовно дозвільної діяльності Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації та стану виконання природоохоронних заходів та програм.

За 2013 рік через Єдиний дозвільний центр, центр надання адміністративних послуг видано 356 дозволів на спеціальне водокористування для суб'єктів господарювання, що використовують воду водних об'єктів загальнодержавного значення. В дозволах встановлювались ліміти забору, використання води та скидання забруднюючих речовин.

Після прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» та затвердження наказом Мінприроди України від 26.07.2011 № 262, зареєстрованим в Мінюсті України 29.07.2011 за № 932/19670, Регламенту погодження Мінприроди України надання надр у користування, матеріали клопотань на отримання спеціального дозволу (ліцензії) на користування надрами для видобування підземних вод одержуються Держуправлінням від Мінприроди України. За період з 01.01.2013 по 17.05.2013 одержано від Мінприроди України 10 таких клопотань, надано 10 екологічних карток.

Змінами, внесеними до Регламенту погодження Мінприроди України надання надр у користування наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 17.06.2013 № 266, функції попереднього розгляду і видачі екологічних карток покладено на Державну екологічну інспекцію у Запорізькій області. За період з 17.06.2013 по 31.12.2013 одержано від Мінприроди України 16 таких клопотань, надано 16 екологічних карток.

За 2013 рік розглянуто і погоджено 19 проектів буріння експлуатаційних водозабірних свердловин, розроблених організаціями, які мають спеціальний дозвіл Мінприроди України на виконання робіт по проектуванню експлуатаційних водозабірних свердловин.

За 2013 рік видано 348 дозволів на розміщення відходів. На підставі листа Мінекології від 22.05.2012 № 10202/07/10-12 припинено надання дозволів, передбачених постановою КМУ від 20.06.1995 № 440 «Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів».

Протягом звітнього року було видано 3 дозволи на спеціальне використання природних ресурсів на територіях природно-заповідного фонду загальнодержавного значення Приазовському національному природному парку, 1 дозвіл - НПП «Великий Луг», 1 дозвіл - Національному історико-археологічному заповіднику «Кам'яна Могила» - територія геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Кам'яна могила над р. Молочна», 1 дозвіл - ДП «Приморське лісове господарство» на території ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Коса Обіточна», 1 дозвіл – національному заповіднику «Хортиця» на території загальногеологічного заказника загальнодержавного значення «Дніпровські пороги», 1 дозвіл - КП «Мелітопольський міський парк культури і відпочинку ім. Горького» на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Парк ім. Горького».

За звітний рік до Департаменту екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації на державну екологічну експертизу надійшло 34 одиниці проектної документації (матеріали оцінки впливів на навколишнє середовище). Після доопрацювання по зауваженням відділу позитивну оцінку отримали 13 одиниць проектної документації, повернуто на доопрацювання – 11 одиниць проектної документації. 1 проект повернуто за заявою замовника, 9 одиниць проектої документації на кінець 2013 року знаходились у Департаменті на розгляді.

Оцінених негативно проектів немає.

15.10. Екологічний аудит

Одним із інструментів екологічної політики, який спрямований на сприяння дотримання природоохоронного законодавства на підприємствах, є проведення екологічного аудиту та створення систем екологічного управління з подальшою їх сертифікацією за стандартами ISO 14001.

Згідно Закону України «Про екологічний аудит» передбачається проведення як обов'язкового екологічного аудиту, так і добровільного.

Обов'язковому екологічному аудиту підлягають державні підприємства, які перебувають в процесі приватизації і види діяльності яких становлять підвищену екологічну небезпеку.

Також, протягом року регіональним відділенням було здійснено перевірку виконання покупцями умов 10 договорів купівлі – продажу об'єктів незавершеного будівництва, які включають умову забезпечення вимог екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища

під час добудови та подальшого введення в експлуатацію об'єктів приватизації. За поданням регіонального відділення перевірка виконання даної умови здійснена Державною екологічною інспекцією у Запорізькій області. За результатами проведених перевірок порушень вимог природоохоронного законодавства не зафіксовано.

Зміни в існуючих виробничих процесах та управлінській практиці на промислових підприємствах можуть дати початкове зменшення в навантаженні на навколишнє середовище, що значно ефективніше, ніж подальші інвестиції на боротьбу із забрудненням. Певна кількість підприємств області, визнаючи можливість потенційного отримання значних природоохоронних та економічних вигод від впровадження систем екологічного управління та більш екологічно чистих методів виробництва, провели роботу по створенню та сертифікації систем екологічного управління на підприємстві. На деяких підприємствах ця робота тільки планується.

На ЗДП «Кремнійполімер» діє система менеджменту якості згідно з ISO 9001, яка була сертифікована у 2003 році. Дія сертифікату закінчилась у 2009 році. Стандарт ISO 14001 розділ екологічного управління був інтегрований в систему якості ISO 9001. На теперішній час підприємство знаходиться в стадії санації (у зв'язку з важким фінансовим становищем).

На КП «Запорізький титано-магнієвий комбінат» впроваджена та сертифікована з 2006 року система менеджменту якості відповідно до вимог ISO 9001:2008, у 2011 році підтверджено відповідність система менеджменту якості ЗТМК вимогам ISO 9001:2008 та отримано

На ПАТ «Український графіт» створена та функціонує система екологічного менеджменту відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 14001 з 2002 року. Відповідність системи вказаному стандарту підтверджена органом сертифікації SGS ICS (Німеччина).

На ВАТ «Запоріжсталь» з 2008 року введена в дію інтегрована система менеджменту якості, охорони праці та екологічного менеджменту, що відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 14001:2004, ISO 9001:2000, OHSAS 18001:2007 і ILO-OSH 2001, у 2013 році – ISO 50001. Згідно з програмами інтегрованих аудиторів, зовнішній і внутрішній екологічний аудит проводиться по підрозділам комбінату щорічно.

ПАТ «Запорізький абразивний комбінат» має значний досвід впровадження і функціонування системи управління якістю у відповідності до вимог МС ISO 9001:2008. Система функціонує на комбінаті з 2000 року і пройшла шлях від розроблення до сталого функціонування. Наразі система управління якістю сертифікована міжнародним органом з сертифікації QSCert, spol.s.r.o. (Нідерланди), дієвість системи підтверджує сертифікат Системи якості № Q-5781/12, виданий 11.01.2012.

За даними ПАТ «Карлсберг Україна» на підприємстві введена в дію інтегрована система менеджменту якості, охорони праці та екологічного менеджменту, що відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 14001:2004, ISO 9001:2005, та 22000:2005. По вказаній системі щорічно

проводяться наглядіві аудити, через три роки – ресертифікаційні. У 2013 році отримано сертифікат строком від 04.09.2013 року.

ПАТ «Запоріжкокс» сертифікований за стандартом ISO 14001 12.07.2006. Сертифікат виданий сертифікаційним органом TUV NORD CERT GmbH м.Ессен і є дійсним до 02.08.2014 р. В червні 2013 року на підприємстві проведено два наглядових аудити. Складені і щорічно актуалізуються реєстри екологічних аспектів в кожному підрозділі. Визначено суттєві екологічні аспекти по підприємству та екологічні аспекти при аварійних ситуаціях.

Підприємство ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» має міжнародний сертифікат якості ISO 9001:2000. В ПАТ «ЗАЗ» діє механізм організації контролю виконання вимог природоохоронного законодавства, що забезпечує стабільний рівень екологічної безпеки виробництва та відповідає сучасним вимогам. Нині підприємством визначаються терміни проведення екологічного аудиту і впровадження системи екологічного менеджменту за стандартом ISO 14001.

ВСП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» має сертифікат підприємства по стандарту ISO 14001:2004. Сертифікат дійсний до 28.02.2015.

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» має міжнародний сертифікат ISO 9001, ISO 14001, OH SAS 18001. Сертифікати дійсні до 31.12.2015.

Моніторинг навколишнього природного середовища на АТ «Мотор Січ» враховує основоположні принципи стандарту міжнародної організації по стандартизації. Система контролю стану охорони навколишнього середовища дозволяє постійно удосконалювати ефективність робіт у цій області шляхом: оперативного контролю, оцінки результатів впливу виробництва, запобігання можливих наслідків для здоров'я працюючих та навколишнього середовища.

На підприємствах: КП «Водоканал», ПАТ «Запоріжвогнетрив», ДП «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес», у 2013 році екологічний аудит та сертифікація по стандарту ISO 14001 не проводились.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

В Запорізькій державній інженерній академії щорічно надаються послуги та виконуються науково-дослідні роботи, що стосуються сфери екології та природних ресурсів і які можуть бути використані не тільки в області, а і в інших промислових регіонах України.

На базі кафедри «Охорони навколишнього середовища» створено і діє Центр промислової екології. До напрямків діяльності Центру відносяться:

- розробка і впровадження маловідхідних і безвідхідних технологій і заходів, щодо найбільш повного використання вторинних сировинних ресурсів і відходів виробництва;
- розробка і впровадження ефективних і економічних технологій і засобів знешкодження шкідливих викидів в атмосферу;
- розробка заходів щодо раціонального використання водяних ресурсів, упровадженню сучасних технологій підготовки води до комунального і промислового водопостачання, а також очищення виробничих і побутових стічних вод;
- розробка технології і заходів щодо ефективного споживання енергоносіїв, повному і комплексному використанню вторинних енергоресурсів і скороченню викидів парникових газів;
- участь у розробці і впровадженні програм екологічної безпеки міста Запоріжжя;
- екологічна експертиза технічних проектів і об'єктів, які створюють негативний вплив на навколишнє середовище;
- екологічний моніторинг територій і об'єктів;
- екологічний аудит.

Згідно з ліцензією МОНУ №521504 Центр також надає послуги з навчання фахівців підприємств, організацій і медичних установ з питань радіаційної безпеки при поводженні з джерелами іонізуючого випромінювання, фахівців підприємств з питань контролю вибухобезпеки металобрухту, радіаційної безпеки при контролі металу та металобрухту. Розроблені відповідні програми, за якими проводяться навчання, підготовка та перевірка знань фахівців з питань забезпечення вимог радіаційної безпеки спеціалістів відповідних служб підприємств м. Запоріжжя. Щорічно навчання проходять працівники з більш 100 підприємств регіону.

На замовлення підприємств міста виконувались науково-дослідні роботи на ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Запорізький сталепрокатний завод», концерні «Хлібодар», ТОВ «Дніпроенергосталь», ПАТ «Дніпроенерго» та інші. Загальна сума наданих послуг та виконаних науково-дослідних робіт за 2011-2013 рр склала близько 900 тис. грн.

Вчені академії постійно співпрацюють з Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної держадміністрації з вироблення спільної позиції стосовно екологічної політики регіону у форматі відкритого діалогу між представниками влади і науки. Існують договори про співробітництво та координацію дій між Департаментом екології та природних ресурсів, ВАТ «Металургійний комбінат «Запоріжсталь», ПАТ «Український науково-дослідний інститут очистки газу та ін. про:

- обмін інформацією з найважливіших напрямків розвитку в галузі охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів, екологічної безпеки;
- підготовку і перепідготовку спеціалістів на основі повного і часткового навчання, наукового стажування, підвищення кваліфікації та інших видів обмінів;

- обмін спеціалістами і надання технологічної, наукової, консультативної та дорадчої допомоги;

- підготовку наукових обґрунтувань щодо розробки впровадження та виконання природоохоронних програм.

Також за ініціативою і фінансовою підтримкою Управління з питань екологічної безпеки Запорізької міської ради в академії відбулась

Всеукраїнська науково-практична конференція «Охорона навколишнього середовища промислових регіонів, як умова сталого розвитку України». Співorganizатори конференції: Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Запорізька обласна Державна адміністрація. Учасниками конференції були науковці і підприємці з різних адміністративних областей України. На конференції були розглянуті актуальні питання для промислових регіонів і особливо для Запоріжжя, такі як:

- переробка та утилізація відходів металургійних та інших підприємств;

- очистка промислових газів;

- очистка технологічних та зливових вод промислових підприємств;

- екологічна індикація забруднення територій та оцінка екологічних ризиків;

- впровадження систем екологічного менеджменту та аудиту.

Науковці Запорізького Національного технічного університету в своїх дослідженнях постійно приділяють увагу екологічній тематиці, а саме: раціональному природокористуванню, оцінюванню вмісту важких металів у воді і ґрунті, впливу транспорту на екологічні проблеми, розвитку курортно-рекреаційного потенціалу та ін. За останні роки можна виділити такі роботи:

1. Під керівництвом доктора економічних наук, професора Гудзя П.В. виконувалася держбюджетна НДР «Забезпечення ефективного використання видів потенціалу промислового регіону (на прикладі Запорізької області)» на суму 153,9 тис. грн.

Отримані результати дослідження можуть використовуватися в роботі облдержадміністрацій, райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, транспортних підприємств.

Особливу практичну цінність роботи в сфері екології та природних ресурсів мають:

- методика формування стратегії ефективного використання економічного потенціалу приморських курортно - рекреаційних територій на основі відтворення елементів природного надбання, спрямованих на підвищення якості простору життєдіяльності мешканців і туристів;

- методика позиціонування приморських курортно - рекреаційних територій за місцем, іміджем і конкурентоспроможністю територіального продукту з метою рівномірного розміщення продуктивних сил рекреації й курортології, забезпечення зайнятості місцевого населення і підвищення якості надання курортно - рекреаційних послуг для різних сегментів споживачів.

2. Наукова робота на кафедрі хімії та екології головним чином стосується екологічної тематики. На даний час на кафедрі виконується НДР “Хімічні аспекти сучасної екології”. Протягом попередніх трьох років виконували НДР “Екологія як наукова основа майбутньої цивілізації”.

Науковці кафедри:

- приймали участь у “IV Всеукраїнському з’їзді екологів з міжнародною участю” (м.Вінниця, 2013р.). Оpubлікована стаття: “Хімічні проблеми атмосфери в курсі “Основи екології” доц. Осаул Л.П., старш. викл. Незгода Л.М., старш. викл. Повзло В.М.;

- брали участь у Міжнародній науково-практичній конференції: Природокористування і сталий розвиток: економіка, екологія, управління. м. Ірпінь, “Про вплив людини на екосистемні послуги” доц. Осаул Л.П., старш. викл. Незгода Л.М., старш. викл. Повзло В.М.;

- брали участь у Запорізькій регіональній конференції Організації Об’єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) по виконанню проекту “Започаткування та функціонування Національної програми з більш чистого виробництва”.

Завідуючий кафедри доцент Капітан О.В. є постійним членом Науково-технічної ради при Державному управлінні охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області і систематично приймає участь у засіданнях Ради.

На кафедрі був опублікований конспект лекцій з дисципліни “Основи загальної екології” для студентів загально-інженерних та гуманітарних спеціальностей. - м. Запоріжжя, автор доцент Осаул Л.П.

Раніше було опубліковано підручник для учнів 11 класу “Екологія рідного краю” автори професор Гавриленко Б.Б., доцент Осаул Л.П.

3. На кафедрі охорони праці і навколишнього середовища у 2012-2013 роках виконувалася НДР “Розробка методів підвищення надійності технічних систем, що працюють в умовах агресивних середовищ”.

Проведений аналіз впливу агресивних середовищ на надійність роботи технічних систем показав доцільність розробки новітніх жаростійких металевих матеріалів, хімічний склад яких забезпечив би утворення на поверхні виробів щільних захисних оксидних плівок, до складу яких входять легувальні елементи. Вибір легувальних елементів повинен також забезпечувати можливість отримання дифузійних прошарків на поверхні матеріалу, які суттєво будуть підвищувати експлуатаційні якості виробів. Схема легування та кількість легувальних елементів має бути прорахована з точки зору економічної доцільності, конкурентної спроможності та можливості захисту навколишнього середовища.

Результати досліджень можуть бути використані при виробництві листового металопрокату та виготовленні із нього глушників шуму автомобілів, газоходів, енергетичного обладнання.

4. На кафедрі фізичної реабілітації і рекреації виконується НДР “Інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень в оздоровчо-відновних технологіях”.

У 2012-2013 роках розглядалися питання з когнітивного моделювання складних оздоровчих систем. Були вирішені наступні завдання:

- вивчення основних понять та визначень, які розкривають сутність когнітивного моделювання;
- дослідження етапів побудови когнітивної моделі та методи її комп'ютерної обробки;
- підбрано програмний продукт, який дозволить створювати когнітивні моделі та працювати з ними.

У Запорізькому національному університеті на кафедрі загальної та прикладної екології і зоології проводиться науково-дослідна робота з пріоритетних напрямків екології, яка спрямована на розкриття механізмів адаптації до факторів навколишнього середовища на різних рівнях: клітинному, організмовому, популяційному, екосистемному. Дослідження проводяться згідно державної програми “Розробка критеріїв оцінки та методів підвищення ефективності адаптаційних та імунологічних систем рослин і тварин”.

Проводиться робота за рахунок основного робочого часу «Екологія кровососних членистоногих степової зони України».

Проводяться «Дослідження адсорбційно-деструктивних властивостей нових штучних носіїв – наповнювачів біофільтрів з метою доочищення води та зменшення її скиду в р. Мокра Московка», ВАТ «Мотор Січ».

Проводиться робота «Надання науково-виробничих послуг щодо паразитологічного обстеження акваріумних риб».

Виконувалася науково-дослідна робота «Розробка біологічного обґрунтування та режиму рибогосподарської експлуатації водного об'єкта (ставка) на території Ясно Полянської селищної ради Запорізької області».

Укладений господарський договір «Визначення якості води за хімічними, біологічними та токсикологічними показниками» з фермерським господарством «Орбіта».

Наукові співробітники університету прийняли участь у семінарі «Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС: нові можливості для розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств Запорізької області».

Було надруковано 1 монографію: Воронова Н.В. Екологічні особливості іксодових кліщів (Ixodidae) Запорізької області.

В межах держбюджетних тем виконуються докторські та кандидатські дисертаційні роботи. За результатами науково-дослідної роботи на кафедрі розвиваються наукові школи.

На кафедрі під керівництвом викладачів працюють чотири студентські наукові проблемні групи: «Вивчення та моніторинг видового складу комах м. Запоріжжя та о. Хортиця», «Визначення впливу антропогенного стресу урбанізованих територій на організми та пристосування до нього на прикладі м. Запоріжжя», «Оцінка мікробіологічного стану водних та наземних екосистем м. Запоріжжя та Запорізької області» та «Моделювання урбоекосистем та їх використання для урбанізованих екосистем м. Запоріжжя». Крім того, на факультеті функціонує “Спілка молодих

вчених”, де проводяться дослідження за усіма напрямками наукової діяльності кафедри.

Кафедра загальної та прикладної екології і зоології входить до складу біологічний факультет ЗНУ, який здійснює цільові міжнародні контакти та зв'язки з Ботанічним садом АН Білорусь (Мінськ), Томським науковим центром РАН, Інститутом імунології (Москва, Росія), Воронежською державною лісотехнічною академією (Росія), Контрольно-інформаційно-аналітичним центром мисливських тварин та середовища їх мешкання (Росія, м. Москва), Валенсійським університетом (Іспанія), Інститутом ґрунтознавства РАН (Росія, м. Санкт-Петербург).

Кафедра підтримує ділові контакти та проводить спільні роботи з багатьма науковими центрами України, близького і далекого зарубіжжя. Зокрема, активно співпрацює з Запорізьким обласним державним проектно-технологічним центром охорони родючості ґрунтів і якості продукції, науково-дослідним інститутом «Титан», ВАТ «Мотор Січ», Державним управлінням екологічної безпеки Запорізької міської ради, Державною екологічною інспекцією в Запорізькій області, Запорізьким інститутом тваринництва Української аграрної академії наук, колеґіумами та школами м. Запоріжжя.

На базі факультету регулярно проводяться Всеукраїнські та міжнародні конференції. Видаються два фахових збірника: “Вісник ЗНУ” та “Питання біоіндикації та екології” та електронний журнал «Актуальні питання біології, екології та хімії».

Були організовані та проведені круглі столи: «Міфи екології» за темою «Глобальні екологічні катастрофи Землі», «День води», студентський конкурс-олімпіада «Найкращій знавець екології» та студентська олімпіада з екології.

Навчальний процес з підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів зі спеціальності “Екологія та охорона навколишнього середовища”, побудовано згідно навчальних планів, які розроблено на основі ОКХ та ОПП, затверджених Інститутом змісту та методів навчання Міністерства України, науково-методичною комісією при Фаховій раді та Міністерством освіти, що говорить про їх відповідність нормативам вищої школи.

Запорізьким державним медичним університетом за 2013 рік для 115 підприємств проведено визначення класу небезпеки відходів, що утворюються в результаті їх діяльності. Робота потрібна для вирішення питання про утилізацію відходів або можливість їх вторинного використання в виробництві.

На першому курсі на усіх факультетах і для усіх спеціальностей викладається екологія. Передбачено 10 годин лекцій і 10 годин практичних занять.

На кафедрі запланована і виконується науково-дослідна робота «Комплексна оцінка та управління ризиками для здоров'я в умовах Запорізької області» з терміном виконання з 01.01.2011 по 31.12.2015 років.

ДП «ДНДП Інститут титану» у 2013 році були виконані наступні роботи в сфері екології та природних ресурсів в Запорізькому регіоні: для ДП «ЗТМК» виконано роботу щодо контролю викидів забруднюючих речовин в атмосферу за 39 джерелами викидів, перевірено ефективність роботи газоочисних установок; Для ТАВР ЕКСП «ЦЕХ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ» виконано пилогазові вимірювання атмосферного повітря мулових майданчиків, оформлено протоколи та направлено Замовнику. Для КП «ОБЛВОДОКАНАЛ», СП «ВІЛЬНЯНСЬКА ДІЛЬНИЦЯ ВОДОВІДВЕДЕННЯ» виконано аналіз атмосферного повітря на мулових майданчиках очисних споруд. За договором з Українським державним підприємством поштового зв'язку «Укрпошта», Запорізькою дирекцією УДППЗ «Укрпошта» виконано інвентаризацію викидів на промайданчиках від 38 джерел та розроблено документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря станціонарними джерелами.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Сучасна екологічна ситуація в Україні визначила особливе місце для діяльності громадських неурядових організацій. Наряду з освітніми установами, на них лягла відповідальність за формування екологічної свідомості суспільства. Співпраця з освітніми та науковими установами сприяє підвищенню ефективності еколого-натуралістичного навчання і виховання молоді. Спільна мета цих організацій і установ - визначення завдань і заходів для стимулювання до об'єднання зусиль організаторської та пропагандистської роботи.

Крім того, в сучасному суспільстві громадськість відіграє особливо активну роль у процесі впровадження екологічної політики, дотримання основних принципів відкритості та пріоритетності екологічної безпеки, що визначено у Міжнародних домовленостях, зокрема «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», ратифікованої Законом України від 06 липня 1999 року.

Забезпечено організацію та проведення протягом березня-квітня на території області заходів до Всеукраїнської акції «День довкілля - 2013». Регіон долучився до проведення акції «Зробимо Україну чистою» щодо благоустрою територій м. Запоріжжя. Організовано проведення конкурсу «Національне дерево України».

Представники Громадської ради активно брали участь у засіданнях робочих груп з розробки обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, на яких були визначені основні пріоритети та напрямки щодо реалізації заходу «Розробка обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення

екологічної безпеки». Проект програми було оприлюднено на сайті Держуправління для громадського обговорення. Рішенням сесії обласної ради від 28.03.2013 № 29 затверджена обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Представники Громадської ради також активно брали участь у селекторних нарадах з питань розвитку природно-заповідної справи в Запорізькій області.

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

На території Запорізької області активно діє 41 громадська організація природоохоронного спрямування всеукраїнського, обласного та місцевого рівня. Перелік організацій представлений у додатку до розділу 15.12.1.



Рис. 15.12.1.1 Діяльність громадських організацій

Крім того, значну роль в екологічному русі відіграють молодіжні та дитячі організації, які поєднують діяльність у відповідному до статуту напрямку та роботу з екологічної освіти та просвіти. Серед таких організацій слід відмітити дитячо-юнацьку громадську організацію «Республіка Мрія», Запорізький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, регіональний молодіжний еколого-краєзнавчий центр «Сварог», Запорізьку молодіжну громадську організацію «Служба захисту тварин» та інші.

Велику роботу з впровадження нових форм і методів екологічного виховання учнів, які б дозволили перебороти відчуження системи освіти від проблем сучасного світу, підвищенню ролі, відповідальності й участі підростаючого покоління в житті міста проводить асоціація «Екологічна освіта», Запорізька обласна екологічна асоціація «Зелений рух Запоріжжя». Метою їх діяльності є об'єднання педагогів, ентузіастів, організацій і колективів, що займаються проблемами екологічної освіти й виховання підростаючого покоління.

Найбільш активними в Запорізькій області є наступні екологічні неурядові організації: громадська молодіжна організація «Запорізьке міське товариство вивчення та охорони птахів», Запорізька обласна громадська організація «Козацька спеціалізована дружина «СІЧ», молодіжне громадське об'єднання «Запорізький центр популяризації краєзнавства «Хорс», Запорізька обласна організація «Українське товариство охорони природи», Запорізьке обласне відділення Всеукраїнської екологічної ліги, Всеукраїнський Рух «Хортицький форум», Запорізька обласна благодійна

організація «Созидание», Запорізьке обласне відділення ВГО «Громадський контроль», Запорізьке обласне національно-культурне товариство «Українська старовина та заповідна справа» та інші.

Значну роботу у 2013 році здійснив Запорізький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді. Протягом року проводилась робота з пропаганди охорони природи, постійно проводились різноманітні інформаційно-просвітницькі позашкільні заходи, екскурсії, виставки, ерудиціони тощо.

Слід відзначити роботу, яку в звітному періоді проводила Запорізька обласна організація Українського товариства охорони природи. Найбільшу увагу Запорізька обласна організація УкрТОП приділяє проведенню різноманітних заходів природоохоронного напрямку: трудові десанти, конференції, еколінійки, конкурси, виставки, до яких залучаються всі верстви населення. Щорічно проводяться акції: «День довкілля», «Збережемо первоцвіт», «Озеленення та благоустрій країни», «Чиста Україна – Чиста Земля».

Велику роль у її просвітницькій роботі мають обласний та місцеві Будинки природи. При обласному Будинку природи створена та плідно працює секція «Друг людини», члени якої займаються захистом прав тварин у м. Запоріжжя та області. Значні результати має [клуб духовного відродження «Едельвейс»](#), який створений при секції лекційної та пропагандистської роботи Будинку природи. Метою клубів є формування екологічної культури учнів та бережливого ставлення до природної та культурної спадщини рідного краю, сприяння усвідомленню учнями необхідності екологічного гуманізму, за яким людина є частиною природи та космосу, з законами й силами яких вони повинні рахуватись. Члени клубу створюють художні твори, пишуть вірші про любов до природи, необхідність її збереження. За ініціативи клубу на Відкритому сайті громадських екологічних організацій «Орхуський центр» була створена спеціальна творча сторінка, де автори розміщують свої твори екологічної тематики.

Члени та волонтери Регіонального молодіжного еколого-краєзнавчого Центру «Сварог» також долучились до розв'язання гострих екологічних проблем регіону та провели значну практичну та інформаційно-просвітницьку роботу.

За підтримки партнерів з 2005 року розпочато реалізацію програми «Екологічний марафон». Метою проекту є оцінка сучасного екологічного стану та підвищення обізнаності молоді про шляхи вирішення екологічних проблем Запорізької області. Програма направлена на екологічну освіту широких верств населення, активізацію місцевого населення для вирішення нагальних екологічних проблем, об'єднання зусиль викладачів-екологів, медиків, юристів та інших в розробці концепції загального екологічного виховання, проведення акцій з покращення довкілля, обмін досвідом серед організацій, які займаються екологічними проблемами в молодіжному середовищі.

З метою популяризації екологічного волонтерського руху та екологічно свідомого способу життя в рамках програми «Екологічний марафон» виготовляються та розповсюджуються у молодіжному середовищі інформаційні матеріали у вигляді буклетів, плакатів, календарів, посібників та дисків з фільмом «Нам з Землею разом жити».

Програма «Екологічний марафон» Регіонального молодіжного еколого-краєзнавчого центру «Сварог» була розглянута та включена до Програми підтримки молоді м. Запоріжжя до 2013 року, затвердженої рішенням Запорізької міської ради.

Постійно триває підготовка волонтерського персоналу з урахуванням міжнародного та всеукраїнського досвіду.

В рамках програми щорічно проводиться конкурс на найкращу роботу з комп'ютерної графіки та фотографії з екологічної тематики для подальшого її використання у соціальній рекламі. З метою залучення молоді до участі в екологічному відродженні Запорізького краю в освітніх закладах волонтери Центру проводять круглі столи та опитування щодо екологічної обізнаності молоді.

Громадською молодіжною організацією «Запорізьке міське молодіжне товариство вивчення та охорони птахів» здійснюється активна діяльність по моніторингу та збереженню біорізноманіття птахів на півночі Запорізької області. Членами організації постійно проводяться польові дослідження для уточнення фауністичного складу орнітофауни в межах Дніпровського екологічного коридору на території Запорізької області; проводяться обліки водоплавних птахів в заплаві частині о. Хортиця та в північній частині Біленько-Розумовської острівної гряди; була проведена масова роз'яснювальна робота з відпочиваючими на о. Хортиця по правилам поведінки на природі, проведено ряд орнітологічних екскурсій зі школярами та студентами. Крім того, волонтерами організації здійснюється посиljena робота по наданню допомоги пораненим диким птахам.

Екологічні організації області мають великий досвід здійснення громадського контролю за виконанням природоохоронного законодавства. Деякі представники громадських організацій є одночасно і громадськими інспекторами з охорони навколишнього природного середовища та проводять відповідну роботу самостійно або спільно з представниками Державної екологічної інспекції в Запорізькій області.

Завдяки діяльності просвітницьких громадських організацій, освітніх установ екологічна тематика стала однією з найпопулярніших тем у пресі. Громадські організації активно ведуть власну пропагандистську роботу за допомогою поліграфічної продукції. Наприклад, асоціація «Екологічна освіта» випускає інформаційно-методичний екологічний журнал «Vita-Жизнь», а дитячо-юнацька організація «Республіка Мрія» – щомісячне видання «Вісник Мрії».

Освітнянські заклади всіх рівнів, позашкільні установи всієї області, а також молодіжні громадські організації екологічного спрямування прийняли активну участь у проведенні Всеукраїнських акцій, а також багатьох заходів

регіонального рівня. Юні натуралісти приймали участь у благоустрої та прибиранні територій, розчищенні та облаштуванні джерел з питною водою, очищенні та озелененні берегів малих річок, ставків та озер та виконували іншу роботу. Студентами та учнями були виготовлені та розвішані шпаківні в парках, садах, скверах, пришкільних ділянках.

Громадські організації нашого краю займають особливе місце у житті області. Діючі неурядові громадські організації екологічного спрямування допомагають вирішувати ряд гострих екологічних проблем, що дає можливість враховувати громадську думку, дізнатися про настрої громадськості та шляхом невідкладних дій послабити напруження серед населення, виправити поточні недоліки.

Важливою умовою ефективної діяльності екологічних організацій є достатній рівень інформування щодо екологічної ситуації у регіоні.

Департамент екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації постійно проводить роботу в цій галузі за допомогою проведення інформаційних заходів, видання поліграфічної інформаційної продукції (журналів, буклетів та ін.) та розміщення інформації на спеціалізованих сайтах. Так, у 2013 році за інформацією 2012 року був виданий 10 випуск науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами» за матеріалами регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області. Примірники видання були розіслані місцевим органам самоврядування, райдержадміністраціям, депутатам різних рівнів, громадським екологічним організаціям, бібліотекам, школам та вищим навчальним закладам.

Для забезпечення широкого доступу до екологічної інформації та висвітлення діяльності Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації був оновлений сайт за адресою: zdn@zdn.gov.ua. Крім того, актуальна інформація в оперативному режимі розміщується на порталах Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, громадських організацій та Запорізької обласної державної адміністрації. У грудні 2009 року розпочав діяльність сайт Державної екологічної інспекції в Запорізькій області за адресою: <http://www.dei.zaporizhzhе.ua>.

На виконання Орхуської конвенції з метою створення умов доступу до екологічної інформації та сприяння громадським екологічним організаціям функціонує Орхуський інформаційний центр. Для всіх бажаючих Центр надає можливість користуватись екологічною літературою, комп'ютерною технікою, а також консультуватись з фахівцями Держуправління з питань охорони довкілля та в подальшому Департаменту. В Орхуському центрі проходять конференції, семінари, круглі столи за участю громадських екологічних організацій, спеціалістів Держуправління, в подальшому Департаменту, та інших установ, на яких обговорюються гострі екологічні проблеми регіону та визначаються шляхи для їх подолання.

Центр співпрацює з усіма громадськими організаціями, об'єднаннями громадян та іншими організаціями в поширенні та використанні екологічної

інформації, надає організаційну та методичну підтримку громадським організаціям у проведенні інформаційно-просвітницьких заходів.

Діяльність Орхуського центру висвітлюється на відповідній сторінці на сайті Держуправління, в подальшому Департаменту, та на Відкритому сайті громадських екологічних організацій Запорізької області «Орхуський центр» за адресою <http://pro.vo.uz>. Сайт включає в себе електронний довідник громадських організацій екологічного спрямування області з повною інформацією про діяльність кожної з них. В сайті надається інформація щодо запланованих семінарів, конференцій, громадських слухань, акцій, в яких приймають участь громадськість області, запрошення до співпраці, а також звіти щодо вже проведених. Крім того, на порталі обговорюються гострі екологічні проблеми, пропонуються шляхи вирішення, розміщується корисна інформація наукового та практичного характеру.

15.12.2. Діяльність громадських рад

Діяльність громадських рад, об'єднань, тематичних робочих груп і мереж в Україні, як найбільш активної частини суспільства, незважаючи на свою масовість, сформувалося на сьогодні у рух особистостей, об'єднаних важливими цілями та завданнями.

Спільні акції показують, що діяльність громадських рад набуває чітких обрисів. Громадські організації Запорізької області не тільки зареєстровані, вони працюють, беруть активну участь в обговоренні нагальних проблем, мають свої видання, є учасниками радіо і телепередач.

При Держуправлінні функціонувала Громадська рада екологічних неурядових організацій, яка була консультативно-дорадчим органом, що була створена з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації екологічної політики. Відповідно до Положення про Громадську раду неурядових організацій та наказу Держуправління до її складу входили 10 зареєстрованих організації природоохоронного спрямування. Головою громадської ради був обраний Багін Олександр Сергійович – співголова обласної громадської екологічної асоціації «Зелений рух Запоріжжя».

Громадською радою було досягнуто взаєморозуміння з Держуправлінням за всіма напрямками діяльності та було налагоджене тісне співробітництво. Був розроблений чіткий механізм інформування та взаємодопомоги при вирішенні поставлених цілей. Основними напрямками діяльності ради були розгляд проблем та шляхів зменшення забруднення довкілля від промислових підприємств, поводження з побутовими та промисловими відходами, розширення та збереження заповідної мережі нашого краю із залученням до роботи громадських організацій області, наукових установ, загальноосвітніх шкіл, екологічна освіта населення та пропаганда охорони довкілля та інші.

Діяльність громадської ради при Держуправлінні була тісно пов'язана з діяльністю Орхуського центру, де відбуваються планові та позапланові засідання, а також заходи ради. Діяльність громадської ради при Держуправлінні в повній мірі висвітлювалась у відповідному розділі на Відкритому сайті громадських екологічних організацій «Орхуський центр», де було розміщено Положення про громадську раду, плани роботи, протоколи засідань та інше. Крім того, діяльність громадської ради висвітлювалась на сайті Держуправління.

Відповідно до Закону України від 16.10.2012 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні)», функції та повноваження територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища з 18.05.2013 перейшли до обласних державних адміністрацій.

На виконання приписів згаданого Закону та постанови Кабінету Міністрів від 18.04.2012 № 606 «Про затвердження рекомендаційних переліків структурних підрозділів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної в м. Києві та м. Севастополі державних адміністрацій» (зі змінами і доповненнями), розпорядженням голови Запорізької обласної державної адміністрації від 16.05.2013 № 230 було створено Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації.

У зв'язку з ліквідацією Держуправління громадська рада склала свої повноваження.

Також продовжує свою діяльність Громадська рада при Державній екологічній інспекції в Запорізькій області. Протягом 2013 року діяльність Громадської ради здійснювалась згідно затвердженого плану роботи. Членів Громадської ради було залучено до роботи постійно діючої комісії з перевірки знань природоохоронного законодавства претендентів на посади громадських інспекторів з охорони довкілля. Протягом грудня 2013 року прийнято 12 громадських інспекторів, які брали участь у заходах по збереженню навколишнього природного середовища, що проводила Державна екологічна інспекція у Запорізькій області («Новорічна ялинка»).

Члени Громадської ради при екологічній інспекції у Запорізькій області приймали участь в екологічному проєкті «Еколайт», який направлено на створення в м. Запоріжжя умов для раціонального поводження з побутовими відходами та екологічної просвіти населення.

Громадська рада Національного заповідника Хортиця наразі здійснює активну діяльність по збереженню історичного та природного середовища острову Хортиця. Вона координує реалізацію проєктів екологічних організацій по створенню системи управління твердими побутовими відходами в заповіднику, по боротьбі з порушеннями природоохоронного законодавства, культурно-освітньої та інформаційно-виховної роботи з населенням.

15.13. Екологічна освіта та інформування

Сучасний стан довкілля в Запоріжжі викликає необхідність пошуку нових моделей й переосмислення змісту та організації екологічної освіти й виховання, природоохоронної, натуралістичної, експериментально-дослідницької діяльності учнівської молоді.

Екологічне виховання молоді є складовою загальної національної культури. Тому екологічне виховання є одним із напрямів виховної роботи, що сприяє громадському усвідомленню екологічних проблем сучасності, їх наслідків, шляхів вирішення та запобігання виникненню нових.

Екологічне виховання повинне допомагати виробити екологічний стиль мислення, екологічну культуру підрастаючого покоління. Цьому сприяє організація діяльності факультативів, гурткової, клубної роботи загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах міста, а також використання інноваційних форм позакласної та позаурочної роботи для формування в учнів сучасного екологічного мислення.

Екологічна освіта розвивається в освітніх закладах всіх рівнів.

В Запорізьких дитячих садках проводяться заняття на екологічну тематику, в ході яких вихователі формують у дітей культуру природоохоронної свідомості шляхом організації пізнавальної діяльності в навколишньому середовищі. Екологічні знання учні отримують в школах на уроках курсу «Екологія рідного краю», який вперше було розроблено в Запорізькій області для 1-11 класів, позашкільних установах та вищих навчальних закладах.

З метою формування у дітей та учнівської молоді ціннісного ставлення до природи, активного залучення до природоохоронної діяльності, виховання екологічної культури в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах створена широка мережа гуртків еколога-натуралістичного напрямку. У Запорізькій області працюють 4 позашкільні навчальні заклади еколога-натуралістичного напрямку (комунальний заклад «Запорізький обласний центр еколога-натуралістичної творчості учнівської молоді» Запорізької обласної ради, Бердянська міська станція юних натуралістів, Мелітопольський еколога-натуралістичний центр дітей та юнацтва, Запорізький міський дитячий ботанічний сад) та еколога-натуралістичні відділи при Токмацькому центрі дитячої та юнацької творчості і Приморському районному центрі дитячої та юнацької творчості.

З метою пропаганди екологічної культури та природоохоронної діяльності в області функціонують 35 учнівських екологічних бригад.

У деяких містах і районах є регіональні дружини, до складу яких входять місцеві осередки. В Запорізькій області працюють: Мелітопольська міська екодружина «Меотида», Запорізька міська екодружина «Світ», Запорізька районна екодружина «Степ», Приморська районна екодружина «Азов», Розівська районна екодружина «Первоцвіт», Василівська районна екодружина «Таврида». Інші об'єднання працюють на базі навчальних закладів: екодружина «ЛЕП» - Бердянська СЮН, екодружина «Простір» -

Мелітопольський ЦЕНТУМ, відділ екології екодружина «Галузка» - Токмацький ЦДЮТ, юнатівська колегія «Дніпро» - Запорізький ОЦЕНТУМ, екодружина «Криниця» - ЗОШ № 42 м. Запоріжжя, екодружина «Калина» - Юрківська ЗОШ Оріхівського району, дружина «Едельвейс» - Луначарська ЗОШ Бердянського району тощо.

В освітніх закладах області використовуються різноманітні заходи природоохоронного напрямку: тематичні виховні години, рольові ігри, конкурси плакатів, малюнків, екологічних казок, віршів, трудові десанти, конференції, еколінійки, конкурси, виставки.

Учні навчальних закладів області є постійними учасниками обласних свят юних натуралістів, обласних фестивалів юних екологів і натуралістів.

Крім профільних заходів, важливе місце в юнатівському житті посідають народознавчі свята, які сприяють пізнанню витоків української культури. Це такі свята, як «Щедрий вечір», «Зустрічаємо Різдво», «Коляд, коляд, колядниця, добра з медом паляниця...», «Квіти-символи України». Також розважальні ігри: КВК «Турнір знавців природи», КВК «Перевір себе», брейн-ринг «В світі кімнатних рослин», гра-ерудиціон «Екологічний бумеранг» та інші.

Значну увагу екологічній освіті та просвіті населення приділяє Запорізька обласна універсальна бібліотека імені О.М. Горького. Бібліотека - універсальна структура у сфері культури, яка поряд з іншими напрямками здійснює активну екологічно-виховну популяризаторську діяльність серед населення. Екологічна освіта у бібліотеці набуває системного характеру. Щорічні заходи екологічного характеру організуються спільно з владними структурами, громадськими організаціями, місцевою громадою.

У розповсюдженні та популяризації видань даної тематики активно використовуються різноманітні форми роботи – книжкові виставки, презентації, огляди літератури, участь у конкурсах, реалізації цільових комплексних програм.

Чимало щорічних заходів присвячується екологічним святам, охороні навколишнього середовища, датам екологічного календаря (День екологічних знань, Всесвітній день навколишнього середовища, День здоров'я, День землі, тощо).

Для слухачів обласних курсів з підготовки спеціалістів у сфері туризму та екскурсій проведено День туриста та екскурсовода за темою «Туризм в Україні: сьогодення та перспективи».

Проблемам розвитку туристично-рекреаційних ресурсів та бережливому ставленню до природи підпорядкований цикл книжкових виставок «Туризм. Відпочинок. Здоров'я», де висвітлювалися теми: «Пізнаємо світ подорожуючи», «Запоріжжя – туристичне відкриття», а також проведено бібліографічні огляди «Острів Хортиця – храм під відкритим небом», перегляд літератури «Запоріжжя – край туристичний». До послуг зацікавлених – електронна база даних «Туристичні ресурси Запорізького краю».

Багато цікавої ілюстрованої інформації містить бібліотечний веб-сайт - фоторепортажі з виставки квітів, експозиція «Подих весни» (образотворчі роботи з сюжетами природи, рослин, натюрмортів), художні, вишиті картини тощо.

Із великим задоволенням користувачі відвідують ландшафтний клуб при відділі природничо-наукової літератури, на засіданнях якого йдеться про сезонні роботи у саду, тонкошах догляду та підготовки дерев до зимового періоду, режисурі садових ділянок, засобах захисту рослин від шкідників, зустрічі з фахівцями – дендрологом та дизайнером з ландшафту.

У режимі дистанційного обслуговування споживачів електронної інформації здійснюється виконання віртуальних довідок засобами інтернет-ресурсів. Екологічні запити користувачів у даному напрямку стосуються історичної, правової природоохоронної інформації, витоків виникнення природних ресурсів, населених пунктів, існування пам'яток природи, історії, культури, тощо.

Активну роботу у сфері пропаганди довкілля та виховання дбайливого ставлення до природи проводять також освітні заклади, серед яких особливе місце займають Запорізький національний університет, Запорізька державна інженерна академія, Запорізький національний технічний університет та інші. Студенти Вузів є постійними учасниками та організаторами інформаційних та практичних заходів щодо охорони довкілля.

Для інформування громадськості про стан навколишнього середовища, висвітлення діяльності Департаменту у напрямках вирішення гострих екологічних проблем регіону, постійно і плідно співпрацює з обласними та місцевими засобами масової інформації. Так, у звітному році керівництво Департаменту прийняло участь у передачах, надано інтерв'ю та коментарі стосовно гострих екологічних питань обласним телеканалам: ТРК «Алекс», ТРК «Запоріжжя», газетам: «Запорізька Січ», «Запорізька правда», радіо: "РАДІО ТРИ". Основними темами, які піднімались у ЗМІ були: стан атмосферного повітря та водних ресурсів, збереження біорізноманіття та розвиток природно-заповідного фонду, збереження зелених насаджень та інші.

На виконання Орхуської конвенції та з метою створення умов доступу до екологічної інформації, сприяння громадським екологічним організаціям функціонує Орхуський інформаційний центр, діяльність якого направлена на сприяння роботі громадських екологічних організацій, розповсюдження екологічної інформації, екологічну освіту та просвіту громадян через проведення різноманітних інформаційно-просвітницьких заходів та інше.

Протягом року спеціалісти Департаменту приймали участь в семінарах та нарадах з питань, пов'язаних з видачею дозволів на спеціальне використання природних ресурсів та дотримання вимог чинного законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Для підвищення ефективності планування та використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів в умовах бюджетного законодавства Департаментом організовано та

проведено тематичний короткостроковий навчальний семінар «Актуальні питання планування та використання фондів охорони навколишнього середовища». В ході семінару відбулися тематичні зустрічі та практичні заняття. Робота семінару відзначилась продуктивним діалогом.

З метою організації суспільної дискусії стосовно вигод і втрат від впровадження стандартів ЄС у сфері охорони атмосферного повітря, 24 липня 2013 року проведено семінар-тренінг, де було презентовано проект «Громадське лобіювання впровадження стандартів ЄС в Україні у сфері якості атмосферного повітря». У семінарі-тренінгу взяли участь представники органів влади, громадських, наукових та бізнес-організацій.

Департаментом спільно з комітетом з питань бюджетної, аграрної політики, розвитку інфраструктури та збереження навколишнього природного середовища Громадської ради при облдержадміністрації протягом року були проведені засідання «круглих столів» за темами «Сучасний стан розвитку природно-заповідного фонду на території Запорізької області» та «Аналіз позитивного досвіду громадськості у вирішенні екологічних проблем Запорізького регіону».

Під час «круглих столів» були обговорені питання створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території Запорізької області, проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні», постанови КМУ від 07.08.2013 № 748 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов КМУ», обговорені результати роботи громадських екологічних організацій області у 2013 році, представлені презентації «Створення системи громадського контролю за дотриманням режиму Національного заповідника «Хортиця», результати конкурсу «Птиче царство Запоріжжя-2013» та відеоролік «Спасем Дніпр вместе».

Крім того, досвідом проведення Міжнародного семінару «Практичне природне землеробство, якість продукції, ефективність, перспективи», який відбувся 20 листопада 2013 року у м. Мелітополь, поділилась Наталія Пічкур (Центр екологічної культури м. Запоріжжя).

В м. Києві 23-25 квітня 2013 року відбувся Міжнародний екологічний форум «Довкілля для України», в якому взяла активну участь Запорізька область.

Учасникам Форуму представлялися та надавалися матеріали у вигляді буклетів, брошур, газет (матеріали були надані структурними підрозділами облдержадміністрації та підприємствами області), а також науково-популярне видання «Твоє майбутнє – земля за порогоми» за матеріалами регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області за 2010 та 2011 роки та Інформаційний екологічний атлас Запорізької області.

Експозиція Запорізької області дала змогу учасникам форуму ознайомитися із заповідними територіями краю, його природними ресурсами,

туристичними маршрутами, основними напрямками розвитку та пропозиціями щодо вирішення екологічних питань.

За активну роботу з підготовки та проведення Міжнародного екологічного форуму «Довкілля для України» дипломом було відзначено Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області.

Спеціалісти Департаменту постійно долучаються до роботи освітніх установ, приймають участь у їх заходах та навчальному процесі. Крім того, студенти профільних факультетів проходять практику в Департаменті. До бібліотек всіх шкіл Запорізької області, а також провідних Вузів області Департаментом були надані примірники науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами».

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Співробітництво та євроатлантична інтеграція

На виконання Конвенції про транскордонне забруднення атмосферного повітря на великі відстані та ряду міжнародних угод, а саме - загальноєвропейської «Суспільної програми спостережень та оцінки переносу на великі відстані забруднюючих речовин в Європі» (ЕМЕП) Департаментом щорічно збирається, аналізується, розробляється та подається в Міністерство інформація про викиди двооксиду сірки, оксидів азоту, аміаку, легких органічних сполук, оксидів вуглецю та важких металів, таких як: свинець, кадмій, ртуть, миш'як, хром, мідь, нікель, селен та цинк в цілому по області.

На виконання зобов'язань, прийнятих Україною після підпису Кіотського протоколу, Департаментом проводиться державний облік викидів парникових газів, а саме діоксиду вуглецю, закису азоту, метану, гексафториду сірки, гідрофторвуглеців, перфторвуглеців. Інвентаризація викидів парникових газів на національному та регіональному рівнях виконується згідно з керівними методиками, розробленими Міжурядовою групою експертів по зміні клімату.

15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги

На території Запорізької області реалізовано 31 проект міжнародної технічної допомоги, 16 з яких у сфері охорони здоров'я, 7 проектів у сфері освіти, 4 проекти у сфері підвищення безпеки на АЕС, тощо.

Окрім того, донорами проектів є міжнародні фінансові організації та іноземні держави, а саме: канадський уряд, уряд Німеччини, уряд США, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Організація Об'єднаних Націй, Європейська Комісія, МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», тощо.

На території Запорізької області реалізуються слідуєчі проекти міжнародної технічної допомоги (далі – МТД):

**Проект ЄС/ПРООН
«Місцевий розвиток, орієнтований на громаду- Етап II»**

1. Номер державної реєстрації: 2578.
2. Термін виконання: 06.06.2011 – 06.04.2015.
3. Загальна вартість: 11 040,00 тис. грн., з яких приблизно 5 850,00 тис. грн. – кошти Проекту ЄС/ПРООН (по Запорізькій області), суми збільшено у 2013 році у зв'язку з започаткуванням впровадження нових напрямків діяльності. Початкова вартість проекту становила 8 960,00 тис. грн.

4. Головні завдання: підвищення рівня життя в сільських, селищних та міських громадах по всій території України шляхом комплексного відновлення, ефективного використання та системного управління базовими об'єктами місцевої інфраструктури.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Програма розвитку ООН та Євросоюзу.

6. Безпосередній отримувач: територіальні громади сільської місцевості Запорізької області.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою):

В проекті приймають участь 9 основних та 3 реплікаційні райони Запорізької області, крім того, з них – 4 райони додатково є пілотними по впровадженню мікропроектів в рамках компоненту з енергоефективності.

На сьогоднішній день створено 49 громадських організацій, з очікуваної суми співфінансування (11 040,00 тис. грн., - початкова 8 960,00 тис. грн.) освоєно 6,5 млн. грн.

Станом на 1 липня 2013 року 46 із 49 проектів розроблено та подано до Центрального Офісу Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований громаду-II». Всі 46 проектів затверджені офісом Проекту, з яких 34 проекти профінансовані в повній мірі та завершені.

Окрім того проведено 4 засідання координаційної ради з реалізації Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-II».

Проведено 75 засідань Форумів Місцевого Розвитку в районах партнерів проекту (по 5-6 у кожному), а також 90 тренінгів в 12 районах-партнерах проекту по тематиках «організація і управління суспільством», «фінансові аспекти роботи неприбуткових організацій», «розробка і підготовка мікропроектної пропозиції», «соціальний аудит роботи товариства», «впровадження альтернативних джерел енергії», «відбір і робота з підрядними організаціями.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: орієнтовно 2 488,710 тис., з яких кошти Проекту ЄС/ПРООН 1 600,00 тис. грн.

Проект «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні»

1. Номер державної реєстрації: 2564.
2. Термін виконання: 27.06.2007 – 28.02.2015 рр.
3. Загальна вартість: 7 200 000 кан. дол.
4. Головні завдання: реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні.
5. Донор проекту: уряд Канади через Канадське агентство міжнародного розвитку.
6. Безпосередній отримувач коштів: Agriteam Canada Consulting Ltd. (Агрітім Канада Консалтинг Лтд.)/
7. Етапи реалізації: впровадження. В рамках проекту було розроблено методичку оцінки і супроводу неповнолітніх осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Співробітники кримінально-виконавчої інспекції та міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді брали участь у розробці цієї методички і пройшли відповідне навчання щодо застосування методички оцінки ризиків і потреб неповнолітніх правопорушників. На сьогодні методика застосовується під час роботи з неповнолітніми особами, що знаходяться на обліку в кримінально-виконавчій інспекції з метою планування роботи щодо ресоціалізації та недопущення скоєння ними нових злочинів. Відповідно до потреб дітей, визначених за методикою, ЦСССДМ надає відповідні соціальні послуги та працює з їх сім'ями.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість робіт за проектом (програмою): роботою спеціалізованого формування Мелітопольського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді «Центр відвідування для дітей та молоді, які перебувають у конфлікті з законом» в рамках реалізації пілотного компоненту Проекту «Реформування кримінальної юстиції для неповнолітніх в Україні» було охоплено 24 неповнолітні особи (21 хлопець і 3 дівчини), які відбувають покарання з випробуванням.
Для цієї категорії дітей на базі Мелітопольського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді застосовувались індивідуальні та групові форми роботи шляхом проведення індивідуальних консультацій та організації лекційно – тренінгових занять.
Неповнолітні пройшли тренінг з методички пошуку роботи, програму «Управління гнівом» та взяли участь у тренінгах, спрямованих на формування та закріплення здорового способу життя, профілактику наркоманії, тютюнопаління, алкоголізму, соціально-небезпечних хвороб, у

т.ч. ВІЛ/СНІДу, профілактику насильства, виховання патріотизму та толерантності, проблем організації дозвілля.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 р.: співробітники КВІ /ЦСССДМ продовжуватимуть застосування зазначеної методики під час роботи з зазначеною категорією дітей.

**Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на
Запорізькій АЕС «Установки з переробки РАВ», Лот 1 – Установа
спалювання»**

1. Номер державної реєстрації: № 2346 від 16.06.2009; № 2411 від 24.11.09 (Доп. № 1); № 2411-01 від 07.02.13 (Доп. № 2).

2. Термін виконання: 2014 рік.

3. Загальна вартість: 7 707 529,61 євро.

4. Головні завдання: підвищення безпеки експлуатації енергоблоків ВП ЗАЕС шляхом впровадження нових установок з переробки РАВ, зниження дозових навантажень на персонал, зниження кількості РАВ, які зберігаються на майданчику.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Iberdrola Ingenieria y Construccion / Іспанія.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: проведення третього етапу монтажу великогабаритних компонентів установки спалювання.

**Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis,
що реалізується на Запорізькій АЕС
«Установки з переробки РАВ», Лот 2 – Системи моніторингу викидів»**

1. Номер державної реєстрації: № 2347 від 16.06.2009; № 2410 від 24.11.09 (Доп. № 1).

2. Термін виконання: 2014 рік.

3. Загальна вартість: 407 846,00 євро.

4. Головні завдання: підвищення безпеки експлуатації енергоблоків ВП ЗАЕС шляхом впровадження нових установок з переробки РАВ, зниження дозових навантажень на персонал, зниження кількості РАВ, які зберігаються на майданчику.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Envinet a.s./ Чеська Республіка.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: підписання Доповнення № 2 до контракту на постачання; реєстрація Доповнення № 2 в Мінекономіки; розробка Підрядчиком технічної документації та її узгодження; підготовка до постачання обладнання.

Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на Запорізькій АЕС «Удосконалення моніторингу та мінімізація викидів ЗН та 14С на АЕС ДП НАЕК «Енергоатом» (пілотна АЕС – Запорізька АЕС)

1. Номер державної реєстрації: № 2665 від 19.06.2012

2. Термін виконання: 2015 рік.

3. Загальна вартість: 1 036,100 євро.

4. Головні завдання: підвищення безпеки українських АЕС шляхом впровадження вдосконаленої системи радіаційного контролю, включаючи контроль викидів тритію та вуглеводу, та шляхом вдосконалення системи аварійного реагування у випадку порушення нормальної експлуатації АЕС.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Envinet a.s. / Чеська Республіка.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: підписання Доповнення № 1 до контракту на постачання; підготовка пакету (контракт та Доповнення № 1) для реєстрації в Мінекономіки; виготовлення та закупка обладнання.

Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на Запорізькій АЕС «Створення Національного навчального центру на Запорізькій АЕС для ремонтного і керівного персоналу НАЕК «Енергоатом», Україна»

1. Номер державної реєстрації: №2416 від 14.12.2009.

2. Термін виконання: 2013 рік.

3. Загальна вартість: 5 699 695,00 євро.

4. Головні завдання: підвищення безпеки українських АЕС за допомогою подальшого вдосконалювання системи підготовки ремонтного персоналу та керівників персоналу НАЕК «Енергоатом».

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – AREVA NP GmbH / Німеччина.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: проведення наради Робочої Групи Проекту; проведення наради з розробки технічних специфікацій для програм навчання ремонтного персоналу на ЗАЕС за участю інших АЕС та АРС; проведення робочої наради з розробки програм навчання ремонтного персоналу за участю інших АЕС; проведення наради з розробки технічних специфікацій на посібники інструктора з практичного навчання; проведення робочої наради з валідації моделі компетенцій; проведення робочої наради з застосування моделі компетенцій.

Програма «Профілактика ВІЛ та ІПСШ серед уразливих груп населення»

1. Номер державної реєстрації: Угода №404 –GF-11 від 01.01.2012.

2. Термін виконання: 01.01.2012 – 31.12.2013 рр.

3. Загальна вартість: 400 145,40 грн.

4. Головні завдання: зниження поширеності ВІЛ та ІПСШ серед дітей вулиць.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 72 917,53 грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: 57 335,80 грн.

Проект «Центр співробітництва «Запоріжжя-Магдебург»

1. Номер державної реєстрації: -

2. Термін виконання: з 2004 р. – безстроковий.

3. Загальна вартість: 990,00 євро щомісяця.

4. Головні завдання: організація дворічної практики випускників ВНЗ м. Запоріжжя на підприємствах Німеччини.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Торговельно-Промислова Палата м. Магдебург, Німеччина.

6. Безпосередній отримувач: Запорізький національний університет.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження. Проведено відбір кандидатів з числа випускників ВНЗ у відповідності до запиту Торговельно-Промислової палати м. Магдебург; оформлено пакети документів для організації практики.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: оформлення документів для від'їзду відібраних кандидатів; моніторинг проходження стажувань.

Проект програми Erasmus Mundus Action 2 «ЕЛЕКТРА»

1. Номер державної реєстрації: -

2. Термін виконання: 01.11.2012 – 01.11.2016 рр.

3. Загальна вартість: загальний бюджет – 3,9 млн. євро, з них для ЗНУ: 10 000 євро – на адміністрування проекту; до 15 000 євро – на мобільність кожного затвердженого учасника.

4. Головні завдання: організація мобільності студентів, аспірантів, науково-педагогічних працівників до партнерських вишів Європейського Союзу.

Етап I: 01.11.2012 – 18.01.2013 рр. Установча конференція в університеті м. Ольденбург (Німеччина) Підготовка онлайн-оболонки для реєстрації учасників на веб-сайті проекту.

Етап II: 18.01.2013 – 11.03.2013 рр. Реєстрація кандидатів на участь у програмах мобільності на 2013-14 навчальний рік.

Етап III: 11.03.2013 – 01.06.2013 рр. Обробка документів; відбір учасників.

Етап IV: 01.06.2013 – 30.08.2013 рр. Організація від'їзду учасників програм мобільності.

Етап V: 01.09.2013 – 30.06.2014 рр. Моніторинг перебування учасників у партнерських ВНЗ ЄС.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЕАСЕА (Європейська агенція з питань освіти, культури та аудіо візуальної інформації).

6. Безпосередній отримувач: Запорізький національний університет.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 3040,00 євро. Засіданням конкурсної комісії затверджено 6 заявок від ЗНУ.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на III квартал 2013 року: оформлення документів для від'їзду відібраних кандидатів.

15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

Під час відвідання області офіційними делегаціями з Індії, Туреччини, Німеччини, Іспанії, Польщі, Болгарії, Фінляндії, Російської Федерації (Томська та Воронежська області), Франції, Греції, КНР, Молдови, Великобританії, Швейцарії, Узбекистану, Представництва ЄС, Грузії та Японії проводились зустрічі з керівництвом області, в ході яких презентувався торговельно-економічний та інвестиційний потенціал регіону; обговорювались напрямки розвитку співробітництва; визначались стратегічні галузі співпраці – альтернативна енергетика, створення індустріальних парків, машинобудування, металургія, агропромисловий комплекс, переробна галузь, електротехнічна галузь, туризм та культура, освіта та наука; можливості реалізації інвестиційних проектів; проведення бізнес-місій за участі іноземних партнерів.

З метою розширення ринків збуту продукції підприємств регіону, збільшення кола іноземних партнерів, налагодження нових ділових контактів для збільшення обсягів експорту було проведено українсько-фінську, українсько-французьку та українсько-німецьку бізнес-місії.

В результаті проведення зазначених заходів іноземні бізнес структури провели плідні переговори з керівництвом Запорізької області та встановили прямі контакти з місцевими підприємствами задля подальшої плідної та взаємовигідної співпраці.

Опрацьовувались питання з налагодження співробітництва з Турецькою Республікою (проект Угоди з провінцією Анкара Турецької Республіки про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво), з регіонами Російської Федерації (План заходів з Мурманською областю, Угода з урядом Свердловської області, Угода з Удмуртською Республікою, Угода з Кіровською областю, План заходів з Нижегородською областю, Угода з Курською областю), з Республікою Болгарія (оновлення Угоди та розробка Плану заходів з Бургаською областю), зі Словацькою Республікою (План заходів з Бансько-Бистрицьким автономним краєм), з Чеською Республікою (Угода з Пльзеньським краєм).

Також проводилась робота з активізації співробітництва та можливості проведення спільних заходів з країнами Латинської Америки та Азіатсько-Тихоокеанського регіону, з країнами Африки, з Туніською Республікою, Республікою Кіпр, Турецькою Республікою, зі штатом Андхра-Прадеш Республіки Індія, з провінцією Васіт, Іракським Курдистаном Республіки Ірак, з Каунаським краєм Литовської Республіки, з Китайською Народною Республікою, Японією (обмін комерційними та інвестиційними пропозиціями; систематичне інформування щодо проведення міжнародних виставок, ярмарків, форумів; запрошення бізнес-структур до участі у міжнародних виставкових заходах, форумах; сприяння підприємствам у

пошуку партнерів серед підприємств області для взаємовигідного співробітництва; проведення бізнес-місій за участю іноземних партнерів; проведення круглих столів та семінарів з питань впровадження альтернативної енергетики та реформування житлово-комунального господарства; співробітництво у галузях освіти і науки, сільського господарства, металургії та машинобудуванні, хімічній промисловості).

В рамках укладених угод на постійній основі здійснювався обмін виставковими заходами, комерційними та інвестиційними пропозиціями Запорізької області.

Шляхом дипломатичного листування підписані:

План заходів щодо реалізації Угоди про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво між Запорізькою обласною державною адміністрацією України та урядом Білгородської області Російської Федерації на 2013-2015 роки.

План заходів з реалізації Угоди між Запорізькою обласною державною адміністрацією (Україна) та урядом Воронежської області (Російська Федерація) про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво на 2013 - 2014 роки;

План заходів з реалізації Угоди між Запорізькою обласною державною адміністрацією України та урядом Новосибірської області Російської Федерації про торговельно-економічне, науково-технічне, соціальне і культурне співробітництво на 2013-2016 роки;

План заходів з реалізації Угоди між Запорізькою обласною державною адміністрацією України та Урядом Челябінської області Російської Федерації про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво на 2013-2015 роки;

Угода між Гродненським обласним виконавчим комітетом (Республіка Білорусь) та Запорізькою обласною державною адміністрацією (Україна) про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво;

Протокол про наміри співробітництва між Запорізькою обласною державною адміністрацією (Україна) і Гомельським обласним виконавчим комітетом (Республіка Білорусь).

З метою пошуку партнерів та розширення співробітництва із іноземними країнами за сприянням торговельно-економічних відділів у складі Посольств іноземних країн в Україні та Посольств України в іноземних країнах (Азербайджан, Австрія, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Британія, Греція, Ізраїль, Індія, Іспанія, Італія, Казахстан, Китай, Литва, Нідерланди, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Туркменістан, Угорщина, Узбекистан, Фінляндія, Франція, Чехія, США, Канада, ОАЕ, Південна Корея, Японія, Мексика, Індонезія, Швейцарія, Іран, Сінгапур, Австралія, Кувейт, Ірландія, Швеція, Данія, Ісландія, Норвегія, Аргентина, Алжир, Туніс, ПАР), Представництва РФ в Україні, а також в рамках підписаних Угод про торгово-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво з регіонами РФ, Карагандинською областю Республіки Казахстан, Бургаською областю Республіки Болгарія та

м. Чунцин Китайської Народної Республіки облдержадміністрація направила банк комерційних пропозицій запорізьких виробників на 2013.

На території області за 2013 рік Запорізькою торгово-промисловою палатою році були проведені наступні заходи: «Міжнародний агроінвест форум - 2013» (13 березня 2013 р.), Виставки «Агротехсервіс - 2013», «Переробка сільгосппродукції - 2013», «Біопаливо -2013» (13-15 березня 2013 р.), Виставки «Домострой-Весна – 2013», «Клімат-2103», «Котеджне будівництво - 2013», «Ландшафтний дизайн - 2013» (20-23 березня 2013 р.), Виставка «Композити та склопластики – 2013» (24-25 квітня 2013 р.), Виставка «Машинобудування. Металургія - 2013» (21-24 травня 2013 р.), Виставка «Литво - 2013» (21-24 травня 2013 р.), Виставка «Мисливець та Рибалка - 2013» (31 травня – 02 червня 2013 р.), «Міжнародний енергетичний форум – 2013» (11 вересня 2013 р.), Виставки «Енергія – 2013», Енергоефективність та енергозбереження – 2013» (11-14 вересня 2013 р.), Виставки «Домострой-Осінь – 2013», «Аква-Світ – 2013» (11-14 вересня 2013 р.), Виставка «Ювелірний Світ – 2013» (19-22 вересня 2013 р.), Виставка «Покровський ярмарок – 2013» (10-13 жовтня 2013 р.), Виставка «Малий та середній бізнес – 2013», Біржа Субконтрактинга та Аутсорсинга (10-13 жовтня 2013 р.), Виставки «Ярмарок освіти – 2013», «Освіта за кордоном – 2013» (7-9 листопада 2013 р.), Виставки «Медицина для всіх – 2013», «Краса та здоров'я – 2013» (21-23 листопада 2013 р.), «Hobby-club – зима» (20-22.12.2013), «Новорічний подарунок» (18-22.12.2013).

Загальна кількість учасників – 1350 особи.

Країни: Україна, Литва, Нідерланди, Чехія, Литва, Росія, Польща, Китай, Швеція, Республіка Білорусь, Швейцарія, Словаччина, Німеччина, Австрія, Італія, США, Туреччина, Польща, Іспанія, Франція, Фінляндія, Великобританія, Греція, Кіпр, Мальта, Данія, Голландія, Канада, Сполучені Штати Америки, Австралія, Нова Зеландія, Японія.

В рамках укладених угод про співробітництво між Запорізькою облдержадміністрацією та регіонами Російської Федерації та Республіки Білорусь, а також КНР, Болгарії, Узбекистану здійснювався обмін а виставковими заходами Запорізької області.

Крім того, з 8 по 17 лютого та з 23 серпня по 1 вересня 2013 року в Запорізькій області проходила Національна виставка-продаж індійських товарів. Цей виставковий захід є практичним втіленням домовленостей, котрі досягнуті під час візиту до Індії запорізької делегації у листопаді 2012 року.

На виставці свою продукцію представили понад 40 товаровиробників та підприємств, які пропонували запоріжцям справжній індійський чай, спеції, ароматичні масла, товари з шкіри, одяг, взуття, природну косметику, меблі, аксесуари для дому тощо. Для відвідувачів також була представлена цікава розважальна програма, яка розкривала особливості колориту національної індійської культури.

ВИСНОВКИ

Екологічні проблеми зачіпають життєві інтереси кожного громадянина, і їхнє розв'язання неможливе без активної участі широких верств населення області та неурядових організацій. Тому розширення участі громадськості у виробленні і прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та екологічної безпеки та якісне поліпшення взаємодії з громадськістю і надалі повинне залишатися одним з найважливіших пріоритетів в Запорізькій області. Враховуючи результати діяльності щодо регіонального регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в Запорізькій області, а саме: створення екомережі на громадській основі, залучення міжнародних партнерів для вирішення проблем екологічного управління, підтримка громадської ініціативи щодо формування екологічної культури, екологічної свідомості тощо, – свідчать про доцільність впровадження основ екологічної безпеки до освітніх програм та окремих тематичних семінарів як для управлінців, так і для громадян.

Визначення напрямів та конкретизація заходів щодо створення системи екологічної безпеки Запорізької області, насправді слід реалізувати керуючись так званим екоетичним ідеалом – благо живих істот та екосистем може бути досягнуте одночасно з (частково контрольованим) задоволенням людських потреб. Отже, реалізація запропонованого сприятиме досягненню покращеного довкілля та, відповідно, здоров'я українських громадян, їх добробуту та добробуту регіону, в цілому.

Основною екологічною проблемою регіону залишається забруднення поверхневих водних об'єктів неочищеними і недостатньо очищеними зворотними водами підприємств металургійного комплексу та житлово-комунальної галузі, а також виправних колоній Управління Державної пенітенціарної служби України Запорізькій області.

З метою покращення екологічного стану водних об'єктів необхідно виконати заходи, спрямовані на припинення скиду в природні водні об'єкти неочищених і недостатньо очищених стічних вод від підприємств забруднювачів, здійснити реконструкцію існуючих та будівництво нових каналізаційних мереж та очисних споруд населених пунктів, впровадити на підприємствах заходи з раціонального використання водних ресурсів, а саме: розширення та реконструкцію оборотних систем виробничого водопостачання, а також систем послідовного і повторного використання води.

Для відродження та підтримання сприятливого гідрологічного стану річок необхідно здійснити розчистку русел малих річок, розробити проект землеустрою щодо встановлення меж прибережних захисних смуг та винести їх в натуру.

Реалізацію водоохоронних заходів передбачено регіональними природоохоронними програмами.

Департамент в межах повноважень постійно приділяє увагу реалізації водоохоронних заходів, спрямованих на покращення екологічного стану

водних ресурсів. З цією метою, Департамент сприяє залученню коштів фондів охорони навколишнього природного середовища різних рівнів на реалізацію пріоритетних водоохоронних заходів, зокрема надаються висновки та пропозиції щодо фінансування пріоритетних заходів.

Фінансування більшості водоохоронних заходів в основному проводиться за рахунок коштів підприємств, кредитних ресурсів, фондів охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів, Державного та місцевих бюджетів. Позитивним є залучення іноземних інвестицій до виконання водоохоронних заходів.

Через важкий економічний стан реалізація водоохоронних заходів, особливо в житлово-комунальній галузі та бюджетній сфері, здійснюється з відставанням від встановлених природоохоронними програмами термінів.

У зв'язку з обмеженістю надходжень до обласного та місцевих ФОНПС тривалість впровадження заходів звичайно продовжується декілька років, а екологічний ефект заходу настає лише після введення об'єкту в експлуатацію. Можливі щорічні обсяги фінансування з екологічних фондів дозволяють реалізовувати лише малопотужні об'єкти, що суттєво не можуть покращити екологічний стан регіону.

З метою уникнення довгобуду, неефективного використання та розпорошення коштів між великою кількістю об'єктів та досягнення екологічного ефекту, необхідно:

- концентрувати кошти на виконання пріоритетних заходів з суттєвим екологічним ефектом та високим ступенем будівельної готовності;
- залучати кошти на їх виконання з різних джерел, включаючи надходження від зборів за спеціальне водокористування, кошти суб'єктів господарювання, інвесторів, кредити;
- практику перенесення термінів введення в експлуатацію каналізаційних очисних споруд та мереж визнати неефективною і рекомендувати обласній та місцевим радам не застосовувати її в практичній діяльності.

Враховуючи наявність в області великих обсягів накопичених відходів, відсутність потужностей для їх знешкодження чи утилізації, а також місць для їх видалення, основними пріоритетами в сфері поводження з відходами в області є скорочення обсягів розміщених відходів, забезпечення екологічно безпечного поводження з ними та своєчасне виявлення негативних наслідків накопичення відходів.

Основними напрямками діяльності у сфері поводження з промисловими відходами мають бути:

запобігання та мінімізація утворення відходів шляхом удосконалення діючих та впровадження сучасних технологій і обладнання;

повернення промислових відходів у виробництво з метою вилучення цінних компонентів;

використання промислових відходів, як вторинної сировини;

впровадження сучасних природоохоронних заходів на полігонах промислових відходів;

послідовне скорочення обсягів накопичення відходів шляхом утилізації, знешкодження та видалення;

обмеження утворення відходів шляхом реструктуризації виробництва; регенерації, впровадження маловідходних технологій та процесів замкнутого циклу;

реабілітація територій, забруднених відходами.

Основними напрямками діяльності у сфері поводження з побутовими відходами мають бути:

забезпечення експлуатації полігонів твердих побутових відходів, відповідно норм екологічної безпеки, шляхом будівництва або реконструкції діючих полігонів ТПВ;

зменшення кількості несанкціонованих сміттєзвалищ шляхом проектування та будівництва малих полігонів ТПВ;

зменшення кількості накопичення побутових відходів шляхом будівництва сортувальних ліній та комплексів по їх переробці;

розвиток та формування системи збирання, заготівлі та переробки відходів, як вторинної сировини;

впровадження сучасних екологічно чистих технологій переробки відходів, у тому числі, переробки з утриманням енергії;

реабілітація забруднених територій від несанкціонованого розміщення відходів;

створення умов для залучення інвестицій у сферу поводження з відходами.

Основні напрямки діяльності щодо поводження з непридатними пестицидами: організація відповідного безпечного зберігання накопичених НП; виконання заходів щодо подальшої утилізації та знешкодження НП; реабілітація забруднених територій зберігання НП.

Природно-кліматичні умови, а також нераціональне використання сільськогосподарських земель збільшує площу деградованих ґрунтів. Ерозія, засолення, осолонцювання, ущільнення, підтоплення, порушення, зсуви – всі ці види деградації земель характерні для області.

Великої шкоди завдає берегова абразія, яка приводить до втрати цінних прибережних земель. Береговій абразії найбільш піддаються узбережжя Азовського моря та береги р. Дніпро. У м. Запоріжжі та області після створення Дніпровського водосховища почалось інтенсивне руйнування берегів, на окремих ділянках берегова крайка перемістилась вглиб території більш ніж на 100 метрів.

За останні 35 років площа еродованих земель збільшилась на 25,2%. На теперішній час водною ерозією охоплено 35,5% а вітровою - більш ніж 90% площі сільськогосподарських угідь.

Висока розораність земель в Запорізькій області, разом з недосконалістю структури посівних площ, супроводжується інтенсивним зростанням дефіциту гумусу в ґрунті, який служить біоенергетичною основою його родючості, відмічається ущільнення орного шару,

збільшуються площі засолених, солонцюватих, осолоділих та підтоплених земель.

Сучасне використання земельних ресурсів області не відповідає вимогам раціонального природокористування, а саме: порушене екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, багаторічних насаджень.

На території Запорізької області до регіональної проблеми щодо охорони земель слід віднести щорічне вилучення з обробітку малопродуктивної та деградованої ріллі. Щорічне вилучення складає близько 2-3 тис. га. Причинами є вітрова і водна ерозія, засолення земель в результаті підтоплення, абразійні та зсувні процеси на узбережжі Азовського моря, Дніпровського і Каховського водосховищ.

Для вирішення вказаних проблем необхідно впровадження основних засад та заходів, передбачених Стратегією державної екологічної політики України на період до 2020 року та затвердженими державними і регіональними програмами щодо захисту ґрунтів та земель, а також їх відповідне фінансування.

Гострою в області є проблема щодо функціонування та збереження захисних лісових насаджень у тому числі полезахисних лісових смуг.

На сьогодні лише в Бердянському та Мелітопольському районах проводиться робота в зазначеному напрямку.

Для збереження зазначених насаджень в області необхідно терміново провести роботи щодо передачі захисних лісових насаджень, у тому числі полезахисних лісових смуг державним лісгосподарським підприємствам або створити спеціалізовані агролісгосподарські підприємства для догляду за ними.

На сьогодні накопичено велику кількість екологічної інформації. Але суб'єкти моніторингу у межах своєї компетенції проводять відбір проб, лабораторний аналіз стану складових довкілля відповідно до відомчих програм, що практично не узгоджені між собою на обласному рівні. Більша частина її розрізнена, має різну якість та точність, в ряді випадків дублюється або навпаки, її недостатньо.

З метою забезпечення необхідного рівня здійснення моніторингу довкілля суб'єктам моніторингу продовжити роботу щодо здійснення систематичних спостережень за станом довкілля та неухильно виконувати підписані Угоди про співробітництво у сфері моніторингу навколишнього природного середовища між суб'єктами державної системи моніторингу довкілля і наявні Регламенти обміну екологічною інформацією на регіональному рівні. Необхідно продовжувати роботу по удосконаленню інструментів екологічної політики: субсидіювання природоохоронних інвестицій, моніторингу довкілля та самомоніторингу промисловими підприємствами викидів(скидів) забруднюючих речовин, інформаційних інструментів, а також сприяти підсиленню взаємозв'язку між окремими інструментами з метою створення комплексних програм екологічного управління.

Додаток 2.1.2.2.

Таблиця 2.1.2.2. Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т

Населені пункти	2 008р.					2 009р.					2 010р.					2 011р.					2012р.					2013р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
Запоріжжя	130,4	10,6	8,8	7,6	92,3	94,3	7,9	6,9	6,1	68,4	109,6	9,4	7,2	8,3	80,6	117,0	9,9	7,2	9,0	87,1	92,3	8,4	6,6	7,1	67,8	94,1	7,7	6,9	7,0	70,0
Мелітополь	0,9	0,3	0,1	0,1	0,1	0,7	0,3	0,0	0,1	0,1	0,8	0,3	0,0	0,2	0,1	0,9	0,3	0,1	0,1	0,1	0,8	0,2	0,0	0,2	0,1	0,6	0,1	0,0	0,1	0,1
Бердянськ	0,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
Енергодар	79,3	5,7	55,3	17,6	0,5	100,3	6,5	64,5	27,5	0,6	104,9	6,9	68,6	27,7	0,6	79,3	5,7	55,3	17,6	0,5	107,7	6,6	76,1	23,2	0,6	145,5	6,2	104,6	32,9	0,7
Разом по області	218,3	19,5	67,1	22,5	94,2	180,7	15,5	62,8	24,2	69,9	217,5	18,0	72,4	36,3	82,2	229,3	18,7	76,5	37,2	88,7	207,6	17,2	83,4	30,8	69,3	245,9	16,0	112,4	40,3	71,5

Додаток 2.1.2.3.

Таблиця 2.1.2.3. Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містам області у 2013 р., (т)

	Обсяги викидів, т		Збільшення \ зменшення викидів у 2012 р. проти 2011 р., т	Обсяги викидів у 2013 р. до 2012 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	у 2013 р.	у 2012 р.			
Запорізька область	245924,9	207588,37	38336,5	118,5	960,6
м. Запоріжжя (міськрада)	94061,0	92279,1	1781,9	101,9	922,2
м. Бердянськ (міськрада)	223,9	239,8	-15,9	93,4	9,7
м. Мелітополь (міськрада)	645,7	762,0	-116,3	84,7	23,9
м. Токмак (міськрада)	114,4	185,2	-70,8	61,8	10,4
м. Енергодар (міськрада)	145515,8	107745,6	37770,2	135,1	18189,5
Бердянський район	270,7	278,6	-8,0	97,1	54,1
Василівський район	666,4	746,7	-80,3	89,2	60,6
Великобілозерський район	2,0	2,1	-0,1	95,0	1,0
Веселівський район	24,2	19,9	4,3	121,7	6,0
Вільнянський район	546,2	970,5	-424,3	56,3	36,4
Гуляйпільський район	108,3	168,6	-60,3	64,2	18,1
Запорізький район	771,3	867,5	-96,2	88,9	85,7
Кам'янсько-Дніпровський район	87,2	101,7	-14,6	85,7	21,8
Куйбишевський район	407,8	412,0	-4,2	99,0	37,1
Мелітопольський район	360,2	386,2	-25,9	93,3	36,0
Михайлівський район	11,7	38,0	-26,3	30,9	2,4
Новомиkolaївський район	119,6	153,3	-33,7	78,0	19,9
Оріхівський район	105,7	175,5	-69,8	60,2	11,7
Пологівський район	1037,0	1185,0	-148,0	87,5	74,1
Приазовський район	57,8	58,3	-0,6	99,1	11,6
Приморський район	26,0	8,8	17,1	293,7	4,3
Розівський район	252,7	263,6	-10,8	95,9	23,0
Токмацький район	184,8	187,7	-2,9	98,5	18,5
Чернігівський район	270,2	255,1	15,1	105,9	54,0
Якимівський район	54,3	97,6	-43,4	55,6	9,0

Таблиця 2.1.3.1. Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ з/п	Підприємство забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/ - Збільшення/ +	Причина зменшення/ збільшення
			2013 р.	2012 р.		
1	2	3		4	6	7
1.	ВАТ «Запоріжсталь»	Міністерство промполітики України	59922,6	55817,5	+4178,934	Збільшення викидів пов'язане з введенням в експлуатацію агломації №1 після реконструкції газоочистки та збільшенням обсягів виробництва
2.	ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»	Міністерство промполітики України	8,5	10,4	-1,863	Зменшення обсягів викидів за рахунок виведення з експлуатації електролізного виробництва та ливарної дільниці № 1, повної зупинки парових котлів ТЕС, встановлення автоматичних водогрійних котлів, що працюють на природному газі
3.	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	Міністерство промполітики України	20945,7	21013,5	-67,831	Технічне переозброєння. Реконструкція печей та газоочисток. Цех №4, печі №31-38.
4.	ПАТ «Запорізький абразивний комбінат»	Міністерство промполітики України	2175,8	2665,2	-489,433	Зменшення обсягів виробництва продукції
5.	ПАТ «Дніпроспецсталь»	Міністерство промполітики України	1081,0	1630,4	-549,4	Зменшення виробництва сталі на 1,13%
6.	ПАТ «Запоріжжкокс»	Міністерство промполітики України	3112,0	3132,0	-20,006	Зменшення обсягів викидів за рахунок зменшення обсягів виробництва та впровадження природоохоронних заходів
7.	ПАТ «Український графіт»	Міністерство промполітики України	1414,5	1949,6	-535,143	Впровадження нових графіків випалу вуглецевих заготовок, та впровадження футерованих теплоізоляційними матеріалами витяжних зонтів над печами графітації
8.	ПАТ «Запоріжвогнетрив»	Міністерство промполітики України	364,2	467,4	-103,182	Зменшення обсягів викидів за рахунок зменшення обсягів виробництва та введення в експлуатацію нових газоочисних пристроїв
9.	ПАТ «Запоріжсклофлюс»	Міністерство промполітики України	236,8	310,0	-73,247	Зменшення обсягів виробництва зварювальних флюсів на 18%, сілікату натрія на 6%
10.	ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	Міністерство промполітики України	1019,7	1251,1	-231,378	Зменшення обсягів викидів за рахунок зменшення обсягів виробництва та впровадження природоохоронних заходів
11.	ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»	Мінпаливенерго України	144521,6	106587,9	+37933,773	Збільшення обсягів викидів за рахунок спалювання твердого палива (вугілля) з погіршеними якістьми (сірчистість з 1,61% до 1,85%) та збільшення виробництва електроенергії

Таблиця 2.1.3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т.
		тис. т	Розподіл обсягів викидів, у %.	
Усі види економічної діяльності	256	245,9	100,0	960,6
у тому числі:				
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство:	19	0,9	0,4	45,6
Рибальство, рибацтво	–	–	–	–
Промисловість, із них:	160	243,7	99,1	1523,1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	26	147,7	60,1	5682,0
Добувна промисловість	11	0,9	0,4	79,1
Переробна промисловість, до складу якої входить:	123	95,1	38,7	773,2
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	28	1,8	0,7	65,6
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3	3,1	1,3	1041,8
Хімічне виробництво	3	0,5	0,2	164,1
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	14	2,9	1,2	204,9
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	23	83,8	34,1	3644,7
Виробництво машин та устаткування	13	0,1	0,1	10,1
Інші виробництва у складі переробної промисловості	39	2,9	1,1	72,2
Будівництво	5	0,0	0,0	5,5
Діяльність транспорту та зв'язку, в тому числі:	30	0,3	0,1	10,7
Діяльність наземного транспорту	3	0,0	0,0	5,9
Інші види економічної діяльності	42	1,0	0,4	24,0

Таблиця 5.4.1. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками (загальнодержавного та місцевого значення)

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	на 01.01.2012 року		01.01.2013		на 01.01.2014	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	100	1	100	1	100
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	94882,92	2	94882,92	2	94882,92
Регіональні ландшафтні парки	1	1025	1	1025	1	1025
Заказники загальнодержавного значення	12	38998,1	12	38998,1	12	38998,1
Заказники місцевого значення	198	13577,02	200	13734,22	215	14932,82
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	7	412	7	412	7	412
Пам'ятки природи місцевого значення	74	511,195	74	511,195	75	511,195
Заповідні урочища	2	95	2	95	2	95
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,5	1	7,5	1	7,5
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	1	290	1	290	1	290
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	31	1	31	1	31
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	14	123,3	14	123,3	14	123,3
РАЗОМ	314	150053,035	316	150210,235	332	151408,835
Фактична площа ПЗФ *	-	121441,16	-	122030,235	-	123228,835
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	-	4,49	-	4,5	-	4,53

Примітка: * - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу установ ПЗФ (НПП «Великий Луг», Приазовський національний природний парк)

Таблиця 5.4.1.1. Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2014 року (подвійний облік, з урахуванням тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу установ ПЗФ (НПП «Великий Луг», Приазовський національний природний парк)

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	1	100	-	-	-	-	1	100	-	0,07
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	94882,92	9274	-	-	-	2	94882,92	9274	62,67
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	1	1025	-	1	1025	-	0,68
Заказники, усього	12	38998,1	X	215	14932,82	X	227	53930,92	X	35,62
у тому числі:										
ландшафтні	7	16895,1	X	64	10094,12	X	71	26989,22	X	17,8
лісові	1	370	X	3	245	X	4	615	X	0,4
ботанічні	-	-	X	99	3025,2	X	99	3025,2	X	2
загальнозоологічні	1	950	X	4	211,6	X	5	1161,6	X	0,76
орнітологічні	1	400	X	2	417	X	3	817	X	0,54
ентомологічні	-	-	X	43	939,9	X	43	939,9	X	0,62
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	1	19000	X	-	-	X	1	19000	X	12,5
загальногеологічні	1	1383	X	-	-	X	1	1383	X	0,91
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	7	412	X	75	511,2	X	82	923,2	X	0,61
у тому числі:										
комплексні	2	310	X	20	324	X	22	634	X	0,42
ботанічні	3	72	X	44	123,9	X	47	195,9	X	0,13
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	1	5	X	1	5	X	0,003
гідрологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
геологічні	2	30	X	10	58,3	X	12	88,3	X	0,06
Заповідні урочища	-	-	X	2	95	X	2	95	X	0,06

Ботанічні сади	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Дендрологічні парки	-	-	-	1	7,5	-	1	7,5	-	0,005
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	31	31	14	123,3	-	15	154,3	31	0,1
Зоологічні парки	-	-	-	1	290	238	1	290	238	0,19
РАЗОМ	23	134424,02	9305	309	16984,82	238	332	151408,84	9543	100

Динаміка структури земельного фонду області

Основні види угідь	За станом на 01.01.2001 року (дані за 2000 рік)		За станом на 01.01.2010 року (дані за 2009 рік)		За станом на 01.01.2011 (дані за станом 2010 року)		За станом на 01.01.2012 року (дані за 2011 рік)		За станом на 01.01.2013 року (дані за 2012 рік)		За станом на 01.01.2014 рік (дані за 2013 рік)	
	Всього, тис.га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис.га	% до загальної площі території	Всього, тис.га	% до загальної площі території	Всього, тис.га	% до загальної площі території	Всього, тис.га	% до загальної площі території
Загальна територія	2718,29	100	2718,29	100	2718,29	100	2718,29	100	2718,290	100	2718,29	100
у тому числі:												
1. Сільськогосподарські угіддя	2245,98	82,62	2247,994	82,69	2243,994	82,55	2243,663	82,54	2242,235	82,49	2242,130	82,48
2. Ліси і інші лісовкриті площі	116,03	4,27	116,17	4,27	118,866	4,37	118,844	4,37	118,881	4,37	118,892	4,37
3. Забудовані землі	90,88	3,34	91,9	3,38	93,349	3,43	94,01	3,46	95,417	3,51	95,528	3,51
4. Відкриті заболочені землі	7,23	0,27	7,19	0,26	7,222	0,27	7,222	0,27	7,229	0,27	7,229	0,27
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	24,12	0,89	26,57	0,98	26,728	0,98	26,641	0,98	26,641	0,98	26,643	0,98
6. Інші землі	234,05	8,61	228,74	8,41	228,131	8,39	227,91	8,38	227,886	8,38	227,868	8,38
Усього земель (суша)	2544,17	93,59	2547,113	93,70	2546,79	93,69	2546,783	93,69	2546,782	93,69	2546,782	93,69
Території, що покриті поверхневими водами	174,12	6,41	171,18	6,30	171,500	6,31	171,507	6,31	171,508	6,31	171,508	6,31

Забруднення земель сільськогосподарського призначення за 2013 рік

Район	Важкі метали	Кількість проб, шт.			Вміст забруднювача, мг/кг			ГДК, мг/кг	Ступінь забруднення	Населений пункт, господарство, де виявлено перевищення ГДК
		проаналізовано	з них містять залишкові кількості пестицидів	з них із вмістом пестицидів вище ГДК	мінімальний	середній	максимальний			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Запорізька філія ДУ «Держґрунтохорона»										
Якимівський	Cd	562		-	0,11	0,22	0,49	0,7	-	-
	Pb			-	0,89	1,55	2,96	6,0	-	-
	Hg			-	0,04	0,66	0,09	2,10	-	-
	Cu			-	0,13	0,4	2,81	3,0	-	-
	Zn			-	0,16	0,57	2,18	23,0	-	-
	Co			-	0,69	1,25	2,94	5,0	-	-
	Mn			-	14,39	29,43	74,01	140,0	-	-
Гуляйпільський	Cd	623			0,11	0,24	0,41	0,7		
	Pb				1,03	1,77	4,71	6,0		
	Hg				0,05	0,06	0,07	2,10		
	Cu				0,16	0,38	0,76	3,0		
	Zn				0,21	0,49	1,89	23,0		
	Co				0,79	1,35	3,65	5,0		
	Mn				18,77	35,03	62,18	140,0		
Чернігівський	Cd	581			0,11	0,23	0,37	0,7		
	Pb				0,99	1,48	3,30	6,0		
	Hg				0,05	0,06	0,07	2,10		
	Cu				0,21	0,80	1,87	3,0		
	Zn				0,24	0,51	0,99	23,0		
	Co				0,74	1,33	2,09	5,0		
	Mn				23,87	42,38	71,48	140,0		
Михайлівський	Cd	74			0,20	0,23	0,36	0,7		
	Pb				1,05	1,59	2,65	6,0		
	Hg				0,06	0,06	0,06	2,10		
	Cu				0,22	0,52	0,78	3,0		
	Zn				0,21	0,49	0,76	23,0		
	Co				1,00	1,32	2,11	5,0		
	Mn				21,85	34,16	44,77	140,0		
ВСЬОГО		1840								

Залишкові кількості пестицидів:										
ДДТ з метаболітами	Гуляйпільський	620								
	Чернігівський	580								
	Михайлівський	75	-	-	-	-	-	0,1		
	Якимівський	590								
ГХЦГ - сума ізомерів			-	-	-	-	-	0,1		
ВСЬОГО		1865								

Додаток 2 до розділу 6.3.2.

Щільність забруднення сільськогосподарських угідь області радіонуклідами за 2013 рік

Назва району	Обстежено	Площа, тис. га	У т.ч. із щільністю забруднення, кі/км ²						
			Цезієм - 137						
			до 1	1-5		5-15		>15	
1	2	3	4	всього	в т.ч.торф	всього	в т.ч.торф	всього	в т.ч.торф
Чернігівський	Всього	95,4	95,4						
	у т.ч. рілля	92,1	92,1						
	луки і пасовища	3,0	3,0						
	багаторічні насадження	0,3	0,3						
Якимівський	Всього	92,2	92,2						
	у т.ч. рілля	82,9	82,9						
	луки і пасовища	7,9	7,9						
	багаторічні насадження	1,4	1,4						
Гуляйпільський	Всього	102,2	102,2						
	у т.ч. рілля	95,9	95,9						
	луки і пасовища	5,7	5,7						
	багаторічні насадження	0,6	0,6						
Михайлівський	Всього	12,2	12,2						
	у т.ч. рілля	11,8	11,8						
	луки і пасовища								
	багаторічні насадження	0,4	0,4						
Всього	Всього	302,0	302,0						
	у т.ч. рілля	282,7	282,7						
	луки і пасовища	16,6	16,6						
	багаторічні насадження	2,7	2,7						

Додаток 1 до розділу 8.2
Динаміка утворення, використання та розміщення відходів основних підприємств Запорізької області

№ п/п	Найменування підприємства	Роки	Кількість утворених відходів, тис.тонн	Кількість використаних відходів,		Кількість розміщених відходів	
				тис.тонн	% до утворення	тис.тонн	% до утворення
1.	ВАТ ЗМК «Запоріжсталь»	2010	3245,735	1242,175	38	1231,863	38
		2011	3570,369	1234,408	35	1682,445	47
		2012	3571,595	1241,2	71,8	1310,566	24
		2013	2140,760	1154,245	68,5	1114,952	21
2.	Запорізька ТЕС	2010	455,121	137,138	30,13	316,696	69,71
		2011	479,935	98,827	20,6	380,307	79,24
		2012	420,36	99,358	24,3	321,142	62,3
		2013	449,54	100,23	22,3	318,255	60,3
3.	ПАТ «Виробничий алюмінієвий комбінат»	2010	0,6765	-	-	0,6625	97,931
		2011	3,0956	-	-	1,5403	49,756
		2012	0,5951	-	-	-	-
		2013	0,3799	-	-	-	-
4.	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	2010	310,64	130,31	41,95	97,65	31,43
		2011	223,3	51,6	23,1	90,7	40,63
		2012	1023,74	50,3	5,5	101,68	41,2
		2013	905,41	47,79	5,5	89,084	40,9
5	ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат»	2010	658,059	742,440	112,82	0,210	0,03
		2011	674,901	809,743	119,98	0,525	0,08
		2012	669,22	754,26	117,12	0,425	0,07
		2013	671,53	749,452	116,88	0,399	0,06
6.	ПАТ «Дніпроспецсталь»	2010	164,632	6,323	3,87	151,072	91,78
		2011	180,955	7,877	4,35	164,538	90,93
		2012	1355,341	6,984	3,2	123,839	86,8
		2013	1083,22	6,844	4,0	80,472	75,0
7.	ВП «Запорізька АЕС»	2010	12,595	-	-	9,335	74,1
		2011	16,588	-	-	15,462	93,2
		2012	14,356	-	-	14,22	74,2
		2013	16,566	-	-	13,899	70,1
8.	ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	2010	31,19	5,59	17,91	20,32	65,14
		2011	35,154	0,744	2,12	24,263	69,02
		2012	28,3	5,1	1,1	20,717	65,22
		2013	20,543	5,1	1,1	17,627	64,99
9.	ПАТ «Український графіт»	2010	7,329	0,073	0,99	6,926	94,5
		2011	7,263	0,07	0,94	6,901	90,5
		2012	7,166	0,066	0,92	6,888	85,2
		2013	7,126	0,059	0,88	6,825	85,2
10.	ЗДП «Кремнійполімер»	2010	0,295	-	-	0,249	84
		2011	0,488	-	-	0,485	99,4
		2012	0,355	-	-	0,359	89,4
		2013	0,285	-	-	0,333	85,6
	Ітого:	2010	4930,9785	2264,05	45,91	1835,60	37,23
	Ітого:	2011	5192,11	2203,27	42,43	2367,19	45,59
	Ітого:	2012	7091,0281	2157,268	31,99	1899,836	58,71
	Ітого:	2013	5295,3609	2063,72	31,30	1641,846	48,12

*Характеристика хімічно небезпечних об'єктів
станом на 01.01.2014 р.*

№ з/п	Найменування ХНО, місце розташування, відомча належність, прямокутні координати, на кого покладено оповіщення	Кількість населення, тис. чол.		Очікувані втрати населення	Ступень хімічної небезпеки об'єкта	Кількість систем автоматичного виявлення НХР	Умови зберігання НХР	Кількість НХР, тонн						Масштаби можливого хімічного забруднення		Забезпеченість робочих та службовців промисловими прогнізами	
		яке мешкає в						Хлор		Аміак		інші НХР		Глибина ЗМХЗ	Площа ПЗХЗ, км кв.	Кількість, шт.	% забезпеченості від потреби
		ЗМХЗ	ПЗХЗ					В одиничній максимальній ємності	Максимально можливе	В одиничній максимальній ємності	Максимально можливе	В одиничній максимальній ємності	Максимально можливе				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	м. Запоріжжя КП «Запорізький титано-магнієвий комбінат» Міністерство промислової політики України Диспетчер	688,563	33,446	16,723	I	-	Хлор 3 танка 125м ³ відкрито обвалування Н=3м, ємності 38 м ³ -4 шт. ємності 32 м ³ -2шт. в герметичному будинку Н=0,6 м, система зрошення	150	520					11,5	14,548	3633	100

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
2	м. Запоріжжя Запорізьке державне підприємство «Кремнійполімер» Міністерство промислової політики України	915,052	98,2 135, 911	49,15	I	-	Хлор танки по 125м ³ (150 т)- 2 шт., піддон Н-0,6м., на відкритому майданчику суцільне глухе огороження – 2,5 м 3 ємн. по 40 м ³ (48 т) піддон Н-0,6м, в герметичному будинку	150	246					40,12	177,5	659	100
	диспетчер	5,4	0,189	0,095		-	Аміак 3 ємн. по 50 м ³ піддон Н=0,6 м, обваловані, Н-3м. є система зрошення			50	50			2,5	0,670		
3	м. Запоріжжя Приватне Акціонерне Товариство «Завод напівпровідників» приватна власність	0,755	0,02	0,001	I	1	Хлор трубопровід L=1397,29 м Ø=125 мм	0,233	0,233					0,895	0,061	1600	100
	диспетчер	0,618	0,02	0,001		-	Хлористий водень 1 ємкість 50 м ³ 2 ємності по 25 м ³ 2 ємності по 2,7 м ³					0,287	1,148	0,618	0,599		
		13,800	3,450	1,303		-	Трихлорсилан 4 ємності по 25 м ³ 2 ємності по 50 м ³					57,2	228	3,089	1,020		
4	Вільнянський район Аміакопровід «Тольяті – Одеса» Придніпровське державне управління «Транс аміак» диспетчер	14,2	1,21	0,7	II	1	Аміак протяжність 26,4км 1,9 глибина в трубопроводі під тиском			300	1484			21,9	32,0	2	100
5	м. Мелітополь ВАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», Міністерство аграрної політики та продовольства України Диспетчер	4,3	0,558	0,167	II	-	Аміак 3 ємності по 3,5 м ³ відкрита, техн. система, є система зрошення			3,5	6,5			1,3	0,186	110	100

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
6	Василівський район м. Дніпрорудне ТОВ ВО «Моліс» Міністерство аграрної політики та продовольства України диспетчер	3,1	0,393	0,05	II	-	Аміак 2 ресив. по 4 м ³ в герметичному будинку			1,96	5,88			4,26	1,65	98	39
7	м. Запоріжжя ВАТ ПБК «Славутич» Міністерство аграрної політики та продовольства України змінний майстер	15,075	1,056	0,528	II	1	Аміак 1 ресивер по 3,5 м ³ на відкритий дільниці, є система зрошення			3,0	30			1,3	0,186	560	100
8	м. Запоріжжя ПАТ «Запорізький оляжиркомбінат» Міністерство аграрної політики та продовольства України диспетчер	0,928	0,720	0,151	II	1	Аміак 1 ємність 2,5 м ³ , 1 ємність 3,5 м ³ , 1 ємність 2,7 м ³ , H=1,2 в технологічній системі в герметичному будинку			2,8	5,0			0,371	0,69	1850	100
							Сірчана к-та 4 ємність по 60 м ³ , 1 ємність 3,2 м ³ , H=1,2					60	223	0,013	0		
9	м. Запоріжжя, с. Великий Луг КП «Водоканал» ДВС-2 Міськводоканал Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України диспетчер	2,546	0,65	0,32	II	-	Хлор ємність 1м. куб. 2 шт. в герметичному будинку H=2,0 є система зрошення	1	2					0,53	0,031	140	100
10	м. Запоріжжя ТОВ «ІАРАН 07» Міністерство аграрної політики та продовольства України Черговий	5,310	0,183	0,075	III	-	Аміак в технологічній системі 3 ємності по 3,5 м ³ , відкрита, є система зрошення			2,5	18,0			1,3	0,186	150	100

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
11	м. Запоріжжя ТОВ «Айс-Запоріжжя» Обласне управління корпоративної власності диспетчер	1,175	0,278	0,117	III	1	Аміак в технологічній системі 3 ресив. по 5,5м.куб. є сист. зрошення			6,0	18,0			1,32	0,19	352	100
12	м. Запоріжжя Запорізький машинобудівний завод ім. В.І. Омельченка ВАТ «Мотор Січ» Міністерство промислової політики України майстер зміни	3,748	0,284	0,142	III	-	Аміак в технологічній системі та автоцистерні ємкість 3.5м.куб. відкрита дільниця			3,0	3,0			0,65	0,05	15	100
13	смт. Михайлівка Михайлівське відділення ВАТ ВО «Моліс» Міністерство аграрної політики та продовольства України Диспетчер	0,280	0,219	0,14	III	-	Аміак технологічна система			1,0	1,233			0,479	0,019	50	100
14	м. Запоріжжя КП «Водоканал» (ЦОС-1) Міськводоканал, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України Диспетчер	2,096	0,073	0,038	IV	1	Хлор 5 ємностей. по 1 м ³ в герметичному будинку є система зрошення	1,0	5,0					0,53	0,03	130	100
15	м. Енергодар Водозабір ВК КП «Тепловодоканал» Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України Диспетчер	-	-	-	IV	-	Хлор контейнери по 1м ³ - 2 шт., герметична будівля в напівпідвалі є система зрошення	0,8	1,6					0,76	0,07	44	100

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
16	м. Енергодар Очисні споруди ВК КП «Тепловодоканал» Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України диспетчер	-	-	-	IV	-	Хлор 8 ємностей по 0,8м ³ . герметична будівля є система зрошення	0,8	5,6					2,0	0,07	47	100
17	Запорізький р-н с. Нижня Хортиця КП «Водоканал» ЦОС-2 Міськводоканал Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України диспетчер	1,44	0,055	0,026	IV	-	Хлор контейнер ємн 1м ³ - 7 шт. в гермет. будинку Н=0,6м є система зрошення	1,0	7,0					1,06	1,123	144	90
18	м. Запоріжжя ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» цех водопостачання Міністерство промислової політики України диспетчер	0,320	0,011	0,005	IV	-	Хлор балони по 0,08 тн-62шт. в гермет. будинку Н-2.0 є система зрошення.	0,08	5,0					0,29	0,009	400	100
19	м. Запоріжжя Заводський район «ПЖК-Запоріжжя» приватна власність змінний майстер, ВОХР	0,045	0,012	0,006	IV	-	Аміак технологічна система			0,2	0,310			0,078	0,00066	30	100

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
20	м. Запоріжжя КП НВК «Іскра» Міністерство промислової політики України диспетчер	0,270	0,095	0,041	IV	-	Соляна кислота 2 ємності по 1 м ³					1,1	3	0,127	0,0018	24	1		
21	м. Запоріжжя КП «Водоканал» Насосна станція 3-го підйому ім. Леваневського Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України черговий	0,356	0,013	0,007	IV	-	Хлор балони по 0,06 т.-10шт. в герметичному будинку, є система зрошення	0,06	1,8					0,265	0,008	15	58		
22	м. Запоріжжя ВТП «Універсал» Запорізький обласний союз споживчих спілок черговий	0,465	0,016	0,008	IV	-	Аміак в технологічній системі			0,7	3,5			0,303	0,010	85	100		
23	м. Пологи ТДВ Пологи́вський хімічний завод «Коагулянт» Міністерство промислової політики України диспетчер	0,167	0,062	0,032	IV	-	1) Сірчана кислота 2 ємності – 2500 м ³ на відкритій території, обвалування 0,8 м. 2) Соляна кислота 2 ємності - 40 м ³ , 2 ємності - 50 м ³ , 2 ємності - 63 м ³ , на відкритій території, обвалування 0,8 м.					2500	5000	63	306	4,2	1,94	42	100
24	м. Запоріжжя ТОВ «КВАС БЕВЕРЦДЖИЗ» приватна власність змінний майстер	0,620	0,057	0,004	IV	1	Аміак в технологічній системі, один ресивер в будинку, є система зрошення			0,8	0,8			0,323	0,012	160	100		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
25	м. Запоріжжя ВАТ «Мотор Січ»	0,005	0,002	0,001	IV	-	Аміак (балони)			0,02	1,5			0,02	0,0008	14205	100	
	Міністерство промислової політики України	0,635	0,092	0,039			Сірчана кислота (стаціонарна ємність)						60,0	60,0	1,2			0,23
	диспетчер	0,005	0,002	0,001			Соляна кислота в приміщенні						7,0	7,0	0,087			0,024
26	м. Запоріжжя ТОВ «Плюс 2007» приватна власність	0,504	0,017	0,009	IV	-	Аміак технологічна система			0,8	0,8			0,260	0,007	10	100	
27	м. Запоріжжя КП «Водоканал» цех «ДВС-1» Міськводоканал Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України	0,869	0,031	0,016	IV	1	Хлор 45 ємн-1м куб. гермет. буд. Н-2,0 є система зрошення	1,0	45,0					0,53	0,031	280	100	
28	м. Мелітополь ПП «Молокозавод - ОЛКОМ», Міністерство аграрної політики та продовольства України	4,8	0,082	0,03	IV	1	Аміак в технологічній системі 4 ємності по 1 т, в гермет. будинку є система зрошення			1,0	9,0			0,5	0,027	100	100	
29	м. Мелітополь ПП «Діміорс» приватна власність змінний майстер, ВОХР	4,8	0,082	0,03	IV	-	Аміак в технологічній лінії 1 ємн 1,1 м. куб. в герметичному будинку є система зрошення			0,75	1,5			0,5	0,027	200	100	
30	Мелітопольський район с. Фруктове ДП ДГ «Мелітопольське» Державна національна академія аграрних наук України черговий	0,3	0,1	0,02	IV	1	Аміак Ірес- 0,5 м. куб в гермет. будинку			0,5	1,0			0,6	0,04	20	100	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
31	сmt. Якимівка Експлуатаційний цех водопостачання ЗГВ КП «Облводоканал» Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України Черговий	0,3	0,086	0,043	IV	-	Хлор 3 ємності - 1 м. куб в герметичному будинку Н-2 м. є система зрошення	0,8	2,4					1,06	0,037	39	98
32	сmt. Веселе Завод сухого знежиреного молока Міністерство аграрної політики та продовольства України диспетчер	0,12	0,005	0,002	IV	1	Аміак 1 ресивер – 1 м. куб технологічна система			0,7	0,7			0,3	0,01	53	100
33	сmt. Приазовське ВАТ «Приазовський сирзавод» приватна власність диспетчер	0,04	0,002	-	IV	-	Аміак балони по 0,02 тонн – 32 шт.			0,64	0,9			0,02	0,004	76	100
	Разом за область	933,198	127,742 137,658	49,732	III	40		306,973	839,033	382,07	1667,31	2712,8 8	7144,54	-	180,2 8	14148	89

Таблиця 13.1.1.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажооборот		Перевезено пасажирів		Пасажирооборот	
		млн.т	% до попереднього року	млн.ткм	% до попереднього року	млн.	% до попереднього року	млн. пас.км	% до попереднього року
Залізничний	2005	16,2	97,6	7553,2	80,8	17,3	94,8	2601,8	106,8
	2006	17,1	105,4	7855,9	104,0	17,2	99,7	2720,1	104,5
	2007	18,7	109,5	9124,2	116,4	17,3	100,5	2873,2	105,6
	2008	16,9	90,2	8461,8	92,7	17,3	99,9	2905,2	101,1
	2009	12,7	75,1	6394,9	75,6	17,1	98,9	2644,1	91,0
	2010	13,5	106,9	7187,1	112,4	16,9	99,0	2827,5	106,9
	2011	15,4	113,5	7959,0	110,7	17,1	101,4	2824,8	99,9
	2012	15,2	98,8	7143,8	89,8	17,4	101,4	2923,8	103,5
	2013	14,7	97,0	6454,6	90,4	17,1	98,3	2865,0	98,0
Автомобільний ¹	2005	46,3	105,6	2912,1	185,3	123,7	86,4	1585,9	100,5
	2006	51,3	110,8	2437,9	83,7	117,1	94,7	1486,9	93,8
	2007	50,7	98,9	2772,7	113,7	107,2	91,5	1303,2	87,6
	2008	59,1	116,5	2242,5	80,9	97,1	90,6	1194,1	91,6
	2009	34,4	58,2	1631,8	72,8	80,9	83,4	986,4	82,6
	2010	64,9	188,6	1758,7	107,8	83,0	102,6	1010,0	102,4
	2011	61,8	95,3	1747,2	99,3	82,7	99,7	934,2	92,5
	2012	51,4	83,1	1841,7	105,4	81,2	98,1	936,5	100,2
	2013	35,1	68,2	1633,9	88,7	71,5	88,1	827,5	88,4
Водний	2005	0,8	133,2	22,0	110,0	0,5	99,8	7,0	100,3
	2006	1,0	113,8	47,4	215,2	0,5	93,3	6,4	91,6
	2007	1,1	112,9	57,8	122,1	0,3	62,8	4,0	62,1
	2008	1,1	105,4	60,2	104,2	0,3	99,5	4,0	100,3
	2009	0,3	23,8	10,8	17,9	0,2	73,2	3,2	80,6
	2010	0,4	152,8	14,5	133,9	0,1	34,3	0,7	22,0
	2011	0,6	150,4	23,1	159,3	0,1	158,0	1,4	199,4
	2012	0,5	80,0	18,9	81,9	0,1	90,9	1,4	100,6
	2013	0,4	83,9	21,0	111,3	0,1	59,2	1,0	70,2
Авіаційний	2005	0,0	163,8	11,8	62,9	0,1	108,2	69,5	114,9
	2006	0,0	27,5	8,5	72,5	0,0	68,9	42,9	61,7
	2007	0,0	38,1	3,2	37,8	0,1	110,2	47,0	109,6
	2008	0,0	91,8	3,1	97,4	0,0	74,0	33,9	72,1
	2009	0,0	92,9	1,5	47,0	0,0	42,0	11,2	33,0
	2010	0,0	44,3	1,8	121,1	0,0	90,9	8,5	75,9
	2011	0,0	93,5	1,6	87,3	0,0	138,0	13,1	154,1
	2012	0,0	122,1	1,0	65,5	0,0	144,0	19,4	148,1
	2013	0,0	83,3	0,8	76,1	0,0	140,6	29,9	154,1
Трубопровідний	2005	–	–	–	–	–	–	–	–
	2006	–	–	–	–	–	–	–	–
	2007	–	–	–	–	–	–	–	–
	2008	–	–	–	–	–	–	–	–
	2009	–	–	–	–	–	–	–	–
	2010	–	–	–	–	–	–	–	–
	2011	–	–	–	–	–	–	–	–
	2012	–	–	–	–	–	–	–	–
	2013	–	–	–	–	–	–	–	–
Міський електро-транспорт	2005	–	–	–	–	84,6	86,4	233,7	86,0
	2006	–	–	–	–	107,7	127,3	296,7	127,0
	2007	–	–	–	–	88,7	82,3	243,6	82,1
	2008	–	–	–	–	93,5	105,4	259,0	106,3
	2009	–	–	–	–	88,3	94,4	244,5	94,4
	2010	–	–	–	–	81,1	91,9	222,5	91,0
	2011	–	–	–	–	79,7	98,3	217,4	97,7
	2012	–	–	–	–	68,3	85,7	188,0	86,5
	2013	–	–	–	–	59,2	86,6	162,5	86,4

Всього	2005	63,3	103,7	10499,1	95,9	226,1	87,0	4497,9	103,3
	2006	69,4	109,5	10349,7	98,6	242,5	107,3	4553,1	101,2
	2007	70,5	101,7	11957,9	115,5	213,5	88,0	4471,0	98,2
	2008	77,2	109,4	10767,6	90,0	208,1	97,5	4396,2	98,3
	2009	47,4	61,4	8039,0	74,7	186,5	89,6	3889,4	88,5
	2010	78,8	166,5	8962,1	111,5	181,1	97,1	4069,3	104,6
	2011	77,8	98,7	9730,8	108,6	179,7	99,2	3990,9	98,1
	2012	67,1	86,2	9005,4	92,5	167,0	92,9	4069,1	102,0
	2013	50,2	74,9	8110,3	90,1	147,9	88,5	3885,9	95,5

* Інформація конфіденційна відповідно до Закону України «Про державну статистику».

** Дані надані Головним управлінням статистики в Запорізькій області з урахуванням обсягів автомобільних вантажних (пасажирських) перевезень, виконаних фізичними і юридичними суб'єктами малого бізнесу.

Таблиця 13.1.2.1. Середній вік парку дорожніх механічних транспортних засобів

Тип автомобіля	Всього							Від 2 до 3 років							Від 3,1 до 5 років							Від 5,1 до 10 років							Більше 10 років												
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Автомобілі – всього	333675	318597	373333	380210	259244	398871	488379	390796	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	19486	9340	11877	19990	32708	35530	54809	39399	11277	23983	21969	28460	43946	45248	73533	97710	105464	249702	214638	234538	286738	218258	246495	324025	254569
Легкові автомобілі	305230	288453	315173	313587	305691	330463	342255	361379	50650	70113	90344	48810	60208	21176	22492	19213	7293	9603	16161	26771	31770	50785	30243	11082	19234	16195	19997	28339	36224	62586	76913	101119	231502	196987	196291	188114	181272	194246	212607	229965	
Вантажні бортові	5063	5248	10125	10334	9175	57531	60344	13101	47201	65668	82724	41340	56425	20107	115	100	504	343	665	309	676	3293	497	79	852	1010	1338	780	1380	8886	1894	2142	2903	2771	6554	8460	6233	44564	57838	10780	
Самоскиди	2984	2877	620	10603	8482	-	10478	10715	804	1124	1568	406	886	687	95	85	3	4	33	150	212	-	43	64	13	97	92	149	-	455	721	2872	2762	8022	9826	7751	-	9708	9866		
Сідлові тягачі	1357	1568	3507	3790	2478	-	4006	4356	45	98	468	300	370	-	14	11	48	83	234	119	155	73	6	298	458	940	919	874	-	796	970	970	968	2068	2474	2271	-	3123	3369		
Спеціальні автомобілі	9981	11152	1253	1733	20034	1649	834	1245	41	59	265	165	178	-	109	77	739	878	1545	157	1615	268	67	1978	2522	3496	193	3602	412	275	512	6031	6066	13274	912	13488	750	345	589		
Пасажирські і автобуси	6166	6428	9450	9858	8199	9228	9335	8521	1233	1686	2938	268	1329	211	190	152	621	736	752	600	549	460	247	82	1301	1494	1978	2216	1868	1649	1311	1333	3452	3463	5658	6277	5279	6935	7587	6954	
Інші транспортні засоби	2894	2871	5205	30305	4185	74962	61127	113529	792	735	1062	489	503	171	4230	3557	132	230	600	4602	553	8514	8014	3674	256	277	615	11407	1151	7462	16066	21815	1972	1621	2671	70675	1964	54144	32817	84483	

Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води		джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	МНС України									
	Запорізький обласний центр з гідрометеорології	5	-	20	-	-	-	-	-	-
2	Державний комітет з питань будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства									
	Запорізьке обласне комунальне підприємство "Запоріжжяводоканал"	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Запорізьке комунальне підприємство "Водоканал"	-	9	10	4	-	-	-	-	12
3	Державний комітет України по водному господарству									
	Запорізьке обласне управління водних ресурсів	-	-	151	25	-	-	597	-	986
	Запорізьке регіональне управління водних ресурсів	-	-	14	-	-	-	-	-	-
	Бердянська комплексна гідрогеологічна і інженерна-геологічна партія	-	-	-	-	-	-	67	-	-
4	Державна геологічна служба									
	Білозерська геологорозвідувальна експедиція	-	-	-	-	-	-	15	-	-

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води		джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5	Міністерство охорони здоров'я									
	Головне управління Держсанепідслужби в Запорізькій області	26	-	9 поверхневі води II кате-горії; 16 морські води	-	-	-	-	-	22
6	Міністерство аграрної політики та продовольства України									
	Запорізька філія ДУ «Держгрунтохорона»	-	-	-	-	-	-	-	-	45

Перелік атестованих санітарно-екологічних лабораторій за 2013 рік

№	Назва підприємств до складу якого входить лабораторія	Назва лабораторії, адреса	Орган з атестації лабораторії
1	2	3	4
1	ВАТ «Завод «Перетворювач»	Лабораторія промислової санітарії 69069, м.Запоріжжя, Дніпропетровське шосе, 9, тел. 280-06-58	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
2	ВАТ «ЗАЛК»	Лабораторія охорони навколишнього середовища 69032, м. Запоріжжя, вул. Південне шосе, 15, т. 212-23-14	Міністерство економічного розвитку та торгівлі України
3	ВП Запорізька АЕС НАЕК «Енергоатом»	Промислово-санітарна лабораторія служби охорони праці ВП ЗАЕС 71500, м. Енергодар, Запорізька область ВП Запорізька АЕС; т. (06139)3-19-20	НАЕК «Енергоатом»
4	Державна екологічна інспекція в Зап. обл..	Відділ інструментально-лабораторного контролю 69035, м. Запоріжжя, вул. 40 років Рад. України	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
5	ДП «ЕОТЕСТ» та підприємство «Центр екодопомоги»	Лабораторія з біотестування 69035, м. Запоріжжя, вул. Рекордна 26, 222-59-29	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
6	ДП «ЗТМК»	Зведена санпром лабораторія м. Запоріжжя, вул. Технічна, 18	ВСП «НТУ МВД»Домнічормет»
7	ТОВ «Екотест»	Лабораторія з біотестування 69035, м. Запоріжжя; Вул. Південне шосе,1; 223-90-05	Міністерство економічного розвитку та торгівлі України
8	Запорізький ЕТЦ Держгірпромнагляду України	Санітарно-промислова лабораторія 69032, м. Запоріжжя, Південне шосе, 25; 212-21-95	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
9	Запорізький обласний центр з гідрометеорології	Комплексна лабораторія спостережень за забруднюючим навколишнім природним середовищем 69057, м. Запоріжжя, пр.. Леніна, 158-а, т. 34-27-66	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
10	ЗАТ «Вільнянський машинобудівельний завод»	Водна лабораторія ЦЗЛ 70002, м. Вільнянськ, Червоноармійська, 5; тел.. (8243) 212-25	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
11	КП НВК «Іскра»	Промислова санітарно-гігієнічна лабораторія, м. Запоріжжя, 69071, вул. Магістральна,84	АТ Мотор Січ»
12	ПАТ «ВО «Бердянський кабельний завод»	Лабораторія охорони навколишнього середовища, м. Бердянськ	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
13	ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	Лабораторія охорони навколишнього середовища 69008, м. Запоріжжя, Південне шосе, 72	ВСП «НТУ МВД «Домнічормет»
14	ПАТ «Запоріжтрансформатор»	Санітарно-промислова лабораторія м. Запоріжжя, Дніпровське шосе, 13	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
15	Інститут Титану	Об'єднана лабораторія технічної експертизи м. Запоріжжя, пр.. Леніна, 180, тел.. 289-91-00	«Мотор Січ»
16	ПАТ «Запорізький абразивний комбінат»	Природоохоронна лабораторія 69014, м. Запоріжжя, вул. Димитрова, 44, т. 278-75-93	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
17	ПП «Цойс»	Вимірювальна лабораторія м. Запоріжжя, 69035, вул. Волгоградське шосе, 26-а	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ

18	ТОВ «Блік ЛТД»	Лабораторія фізико-хімічних методів дослідження 69093, м. Запоріжжя, вул. Гладкова, 2, тел.. 213-32-73	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ
19	ТОВ «Запоріжжкокс»	Лабораторія захисту навколишнього середовища м. Запоріжжя, 69600, вул. Діагональна,4	Мінпромполітики
20	ТОВ «ТЕРРА-ФОРУМ»	Хімічна лабораторія очисних споруд 69015, м. Запоріжжя, вул. Мінська, 7, тел.. 222-30-70	ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТ-МЕТРОЛОГІЯ

Перелік громадських організацій природоохоронного спрямування, що діють на території Запорізької області

№ з/п	Назва організацій	Юридична адреса
1	2	3
1	Громадська молодіжна організація “Запорізьке міське молодіжне товариство вивчення і охорони птахів”	69118, м. Запоріжжя, вул. Луначарського, 1
2	К-Дніпровська районна організація «За права мешканців зони ЗАЕС»	71317, К-Дніпровський р-н, с. Водяне, вул. Калініна, 120 К-Дніпровський р-н, тел. (097) 88-08-377
3	Клуб “Білі ворони” м. Дніпрорудне,	71630, м. Дніпрорудне, вул. Комсомольська, 29, школа №3 тел. (275)-6-18-98, 6-18-81
4	Екооб’єднання “Ехо” Верхньотокмацької ЗОШ	72201, Чернігівський р-н, с. Верхній Токмак школа, турклуб “Скіф” тел. (240)-9-73-23
5	Молодіжне громадське об’єднання “Запорізький центр популяризації краєзнавства “Хорс”	69000, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 1 тел. 236-48-38, 236-48-45, 236-48-48, 236-86-38, (066)74-50-233
6	Токмацька районна дитяча екологічна організація “Спілка друзів природи” м. Токмак	71700, м. Токмак, вул. Шевченко, 35/39 тел. (278) — 2-09-91, (097) 830-20-89
7	Асоціація “Екологічна освіта”	69091, м. Запоріжжя, вул. Немировича — Данченко 46-а, тел. 224-03-96
8	Клуб “Лелека”, СШ №100	69096, м. Запоріжжя, вул. Ладозька, 2а тел. 52-41-75, 52-83-69
9	Дитячо-юнацька громадська організація «Республіка Мрія»	69000, м. Запоріжжя, вул. Військбуд, 85/40 м.т. (095)501-91-40
10	Запорізькій обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді	69068, м. Запоріжжя, вул. Чарівна, 11 т. 65-46-56
11	Запорізька обласна дитяча громадська організація “Скаути Запоріжжя”	69000, м. Запоріжжя, вул. Механічна 31 тел. 67-82-31 м.т. (066)291-55-60
12	Громадська організація “Таврійська заповідна допомога”	72311, м. Мелітополь, вул. Крупської, 9/202 72300, м. Мелітополь, вул. Селянська, 16/3
13	Запорізька обласна організація «Українське товариство охорони природи»	69057, м. Запоріжжя, вул. Яценка, 1 тел. 39-52-31
14	Запорізька обласна благодійна організація «Созіданіє»	69013, м. Запоріжжя, вул. Академіка Курчатова, 33
15	Запорізька обласна організація «Всеукраїнська екологічна ліга»	69002, м. Запоріжжя, вул. Запорізька 11/85
16	Екологічна варта	69091, м. Запоріжжя, бул. Шевченко, 49 тел. 32-62-26
17	Міська громадська екологічна організація «Дочки землі»	69097, м. Запоріжжя, бул. Ентузіастів, 5/49 тел. 34-05-08
18	Бердянське відділення Міжнародного громадського руху “Екологія людини”	72300, м. Мелітополь, вул. Мазіна, 26, кв.23
19	Регіональний молодіжний еколого-краєзнавчий центр «Сварог»	69068, м. Запоріжжя, бул. Кругова, 107/22

20	Громадська організація Бердянський курінь «Козацтво Запоріжжя»	71110, м. Бердянськ, бул. Шмідта, 18 тел. (253)68-05-02
21	Запорізька міська асоціація “Захистимо Хортицю”	69000, м. Запоріжжя, вул. Гагаріна, 12/3-а тел. 213-01-18
22	Азово-Чорноморська орніто-логічна станція. Приазовське відділення Українського товариства охорони птахів	72312, м. Мелітополь, вул. Леніна, 20 тел. (0619) 44-04-09
23	Всеукраїнський рух екологічних організацій “Хортицький Форум”	69097, м. Запоріжжя, вул. Ентузіастів, 5/49 тел. 277-07-47 т.м. (095) 80-95-606
24	Запорізьке обласне відділення ВГО “Громадський контроль”	69121, м. Запоріжжя, вул. Чуйкова 28/88 тел. 33-32-22
25	Гуляйпільська районна громадська організація “Гуляйпільська громада”	70200, м. Гуляйполе, вул. Жовтнева, 12 8 (245)4-12-71, т.м. (066)245-23-55
26	Міська громадська організація “Людина і суспільство”	69089, м. Запоріжжя, вул. Корчагінська, 7 тел. 275-89-45
27	Асоціація «Екологічні ініціативи»	69068, м. Запоріжжя, вул. Кругова, 150. оф.1
28	Запорізька обласна громадська організація «Козацька спеціалізована дружина «СІЧ»	69098, м. Запоріжжя, вул. Полякова, 5а, тел. 701-57-04
29	Запорізька обласна федерація КБМ «СПАС»	69007, м. Запоріжжя, вул. Руставелі, 20
30	Запорізьке міське відділення «Правозахисник» Міжнародної громадської організації «Міжнародне товариство прав людини-Українська секція»	69007, м. Запоріжжя, вул. Абразивна, 4
31	Еко клуб “Джерело” ЗНВШ №20	69091, м. Запоріжжя, бульвар Шевченка, 49 тел. 32-62-26
32	Молодіжний центр «Рука підтримки»	69000, м. Запоріжжя, вул. Перемоги, 115/104 тел. 279-68-21
33	Районна громадська організація «Надія»	72100, м. Приморськ, тел. (050) 48-69-163
34	Запорізька міська громадська організація онкоінвалідів «Переможемо рак»	69002, м. Запоріжжя, вул. Українська, 6-а/40 тел. (067) 760-79-23
35	Громадська організація «Екологія і соціальний захист»	72100, м. Приморськ, тел. (095) 23-32-882
36	Районна громадська організація «Варта»	70500, м. Оріхів, тел. (050) 56-23-227
37	Міська громадська організація «Народна ініціатива»	72311, м. Мелітополь, тел. (067) 70-04-914
38	Громадська організація «Врятуємо Азовское море»	71112, м. Бердянськ, вул. Первомайська 29а/32а кв.14 тел. (050) 62-58-875
39	Запорізька обласна організація «Мелітопольський міжрегіональний бізнесцентр»	72312, м. Мелітополь, вул. Карла Маркса, 27 тел. 44-00-05, 42-67-96
40	Запорізька молодіжна громадська організація «Служба захисту тварин»	69096, м. Запоріжжя, вул. Бородинська, 20/141 тел. 701-46-86 (066) 711-62-98
41	Запорізька обласна молодіжна організація «ЕНОТ»	69091, м. Запоріжжя, бул. Шевченка, 51/14 тел. 701-24-68 (068)-400-86-44

Перелік коригується по мірі надходження інформації про діяльність неурядових громадських організацій на території Запорізької області.

Відповідальні виконавці Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області за 2013 рік

<i>№ розділу</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Зміст розділу</i>	<i>Відповідальні за розділи</i>
	Вступне слово		
1.	Загальні відомості	1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території 1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	Соболева О.М.
2.	Атмосферне повітря	2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами 2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах 2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки) 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 2.5. Використання озоноруйнівних речовин 2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття 2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	Пепескул І.В. Держекоінспекція
3.	Зміна клімату	3.1. Тенденції зміни клімату 3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів 3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	Пепескул І.В.
4.	Водні ресурси	4.1. Водні ресурси та їх використання 4.1.1. Загальна характеристика 4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів 4.1.3. Водокористування та водовідведення 4.2. Забруднення поверхневих вод 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки) 4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод 4.3. Якість поверхневих вод 4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками 4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію 4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод 4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення 4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів 4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	Розовенко І.В. Беляєва О.В.

5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	<p>5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі</p> <p>5.1.1. Загальна характеристика</p> <p>5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття</p> <p>5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття</p> <p>5.1.4. Формування національної екомережі</p> <p>5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами</p> <p>5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу</p> <p>5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу</p> <p>5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів</p> <p>5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів</p> <p>5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.2.5. Адвентивні види рослин</p> <p>5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень</p> <p>5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду</p> <p>5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу</p> <p>5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу</p> <p>5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств</p> <p>5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.3.4. Інвазивні види тварин</p> <p>5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу</p> <p>5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні</p> <p>5.4.1. Стан і розвиток природно-заповідного фонду</p> <p>5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення</p> <p>5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина</p> <p>5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи</p> <p>5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон</p> <p>5.6. Туризм</p>	Компанієць А.В.
6.	Земельні ресурси і ґрунти	<p>6.1. Структура та використання земельних ресурсів</p> <p>6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду</p> <p>6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь</p> <p>6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси</p> <p>6.3. Стан і якість ґрунтів</p> <p>6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення</p> <p>6.3.2. Забруднення ґрунтів</p> <p>6.3.3. Деградація земель</p> <p>6.4. Оптимізація використання та охорона земель</p>	Компанієць А.В.

7.	Надра	<p>7.1. Мінерально-сировинна база</p> <p>7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази</p> <p>7.2. Система моніторингу геологічного середовища</p> <p>7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість</p> <p>7.2.2. Екзогенні геологічні процеси</p> <p>7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр</p> <p>7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр</p>	Компанієць А.В. Розовенко І.В. Беляєва О.В.
8.	Відходи	<p>8.1. Структура утворення та накопичення відходів</p> <p>8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)</p> <p>8.3. Використання відходів як вторинної сировини</p> <p>8.4. Транскордонне перевезення небезпечних відходів</p> <p>8.5. Державне регулювання в сфері поведження з відходами</p>	Кудерчук М.М. Держекоінспекція
9.	Екологічна безпека	<p>9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки</p> <p>9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку</p> <p>9.3. Радіаційна безпека</p> <p>9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України</p> <p>9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами</p> <p>9.3.3. Стан і проблеми зони відчуження Чорнобильської АЕС</p>	Соболева О.М. Беляєва О.В. Держекоінспекція
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	<p>10.1. Структура та обсяги промислового виробництва</p> <p>10.2. Вплив на довкілля</p> <p>10.2.1. Гірничодобувна промисловість</p> <p>10.2.2. Металургійна промисловість</p> <p>10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість</p> <p>10.2.4. Харчова промисловість</p> <p>10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва</p>	Розовенко І.В. Пепескул І. В. Компанієць А. В. Кудерчук М.М.
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	<p>11.1. Тенденції розвитку сільського господарства</p> <p>11.2. Вплив на довкілля</p> <p>11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження</p> <p>11.2.2. Використання пестицидів</p> <p>11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель</p> <p>11.2.4. Тенденції в тваринництві</p> <p>11.3. Органічне сільське господарство</p>	Компанієць А.В.
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	<p>12.1. Структура виробництва та використання енергії</p> <p>12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження</p> <p>12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля</p> <p>12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики</p>	Пепескул І.В. Беляєва О.В.
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	<p>13.1. Транспортна мережа України</p> <p>13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень</p> <p>13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів</p> <p>13.2. Вплив транспорту на довкілля</p> <p>13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля</p>	Пепескул І.В. Держекоінспекція

14.	Збалансоване виробництво та споживання	14.1. Тенденції та характеристика споживання 14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки 14.3. Впровадження елементів «більш чистого виробництва» 14.4. Ефективність використання природних ресурсів 14.5. Оцінка «життєвого циклу виробництва»	Соболева О.М. Ресурсні відділи
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	15.1. Національна та регіональна екологічна політика 15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки 15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства 15.4. Виконання державних цільових екологічних програм 15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища 15.6. Державна екологічна та геологічна експертиза 15.7. Економічні засади природокористування 15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності 15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі 15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування 15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування 15.10. Екологічний аудит 15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля 15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля 15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій 15.12.2. Діяльність громадських рад 15.13. Екологічна освіта та інформування 15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля 15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція 15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги 15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво	Соболева О.М. Ресурсні відділи Держекоінспекція Соболева О.М. Ресурсні відділи Беляєва О.В. Кулакова Н.М. Швачко О.О. Причиненко Н.М. Соболева О.М. Держекоінспекція Ресурсні відділи Соболева О.М. Ресурсні відділи Соболева О.М. Ресурсні відділи Швачко О.О. Швачко О.О. Ходаріна М.О. -«- -«- -«- Ходаріна М.О. -«- -«- -«-
	Висновки		Соболева О.М. Ресурсні відділи
	Додатки		Соболева О.М. Ресурсні відділи